

Estep |

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimas

Galutinė ataskaita

2016 m. liepos 4 d. (2016 m. rugpjūčio 17 d. redakcija)

2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimas atliktas 2015 m. liepos – 2016 m. gegužės mėn.

Vertinimą Finansų ministerijos užsakymu atliko UAB „ESTEP Vilnius“ pagal 2015 m. lapkričio 4 d. sutartį Nr. 14P-63. Vertinimo ekspertų komandą sudarė UAB „ESTEP Vilnius“ darbuotojai ir papildomi išorės ekspertai: Mykolo Romerio universiteto Statistikos laboratorijos vadovas dr. Rimantas Vaicenavičius ir Varšuvos universiteto profesorius, habil. dr. Grzegorz Gorzelak.

Dalis vertinimo rezultatų prieinami interaktyviuose žemėlapiuose, kuriuos sukūrė UAB „HNIT Baltic“. Žemėlapiai prieinami adresu: www.maps.lt/ES_statistika

Vertinimas finansuotas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis.

Ataskaitą redagavo Jurgita Dambrauskaitė.

UAB „ESTEP Vilnius“
Olimpiečių g. 1A–26, 09200, Vilnius
Tel. +3705 269 01 20
El. p.: info@estep.lt

TURINYS

ŽEMĖLAPIŲ SĄRAŠAS	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
SANTRUMPOS	8
ATASKAITOJE VARTOJAMOS SĄVOKOS	10
SANTRAUKA	11
1 VERTINIMO OBJEKTAS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR METODAI	15
1.1 VERTINIMO OBJEKTAS – ANALIZUOJAMI MIESTAI IR MIESTELIAI	15
1.2 VERTINIMO OBJEKTAS – VERTINAMOS VP IR KPP PRIEMONĖS	17
2 VERTINIMO TEORINIS PAGRINDAS – GYVENIMO KOKYBĖS IR TERITORINIO KAPITALO SAMPRATA	21
3 VP IR KPP INTERVENCIJŲ LIETUVOS MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE LOGIKA, MASTAS IR STRUKTŪRA (INVESTICIJŲ DALIS)	27
3.1 VP IR KPP INTERVENCIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE LOGIKA	27
3.2 ES INVESTICIJŲ MIESTUOSE IR DIDELIUOSE MIESTELIUOSE MASTAS IR STRUKTŪRA	32
3.3 ES INVESTICIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE SUDERINAMUMAS IR PAKANKAMUMAS	39
4 VP IR KPP INTERVENCIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE REZULTATAI (SUKURTŲ PRODUKTŲ IR PASIEKTŲ REZULTATŲ DALIS)	45
4.1 UŽIMTUMO SKATINIMAS IR ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI (D1)	45
4.2 VERSLO KONKURENCINGUMO, VERSLUMO IR INVESTICIJŲ SKATINIMAS (D2)	49
4.3 VIEŠŲJŲ ERDVIŲ IR BENDRUOMENINĖS INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMAS IR PLĖTRA (D6)	60
4.4 MIESTŲ SUSISIEKIMO SISTEMŲ IR GATVIŲ INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA (D6)	63
4.5 BŪSTO SĄLYGŲ GERINIMAS (D1)	66
4.6 ŠVIETIMO, SVEIKATOS IR SOCIALINIŲ PASLAUGŲ INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMAS IR PLĖTRA (D3, D4)	69
4.7 TURIZMO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA (D6)	74
4.8 APLINKOS KOKYBĖS GERINIMAS, VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO INFRASTRUKTŪROS RENOVAVIMAS IR PLĖTRA (D6)	78
5 GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO DINAMIKA 2007–2014 M.	81
5.1 MATERIALINIŲ GYVENIMO SĄLYGŲ (D1) INDEKSO DINAMIKA	81
5.2 VERSLO KONKURENCINGUMO (D2) INDEKSO DINAMIKA	84
5.3 SVEIKATOS PASLAUGŲ (D3) INDEKSO DINAMIKA	87
5.4 ŠVIETIMO PASLAUGŲ (D4) INDEKSO DINAMIKA	90
5.5 DEMOGRAFIJOS, PILIETINIO IR VISUOMENINIO AKTYVUMO (D5) INDEKSO DINAMIKA	93
5.6 VIEŠOSIOS INFRASTRUKTŪROS IR GYVENAMOSIOS APLINKOS (D6) INDEKSO DINAMIKA	96
5.7 SUMINIO GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO DINAMIKA	99
6 VP IR KPP INVESTICIJŲ Į MIESTUS IR MIESTELIUS POVEIKIS GYVENIMO KOKYBĖS POKYČIAMS IR ŠALIES MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS	104
6.1 VP INVESTICIJŲ POVEIKIS GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO POKYČIAMS	105
6.2 VP INVESTICIJŲ Į MIESTUS IR MIESTELIUS MAKROEKONOMINIS POVEIKIS	117
7 VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	119
7.1 VERTINIMO IŠVADOS PAGAL VERTINIMO KLAUSIMUS	119
7.2 STRATEGINĖS IŠVADOS	134
7.3 STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR VERTINIMO REKOMENDACIJOS	135
PRIEDAI	139
1 PRIEDAS. VERTINIMO UŽDAVINIAI, KLAUSIMAI, METODAI IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI	139
2 PRIEDAS. VERTINIMO OBJEKTAS: VERTINAMOS VP IR KPP PRIEMONĖS IR JŲ SĄSAJA SU GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSU	143
3 PRIEDAS. VP IR KPP DUOMENŲ APIE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO VIETĄ PRIEINAMUMAS IR PARUOŠIMAS VERTINIMUI	145
4 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS SAMPRATA IR GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSŲ APŽVALGA	147
5 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO STRUKTŪRA IR MATAVIMO RODIKLIAI	152
6 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO SKAIČIAVIMO METODOLOGIJA	154

7 PRIEDAS.	GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO IR JĮ SUDARANČIŲ SUBINDEKSŲ DINAMIKA 2007–2014 M.	158
8 PRIEDAS.	PROBLEMINIŲ TERITORIJŲ PLĖTROS UŽDAVINIAI, PRIEMONĖS IR JŲ FINANSAVIMO ŠALTINIAI 2007–2013 M.	165
9 PRIEDAS.	SU VERTINIMO OBJEKTU SUSIJUSIŲ LIETUVOJE ATLIKTŲ VERTINIMŲ APŽVALGA.....	167
10 PRIEDAS.	SU VERTINIMO OBJEKTU SUSIJUSIŲ ES ATLIKTŲ VERTINIMŲ APŽVALGA	170
11 PRIEDAS.	VERSLO PRODUKTYVUMUI DIDINTI SKIRTOS INTERVENCIJOS SAVIVALDYBĖSE	173
12 PRIEDAS.	DUOMENYS APIE VIEŠŲJŲ ERDVIŲ IR BENDRUOMENINĖS INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMO PROJEKTUS IR INVESTICIJAS.....	174
13 PRIEDAS.	DUOMENYS APIE MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE RENOVUOTUS DAUGIABUČIUS GYVENAMUOSIUS NAMUS.....	176
14 PRIEDAS.	MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE VYKDYTI DIDIEJI PROJEKTAI.....	179
15 PRIEDAS.	VERTINAMŲ VP IR KPP PRIEMONIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ REIKŠMĖS	182
16 PRIEDAS.	INFORMACIJA APIE URBANISTINĖS PLĖTROS VERTINIMO REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMĄ	185
17 PRIEDAS.	LENKIJOS ATVEJO STUDIJA.....	188
18 PRIEDAS.	REGIONINIŲ EKONOMIKOS AUGIMO CENTRŲ ATVEJO STUDIJA	189
19 PRIEDAS.	PROBLEMINIŲ TERITORIJŲ MIESTŲ IR MIESTELIŲ DOSJĖ	190

ŽEMĖLAPIŲ SĄRAŠAS

1 žemėlapis. Savivaldybių tipai pagal miestų ir didelių miestelių gyventojų dalį	17
2 žemėlapis. Savivaldybių grupės pagal verslo produktyvumui didinti skirtų investicijų pobūdį ir mastą.....	59
3 žemėlapis. Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas Lietuvoje 2014 m.	82
4 žemėlapis. Realus VMBDU Lietuvos savivaldybėse 2014 m. (vertinant 2007 m. kainomis)	82
5 žemėlapis. Verslo konkurencingumo indeksas Lietuvoje 2014 m.	85
6 žemėlapis. Sveikatos paslaugų indeksas Lietuvoje 2014 m.	88
7 žemėlapis. Švietimo paslaugų indeksas Lietuvoje 2014 m.	91
8 žemėlapis. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas Lietuvoje 2014 m.	94
9 žemėlapis. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksas Lietuvoje 2014 m.	97
10 žemėlapis. Suminis gyvenimo kokybės indeksas Lietuvoje 2014 m.	100
11 žemėlapis. Suminio gyvenimo kokybės indekso pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., proc.	100

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. VP investicijų pasiskirstymas pagal intervencijų sritis ir gyvenamosios vietovės tipą.....	20
2 pav. Teritorinis kapitalas, sanglaudos politika ir ekonominis augimas.....	25
3 pav. Projektams išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal GV tipą ir dydį.....	34
4 pav. Projektų ir išlaidų pasiskirstymas pagal projekto vykdytojo teisinę formą.....	34
5 pav. LDB ADRP projektų dalyviai pagal gyvenamosios vietovės tipą.....	46
6 pav. Vidutinis metinis TUI pokytis savivaldybėse, kuriose buvo plėtojama PP ir LEZ infrastruktūra.....	54
7 pav. Verslo produktyvumui didinti skirtų EAVP priemonių intervencijos logika	55
8 pav. Įmonių projektų investicijos verslo produktyvumui didinti miestuose ir miesteliuose, kuriuose šios investicijos buvo didesnės kaip 5 mln. EUR (be Vilniaus ir Kauno).....	56
9 pav. Pagal priemones „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“ įmonių sukurtų ilgalaikių darbo vietų pasiskirstymas	57
10 pav. Daugiabučių namų renovacija probleminėse teritorijose pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ 2007–2015 m....	67
11 pav. Materialinių gyvenimo sąlygų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje	81
12 pav. Verslo konkurencingumo indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje	84
13 pav. Sveikatos paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje.....	87
14 pav. Švietimo paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje	90
15 pav. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje.....	93
16 pav. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso dinamika Lietuvoje 2007–2014 m.....	96
17 pav. Suminio MTGKI dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje	99
18 pav. ES investicijų į miestus ir miestelius poveikis: teritorijos, pobūdis ir vertinimo prieiga.....	105
19 pav. VP investicijų poveikis apskričių bendrosios pridėtinės vertės augimui, EUR	117

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Miesto ir kaimo apibrėžimas VP ir KPP	16
2 lentelė. ES investicijos (išmokėtas finansavimas) pagal vertinamas VP ir KPP priemones šalyje ir miestuose ir miesteliuose, mln. EUR	18
3 lentelė. Vertinime siūlomo MTGKI ryšys su J. E. Stiglitzo gyvenimo kokybės modeliu	22
4 lentelė. Teritorinio kapitalo elementai	26
5 lentelė. Teritorinio kapitalo elementų operacionalizavimas.....	26
6 lentelė. Miestams ir miesteliams skirtos SSVP priemonės	27
7 lentelė. Vertinamų VP priemonių intervencijų geografinė sklaida savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių (miestų ir didelių miestelių) lygiu.....	28
8 lentelė. Vertinamų VP ir KPP intervencijų logika	31
9 lentelė. ES investicijų ir gyventojų dalis miestuose, dideliuose miesteliuose ir kaime	32
10 lentelė. VP investicijų ir projektų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės dydį ir tipą.....	33
11 lentelė. Projektai ir investicijos pagal projekto dydį.....	35
12 lentelė. VP investicijų struktūra skirtingo dydžio miestuose ir miesteliuose, proc.	36
13 lentelė. Vertinamų KPP priemonių projektai miestuose ir miesteliuose.....	37

14 lentelė. Vertinamų KPP priemonių projektai miestuose ir miesteliuose, tūkst. EUR.....	38
15 lentelė. GKI reikšmių ir investicijų palyginimas savivaldybėse.....	40
16 lentelė. Nacionalinės regioninės politikos tikslai, uždaviniai ir jų įgyvendinimo teritorijos 2007–2013 m.	41
17 lentelė. Pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ numatomos remti veiklos.....	43
18 lentelė. Žmogiškiesiems ištekliams tobulinti ir užimtumui skatinti skirtų VP priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose („lokalizuotos“ priemonės).....	45
19 lentelė. LDB ADRP projektuose dalyvavusių bedarbių dalis Lietuvos savivaldybėse.....	46
20 lentelė. Miestuose vykdytų įmonių darbuotojų mokymų projektų rodikliai.....	47
21 lentelė. Tarp VSF paskolų ir subsidijų gavėjų populiariausios savivaldybės veiklai vykdyti.....	50
22 lentelė. Menų inkubatorių steigimui skirtos priemonės VP2-2.2-ŪM-02-V Nr. „ASISTENTAS-2“ intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	50
23 lentelė. VP investicijos į menų inkubatorių kūrimą.....	50
24 lentelė. EAVP priemonės „Asistentas-2“ stebėsenos rodikliai.....	51
25 lentelė. Priemonės Nr. VP2-2.4-ŪM-01-V „INVEST LT“ intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	52
26 lentelė. VP investicijos viešųjų pramoninių parkų ir LEZ plėtrai.....	53
27 lentelė. Viešųjų pramoninių parkų ir LEZ projektų stebėsenos rodikliai.....	53
28 lentelė. VP intervencijų į PP ir LEZ infrastruktūrą mastas.....	53
29 lentelė. Tiesioginėms investicijoms į įmones skirtų priemonių intervencijų mastas miestuose ir dideliuose miesteliuose.....	55
30 lentelė. Daugiausia ilgalaikių darbo vietų pagal priemones „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“ sukūrusios įmonės.....	57
31 lentelė. Miestai ir miesteliai, kuriuose sukurta daugiausia ilgalaikių darbo vietų.....	57
32 lentelė. Savivaldybių grupės pagal verslo produktyvumui didinti skirtų investicijų pobūdį ir mastą.....	59
33 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai skirtų VP ir KPP priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	60
34 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą, mln. EUR, proc.....	60
35 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	63
36 lentelė. Valstybinės reikšmės žvyrkelių asfaltavimas savivaldybėse 2007–2011 m.....	64
37 lentelė. Miestuose nutiesti ir rekonstruoti savivaldybių keliai ir gatvės (priemonė Nr. VP2-4.4-SM-02-R „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“).	64
38 lentelė. Vertinamų priemonių produktai ir rezultatai.....	64
39 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	66
40 lentelė. Švietimo, sveikatos ir socialinės infrastruktūros modernizavimo intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	69
41 lentelė. Švietimo, sveikatos ir socialinės infrastruktūros modernizavimo priemonių produktai ir rezultatai miestuose ir miesteliuose.....	70
42 lentelė. Turizmo infrastruktūros plėtros intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	74
43 lentelė. Turizmo infrastruktūros plėtros priemonių produktai ir rezultatai.....	74
44 lentelė. Turizmo infrastruktūros priemonių rezultatai miestuose ir miesteliuose pagal savivaldybes.....	75
45 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose.....	78
46 lentelė. Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ ES investicijų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą.....	78
47 lentelė. Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ produktų ir rezultatų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą.....	79
48 lentelė. Vertinamų priemonių produktai ir rezultatai.....	80
49 lentelė. Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas 2007 m. ir 2014 m.	83
50 lentelė. Verslo konkurencingumo indeksas 2007 m. ir 2014 m.	86
51 lentelė. Sveikatos paslaugų indeksas 2007 m. ir 2014 m.	89
52 lentelė. Švietimo paslaugų indeksas 2007 m. ir 2014 m.....	92
53 lentelė. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas 2007 m. ir 2014 m.....	95
54 lentelė. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksas 2007 m. ir 2014 m.....	98
55 lentelė. Suminis gyvenimo kokybės indeksas 2007 m. ir 2014 m.	101
56 lentelė. Regresijos modelių kintamieji.....	107
57 lentelė. Regresijos modelių rezultatai.....	107

58 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka materialinių gyvenimo sąlygų indekso rodikliams.....	108
59 lentelė. Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičiaus pokyčiai ir ES investicijų poveikis probleminėse savivaldybėse.....	109
60 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka verslo konkurencingumo indekso rodikliams.....	110
61 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka sveikatos ir švietimo paslaugų indeksų rodikliams.....	112
62 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso rodikliams.....	113
63 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso rodikliams.....	114
64 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių projektų skaičius pagal įstaigų grupes	115
65 lentelė. 2007–2013 m. VP investicijų efektyvumo ir poveikio rodikliai	118
66 lentelė. VP priemonės, kurių investicijoms ir (arba) rezultatams lokalizuoti nepakako duomenų	145
67 lentelė. Gyvenimo kokybės dimensijų deriniai skirtingų mokslininkų darbuose	148
68 lentelė. Gyvenimo kokybės indekso struktūra ir matavimo rodikliai.....	152
69 lentelė. MTGKI rodikliai, kuriems buvo užpildytos trūkstamos reikšmės	154
70 lentelė. Į MTGKI įtraukti finansiniai rodikliai, kurie buvo perskaičiuoti 2007 m. kainomis	154
71 lentelė. MTGKI rodiklių standartizavimui naudoti rodikliai.....	155
72 lentelė. Pirminiai MTGKI rodikliai, kurių didėjimas rodo gyvenimo kokybės blogėjimą	156
73 lentelė. Materialinių gyvenimo sąlygų indekso dinamika 2007–2014 m.....	158
74 lentelė. Verslo konkurencingumo indekso dinamika 2007–2014 m.....	159
75 lentelė. Sveikatos paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m.....	160
76 lentelė. Švietimo paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m.....	161
77 lentelė. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso dinamika 2007–2014 m.....	162
78 lentelė. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso dinamika 2007–2014 m.....	163
79 lentelė. Suminio gyvenimo kokybės indekso dinamika 2007–2014 m.....	164
80 lentelė. Probleminių teritorijų plėtros uždaviniai, priemonės ir jų finansavimo šaltiniai 2007–2013 m. 165	
81 lentelė. Verslo produktyvumui didinti skirtos intervencijos savivaldybėse	173
82 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros priemonių (VP ir KPP) intervencijos miestuose ir miesteliuose 2007–2015 m.....	174
83 lentelė. Daugiabučių namų renovacija miestuose ir miesteliuose, 2007–2015 m.....	176
84 lentelė. Miestuose ir miesteliuose vykdyti didieji projektai pagal vertinamas VP priemones	179
85 lentelė. Miestuose ir miesteliuose vykdyti didieji projektai, skirti įmonių produktyvumui didinti.....	180
86 lentelė Vertinamų VP ir KPP priemonių stebėsenos rodiklių reikšmės savivaldybėse ir gyvenamosios vietovėse (miestuose ir miesteliuose).....	182
87 lentelė. Informacija apie Urbanistinės plėtros vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą	185

SANTRUMPOS

AB	–	Akcinė bendrovė
ADRP	–	Aktyvios darbo rinkos priemonės
AM	–	Aplinkos ministerija
APVA	–	Aplinkos projektų valdymo agentūra
BETA	–	Būsto energijos taupymo agentūra
D1	–	MTGKI dimensija „Materialinės gyvenimo sąlygos“
D2	–	MTGKI dimensija „Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas“
D3	–	MTGKI dimensija „Sveikatos paslaugos“
D4	–	MTGKI dimensija „Švietimo paslaugos“
D5	–	MTGKI dimensija „Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas“
D6	–	MTGKI dimensija „Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas“
DG REGIO	–	Europos Komisijos Regioninės ir miestų politikos generalinis direktoratas
DM	–	Didieji miestai, t. y. miestai, turintys daugiau nei 100 tūkst. gyventojų
EAVP	–	Ekonomikos augimo veiksmų programa
EBPO	–	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ERPF	–	Europos regioninės plėtros fondas
ES	–	Europos Sąjunga
ESPON	–	Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklas
ESTEP	–	Europos socialiniai, ekonominiai ir teisiniai projektai
GV	–	gyvenamoji vietovė
IL	–	VšĮ „Investuok Lietuvoje“
INVEGA	–	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“
ISCED	–	Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius
ISCO	–	Tarptautinis standartizuotas profesijų klasifikatorius
ITI	–	integruota teritorinė investicija
IVPK	–	Informacinės visuomenės plėtros komitetas
JTO	–	Jungtinių Tautų organizacija
KPP	–	Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa
KPPAIS2	–	KPP priemonių administravimo informacinė sistema
LAKD	–	Lietuvos automobilių kelių direkcija
LDB	–	Lietuvos darbo birža
LEZ	–	Laisvoji ekonominė zona
LR	–	Lietuvos Respublika
LRVK	–	Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija
M	–	miestas
MGSI	–	Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas
MI	–	materialinės investicijos
MINK	–	Meno inkubatorius
MM	–	mažas miestas, t. y. miestas, turintis mažiau nei 3000 gyventojų
MST	–	miestelis
MSTD	–	didelis miestelis, t. y. miestelis, turintis daugiau nei 1000 gyventojų
MTTP	–	moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
NMA	–	Nacionalinė mokėjimo agentūra
NT	–	nuotekų tvarkymas
NVO	–	nevyriausybinė organizacija
PP	–	pramoninis parkas
PT	–	probleminė teritorija
RC	–	regioninis ekonomikos augimo centras
SADM	–	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM	–	Sveikatos apsaugos ministerija
SD	–	Statistikos departamentas
SFMIS	–	ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SK rodikliai	–	strateginio konteksto rodikliai
SM	–	Susiekimo ministerija
SP	–	struktūrinė parama
SSI	–	Sveikatos paslaugų indeksas
SSVP	–	Sanglaudos skatinimo veiksmų programa
SVV	–	smulkusis ir vidutinis verslas
ŠMM	–	Švietimo ir mokslo ministerija
ŠSI	–	Švietimo paslaugų indeksas

TID	-	Transporto investicijų direkcija
UAB	-	uždaroji akcinė bendrovė
ŪM	-	Ūkio ministerija
Urbanistinės plėtros vertinimas	-	ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas (atliktas 2013 m. Finansų ministerijos užsakymu)
VP	-	veiksmų programa
VRE	-	Vidurio ir Rytų Europa
VRM	-	Vidaus reikalų ministerija
VSF	-	Verslumo skatinimo fondas
VŠĮ	-	viešoji įstaiga
VT	-	vandens tiekimas
VVG	-	Vietos veiklos grupė
ŽIPVP	-	Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa
ŽŪM	-	Žemės ūkio ministerija

ATASKAITOJE VARTOJAMOS SĄVOKOS

ES investicijos – projektams išmokėtas finansavimas pagal vertinamas VP ir KPP priemones. KPP atveju vertinamas skirtas finansavimas.

KPP investicijos – projektams skirtas finansavimas pagal vertinamas KPP priemones.

VP investicijos – projektams išmokėtas finansavimas pagal vertinamas VP priemones.

Miestai – gyvenamosios vietovės, turinčios miesto statusą. Lietuvoje yra 103 miestai, visi jie pateko į šio vertinimo imtį.

Didieji miestai – miestai, turintys daugiau kaip 100 000 gyventojų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys).

Vidutiniai miestai – miestai, turintys daugiau kaip 3000 gyventojų.

Maži miestai – miestai, turintys mažiau kaip 1000 gyventojų.

Miesteliai, dideli miesteliai – miesteliai, turintys daugiau kaip 1000 gyventojų. Lietuvoje yra 34 tokie miesteliai, visi jie pateko į šio vertinimo imtį. Sąvokos „dideli miesteliai“ ir „miesteliai“ šioje ataskaitoje vartojamos kaip sinonimai.

Maži miesteliai – miesteliai, turintys mažiau kaip 1000 gyventojų. Lietuvoje yra 215 tokių miestelių. Maži miesteliai nepateko į šio vertinimo imtį.

Gyvenamosios vietovės – miestai, miesteliai, kaimai ir viensėdžiai. Miestai yra *miesto* gyvenamosios vietovės, o miesteliai, kaimai ir viensėdžiai – *kaimo* gyvenamosios vietovės.

Kitos vartojamos sąvokos atitinka LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme ir kituose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

SANTRAUKA

2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimą Lietuvos Respublikos finansų ministerijos užsakymu 2015 m. lapkričio – 2016 m. gegužės mėn. atliko UAB „ESTEP Vilnius“. Vertinimo ekspertų komandą sudarė UAB „ESTEP Vilnius“ darbuotojai ir papildomi išorės ekspertai: Mykolo Romerio universiteto Statistikos laboratorijos vadovas dr. Rimantas Vaicenavičius ir Varšuvos universiteto profesorius, habil. dr. Grzegorz Gorzelak. Vertinimo ekspertų komandai vadovavo dr. Klaudijus Maniokas.

Vertinimo tikslas – įvertinti veikslių programų poveikį Lietuvos miestų socialinei ir ekonominei plėtrai bei gyvenimo kokybei. Vertinimo metu buvo analizuojama **kiek, kur ir į ką investuota** pagal gyvenimo kokybei gerinti skirtas ir šio vertinimo metu nagrinėtas 2007–2013 metų veikslių programų (VP) ir Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos (KPP) priemones ir **kas pasikeitė** dėl šių investicijų.

Vertinimo objektas:

- Vertinimas apėmė 42 VP priemones (pagal šias priemones išmokėta 2852 mln. EUR arba 47 proc. viso 2007–2013 m. VP finansavimo) ir 5 KPP (356 mln. EUR arba 17 proc. viso 2007–2013 m. KPP finansavimo). Vertinamos priemonės buvo atrinktos atsižvelgiant į priemonių intervencijos logiką (sąsajas su vertinimo metu taikytu teoriniu gyvenimo kokybės modeliu), mastą ir investicijų geografinę skaidą.
- Vertinimas apėmė visus 103 Lietuvos miestus ir visus 34 didelius miestelius, t. y. miestelius, turinčius daugiau kaip 1000 gyventojų. Šiuose miestuose ir miesteliuose 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis gyveno 68 proc. šalies gyventojų.

Vertinimo metodai:

- Teorija grįstas vertinimas (gyvenimo kokybės modelis, teritorinio kapitalo vaidmuo);
- Mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso (toliau – MTGKI) sudarymas ir jo pokyčių Lietuvos savivaldybėse įvertinimas 2007–2014 m.;
- Statistinė analizė (ryšio tarp ES investicijų ir MTGKI pokyčių nustatymui);
- Stebėsenos duomenų apie vertintų VP ir KPP priemonių investicijas ir projektų rezultatus susistemimas ir apibendrinimas teritoriniu pjūviu (savivaldybių lygiu, miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių lygiu šalyje ir atskirose savivaldybėse, pavienių 103 miestų ir 34 miestelių bei jų grupių¹ lygiu) ir intervencijų masto nustatymas;
- Atvejo studijos (miestų – regioninių ekonomikos augimo centrų atvejo studija, Lenkijos atvejo studija, dosjė apie investicijas ir jų rezultatus probleminių savivaldybių miestuose ir miesteliuose);
- Ekonometrinio modeliavimo duomenų ir statistinės informacijos analizė;
- Ekspertinis vertinimas ir antrinių šaltinių analizė.

Kiek ir kur investuota – gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP ir KPP priemonių investicijų teritorinis pasiskirstymas:

- **Kiek investuota?** Iš vertintų 42 VP priemonių 7 priemonių investicijų nepavyko lokalizuoti (priskirti konkrečiai teritorijai) dėl administracinių duomenų trūkumo. Pagal 35 „lokalizuotas“ VP priemones miestuose ir miesteliuose buvo įgyvendinti 3674 projektai, kuriems išmokėta 1 485 mln. EUR finansavimo. Miestams ir miesteliams teko 82 proc. viso pagal šias priemones išmokėto finansavimo, kuris šalyje sudarė 1 812 mln. EUR. Pagal 7 „nelokalizuotas“ VP priemones išmokėta 1 040 mln. EUR finansavimo, tačiau neaišku, kokia dalis šio finansavimo teko miestams ir miesteliams. Pagal vertintas KPP priemones miestuose ir dideliuose miesteliuose įgyvendinti 1682 projektai, kuriems teko 33 mln. EUR finansavimo. Miestams ir miesteliams teko 9 proc. viso vertintų KPP priemonių finansavimo.
- **Kur investuota?** Miestams ir miesteliams teko didesnė VP investicijų dalis nei jiems tenkanti šalies gyventojų dalis (atitinkamai 82 proc. ir 68 proc.), kitoms² kaimo gyvenamosioms vietovėms teko 18 proc. pagal 35 „lokalizuotas“ VP priemones išmokėto finansavimo. Daugiausia VP investicijų teko 5 didiesiems miestams (39 proc.), tačiau vertinant pagal investicijų sumą vienam gyventojui šiuose miestuose investicijos buvo mažiausios (587 EUR) ir mažesnės už bendrą miestų ir miestelių vidurkį (713 EUR) – *plačiau žr. ataskaitos 3.2 dalį*.

Į ką investuota – gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP ir KPP priemonių investicijų teminis pasiskirstymas:

¹ Išskirtos 7 miestų ir miestelių grupės: didieji miestai (N=5); regioniniai ekonomikos augimo centrai (N=7); probleminių teritorijų vidutiniai miestai (N=16); kiti vidutiniai miestai (N=36); probleminių teritorijų maži miestai (N=14); kiti maži miestai (N=25); dideli miesteliai (N=34).

² Pagal LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą miesteliai taip pat laikomi kaimo gyvenamosiomis vietovėmis.

- Visos VP investicijos buvo suskirstytos į 10 **intervencijų sričių**: užimtumo skatinimas (D1); verslo produktyvumo didinimas (D2); būsto sąlygų gerinimas probleminėse teritorijose (D1); sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimas (D3); švietimo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (D4); viešosios paskirties pastatų renovavimas (D3, D4); aplinkos kokybės gerinimas (D6); susisiekimo infrastruktūra (D6); turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra (D6); viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas (D6). Atskirai nagrinėtos investicijos į vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą, tačiau duomenys apie priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ investicijų teritorinį pasiskirstymą nebuvo tikslūs, todėl ši priemonė priskirta „nelokaluotų“ priemonių grupei.
- Šios intervencijų sritys buvo susietos su vertinimo metu taikyto gyvenimo kokybės indekso dimensijomis. Atskirose intervencijų srityse miestams ir miesteliams tekusi ES investicijų dalis svyravo nuo 38 proc. (užimtumo skatinimo intervencijos) iki 100 proc. (būsto sąlygų gerinimo intervencijos probleminėse teritorijose).
- Skirtingų miestų grupėse VP investicijų mastas ir struktūra skyrėsi, pavyzdžiui, miestuose, regioniniuose ekonomikos augimo centruose 50 proc. visų VP investicijų sudarė investicijos į viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą, didžiuosiuose miestuose 32 proc. investicijų sudarė verslo produktyvumo didinimo investicijos (įmonių projektai) – *plačiau žr. 3.2 dalį*.

VERTINTŲ VP IR KPP PRIEMONIŲ PRODUKTAI, REZULTATAI IR POVEIKIS

Verslo produktyvumo didinimas, darbo vietų kūrimas ir užimtumo skatinimas:

- ES investicijomis verslo produktyvumui didinti pasinaudojo **1088 įmonės arba 8,2 proc.** visų Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių, iš jų **88 proc.** įmonių projektus vykdė miestuose ir dideliuose miesteliuose. Įgyvendinusios verslo plėtros projektus įmonės visoje Lietuvoje sukūrė beveik 3700 ilgalaikių darbo vietų. Verslumo skatinimo fondo paskolomis verslo pradžia ar plėtrai pasinaudojo 1265 asmenys ir įmonės; jie sukūrė 3555 darbo vietas.
- Beveik **43 tūkst. asmenų** dalyvavo įmonių organizuotuose mokymuose, siekdami kelti kvalifikaciją ir įgyti naujų profesinių kompetencijų, miestuose ir miesteliuose veikiančių projektų vykdytojų organizuotuose mokymuose dalyvavo daugiau kaip 41 tūkst. asmenų, daugiausia Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Mažeikiuose. Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo 4,6 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų.
- Lietuvos darbo biržos vykdytuose ADRP projektuose dalyvavo **126,8 tūkst. asmenų**, iš jų 70 proc. buvo miestų ir didelių miestelių gyventojai. ADRP projektuose dalyvavo visų Lietuvos miestų ir miestelių gyventojai. Daugiau kaip **25 tūkst. bedarbių** įgijo profesinę kvalifikaciją.

Būsto sąlygų gerinimas ir viešosios paskirties pastatų renovacija:

- Iki 2015 m. pabaigos Lietuvoje renovuoti **1523 daugiabučiai** gyvenamieji namai. Daugiabučių renovacija vyko 55 savivaldybėse, kuriose buvo atnaujinta nuo 0,4 proc. iki 40,4 proc. visų daugiabučių namų, o vertinant šalies mastu – 4,4 proc. visų daugiabučių gyvenamųjų namų, pastatytų iki 1993 m.
- Probleminėse savivaldybėse įrengti **265 nauji socialiniai būstai**, atnaujinti 205 socialiniai būstai. VP lėšomis įrengtas socialinis būstas sudaro 5,3 proc. visų 2010–2014 m. Lietuvoje išnuomotų socialinių būstų. Nauji socialiniai būstai buvo įrengti 13 iš 14 probleminių savivaldybių. Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičius dėl ES investicijų labiausiai sumažėjo Jurbarko rajono, Kelmės rajono ir Joniškio rajono savivaldybėse – nesant VP lėšomis įrengto socialinio būsto jo laukiančių šeimų (asmenų) skaičius šiose savivaldybėse būtų daugiau nei 10 proc. didesnis – *plačiau žr. ataskaitos 6.1.2.1 dalį*.
- Energijos taupymo požiūriu **atnaujinti 896 viešosios paskirties pastatai** (mokyklos, darželiai, ligoninės, sanatorijos, poliklinikos, bendrabučiai, senelių namai, vaikų globos namai ir kt.).

Miestų viešųjų erdvių, bendruomeninės ir turizmo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra:

- 75 vidutiniuose ir mažuose miestuose ir 33 dideliuose miesteliuose buvo atnaujintos viešosios erdvės ir bendruomeninė infrastruktūra (centrinės miestų aikštės ir gatvės, parkai, skverai, sporto ir laisvalaikio infrastruktūra ir kt.), iš jų 22 vidutiniuose miestuose viešoji infrastruktūra atnaujinta kompleksiskai (7 miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir 15 probleminių teritorijų miestų).
- Miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui 2007–2013 m. išmokėta 386 mln. EUR finansavimo³. Ši suma sudaro maždaug trečdali visų metinių savivaldybių biudžetų pajamų. Be ES investicijų tokio masto projektų įgyvendinimas būtų neįmanomas.
- Plėtojant turizmo infrastruktūrą ir paslaugas Lietuvos miestuose ir miesteliuose atnaujinta ir visuomenės reikmėms pritaikyta daugiau kaip **40 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų** (dvarų, pilių, bažnyčių,

³ VP (247 mln. EUR) ir KPP (138 mln. EUR) investicijos.

vienuolynų, piliakalnių ir kt.), sukurti nauji turistų traukos objektai (viešbučiai, konferencijų ir sveikatingumo centrai ir kt.).

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros modernizavimas ir plėtra:

- Pastatyti arba rekonstruoti 42 nuotekų valymo įrenginiai. Nutiesta arba rekonstruota apie **2480 km** nuotekų tinklų ir apie **1695 km** vandens tiekimo tinklų (miestuose ir miesteliuose atitinkamai 1811 km ir 1327 km).
- Prie nuotekų tvarkymo tinklų prisijungusių gyventojų skaičius šalyje **išaugo 4 proc.** (papildomai prisijungė 105,1 tūkst. gyventojų), o prie vandentiekio – **2,5 proc.** (papildomai prisijungė 65,0 tūkst. gyventojų). Atitinkamai neprisijungusių prie vandentiekio gyventojų skaičius sumažėjo 15 proc. lyginant su 2011 m., o neprisijungusių prie kanalizacijos sumažėjo 24 proc.

Susisiekimo infrastruktūros plėtra:

- Išasfaltuota **737 km valstybinės** reikšmės žvyrkelių ir **332 km vietinės** reikšmės kelių, miestų ir miestelių gatvių. ES investicijos lėmė 90 proc. valstybinės reikšmės ir 20 proc. vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio padidėjimo nuo 2007 m. iki 2014 m.
- Įrengti Vilniaus miesto, Priekulės (Klaipėdos rajono savivaldybė) ir Kairių (Šiaulių rajono savivaldybė) **aplinkkeliai** (iš viso 34 km kelio). Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestuose nutiesta **23 km dviračių takų**, atnaujintos viešojo transporto priemonės.

Gyvenimo kokybės pokyčiai Lietuvoje ir ES investicijų poveikis gyvenimo kokybei:

- Siekiant nustatyti ar, kaip ir kodėl keitėsi gyvenimo kokybė, socialinė ir ekonominė situacija Lietuvoje, vertinimo metu buvo sudarytas mažų teritorijų (savivaldybių) gyvenimo kokybės indeksas, įvertinta jo dinamika 2007–2014 m. laikotarpiu ir priklausomybė nuo ES investicijų.
- Sudarant gyvenimo kokybės indeksą vadovautasi tarptautine gyvenimo kokybės urbanizuotose vietovėse matavimo praktika o, labiausiai, J. E. Stiglitzo pasiūlytu gyvenimo kokybės loginiu modeliu ir Eurostato atliekamu miestų gyvenimo kokybės vertinimu – Miestų auditu (angl. *Urban Audit*).
- **Gyvenimo kokybės indeksą sudaro 6 dimensijos ir 38 rodikliai**, atspindintys materialines gyvenimo sąlygas, verslo konkurencingumą, viešųjų paslaugų prieinamumą ir kokybę, viešosios infrastruktūros būklę, gyvenamosios aplinkos kokybę ir saugumą, taip pat demografinę situaciją konkrečioje teritorijoje. Dėl riboto statistinių duomenų prieinamumo mažesnių teritorinių vienetų lygiu, gyvenimo kokybės indeksas apskaičiuotas savivaldybių lygiu – *plačiau apie indekso struktūrą žr. ataskaitos 2 dalį*.
- Pagal suminį gyvenimo kokybės indeksą 2014 m. gyvenimo kokybė daugelyje Lietuvos savivaldybių buvo geresnė nei 2007 m. (**gyvenimo kokybės indeksas padidėjo 42 savivaldybėse**). Ypač pagerėjo sveikatos ir švietimo paslaugų, viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indeksai, t. y. tie gyvenimo kokybės aspektai, kuriems buvo skirta daugiausia 2007–2013 m. ES investicijų. Labiausiai pablogėjo materialinės gyvenimo sąlygos – 50-yje savivaldybių materialinių gyvenimo sąlygų subindekso reikšmė 2014 m. buvo mažesnė nei 2007 m., kitaip tariant šiose savivaldybėse materialinės gyvenimo sąlygos 2014 m. po ekonominio nuosmukio dar nepasiekė 2007 m. lygio. Tokią situaciją lėmė dėl ekonominio nuosmukio išaugęs nedarbo lygis ir sumažėjęs realusis darbo užmokestis.
- Prie gyvenimo kokybės ir materialinių gyvenimo sąlygų gerėjimo *tiesiogiai* prisidėjo daugiabučių renovacija ir socialinio būsto plėtra, taip pat investicijos į sveikatos, švietimo, socialinių paslaugų, susisiekimo, turizmo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą, o *netiesiogiai* – visos 2007–2013 m. ES investicijos, kadangi jos padėjo sušvelninti neigiamą ekonominio nuosmukio poveikį ekonomikai.
- Nors ES investicijos yra svarbus veiksnys gerinant gyvenimo kokybę, tačiau vien jų nepakanka, kad būtų užtikrinta tolygi šalies socialinė ir ekonominė plėtra. Šią prielaidą patvirtino vertinimo metu nustatytas silpnas, bet statistiškai reikšmingas ryšys tarp gyvenimo kokybei gerinti skirtų ES investicijų ir gyvenimo kokybės indekso reikšmės pokyčių (100 EUR padidinus ES investicijas, tenkančias vienam gyventojui, gyvenimo kokybės indekso pokytis vidutiniškai padidėtų 0,2 balo). ES investicijos yra svarbus veiksnys gerinant gyvenimo kokybę, tačiau **gyvenimo kokybė labiau priklauso nuo įvairių kitų vidinių ir išorinių veiksnių**: konkrečios teritorijos savybių (teritorinio kapitalo), geografinės padėties, bendros šalies ekonominės situacijos ir kt.

Gyvenimo kokybei gerinti skirtų ES investicijų socialinis ir ekonominis poveikis:

- ES investicijos padėjo sušvelninti neigiamas pasaulio finansų krizės pasekmes, prisidėjo prie užimtumo ir bendrojo vidaus produkto augimo Lietuvoje. 2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos apskričių sukuriama vidutinė metinė **pridėtinė vertė** buvo 0,4–0,83 procentinio punkto didesnė nei būtų buvusi be ES investicijų. ES investicijos didžiausią poveikį turėjo Vilniaus, Kauno ir Šiaulių apskričių pridėtinės vertės augimui, o vertinant pagal poveikį, tenkantį vienam gyventojui, didžiausią naudą pajuto Tauragės, Utenos, Alytaus ir Šiaulių apskričių gyventojai.

- ES investicijos lėmė 1,2 proc. didesnę **užimtumo lygį** tarp 15-64 metų gyventojų ir 2 proc. mažesnę bendrą nedarbo lygį, palyginti su scenarijumi be ES struktūrinės paramos. Daugiausia naujų darbo vietų buvo sukurta Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse – *plačiau žr. ataskaitos 6.2 dalį*.

STRATEGINĖS IŠVADOS IR VERTINIMO REKOMENDACIJOS

- Tiek šis, tiek anksčiau atlikti vertinimai rodo, kad **ekonominis nuosmukis** buvo stiprus išorinis veiksnys, kuris šalies ir atskirų teritorijų (regionų, savivaldybių, miestų) gyvenimo kokybę, socialinę ir ekonominę plėtrą **veikė labiau nei ES investicijos**. ES investicijos tik sušvelnino neigiamas ekonominės krizės pasekmes.
- VP intervencijoms į miestus ir miestelius nebuvo keliami specifiniai tikslai, nebuvo iš anksto visapusiškai įvertintas investicijų poreikis, miestų socialinei ir ekonominei plėtrai aktualiausios intervencijų sritys. Savivaldybės konkuravo dėl sektorinėse plėtros programose numatytų investicijų ir sektoriinių VP priemonių finansavimo, todėl daugelyje miestų ir miestelių buvo **vykdytos ne iš anksto suplanuotos ir suderintos intervencijos, o pavieniai sektoriniai projektai**. Projektų ir investicijų suderinamumas priklausė nuo konkrečios savivaldybės gebėjimo suformuoti aiškia miesto plėtros viziją ir konkuruoti dėl sektoriinių VP priemonių finansavimo šiai vizijai įgyvendinti.
- Vertinimo ataskaitoje pateikti strateginiai siūlymai, kaip **sustiprinti intervencijų teritorinį pobūdį ir sudaryti prielaidas kompleksiskai spręsti konkrečioms teritorijoms aktualias problemas**. Norint, kad ES investicijos efektyviai prisidėtų prie atskirų teritorijų socialinės ir ekonominės plėtros, būtina stiprinti centrinės ir vietos valdžios bendradarbiavimą planuojant ir atrenkant projektus, išnaudoti nacionalinių agentūrų (VŠĮ Versli Lietuva, VŠĮ Investuok Lietuvoje ir kt.) kompetencijas, stiprinti savivaldybių administracijų, vietos politikų ir regionų plėtros tarybų narių (vietos lyderių) gebėjimus inicijuoti, rengti ir įgyvendinti konkrečių teritorijų plėtrai aktualius projektus.
- Ataskaitoje pateiktos konkrečios **rekomendacijos dėl stebėsenos ir vertinimo sistemų tobulinimo**, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos analizuoti ES investicijų teritorinį poveikį ir sistemingai kaupti sprendimų priėmimui aktualius duomenis šioje srityje. Ekonometrinis modeliavimas ir statistinių duomenų analizė nesuteikia pakankamai informacijos apie intervencijų teritorinį poveikį (ypač poveikį savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių lygiu), todėl būtina vykdyti reprezentatyvias vietos gyventojų apklausas.

VERTINIMO ATASKAITOS STRUKTŪRA

- 1) **Pirmoje dalyje** pristatytas vertinimo tikslas, uždaviniai, klausimai, metodai ir objektas.
- 2) **Antroje dalyje** pristatomas vertinimo teorinis pagrindas – taikytas gyvenimo kokybės modelis, gyvenimo kokybės indekso struktūra ir teritorinio kapitalo samprata.
- 3) **Trečioje dalyje** analizuojami finansiniai duomenys apie gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP ir KPP priemonių investicijas miestuose ir miesteliuose.
- 4) **Ketvirtoje dalyje** analizuojami vertintų VP ir KPP priemonių produktai ir rezultatai, jų teritorinis pasiskirstymas, intervencijų mastas ir poveikis.
- 5) **Penktoje dalyje** analizuojama gyvenimo kokybės indekso ir jį sudarančių subindeksų dinamika Lietuvoje 2007–2014 m. Indekso dinamika analizuojama skirtingose savivaldybių grupėse: didžiųjų miestų savivaldybės (N=5), regioninių centrų savivaldybės (N=7), probleminės savivaldybės (N=13) ir kitos savivaldybės (N=35).
- 6) **Šeštoje dalyje** pateikiami ES investicijų poveikio gyvenimo kokybės indekso ir atskirų jo rodiklių pokyčiams vertinimo rezultatai ir gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP priemonių socialinio ir ekonominio poveikio vertinimo taikant ekonometrinio modeliavimo metodą, vertinimo rezultatai.
- 7) **Septintoje dalyje** pateikiamos vertinimo išvados pagal vertinimo klausimus, strateginės išvados, strateginiai siūlymai ir vertinimo rekomendacijos.
- 8) **Ataskaitos prieduose** pateikta Lenkijos atvejo studija, miestų – regioninių ekonomikos augimo centrų atvejo studija, dosjė apie investicijas ir jų rezultatus probleminių savivaldybių miestuose ir miesteliuose ir kita vertinimo metu surinkta ir apibendrinta informacija.

1 VERTINIMO OBJEKTAS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR METODAI

Vertinimo tikslas – įvertinti veikslių programų poveikį Lietuvos miestų socialinei ir ekonominei plėtrai bei gyvenimo kokybei. Vertinimo rezultatai bus naudojami atsiskaityti už ES struktūrinės paramos panaudojimą ir visuomenei informuoti.

Vertinimo uždaviniai:

1. Įvertinti veikslių programų investicijų į Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių (vietos potencialo panaudojimas, kokybiškos ir prieinamos viešosios paslaugos, geresnė aplinkos kokybė) įgyvendinimą miestuose tinkamumą, pakankamumą ir suderinamumą (*atskirai įvertinant pagal investicijų paketus su KPP lėšomis ir be jų*).
2. Įvertinti 2007–2013 m. veikslių programų investicijų poveikį socialinei ir ekonominei miestų plėtrai bei gyvenimo kokybei miestuose (*atskirai įvertinant pagal investicijų paketus su KPP lėšomis ir be jų*).
3. Įvertinti 2012–2013 m. atlikto urbanistinės plėtros vertinimo rezultatų panaudojimą gerinant 2014–2020 m. veikslių programos kokybę bei ITI instrumento ir Leader principo įgyvendinimą 2014–2020 m.

Siekiant nustatyti ES investicijų poveikį Lietuvos miestams ir miesteliams, naudoti kiekybiniai ir kokybiniai duomenys bei atitinkami vertinimo metodai. Vertinimo klausimai, taikyti vertinimo metodai ir naudoti informacijos šaltiniai nurodyti lentelėje (žr. 1 priedą).

ES investicijų poveikio miestams ir miesteliams vertinimas apėmė šiuos pagrindinius etapus:

- 1) teorinės literatūros apie gyvenimo kokybės vertinimą urbanizuotose teritorijose analizė ir gyvenimo kokybės modelio sudarymas;
- 2) mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso (toliau – MTGKI) sudarymas ir jo pokyčių 2007–2014 m. įvertinimas;
- 3) vertinamų VP ir KPP priemonių investicijų, projektų rezultatų ir naudos gavėjų lokalizavimas (priskyrimas konkrečioms miestams, miesteliams ir savivaldybėms);
- 4) ES investicijų (indėlių ir rezultatų) poveikio gyvenimo kokybės pokyčiams įvertinimas.

Kiekybiniam ES investicijų į miestus ir miestelius poveikio vertinimui taip pat naudoti ekonometrinio modeliavimo duomenys. Kokybiniam ES investicijų poveikio vertinimui parengtos atvejo studijos (regioninių ekonomikos augimo centrų ir probleminių teritorijų miestų ir miestelių).

1.1 VERTINIMO OBJEKTAS – ANALIZUOJAMI MIESTAI IR MIESTELIAI

Lietuvos Respublikos teritorija skirstoma į administracinius vienetus (apskritis ir savivaldybes), kurie susideda iš gyvenamųjų vietovių. Gyvenamosios vietovės skirstomos į miesto gyvenamąsias vietoves (miestai) ir kaimo gyvenamąsias vietoves (miesteliai, kaimai ir viensėdžiai). ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimo objektas yra Lietuvos miestai ir miesteliai.

Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme nurodyta, kad:

- **Miestai** yra *kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų, kurių daugiau kaip 2/3 dirbančiųjų dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse. Mažiau kaip 3 tūkst. gyventojų turintys Lietuvos Respublikos miestai, rajonų miestai bei miesto tipo gyvenvietės, turėję miesto statusą, kaip gyvenamosios vietovės yra laikomi miestais ir įsigaliojus Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymui.*
- **Miesteliai** yra *kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios nuo 500 iki 3000 gyventojų, kurių daugiau kaip pusė dirbančiųjų dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse, taip pat tradiciniai miesteliai.*

Lietuvoje yra 103 miestai ir 249 miesteliai. Pagal gyventojų skaičių⁴ ir gyvenamosios vietovės tipą visi miestai ir miesteliai buvo sugrupuoti į 7 kategorijas:

1. Maži miesteliai (kaimo gyvenamosios vietovės), turintys iki 1000 gyventojų (iš viso 215 miestelių);
2. Dideli miesteliai (kaimo gyvenamosios vietovės), turintys nuo 1000 iki 3000 gyventojų (iš viso 34 miesteliai);

⁴ Naudojami 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenys, kadangi naujesnių oficialiosios statistikos duomenų apie gyventojų skaičių miesteliuose nėra; atnaujinami tik gyventojų skaičiaus miestuose duomenys, tačiau siekiant rodiklių palyginamumo naudojamas vienas duomenų šaltinis.

3. Miestai iki 1000 gyventojų (8 miestai) – maži miestai;
4. Miestai nuo 1000 iki 3000 gyventojų (31 miestas) – maži miestai;
5. Miestai nuo 3000 iki 6000 gyventojų (15 miestų) – vidutiniai miestai;
6. Miestai nuo 6000 iki 100000 gyventojų (44 miestai) – vidutiniai miestai;
7. Didieji miestai, t. y. miestai, turintys daugiau kaip 100000 gyventojų (5 miestai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys⁵).

Maži ir vidutiniai miestai pagal tai, koks buvo jų statusas įgyvendinant 2007–2013 m. nacionalinę regioninę politiką šiame vertinime buvo išskirti į tokias kategorijas:

- Vidutiniai miestai – regioniniai ekonomikos augimo centrai (N=7)
- Probleminių teritorijų vidutiniai miestai (N=16)
- Kiti vidutiniai miestai (N=36)
- Probleminių teritorijų maži miestai (N=14)
- Kiti maži miestai (N=25)

Maži miestai (t. y. miestai, turintys iki 3000 gyventojų) tiek VP, tiek KPP kontekste buvo laikomi kaimo gyvenamosiomis vietovėmis (žr. 1 lentelė). Be to, įgyvendinant KPP kaimo gyvenamosioms vietovėms buvo priskirti miestai, turintys iki 6000 gyventojų.

1 lentelė. Miesto ir kaimo apibrėžimas VP ir KPP

<i>ES investicijų programa</i>	Kaimo vietovės apibrėžimas
<i>SSVP priemonė „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“</i>	Kaimo vietovė – kaimas, miestas ar <u>miestas</u> , kuriame yra mažiau kaip 3000 gyventojų
<i>Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa</i>	Kaimo vietovė – kaimas, miestas, <u>miestas</u> ar kitos vietovės, kuriose gyventojų skaičius neviršija 6000 gyventojų.

Vertinimo paslaugų techninėje specifikacijoje numatyta, kad vertinimas turi apimti miestus ir miestelius, turinčius daugiau kaip 1000 gyventojų, nagrinėtus ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinime (toliau – urbanistinės plėtros vertinimas), ir 2014–2020 metų programavimo laikotarpio tikslines teritorijas (miestų sąrašas patvirtintas LR vidaus reikalų ministro 2014-06-19 d. įsakymu Nr. 1V-429). Pagal 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenis Lietuvoje yra 129 gyvenamosios vietovės (95 miestai ir 34 miesteliai), turinčios daugiau kaip 1000 gyventojų. Urbanistinės plėtros vertinime nagrinėtas ES struktūrinės paramos poveikis 51 gyvenamajai vietovei (36 miestams ir 15 miestelių), tačiau į vertinimo imtį pateko tik 7 iš 23 miestų, kurie yra išskirti kaip 2014–2020 metų laikotarpio tikslinės teritorijos.

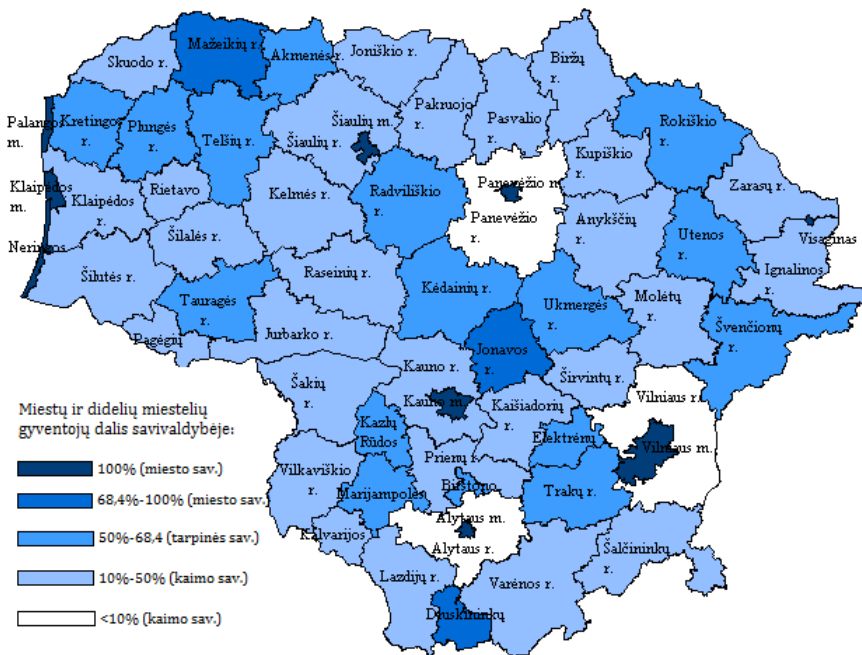
Siekiant įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį Lietuvos miestams ir miesteliams, **šio vertinimo objektas yra 137 gyvenamosios vietovės – visi 103 Lietuvos miestai ir 34 dideli miesteliai** (miesteliai, turintys daugiau kaip 1000 gyventojų). 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, miestuose gyveno 66,7 proc. visų Lietuvos gyventojų (2 031,2 tūkst. gyventojų), dideliuose miesteliuose – 1,7 proc. (51,9 tūkst. gyventojų), o kitose kaimo gyvenamosiose vietovėse – 31,6 proc. Taigi **į vertinimo objektą įtrauktuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose gyveno 68,4 proc. šalies gyventojų.**

Vertinant savivaldybių lygiu nustatyta, kad atskirose savivaldybėse miesto ir kaimo gyventojų proporcijos yra labai skirtingos. Kadangi vertinimui aktualūs oficialiosios statistikos duomenys skelbiami tik savivaldybių arba didesnių administracinių vienetų (apskričių arba tik šalies) lygiu, šio vertinimo tikslais visos savivaldybės buvo sugrupuotos į 5 kategorijas (žr. 1 žemėlapis):

- 1) Miesto savivaldybės (visi gyventojai gyvena miestuose ir dideliuose miesteliuose) – 9 savivaldybės;
- 2) Savivaldybės, kuriose miestų ir didelių miestelių gyventojų dalis yra didesnė nei šalies vidurkis – 3 savivaldybės;
- 3) Savivaldybės, kuriuose daugiau kaip pusė gyventojų gyvena miestuose ir dideliuose miesteliuose – 16 savivaldybių;
- 4) Kaimiškosios savivaldybės (savivaldybės, kuriose miestuose ir dideliuose miesteliuose gyvena nuo 10-50 proc. visų gyventojų) – 29 savivaldybės;
- 5) Kaimo savivaldybės (90 ir daugiau proc. gyventojų gyvena kaime) – 3 savivaldybės.

⁵ Nors Panevėžyje nuo 2012 m. gyventojų skaičius yra mažesnis nei 100 tūkst.

1 žemėlapis. Savivaldybių tipai pagal miestų ir didelių miestelių gyventojų dalį

Šaltinis: sudaryta autorių.

Atlikta analizė atskleidė, kad didesnėje Lietuvos savivaldybių dalyje (iš viso 32 savivaldybėse) miestuose ir dideliuose miesteliuose gyvena mažiau kaip 50 proc. visų gyventojų, o savivaldybių, kuriose miestų ir didelių miestelių gyventojų dalis yra didesnė už šalies vidurkį yra tik 12. Taigi nors miestai yra laikomi ekonominės plėtros pagrindu, kaimiškose savivaldybėse miestų potencialas yra gerokai mažesnis, nei tose savivaldybėse, kuriose didžioji dalis gyventojų gyvena mieste. Miesto tipo savivaldybės pasižymi mažesniu plotu ir didesniu gyventojų tankumu, o didesnė gyventojų koncentracija yra viena iš prielaidų plėtotis paslaugų sektoriui ir kitoms veikloms, nesusijusioms su žemės ūkio produkcijos gamyba.

Paminėtina, kad remiantis adaptuota Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) metodologija NUTS III lygio regionai (Lietuvoje – apskritys) Europos Sąjungoje skirstomi į tris kategorijas: labiau kaimo (angl. *predominantly rural*), tarpinius (angl. *intermediate*) ir labiau miesto (angl. *predominantly urban*). Pagal šią klasifikaciją Lietuvoje tik Vilniaus apskritis (8 savivaldybės) yra laikoma miesto tipo teritorija, Kauno ir Klaipėdos apskritys (15 savivaldybių) laikomos pereinamosiomis teritorijomis, o likusios Lietuvos apskritys (37 savivaldybės) – kaimo tipo teritorijomis.

1.2 VERTINIMO OBJEKTAS – VERTINAMOS VP IR KPP PRIEMONĖS

Atliekant urbanistinės plėtros vertinimą buvo analizuotos 35 VP priemonės (4 ŽIPVP priemonės, 4 EAVP priemonės ir 27 SSVP priemonės). Paminėtina, kad 2007–2013 metų veiksmų programoms įgyvendinti buvo suplanuotos 204 priemonės. Siekiant visapusiškai įvertinti ES paramos poveikį Lietuvos miestų ir miestelių socialinei bei ekonominei plėtrai ir gyvenimo kokybei, išplėsta ir pakoreguota urbanistinės plėtros vertinime analizuotų priemonių imtis: į vertinimo objektą įtrauktos gyvenimo kokybės gerinimui ir miestų socialinės bei ekonominės plėtros skatinimui aktualios VP ir KPP priemonės.

VP ir KPP priemonių atrankai taikyti šie pagrindiniai kriterijai:

- a) Intervencijos logika – priemonių tikslų, remiamų veiklų ir jų įgyvendinimo stebėsenai taikomų stebėsenos rodiklių sąsaja su gyvenimo kokybės modeliu ir indeksu (vertinimo teoriniu pagrindu);
- b) Intervencijų geografinė aprėptis ir mastas – skirto finansavimo pasiskirstymas tarp skirtingo tipo savivaldybių, jų miestų ir miestelių;
- c) Galimybė lokalizuoti (priskirti konkrečioms miestams ir miesteliams) priemonių investicijas ir rezultatus – į vertinimo objektą įtrauktos priemonės, kurių investicijas ir rezultatus galima susieti su konkrečiu miestu ar miesteliu (pagal projekto įgyvendinimo vietą ar pagrindinių naudos gavėjų gyvenamąją vietą – plačiau apie projektų investicijų ir rezultatų lokalizavimą žr. ataskaitos 3 priedą).

Vertinimui aktualioms VP priemonėms atrinkti buvo įvertinta **geografinė projektų, įgyvendintų pagal visas VP priemones sklaida savivaldybių lygiu**. Išanalizavus atskiriems VP prioritetams įgyvendinti skirtų projektų ir lėšų pasiskirstymą savivaldybėse, buvo nustatyta, kad tik pagal penkis iš dvylikos teminių VP prioritetų⁶ finansuoti projektai visose Lietuvos savivaldybėse (ŽIPVP 4 prioritetas „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“, EAVP 4 prioritetas „Esminė ekonominė infrastruktūra“ ir visi trys SSSP prioritetai). Mažiausia MTTP skatinimui skirtų ŽIPVP 3 prioriteto ir EAVP 1 prioriteto investicijų geografinė sklaida, tačiau tokią situaciją nesunku paaiškinti – MTTP veiklą vykdančios viešojo ir privataus sektoriaus subjektai koncentruojasi didžiuosiuose miestuose, ekonomiškai labiau išsivysčiusiose savivaldybėse. Mažesne geografine investicijų sklaida išsiskiria ir transeuropinių transporto tinklų plėtrai skirta EAVP 5 prioriteto priemonė.

Atlikus veiksmų programų priemonių analizę pagal visus nurodytus priemonių atrankos kriterijus, į vertinimo objektą įtrauktos **42 VP priemonės⁷ ir 5 KPP priemonės** (priemonių sąrašas pateiktas ataskaitos 2 priede).

1 paaiškinimas. Vertinimo objekto (vertinamų VP priemonių) palyginimas su anksčiau atlikto urbanistinės plėtros vertinimo objektu

Į vertinimo objektą įtrauktos 28 iš 35 urbanistinės plėtros vertinime analizuotų priemonių. Į vertinimo objektą neįtrauktos 7 urbanistinės plėtros vertinime analizuotos priemonės⁸, kadangi jos neturi tiesioginio poveikio gyvenimo kokybei (VP1-4.2-VRM-04-R „Teritorijų planavimas“, VP3-1.1-AM-02-V „Daugiabučių namų modernizavimo skatinimas“), pagal jas nebuvo investuojama į miestus ir miestelius, turinčius daugiau kaip 1000 gyventojų (VP3-2.2-ŠMM-04-R Universalių daugiaviečių centrų kaimo vietovėse steigimas), priemonių geografinė aprėptis buvo ribota arba finansuoti projektai ir jų rezultatai nėra tiesiogiai susiję su gyvenimo kokybės miestuose ir miesteliuose pokyčiais atsižvelgiant į šio vertinimo metu taikomą gyvenimo kokybės modelį.

Bendros vertinamų VP ir KPP priemonių investicijos (išmokėtas finansavimas) sudarė 3 208 mln. EUR, iš jų 89 proc. arba 2 852 mln. EUR – vertinamų VP priemonių investicijos (žr. 2 lentelė). Dalies VP investicijų nebuvo galima priskirti konkrečiai savivaldybei ir (arba) gyvenamajai vietai, nors šių investicijų rezultatai pasiekė daugelį arba visus Lietuvos miestus ir miestelius (7 „nelokaluotų“ VP priemonių ES investicijų suma sudarė 1 040 mln. EUR).

35 „lokalizuotų“ VP priemonių investicijos sudarė 1812 mln. EUR, vertinamų KPP priemonių investicijos sudarė 356 mln. EUR. Šių investicijų teritorinis pasiskirstymas vertinimo metu buvo analizuojamas tokiais pjūviais:

- 1) Tarp **miesto ir kaimo** gyvenamųjų vietovių šalyje ir savivaldybėse;
- 2) Tarp Lietuvos **savivaldybių**;
- 3) Tarp **gyvenamųjų vietovių**, kurios įtrauktos į vertinimo objektą (t. y. tarp 103 miestų ir 34 didelių miestelių);
- 4) Tarp miestų ir miestelių grupių.

ES investicijos Lietuvos miestuose ir miesteliuose pagal vertinamas KPP priemones ir „lokalizuotas“ VP priemones sudarė 1 518 mln. EUR (žr. 2 lentelė). Didžiąją dalį visų gyvenimo kokybei gerinti skirtų ES investicijų Lietuvos miestuose ir miesteliuose sudarė ES struktūrinė parama (97,8 proc.). KPP investicijos miestuose ir dideliuose miesteliuose pagal vertinamas KPP priemones sudarė tik 2,2 proc. arba 33 mln. EUR.

2 lentelė. ES investicijos (išmokėtas finansavimas) pagal vertinamas VP ir KPP priemones šalyje ir miestuose ir miesteliuose, mln. EUR

	Iš viso	„Nelokaluota“ ES struktūrinė parama (7 VP priemonės)	„Lokaluota“ ES struktūrinė parama (35 VP priemonės)	KPP III krypties investicijos	KPP 413 priemonės investicijos
Iš viso šalyje, mln. EUR	3 208	1 040	1 812	241	115
Iš viso pagal šaltinį, proc.	100%	89%		11%	
Miestams ir miesteliams tekusios ES investicijos, mln. EUR	1 518	n. d.	1 485	18	15
Miestams ir miesteliams tekusi ES investicijų dalis, proc.	-	n. d.	82%	7%	13%
ES investicijų struktūra miestuose ir miesteliuose, proc.	100%	-	97,8%	1,2%	1,0%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis, NMA, LDB, TID ir INVEGA pateiktus duomenis.

⁶ VP nustatyta 15 prioritetų, iš jų 3 – techninės paramos prioritetai.

⁷ 6 ŽIPVP priemonės, 12 EAVP priemonių ir 24 SSSP priemonės.

⁸ VP1-1.1-SADM-07-K Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas; VP1-4.2-VRM-04-R Teritorijų planavimas; VP3-1.1-AM-02-V Daugiabučių namų modernizavimo skatinimas; VP3-2.2-ŠMM-01-V Technologijų, gamtos mokslų ir menų mokymo infrastruktūros bendrojo lavinimo mokyklose pritaikymas ir atnaujinimas; VP3-2.2-ŠMM-04-R Universalių daugiaviečių centrų kaimo vietovėse steigimas; VP3-2.2-ŠMM-05-V Suaugusiųjų švietimo institucijų modernizavimas; VP3-2.3-SADM-01-V Lietuvos darbo biržos teritorinių darbo biržų infrastruktūros modernizavimas.

Pagal vertinamas VP priemonės Lietuvoje buvo finansuoti 4 784 projektai, iš jų 4 582 projektai finansuoti pagal 35 „lokalizuotas“ VP priemonės. Vertinimo metu nustatyta, kad **3 674 projektai pagal šias priemones buvo vykdyti** į vertinimo objektą įtrauktuose **miestuose ir dideliuose miesteliuose**. Pagal vertinamas KPP priemonės finansuota 16 716 projektų, iš jų 1 682 projektai įgyvendinti miestuose ir miesteliuose.

Stebėsenos duomenų apie VP ir KPP projektų investicijas ir rezultatus apibendrinimas gyvenamųjų vietovių lygiu. VP ir KPP įgyvendinimo stebėsenos sistemose nėra sistemingai ir standartizuotai kaupiami duomenys apie projektų įgyvendinimo gyvenamąją vietovę, todėl pradinis ir didžiausias šio vertinimo uždavinys buvo nustatyti, kiek ir kokių projektų buvo įgyvendinta kiekvienoje į vertinimo imtį patekusioje gyvenamojoje vietovėje⁹. Vertinimo metu buvo peržiūrėti ir pagal specialų algoritmą patikrinti daugiau kaip 21,5 tūkst. projektų (4,7 tūkst. VP projektų ir 16,8 tūkst. KPP projektų) duomenys, siekiant nustatyti, kurioje gyvenamojoje vietovėje įgyvendintas konkretus projektas, ir įvertinti, kiek ir kokių investicijų buvo konkrečioje gyvenamojoje vietovėje. Taip pat buvo renkami ir sisteminami papildomi administraciniai duomenys apie projektų naudos gavėjus (pavyzdžiui, LDB projektų dalyvius, Verslumo skatinimo fondo paskolų gavėjus). Dalyje projektų investicijos buvo vykdomos ne vienoje gyvenamojoje vietovėje ir ne vienoje savivaldybėje (pavyzdžiui, vandentvarkos, susisiekimo infrastruktūros projektai), todėl nebuvo galima tiksliai nustatyti, kokia dalis investicijų teko vienai ar kitai teritorijai (savivaldybei ir (arba) gyvenamajai vietovei). Įvairias Lietuvos savivaldybes paprastai apėmė ir daugelis ESF projektų, kurių investicijas ir naudos gavėjus lokalizuoti yra ypatingai sunku ir ne visuomet tikslinga. Daliai priemonių investicijų (finansiniai) duomenys teritoriniu pjūviu apskritai nebuvo prieinami (pavyzdžiui, priemonėms „JESSICA kontroliuojantysis fondas“, „Subsidijos verslumui skatinti“, „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“), todėl galiausiai buvo „lokalizuotos“ (priskirtos konkrečioms gyvenamosioms vietovėms) 35 iš 42 vertintų VP priemonių investicijos ir (su nedidelėmis išimtimis) visų vertinamų KPP priemonių investicijos. VP priemonių įgyvendinimo rezultatai buvo „lokalizuoti“ visoms vertinamoms VP priemonėms. Taigi **susisteminti ir įvairiais pjūviais apibendrinti duomenys apie vertintų VP ir KPP priemonių investicijų ir projektų įgyvendinimo rezultatų teritorinį pasiskirstymą yra svarbus ir pridėtinę vertę turintis šio vertinimo rezultatas**, kadangi stebėsenos sistemose (SFMIS ir KPPAIS) nėra techninių galimybių automatiškai apibendrinti duomenis mažesnių teritorinių vienetų (seniūnijų ar gyvenamųjų vietovių) lygiu. Stebėsenos sistemose fiksuojami duomenys apie projektų ir investicijų pasiskirstymą savivaldybių lygiu taip pat nėra tikslūs dėl minėtos kai kurių projektų specifikos. Norint ateityje analizuoti ES investicijų poveikį mažesniems teritoriniams vienetams, būtina tobulinti VP ir KPP įgyvendinimo stebėsenos sistemas, kad būtų galima automatiškai generuoti ataskaitas apie konkrečiose gyvenamosiose vietovėse vykdytas investicijas. Tai svarbu ne tik stebėsenos ar vertinimo, bet ir dvigubo finansavimo prevencijos tikslais.

Atsižvelgiant į vertinimo teorinį pagrindą (gyvenimo kokybės indeksą ir šešias jo dimensijas) visos vertinamos VP ir KPP priemonės buvo suskirstytos į **intervencijų sritis**:

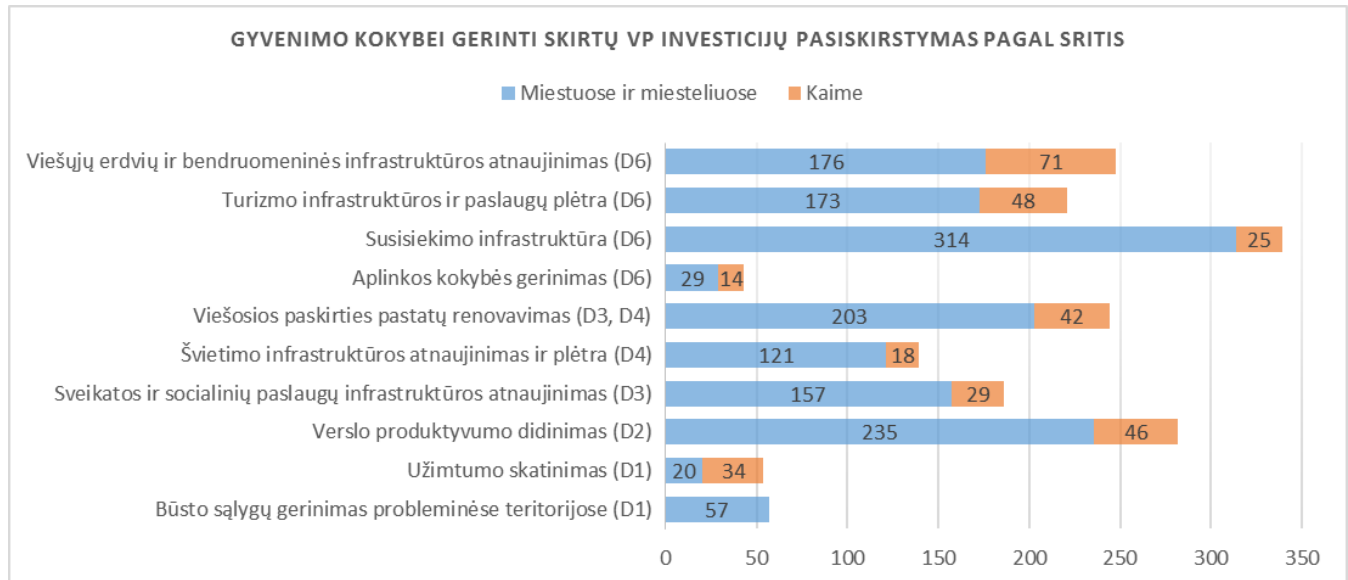
- 1) **Užimtumo skatinimas ir žmogiškieji ištekliai** (darbo jėgos pasiūlos pusė, gyventojų galimybių įsidarbinti skatinimas, žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse). Šios intervencijos aktualios materialinių gyvenimo sąlygų gerinimui (GKI dimensija D1).
- 2) **Verslo konkurencingumo didinimas** (verslo produktyvumo ir eksporto skatinimas, tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų skatinimas, darbo vietų kūrimas – darbo jėgos paklausos pusė). Šios intervencijos aktualios gyventojų verslumo ir verslo konkurencingumo didinimui (GKI dimensija D2).
- 3) **Sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimas**. Šios intervencijos prisidėjo prie sveikatos paslaugų kokybės ir prieinamumo didinimo (GKI dimensija D3).
- 4) **Švietimo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra** (ikimokyklinis ugdymas, profesinis mokymas). Šios intervencijos aktualios švietimo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimui (GKI dimensija D4).
- 5) **Viešosios paskirties pastatų renovacija**, siekiant didinti jų energijos vartojimo efektyvumą. Šios intervencijos netiesiogiai prisideda prie švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų kokybės gerinimo (GKI dimensijos D3 ir D4).
- 6) **Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas**. Šios intervencijos aktualios viešosios infrastruktūros kokybės, gyvenamosios aplinkos patrauklumo ir saugumo didinimui (GKI dimensija D6).
- 7) **Miestų susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros plėtra**. Šios intervencijos aktualios viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo gerinimui (GKI dimensija D6).
- 8) **Būsto sąlygų gerinimas** (daugiabučių namų renovacija ir socialinio būsto plėtra). Šios intervencijos aktualios materialinių gyvenimo sąlygų gerinimui (GKI dimensija D1).
- 9) **Turizmo infrastruktūros ir paslaugų atnaujinimas ir plėtra**. Šios intervencijos aktualios viešosios infrastruktūros patrauklumo ir gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui (GKI dimensija D6).
- 10) **Aplinkos kokybės gerinimas** (praeityje užterštų teritorijų tvarkymas, vandens telkinių būklės gerinimas). Šios intervencijos aktualios gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo didinimui (GKI dimensija D6).

⁹ Šis vertinimas apėmė visus 103 Lietuvos miestus ir visus 34 didelius miestelius, t. y. miestelius, turinčius daugiau nei 1000 gyventojų.

11) **Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovavimas ir plėtra.** Šios intervencijos aktualios gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo didinimui (GKI dimensija D6).¹⁰

Duomenys apie VP investicijas (išmokėtą finansavimą) kiekvienoje intervencijų srityje ir investicijų pasiskirstymą tarp skirtingo tipo gyvenamųjų vietovių pateikti paveiksle (žr. 1 pav.). Didžiąją dalį visų gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP investicijų sudarė investicijos į įvairios paskirties infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą.

1 pav. VP investicijų pasiskirstymas pagal intervencijų sritis ir gyvenamosios vietovės tipą

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS duomenis.

¹⁰ Duomenys apie priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ investicijų teritorinį pasiskirstymą nebuvo tikslūs, todėl ši priemonė priskirta „nelokaluotų“ priemonių grupei.

2 VERTINIMO TEORINIS PAGRINDAS – GYVENIMO KOKYBĖS IR TERITORINIO KAPITALO SAMPRATA

Vertinimo tikslas suponuoja poreikį įvertinti ES investicijų poveikį Lietuvos miestų ir miestelių socialinei ir ekonominei plėtrai bei gyvenimo kokybei. Atskirų teritorijų socialinę ir ekonominę plėtrą bei gyvenimo kokybę lemia daugybė įvairių veiksnių, todėl pagrindinė metodologinė priemonė ES struktūrinės paramos poveikiui Lietuvos miestų ir miestelių socialinei ir ekonominei plėtrai bei gyvenimo kokybei vertinti yra įvairius rodiklius apimantis **mažų teritorijų gyvenimo kokybės indeksas**.

Socialinė ir ekonominė plėtra bei gyvenimo kokybė yra du skirtingi, bet tarpusavyje susiję vertinimo aspektai. Viena iš gyvenimo kokybės vertinimo dimensijų yra ekonominė dimensija – gyvenimo kokybę, visų pirma lemia materialinė gerovė (gyventojų pajamos, apsirūpinimas būstu, būsto kokybė ir pan.), tačiau turi būti vertinami ir kiti veiksniai (gyvenamosios aplinkos, švietimo, sveikatos, socialinių ryšių ir kt.). Atliekant vertinimą bus analizuojama, kaip keitėsi Lietuvos miestų ir miestelių gyvenimo kokybės indeksas, apimantis įvairius ekonominius, demografinius, socialinius ir aplinkos veiksnius (rodiklius). Kadangi atskirų teritorijų socialinę ir ekonominę plėtrą bei gyvenimo kokybę lemia daug veiksnių, įvairius rodiklius apimantis gyvenimo kokybės indeksas yra tinkama metodologinė priemonė ES struktūrinės paramos poveikiui miestams ir miesteliams vertinti.

Gyvenimo kokybės indekso pagrindu pasirinktas gyvenimo kokybės modelis ir indeksas, kuris buvo taikytas atliekant ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą. Gyvenimo kokybė šiame modelyje buvo siejama su galimybėmis užsitikrinti pakankamą materialinės gerovės lygį, kurią apibrėžia su darbu ir užimtumu siejamos pajamos ir apsirūpinimas būstu. Gerėjančią gyvenimo kokybę signalizuoja pasitenkinimas savo sveikatos būkle, išaugęs švietimo ir socialinių paslaugų prieinamumas, intensyvėjantis dalyvavimas kultūriniame gyvenime, taip pat palanki gyvenamoji aplinka – mažėjantis aplinkos užterštumas ir išaugęs viešojo saugumo lygis. Šis gyvenimo kokybės indeksas buvo sudarytas atlikus gyvenimo kokybės matavimui skirtos mokslinės ir empirinės literatūros, taip pat tarptautinių organizacijų skaičiuojamų gyvenimo kokybės indeksų apžvalgą. Apibendrinta gyvenimo kokybės indeksų apžvalga, papildyta teritorinių gyvenimo kokybės indeksų sudarymo praktikos apžvalga, pateikta ataskaitos 4 priede.

Mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso struktūra. Šiam vertinimui naudojamas gyvenimo kokybės indeksas sudarytas remiantis 2009 m. paskelbta J. E. Stiglitzo ataskaita apie ekonomikos plėtrą ir ekonominę pažangą, kurioje pristatoma gyvenimo kokybės samprata ir jos matavimo loginis modelis.¹¹ Remdamasi šia ataskaita Europos Komisija (toliau – EK) paskelbė komunikatą „*BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti*“, kuriame įvardijo naujus gyvenimo kokybės matavimui keliamus reikalavimus.¹² J. E. Stiglitzo ataskaitoje išskirtą gyvenimo kokybės matavimo loginį modelį sudaro 8 dimensijos (žr. 3 lentelė).

J. E. Stiglitzo siūlomo gyvenimo kokybės indekso struktūra ir loginis gyvenimo kokybės miestuose matavimo modelis šiame vertinime papildytas Roberto J. Rogersono skirtingų gyvenimo kokybės sampratų ir matavimo būdų miestuose sintezės rezultatais.¹³ J. E. Stiglitzo išskirtos aplinkos ir saugumo dimensijos naudojamame MTGKI yra sujungtos į viešosios infrastruktūros, gyvenimo aplinkos kokybės ir saugumo dimensiją. Remiantis Eurostato atliekamo *Miestų audito* gerosios praktikos pavyzdžiu (plačiau žr. 4 priedą), į naudojamą MTGKI įtraukti demografiniai rodikliai. Dalyvavimo rinkimuose ir valdyme dimensija bei socialinių ryšių dimensija sujungta į demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensiją.

Atskiroms gyvenimo kokybės dimensijoms matuoti skirti rodikliai vertinime naudojamame mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekse buvo atrinkti remiantis Eurostato atliekamo *Miestų audito* rodiklių rinkiniu. Būtent pastarasis rodiklių rinkinys¹⁴ buvo atnaujintas atsižvelgiant į J. Stiglitzo ataskaitą ir EK komunikatą.¹⁵ Kadangi absoliuti dauguma *Miestų audite* naudojamų rodiklių Lietuvoje nėra renkami savivaldybių (miestų ir miestelių) lygiu, į naudojamą MTGKI buvo įtraukti savo esme panašūs rodikliai (angl. *proxy indicators*).

J. E. Stiglitzo gyvenimo kokybės matavimo loginio modelio ryšys su vertinime naudojamu MTGKI struktūriškai pavaizduotas lentelėje (žr. 3 lentelė). Į šio vertinimo tikslais sudarytą mažų teritorijų gyvenimo kokybės indeksą įtrauktos visos J. E. Stiglitzo išskirtos dimensijos, tačiau socialinių ryšių dimensijai įvertinti trūksta tinkamų rodiklių ir duomenų bent savivaldybių lygiu. Pažymėtina, kad gyvenimo kokybės tyrimuose (pavyzdžiui, *Miestų audite*) siekiant

¹¹ Report by the Stiglitz Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009.

¹² Europos Komisijos Komunikatas Tarybai Ir Europos Parlamentui KOM(2009) 433 galutinis „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“.

¹³ Robert J. Rogerson, „Quality of life and city competitiveness, Urban Studies, Vol. 36, Nos 5-6, 969-985, 1999.

¹⁴ Eurostat, Urban Audit data base < <http://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database> >

¹⁵ European statistical system, Sponsorship Group on Measuring Progress, Well-being and Sustainable Development Final Report adopted by the European Statistical System Committee, November 2011.

įvertinti socialinius ryšius yra atliekamos didelės apimties reprezentatyvios apklausos. Šiame vertinime, siekiant tiksliau įvertinti socialinius ryšius, pasitelkiami kokybiniai metodai ir atliekama antrinių informacijos šaltinių analizė.

3 lentelė. Vertinime siūlomo MTGKI ryšys su J. E. Stiglitzo gyvenimo kokybės modeliu

J. E. Stiglitzo gyvenimo kokybės matavimo loginis modelis ir jo dimensijos	Šio vertinimo MTGKI loginis modelis ir jo dimensijos
Materialinės gyvenimo sąlygos	Materialinės gyvenimo sąlygos (užimtumas, pajamos ir būstas)
Asmeninė veikla, įskaitant ir darbą	Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas
Sveikata	Sveikatos paslaugos
Švietimas	Švietimo paslaugos
Aplinka	Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas
Saugumas	
Dalyvavimas rinkimuose ir valdyme	Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas
Socialiniai ryšiai	

Šaltinis: sudaryta autorių.

2012 m. Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato užsakymu atliktame gyvenimo kokybės tyrime sukurta gyvenimo kokybės indeksą sudarė gyvenimo standartų ir sveikatos dimensijos, susidedančios iš komponentų ir konkrečių rodiklių. Gyvenimo standartų dimensija buvo sudaryta iš trijų komponentų: santykinis skurdas, absoliutus skurdas, uždarbis ir pajamos. Sveikatos dimensija buvo suskaidyta į du komponentus (objektyvus sveikatos vertinimas ir subjektyvus sveikatos vertinimas), kuriems matuoti naudoti tokie rodikliai kaip tikėtina gyvenimo trukmė, tikimybė nesulaukti 65 m. amžiaus, asmeninis sveikatos vertinimas ir kiti.¹⁶ Vertinime naudojamas MTGKI apima abi Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato užsakymu atliktame gyvenimo kokybės tyrime naudotas dimensijas ir tuos dimensijų komponentus, kuriems išmatuoti duomenys yra prieinami savivaldybių lygiu.

Pažymėtina, kad tarptautinių organizacijų skaičiuojami įvairūs gyvenimo kokybės indeksai (plačiau žr. 4 priedą) šiam vertinimui nėra tinkami dėl dviejų priežasčių: a) didžioji dalis tarptautinių gyvenimo kokybės indeksų apima tik dalį (nuo 2 iki 5) J. E. Stiglitzo ataskaitoje išskirtų gyvenimo kokybės dimensijų; b) šių indeksų apskaičiavimui Lietuvoje nėra renkami ir kaupiami reikalingi statistiniai duomenys savivaldybių, miestų ir miestelių lygiu.

Atliekant vertinimą nebuvo siekiama sukurti naują gyvenimo kokybės matavimo teorinį modelį. Pažymėtina, kad urbanizuotose teritorijose gyvenimo kokybė matuojama naudojant jau esamų teorinių modelių sintezę, kuri atsižvelgiant į vertinimo klausimus ir duomenų apribojimus, pritaikyta žemiausiu įmanomu geografiniu (savivaldybių) lygiu. Naudojamas teorinis modelis ir jo pagrindu parengtas MTGKI leidžia išmatuoti vidutinę gyvenimo kokybę savivaldybėse. Vis dėlto dėl duomenų stokos MTGKI nerodo gyvenimo kokybės variacijų – skirtumų tarp žemiausios gyvenimo kokybės ir aukščiausios gyvenimo kokybės taško konkrečioje geografinėje teritorijoje.

Mažų teritorijų gyvenimo kokybės indeksą sudaro 6 dimensijos.

- I. **Materialinės gyvenimo sąlygos (užimtumas, pajamos ir būstas).** Šioje dimensijoje gyvenimo kokybės gerėjimas siejamas su galimybėmis įsidarbinti ir gauti stabilias pajamas.¹⁷ Pastebėtina, kad materialinė padėtis nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio yra siejama su galimybėmis apsirūpinti būstu,¹⁸ todėl į šią dimensiją įtraukti rodikliai, matuojantys apsirūpinimą būstu. 2007–2013 m. ES investicijos tiesiogiai prisidėjo prie pokyčių MTGKI materialinių gyvenimo sąlygų dimensijoje per užimtumo skatinimą (įdarbinimo rėmimą) ir būsto sąlygų gerinimą (būstų renovaciją). Užimtumui skatinti skirtomis investicijomis buvo siekiama sudaryti palankesnes sąlygas derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, buvo teikiamos darbo užmokesčio subsidijos, įgyvendinamos priemonės socialiai pažeidžiamiems asmenims į darbo rinką integruoti, remiamas bedarbių įdarbinimas, investuojama į profesinių žinių ir įgūdžių suteikimą. 2007–2013 m. taip pat buvo gerinamos miestų gyventojų materialinės ir apgyvendinimo sąlygos, atnaujinant daugiabučius namus ir, pirmiausiai, didinant jų energijos vartojimo efektyvumą. Parama taip pat buvo skirta socialinio būsto modernizavimui ir plėtrai. Su šia MTGKI dimensija susijusios vertinamos priemonės nurodytos ataskaitos 2 priede.
- II. **Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas.** Naujausiuose tyrimuose pabrėžiama verslumo ir konkurencingumo svarba gyvenimo kokybei miestuose.¹⁹ Atsižvelgiant į ES struktūrinės paramos intervencijas, į MTGKI buvo įtraukti rodikliai, kurie matuoja gyventojų verslumą ir verslo konkurencingumą. 2007–2013 m. ES investicijos tiesiogiai prisidėjo prie gyventojų verslumo ir verslo konkurencingumo skatinimo, nes buvo teikiamos subsidijos verslo pradžiai (ūkio subjektų steigimui), įmonių ir jų produkcijos pristatymui užsienyje

¹⁶ Directorate General for Regional Policies, Quality of Life at the Sub National Level: an Operational Example for the EU. 2012, 5-11.

¹⁷ Ronald J. Krumm, Neighborhood Amenities: An Economic Analysis," Journal of Urban Economics, March 1980, 7, 208-24.

¹⁸ Jennifer Roback, Wages, Rents and Amenities: Differences Among Workers and Regions, Economic Inquiry, January 1988, 26, forthcoming.

¹⁹ Betsy Donald, Economic competitiveness and quality of life in city regions: compatible concepts?. Canadian Journal of Urban Research, 2001, 10(2), 259-274.

vykstančiose tarptautinėse parodose, investicijoms į materialųjį turtą, įmonių veiklai reikalingos įrangos įsigijimui ir procesų modernizavimui. Pažymėtina, kad verslumui skatinti skirtos priemonės taip pat prisidėjo ir prie pokyčių pirmojoje dimensijoje (materialinės gyvenimo sąlygos: užimtumas, pajamos ir būstas) didinat užimtumą ir vidutinį mėnesį darbo užmokestį. Su šia MTGKI dimensija susijusios vertinamos priemonės nurodytos ataskaitos 2 priede.

- III. Sveikatos paslaugos.** Atlikta teorinės literatūros apžvalga atskleidė, kad sveikatos dimensija yra viena iš dažniausiai naudojamų dimensijų, siekiant išmatuoti gyvenimo kokybę miestuose.²⁰ Sveikatos dimensijai papildomas dėmesys taip pat buvo skiriamas 2012 m. Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato užsakymu atliktame gyvenimo kokybės tyrime.²¹ Vertinant gyvenimo kokybę pagal šią dimensiją, remiamasi prielaida, kad gyvenimo kokybė yra aukštesnė tose urbanizuotose vietovėse, kuriose lengviau pasiekiamos sveikatos priežiūros paslaugos, egzistuoja sąlygos vykdyti ligų prevenciją (pavyzdžiui, sportuojant). 2007–2013 m. ES investicijos buvo skirtos sveikatos priežiūros įstaigoms modernizuoti, plėsti paliatyviosios pagalbos, globos ir slaugos skyrių infrastruktūrą. Su šia MTGKI dimensija susijusios vertinamos priemonės nurodytos ataskaitos 2 priede.
- IV. Švietimo paslaugos.** Teorinėje literatūroje akcentuojama, kad švietimas yra labai svarbi dimensija, kurią būtina įtraukti matuojant gyvenimo kokybę miestuose.²² Galima teigti, kad gyvenimo kokybė yra aukštesnė tuose miestuose, kuriuose sudarytos geresnės sąlygos pasinaudoti švietimo paslaugomis.²³ 2007–2013 m. ES struktūrinė parama buvo skiriama ikimokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo plėtrai, švietimo paslaugų prieinamumo didinimui. Su šia MTGKI dimensija susijusios vertinamos priemonės nurodytos ataskaitos 2 priede. Prie pokyčių švietimo dimensijoje galėjo prisidėti ir kitos ŠMM administruojamos veiksmų programų priemonės, tačiau dėl sunkumų lokalizuojant šių priemonių investicijas ir rezultatus jos į vertinimo objektą nebuvo įtrauktos. Pažymėtina, kad minėtų priemonių stebėsenos duomenys nėra tiesiogiai susiję su į MTGKI įtrauktais rodikliais, todėl į šių priemonių²⁴ įgyvendinimo rezultatus bus atsižvelgiama kokybiškai interpretuojant MTGKI pokyčius.
- V. Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas.** Ši dimensija į gyvenimo kokybės matavimą įtraukta laikantis prielaidos, kad gyvenimo kokybė yra aukštesnė saugioje ir mažiau užterštoje aplinkoje, kurioje yra išplėta viešoji infrastruktūra. Didesnis dėmesys aplinkos apsaugai taip pat skiriamas J. E. Stiglitzo komisijos ataskaitoje,²⁵ kuria remiantis buvo parengtas anksčiau minėtas EK 2009 m. komunikatas dėl gyvenimo kokybės ir pažangos matavimo. Viešosios infrastruktūros dimensija apibrėžia konkrečioje teritorijoje (savivaldybėje, mieste) esančią infrastruktūrą, kuri, remiantis gyvenimo kokybės samprata, yra reikalinga mieste gyvenančių asmenų poreikiams patenkinti.²⁶ ES struktūrinė parama prie pokyčių šioje dimensijoje prisidėjo gerinant viešąją susisiekimo infrastruktūrą (asfaltuojant žvyrkelius, tiesiant aplinkkelius), taip pat buvo plėtojama elektroninių ryšių tinklų infrastruktūra, kad būtų sudarytos sąlygos gyventojams naudotis plačiajuosčiu interneto ryšiu. Pasinaudojant ES investicijomis (ES struktūrinė parama ir parama pagal KPP priemones), turizmo reikmėms buvo pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriais nauji arba tvarkomi esami turizmo traukos objektai, remiama turizmo rinkodara. Siekiant pagerinti gyvenimo kokybę probleminėse teritorijose ir regioniniuose augimo centruose, buvo tvarkomos viešosios erdvės, poilsio zonos, įrengiami dviračių takai. Siekiant gerinti gyvenimo kokybę, šalyje buvo modernizuojami viešieji pastatai – muziejai, kultūros centrai, bibliotekos, ugdymo įstaigos. Taip pat buvo valomos užterštos teritorijos ir vandens telkiniai, renovuojama ir plėtojama vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, modernizuojama stacionarių ir nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūra, kuriamos naujos socialinės paslaugos. Su šia MTGKI dimensija susijusios vertinamos priemonės nurodytos ataskaitos 2 priede.
- VI. Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas.** J. E. Stiglitzo išskiria dimensiją, kuri skirta išmatuoti gyventojų pilietinį ir politinį aktyvumą. Nors 2007–2013 m. veiksmų programų ir KPP priemonėmis tiesiogiai nebuvo siekiama didinti gyventojų pilietinį ar politinį aktyvumą, tačiau kai kurios iniciatyvos ir projektai (pavyzdžiui, vietos plėtros strategijų rengimas pagal KPP IV kryptį) turėjo netiesioginį poveikį didesniam gyventojų suinteresuotumui ir aktyvumui sprendžiant bendruomenei svarbius klausimus. Demografinių rodiklių įtraukimas į MTGKI yra grindžiamas Eurostato atliekamo *Miestų audito* gerąja praktika. Demografiniai rodikliai matuoja urbanizuotos vietovės žmogiškuosius išteklius ir jų kaitą. Gyventojų skaičiaus ir kiti demografiniai rodikliai padeda tiksliau įvertinti socialinę padėtį urbanizuotoje teritorijoje, o migracijos rodiklio įtraukimas grindžiamas gyvenimo kokybės tyrimais, kuriuose remiamasi prielaida, kad individai migruoja į miestus, kuriuose lengviau galima susirasti darbą ir užsitikrinti pakankamas pajamas.²⁷

²⁰ Robert J. Rogerson, „Quality of life and city competitiveness, Urban Studies, Vol. 36, Nos 5-6, 969-985, 1999.

²¹ Directorate General for Regional Policies, Quality of Life at the Sub National Level: an Operational Example for the EU. 2012.

²² Ten pat.

²³ Gintarė Janušauskaitė, „Gyvenimo kokybės tyrimai: problemos ir galimybės.“ Filosofija. Sociologija. 19(4), 2008, 34 – 44.

²⁴ Ypač priemonių VP1-2.3-ŠMM-03-V Visuotinio priešmokyklinio ugdymo diegimas ir kitų mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumo didinimas ypač kaimo vietovėse ir VP1-2.3-ŠMM-05-K Švietimo paslaugų sistemos prieinamumo didinimas specialiųjų poreikių asmenims (mokiniais ir kt.).

²⁵ Report by the Stiglitz Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009.

²⁶ Kahn, Matthew E. "A revealed preference approach to ranking city quality of life." Journal of Urban Economics 38.2 (1995): 221-235.

²⁷ Ronald J. Krumm, Neighborhood Amenities: An Economic Analysis, Journal of Urban Economics, March 1980, 7, 208-24.

Mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso struktūra ir jį sudarančių **rodiklių sąrašas** pateiktas lentelėje (žr. 5 priedą). ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinime taikytas gyvenimo kokybės indeksas buvo skaičiuojamas šalies lygiu, todėl ne visi jį įtraukti rodikliai buvo tinkami indekso skaičiavimui žemesniu (savivaldybių ir miestų) lygiu. Siekiant, kad vertinime naudojamas MTGKI objektyviai atspindėtų gyvenimo kokybės skirtumus tarp šalies savivaldybių ir miestų, dalis ankstesniame vertinime taikytų rodiklių buvo pakeisti panašiais rodikliais, kurie skaičiuojami savivaldybių lygiu.

MTGKI struktūriškai sudarytas iš dimensijų, o šios – iš gyvenimo kokybę matuojančių rodiklių. Vis dėlto skirtingų dimensijų ir jas sudarančių rodiklių reikšmingumas gyvenimo kokybei nėra vienodas. Dėl šios priežasties skirtingoms MTGKI dimensijoms yra suteikti skirtingi svoriai. Siekiant tiksliau išmatuoti gyvenimo kokybę geografinėse teritorijose papildomai buvo nustatyti svoriai dimensijas sudarantiems rodikliams. MTGKI dimensijų svoriai nustatyti remiantis gyvenimo kokybę urbanizuotose teritorijose analizuojančioje teorinėje literatūroje pateikiamomis žiniomis (plačiau žr. 4 priedas) bei tarptautinių gyvenimo kokybės indeksų skaičiavimo praktika. Nustatant MTGKI dimensijų svorius buvo remiamasi *Economist Intelligence Unit*²⁸ ir *International Living* žurnalo²⁹ skaičiuojamų gyvenimo kokybės indeksų praktika, t. y. atsižvelgiama į šiuose indeksuose nustatytus dimensijų svorius. Papildomai nustatant MTGKI dimensijų ir rodiklių svorius buvo remiamasi Abrahamo Haroldo Maslow žmogaus poreikių piramide bei vertinimo ekspertų sukauptomis kokybinėmis žiniomis apie gyvenimo kokybės matavimo būdus.

Indeksas sudarytas iš dviejų tipų rodiklių, t. y. rodiklių, kurie rodo gyvenimo kokybę teritorijų lygiu, ir rodiklių, kurie rodo gyvenimo kokybę individo lygiu. Teritorijų (miestų, savivaldybių) lygiu bus analizuojami tokie rodikliai kaip socialinės ir švietimo infrastruktūros vienetų, paslaugų teikimo vietų skaičius, oro ir vandens kokybė, laisvalaikio ir kultūrai skirta infrastruktūra, viešasis ir aplinkos saugumas konkrečioje teritorijoje. Individo lygio gyvenimo kokybės rodikliai yra pajamos, švietimo ir ugdymo įstaigų lankančių asmenų skaičius ir kt. Teritorinių ir individo lygio rodiklių derinimas sudaro prielaidas tiksliau įvertinti gyvenimo kokybę miestuose, nes matuoja ne vien teritorijos potencialą (esamą infrastruktūrą), bet ir teritorinio potencialo naudojimą (infrastruktūra pasinaudojusį asmenų skaičius, galimybes, kurias individams suteikia esama infrastruktūra).

Gyvenimo kokybę urbanizuotose teritorijose einamuoju laikotarpiu tiksliausiai leidžia išmatuoti atsargų rodikliai. Atsargų rodiklius galima apibrėžti kaip rodiklius, kurie yra kaupiamieji ir apskaitantys kiek tam tikroje geografinėje teritorijoje yra suakumuliuotų konkrečių išteklių iš viso. Šių rodiklių pavyzdys galėtų būti: a) įmonių skaičius metų pabaigoje; arba b) tiesioginių užsienio investicijų skaičius metų pabaigoje. Šrautų rodikliai, kuriais matuojama pasiektų pokyčių apimtis per metus ar kitą apibrėžtą laikotarpį, pavyzdžiui: a) per metus įsteigtų įmonių skaičius; arba b) tiesioginių užsienio investicijų kiekis per metus. Šie rodikliai leidžia tiksliau išmatuoti gyvenimo kokybės potencialą. Sudarytame MTGKI yra panaudoti abiejų tipų rodikliai derinant juos ir atsižvelgiant į duomenų apribojimus.

Pagrindinis apribojimas sudarant MTGKI buvo statistinių duomenų savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių (miestų) lygiu trūkumas: ne visi gyvenimo kokybės matavimui aktualūs statistiniai rodikliai skaičiuojami savivaldybių lygiu, o gyvenamųjų vietovių (miestų) lygiu rodiklių sąrašas yra dar trumpesnis. Siekiant kokybiškai ir tiksliai išmatuoti gyvenimo kokybę, į MTGKI įtraukti statistiniai duomenys (rodikliai) turėjo atitikti šiuos reikalavimus:

- Remiantis teoriniu modeliu matuoti vieną iš gyvenimo kokybės aspektų.
- Būti renkami bent savivaldybių lygiu.
- Neturėti ilgesnių (nepertraukiamų) nei trejų metų trukmės duomenų spragų.
- Būti palyginami su ankstesnių metų ir kitų teritorijų duomenimis, t. y. duomenys turėtų būti renkami ir apibendrinami pagal tą pačią metodologiją visą analizuojamą laikotarpį.

Dėl anksčiau išvardytų priežasčių indekso reikšmių patikimumui ir palyginamumui užtikrinti buvo siekiama panaudoti oficialiosios statistikos duomenis. Vis dėlto Statistikos departamento skelbiami rodikliai paprastai skaičiuojami šalies, apskričių arba savivaldybių lygiu ir tik keletas demografinės statistikos rodiklių yra skaičiuojami atskirų gyvenamųjų vietovių (miestų, miestelių) ar jų grupių (miesto, kaimo) lygiu. Statistiniai duomenys atskirų miestų ir miestelių lygiu praktiškai apsiriboja 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, kurie nėra atnaujinami ir dėl to negali būti panaudojami indekso skaičiavimuose. Statistikos departamentas savivaldybių lygiu skelbia 91 statistinį rodiklį (iš 91 rodiklio nemažiau kaip 24 rodikliai yra daliniai, t. y. tų pačių rodiklių skirtingos pasirinktos). Dalis šių rodiklių nėra aktualūs vertinant gyvenimo kokybę urbanizuotose teritorijose. Pastebėtina, jog kai kurių gyvenimo kokybės vertinimui aktualių rodiklių nebuvo galima įtraukti į MTGKI dėl ilgesnių nei trejų metų duomenų spragų arba pasikeitusios skaičiavimo metodikos.

²⁸ The Economist Intelligence Unit's quality-of-life index. 2005, 1-4.

²⁹ International Living's Quality of Life Index 2011: Where the Numbers Come From. 2010. mber 30, 2010. <<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-index-2011-where-the-numbers-come-from/>>.

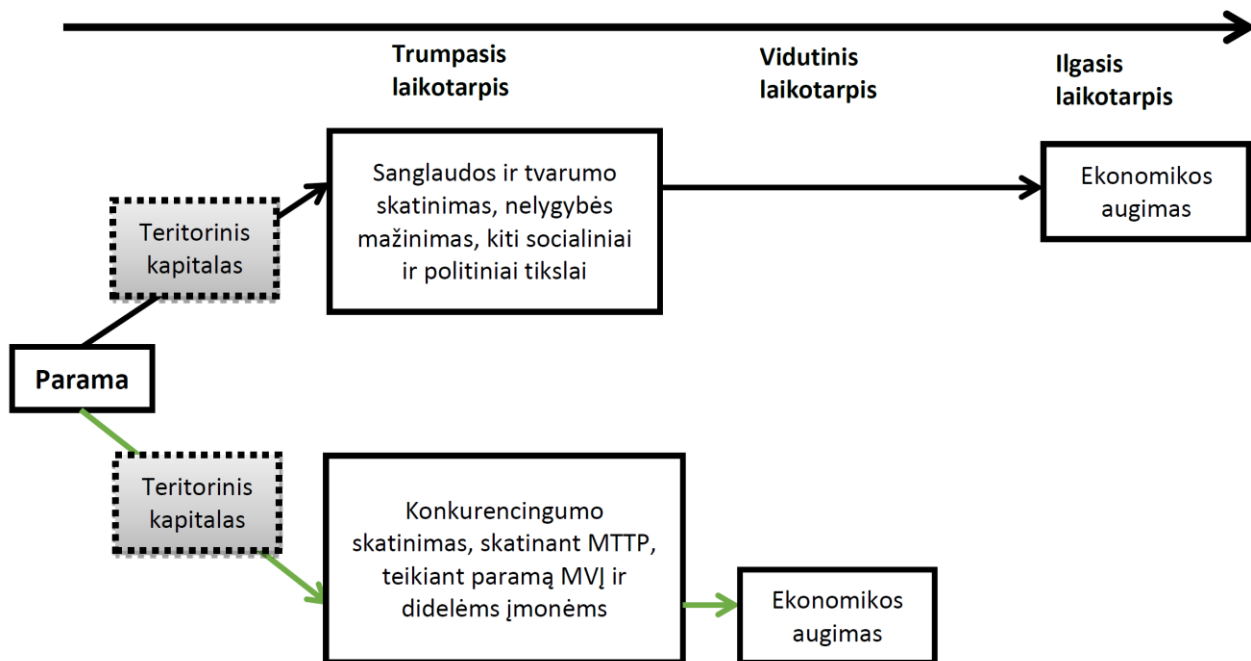
Sudarant indeksą atsižvelgta į veiksmų programų (ypač SSVP) strateginio konteksto ir KPP poveikio rodiklius. Dalis į indeksą įtrauktų gyvenimo kokybę matuojančių rodiklių taip pat yra susiję su ES struktūrinės paramos priemonių stebėsenos (produkto ir rezultato) rodikliais. Stebėsenos rodiklių reikšmės pagal projekto vykdymo ar galutinių naudos gavėjų buvimo vietą buvo priskirtos konkrečioms teritorijoms (savivaldybėms ir (arba) miestams). MTGKI sudarančių rodiklių ir stebėsenos rodiklių loginės sąsajos leido nustatyti ir įvertinti 2007–2013 m. ES investicijų indėlį į MTGKI sudarančių rodiklių pokyčius.

Skaičiuojant indeksą daugiausia buvo panaudota Lietuvos statistikos departamento skelbiamų duomenų (statistinių rodiklių). Taip pat panaudoti Būsto energijos taupymo agentūros, Higienos instituto, Lietuvos kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos vyriausybės, Švietimo informacinių technologijų centro, Nacionalinio egzaminų centro ir Lietuvos darbo biržos duomenys. Pažymėtina, kad ne Statistikos departamento skelbiamų duomenų surinkimas ir apdorojimas dėl jų pateikimo būdų buvo sudėtingas. Didžioji dalis šių duomenų buvo pateikiami specializuotuose, kasmet leidžiamuose leidiniuose, todėl buvo būtina juos konvertuoti ir patikrinti. Atliekant duomenų surinkimą ir apdorojimą buvo nustatytos duomenų spragos ir klaidos, kurių patikslinimui keletą kartų papildomai buvo kreipiamasi į duomenis renkančias ir skelbiančias įstaigas.

Teritorinio kapitalo (vietos sąlygų) reikšmė skatinant ekonominę ir socialinę plėtrą. Atskirų teritorijų socialinė ir ekonominė plėtra priklauso ne tik nuo ES investicijų, bet ir nuo įvairių kitų vidinių ir išorinių veiksnių. Miestų ir miestelių socialinei ir ekonominei plėtrai svarbi bendra šalies ekonominė situacija, kuri gali būti palanki arba nepalanki (pavyzdžiui, ekonominė krizė). Akademiniėje literatūroje kaip svarbus veiksnys, veikiantis teritorinę ekonominę plėtrą, įvardijamos vietos sąlygos arba teritorinis kapitalas.

Teritorinio kapitalo sąvoka yra tiesiogiai susijusi su konkrečios vietos plėtros koncepcija (angl. *place-based approach*), kurią ES struktūrinės paramos programavimui siūlė naudoti su Europos Komisija susiję „išminčiai“ (pavyzdžiui, F. Barca, 1999³⁰). Teritorinis kapitalas mokslinėje literatūroje ir Europos Komisijos dokumentuose apibrėžiamas kaip konkrečios teritorijos ekonominės, kultūrinės, socialinės ir aplinkos savybės arba „turtas“, kuris lemia tos teritorijos plėtros potencialą, o kartu ir Sanglaudos politikos (ES investicijų) rezultatus. Teritorinio kapitalo įtaka ES struktūrinės paramos investicijų rezultatyvumui iliustruojama pateiktame paveiksle.

2 pav. Teritorinis kapitalas, sanglaudos politika ir ekonominis augimas

Šaltinis: parengta ESTEP pagal Fratesi U., Perucca G., *Territorial Capital and the Effectiveness of Cohesion Policies: an Assessment for CEE Regions*, 2014.

³⁰ Fabrizio Barca, „An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations“. Independent report prepared at a request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy. April 2009.

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, teritorinis kapitalas, priklausomai nuo laiko perspektyvos, vaidina dvejopą vaidmenį. Viena vertus, jis yra tarpinis kintamasis arba mediumas, per kurį intervencija veikia ekonomikos augimą. Tai reiškia, kad intervencijos poveikis ekonomikos augimui priklauso nuo to mediumo arba tarpininkaujančios aplinkos charakteristikų. Jei tos charakteristikos geresnės, ES investicijų poveikis bus didesnis, o intervencija rezultatyvesnė. Kita vertus, trumpalaikis intervencijų tikslas gali būti būtent šitos tarpininkaujančios aplinkos – t. y. teritorinio kapitalo – pagerinimas. Remiantis teoriniu vietos plėtros modeliu, kaip tik teritorinio kapitalo kokybė lemia ekonomikos plėtrą ilgoju laikotarpiu.

Teritorinio kapitalo sąvoka daugialypė ir nevienodai apibrėžiama. Šiame vertinime remiamės kiek supaprastintu Camagni modeliu³¹ ir jo operacionalizavimu, kurį pasiūlė Fratesi ir Perucca³² (žr. 4 lentelė). Šis teritorinio kapitalo modelis susideda iš 9 elementų, kurie skiriasi savo materialumo ir konkurencijos laipsniu: nuo viešojo iki privataus kapitalo vienoje ašyje (išskiriant tarpines „klubines gėrybes“) bei nuo materialaus pavidalo gėrybių (tokių kaip gamtiniai išteklių ar viešoji infrastruktūra) iki nematerialaus žmogiškojo ar socialinio kapitalo.

4 lentelė. Teritorinio kapitalo elementai

Konkurencijos laipsnis Aukštas Žemas	Privachios gėrybės „Klubinės“, mišrios viešosios gėrybės	c Privatus pagrindinis kapitalas	i Privachios paslaugos	f Žmogiškasis kapitalas
	Kraštovaizdis Kultūros paveldas	b Kraštovaizdis Kultūros paveldas	h Bendradarbiavimo tinklai Žemės ir kultūrinių išteklių valdymas	e Santykinis kapitalas
	Viešosios gėrybės	a Gamtiniai išteklių Socialinė infrastruktūra	g Aglomeracijų ir rajonų ekonomika MTEP įstaigos, konektyvumas	d Socialinis kapitalas (institucijos, elgsena, vertybės, pasitikėjimas, reputacija)
		Materialus turtas Aukštas	Mišrus turtas	Nematerialus turtas Žemas

Teritorinio kapitalo materialumo laipsnis

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Fratesi U., Perucca G., *Territorial Capital and the Effectiveness of Cohesion Policies: an Assessment for CEE Regions*, 2014.

Teritorinio kapitalo operacionalizacijos pagrindu pasirinktas Fratessi ir Perucca rodiklių sąrašas (žr. 5 lentelė), kuris adaptuotas šiam vertinimui rengiant atvejo studijas pagal NUTS II (t. y. savivaldybių) lygiu prieinamus duomenis.³³ Svarbu paminėti, kad Fratessi ir Perucca, dėl duomenų trūkumo į TK vertinimą neįtraukė rodiklių, atspindinčių e ir h elementus.

5 lentelė. Teritorinio kapitalo elementų operacionalizavimas

TK dalis	Vertinamas TK aspektas	Fratessi ir Perucca naudotas rodiklis, duomenų šaltinis	Galimas rodiklis šiame vertinime (duomenų šaltinis – Statistikos departamentas)
A	Pasiekiamumas	Gyventojų skaičius 50 km atstumu nuo oro uosto, ESPON	Gyventojų skaičius apskrityje (regioninį centrą (toliau – RC) suvokiant kaip apskrities gyventojų traukos centrą)
B	Apgyvendinimo vietos	Vienam gyventojui tenkantis vietų/ lovų skaičius turistams skirtose apgyvendinimo įstaigose, EUROSTAT	Vienam gyventojui tenkantis vietų/ lovų skaičius turistams skirtose apgyvendinimo įstaigose
C	IP adresai	Registruotų IP adresų skaičius, ESPON	Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą
D	Moterų nedarbo lygis	Vyresnių nei 15 m. vyrų ir moterų nedarbo lygio santykis, EUROSTAT	Užimtų vyrų ir moterų santykis
F	Gyventojai pagal išsilavinimo lygį pagal ISCED	Aukštąjį išsilavinimą (ISCED 5 ir 6 lygis) turinčių gyventojų dalis, EUROSTAT	Parengta specialistų kolegijose/ universitetuose
G	Miesto/ kaimo tipologija	Miesto ir kaimo gyvenamosios vietovės, ESPON	Gyventojų skaičius miesto ir kaimo gyvenamosiose vietovėse
I	Darbo jėga/ užimtumas pagal ISCO funkcijas	Vadovų ir specialistų dalis bendrame darbuotojų skaičiuje, EUROSTAT	Dirbančiųjų skaičius pagal veiklos vykdymo vietą

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Fratesi U., Perucca G., *Territorial Capital and the Effectiveness of Cohesion Policies: an Assessment for CEE Regions*, 2014.

³¹ Roberto Camagni, “Regional Competitiveness: Towards a Concept of territorial capital”, in Capello R., Camagni R., Chizzolini B. And Fratesi U. (eds.), *Modelling Regional Scenarios for the Enlarged Europe: European Competitiveness and Global Strategies*, 2008.

³² Ugo Fratesi, Giovanni Perucca, “Territorial Capital and the Effectiveness of Cohesion Policies: an Assessment for CEE Regions”, 2014.

³³ Fratessi ir Perucca vertinimą atliko apskričių, t. y. NUTS III lygiu.

3 VP IR KPP INTERVENCIJŲ LIETUVOS MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE LOGIKA, MASTAS IR STRUKTŪRA (INVESTICIJŲ DALIS)

3.1 VP IR KPP INTERVENCIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE LOGIKA

Šiame vertinime analizuojamos 42 VP priemonės (6 ŽIPVP priemonės, 8 EAVP priemonės ir 28 SSVP priemonės) ir 5 KPP priemonės (KPP III krypties priemonės ir KPP IV krypties 413 priemonė, skirta KPP III krypties įgyvendinimui LEADER metodu). Vertinimo priemonės atrinktos atsižvelgiant į šiame vertinime taikomą gyvenimo kokybės modelį, priemonių tikslus, projektų teritorinį pasiskirstymą ir intervencijų mastą. Daugumos vertinamų VP priemonių ir visų vertinamų KPP priemonių intervencijos buvo skirtos visai šaliai, neišskiriant tikslinių teritorijų. Tik kelios VP priemonės buvo rezervuotos konkrečioms teritorijoms, siekiant spręsti specifines šioms teritorijoms aktualias problemas:

- VP2-3.2-IVPK-01-V Plačiajuosčiai elektroninių ryšių tinklai – intervencijos skirtos tik kaimo gyvenamosioms vietovėms. Projektas „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo RAIN plėtra“ apėmė 982 gyvenamąsias vietas, tarp kurių pateko du miestai: Neringa ir Grigiškės;
- VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra – intervencijos skirtos 7 miestams – regioniniams ekonomikos augimo centrams (Alytus, Marijampolė, Tauragė, Telšiai, Utena ir papildomi regioniniai centrai – Mažeikiai ir Visaginas);
- VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra – intervencijos skirtos 14 probleminių savivaldybių miestams;
- VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas – intervencijos skirtos kaimo gyvenamosioms vietovėms (prie kaimo gyvenamųjų vietovių buvo priskirti ir miestai, turintys mažiau kaip 3000 gyventojų);
- VP3-3.3-SM-01-V Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra – intervencijos skirtos 5 didiesiems miestams.

6 lentelė. Miestams ir miesteliams skirtos SSVP priemonės

Priemonė	Priemonės įgyvendinimo teritorija	Priemonės intervencijos logika
Priemonė Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“	Nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos – 7 miestai – regioniniai ekonomikos augimo centrai (Alytus, Marijampolė, Tauragė, Telšiai, Utena, Mažeikiai, Visaginas)	Tikslas – didinti teritorinę socialinę sanglaudą plėtotiniuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose: didinti patrauklumą investicijoms, gerinti gyvenimo kokybę ir aplinką. Remiamos veiklos: <ul style="list-style-type: none"> • miestų atgaivinimo kompleksiniai plėtros projektai; • miesto viešųjų erdvių plėtra, rekreacinių ir aktyvaus poilsio zonų sutvarkymas; • miestų viešųjų traukos centrų infrastruktūros atnaujinimas ir pritaikymas bendruomenės poreikiams; • esamų pramoninių ir kitų pažeistų (apleistų) teritorijų regeneracija, parama inovatyvioms vietos gyventojų bendruomenės iniciatyvoms; • techninės dokumentacijos pagal šios priemonės remiamas veiklas rengimas.
Priemonė Nr. VP3-1.1-VRM-02-R „Probleminių teritorijų plėtra“	Nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos – probleminių teritorijų miestai (16 miestų, iš kurių 13 – savivaldybių centrai)	Tikslas – didinti teritorinę socialinę sanglaudą: gerinti probleminės teritorijos miesto gyvenamąją aplinką ir gyvenimo kokybę. Remiamos veiklos: <ul style="list-style-type: none"> • miesto viešosios aplinkos ir infrastruktūros gerinimas; • bendruomeninės, t. y. miestų traukos centrų ir kultūros, infrastruktūros kompleksinė plėtotė (pvz., verslui reikšmingos, viešosios poilsio, laisvalaikio, sporto ir kultūros infrastruktūros atnaujinimas; vidaus transporto infrastruktūros plėtotė), taip prisidedant prie palankių sąlygų plėtoti paslaugų sektorių sudarymo.
Priemonė Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“	Kaimo vietovės, kurios buvo apibrėžtos kaip kaimas, miestas ar miestas, turintis ne daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų. Į šią kategoriją pateko 73 iš 137 vertinamų miestų ir miestelių, iš jų 45 buvo įgyvendinami projektai, finansuoti pagal šią priemonę.	Tikslas – didinti sanglaudą tarp miesto ir kaimo: sudaryti sąlygas diversifikuoti kaimo gyventojų veiklą ir gerinti bendruomeninę infrastruktūrą. Remiamos veiklos: <ul style="list-style-type: none"> • esamų viešųjų pastatų kaimo vietovėse modernizavimas: viešųjų pastatų pritaikymas kuriamam smulkiąjam verslui (amatams) ir (arba) bendruomenės poreikiams, ir (arba) socialinėms paslaugoms; • bendruomeninės infrastruktūros gerinimas (viešųjų erdvių plėtra); • gyvenamosios aplinkos gerinimas.
Priemonė Nr. VP3-3.3-SM-01-V „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“	5 didieji miestai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	Tikslas – kompleksiškai modernizuoti viešojo transporto paslaugų sistemą, siekiant sumažinti oro taršą, užtikrinti efektyvesnę miesto gyventojų susisiekimą, skatinti darbo jėgos mobilumą, mažinti transporto spūstis, gerinti eismo saugą, užtikrinti aukštą teikiamų viešųjų transporto paslaugų kokybę. Remiamos veiklos: <ul style="list-style-type: none"> • ekologiškų viešojo transporto priemonių įsigijimas;

Priemonė	Priemonės įgyvendinimo teritorija	Priemonės intervencijos logika
		<ul style="list-style-type: none"> naujų troleibusų kontaktinio tinklo linijų tiesimas; gatvių dalies, skirtos viešojo transporto judėjimui, rekonstrukcija; dviraičių infrastruktūros miestuose modernizavimas ir plėtra; automobilių ir dviračių stovėjimo aikštelių, skirtų persėsti į viešojo transporto priemones, įrengimas; geležinkelio ir kelių keleivinių viešojo transporto priemonių pritaikymas dviračiams gabenti.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Ribotą kai kurių kitų vertinamų VP priemonių intervencijų teritorinę sklaidą lėmė objektų, į kuriuos buvo investuojama, geografinė sklaida. Pavyzdžiui, pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-03-V „Nacionalinės svarbos turizmo projektai“ finansuoti 6 miestuose, kuriuose buvo nacionalinės svarbos turizmo objektais pripažintų objektų. Detalesnė informacija apie vertinamų VP priemonių intervencijų sklaidą savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių (miestų ir didelių miestelių) lygiu pateikta lentelėje (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Vertinamų VP priemonių intervencijų geografinė sklaida savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių (miestų ir didelių miestelių) lygiu

Priemonė	Finansuotų projektų skaičius	Savivaldybių, kuriose vykdyti projektai, skaičius (N=60)	M ir MST, kuriuose vykdyti projektai, skaičius (N=137)
LOKALIZUOTOS PRIEMONĖS			
VP1-1.1-SADM-01-K Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse	239	29	25
VP1-1.1-SADM-04-K Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas*	22	11	5
VP1-1.3-SADM-02-K Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	128	39	16
VP2-2.1-ŪM-01-K Lyderis LT	91	30	24
VP2-2.1-ŪM-02-K E-verslas LT	437	36	32
VP2-2.1-ŪM-03-K Procesas LT	150	26	20
VP2-2.1-ŪM-04-K Naujos galimybės	1041	50	52
VP2-2.1-ŪM-05-V INVEST LT+	34	12	11
VP2-2.1-ŪM-06-K Invest LT-2	42	20	16
VP2-2.2-ŪM-02-V ASISTENTAS-2	11	9	7
VP2-2.4-ŪM-01-V INVEST LT	16	8	7
VP2-4.4-SM-02-R Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra	233	60	64
VP2-5.4-SM-01-V Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkelių tiesimas	8	3	3
VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra	72	7	7
VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra	41	13	15
VP3-1.1-VRM-03-R Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą	151	13	17
VP3-1.1-VRM-04-R Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas	39	13	16
VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas	212	52	45
VP3-1.3-ŪM-01-V Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	43	23	17
VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	68	35	19
VP3-1.3-ŪM-03-V Nacionalinės svarbos turizmo projektai	7	6	6
VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	101	58	51
VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų/ produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	41	18	10
VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas	86	47	48
VP3-1.4-AM-06-R Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas	59	41	16
VP3-2.1-SAM-10-V Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionarinių paslaugų optimizavimas	108	57	63
VP3-2.1-SAM-12-K Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionarinių paslaugų infrastruktūrą	37	14	14
VP3-2.2-ŠMM-06-R Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas	138	58	69
VP3-2.2-ŠMM-13-V Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra	62	35	27

Priemonė	Finansuotų projektų skaičius	Savivaldybių, kuriose vykdyti projektai, skaičius (N=60)	M ir MST, kuriuose vykdyti projektai, skaičius (N=137)
VP3-2.4-SADM-01-R Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	117	57	55
VP3-2.4-SADM-03-V Stacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	67	43	32
VP3-3.3-SM-01-V Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra	12	5	5
VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu	304	53	65
VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	322	60	84
VP3-3.4-ŪM-05-V Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys BPD 1.2 priemonės „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus	21	15	11
NELOKALIZUOTOS PRIEMONĖS			
VP1-1.1-SADM-08-K Verslumo skatinimas	1	1	68
VP1-1.1-SADM-12-V Subsidijos verslumui skatinti	1	1	68
VP1-1.2-SADM-01-V Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	17	1	137
VP2-3.2-IVPK-01-V Plačiąjuose elektroninių ryšių tinklai**	1	1	2
VP2-4.4-SM-01-V Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametru gerinimas	23	47	n.d.
VP3-1.1-AM-01-V JESSICA kontroliuojantysis fondas	1	1	74
VP3-3.1-AM-01-V Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra	157	59	103

* Pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ vykdyti 22 projektai: 14 projektų buvo „lokalizuoti“ pagal projekto vykdytojo registracijos vietą arba projekto vykdymo vietą, 8 projektai apėmė ne vieną savivaldybę, todėl jų nebuvo galima priskirti konkrečiai GV.

** Tik 2 iš 982 gyvenamųjų vietovių buvo miestai ir miesteliai, patenkantys į šio vertinimo objektą.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis ir atsakingų institucijų pateiktus administracinius duomenis.

Pateikti duomenys rodo, kad pagal dvi VP priemonės projektai buvo vykdomi visos Lietuvos savivaldybėse, dar pagal 5 priemonės – beveik visose (57-59 savivaldybėse), daugiau kaip 2/3 savivaldybių (40-tyje ir daugiau) projektai vykdyti pagal 11 priemonių – daugumai šių priemonių taikyta regioninė projektų atranka, tačiau tarp jų pateko ir viena konkursinė priemonė – priemonė Nr. VP2-2.1-ŪM-04-K „Naujos galimybės“. Ši priemonė iš kitų priemonių išsiskiria didžiausiu projektų skaičiumi, nors projektai nebuvo didelės vertės. Pagal priemonę finansuoti įmonių eksporto plėtrai skirti projektai (remiama veikla – įmonių dalyvavimas tarptautinėse parodose).

Dalis vertinamų VP priemonių (žr. 7 lentelė, nelokalizuotos priemonės) buvo įgyvendinamos centralizuotai, tačiau priemonių lėšos ir rezultatai buvo skirti naudoti gavėjams visoje šalyje. Projektus pagal šias priemones įgyvendino Lietuvos darbo birža, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (Verslumo skatinimo fondas), Būsto energijos taupymo agentūra (JESSICA kontroliuojantysis fondas, skirtas daugiabučių namų renovacijai). Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ investicijų lokalizavimas taip pat buvo sudėtingas, kadangi dauguma projektų apėmė ne vieną gyvenamąją vietovę, viena projekto veikla galėjo apimti tiek miesto, tiek kaimo gyvenamąsias vietas. Šios priemonės investicijų pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių buvo įvertintas tik apytiksliai pagal APVA pateiktą papildomą informaciją.

Vertinamų KPP priemonių intervencijos buvo skirtos kaimo gyvenamosioms vietovėms, kurios buvo apibrėžtos kaip *kaimas, miestelis ar miestas*, turintis ne daugiau kaip 6000 gyventojų. Svarbu pažymėti, kad kaimo vietovių apibrėžimas, taikytas įgyvendinant KPP priemones ir SSVP priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“, skyrėsi nuo LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme pateikto kaimo gyvenamosios vietovės apibrėžimo. Pagal SSVP priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ buvo finansuojami projektai kaimo vietovėse, kurios buvo apibrėžtos kaip kaimas, miestelis ar *miestas*, kuriame yra mažiau kaip 3000 gyventojų, o pagal KPP pateiktą apibrėžimą kaimo vietovė buvo laikomas kaimas, miestelis, *miestas* ar kitos vietovės, kuriose gyventojų skaičius neviršija 6000 gyventojų. Pagal LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą miestai yra miesto gyvenamosios vietovės, tačiau **pagal SSVP taikytą apibrėžimą miestai iki 3000 gyventojų, o pagal KPP taikytą apibrėžimą – miestai iki 6000 gyventojų buvo laikomi kaimo vietovėmis**. Tai reiškia, kad miesteliuose ir dalyje miestų gyvenamosios aplinkos atnaujinimo projektai galėjo būti finansuojami tiek pagal KPP, tiek pagal SSVP priemones.

Kitas takoskyros kriterijus SSVP priemonės „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ paramos atskyrimui pagal KPP III krypties priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ buvo projekto vertė: ES struktūrinės paramos lėšomis finansuoti savivaldybių administracijų projektai, kurių vertė yra didesnė kaip 200 tūkst. eurų, o KPP lėšomis – savivaldybių administracijų projektai, kurių vertė ne didesnė kaip 200 tūkst. eurų (planavimo būdu) ir savivaldybių administracijų ar kitų juridinių asmenų (kaimo bendruomenių, nevyriausybinų organizacijų (toliau – NVO) ir kt.) projektai, kurių vertė yra ne didesnė kaip 200 tūkst. eurų (konkurso būdu). Dvigubo finansavimo prevenciją turėjo vykdyti regionų plėtros tarybos.

Didžiausia geografinė intervencijų sklaida gyvenamųjų vietovių (miestų ir didelių miestelių) lygiu pasižymi įvairių institucijų administruojamos priemonės, kurioms taikyta regioninė projektų atranka, taip pat ŪM, SAM, ŠMM priemonės, kurioms taikyta valstybinė projektų atranka. Šios priemonės buvo skirtos viešosios infrastruktūros atnaujinimui: viešosios paskirties pastatų renovavimas, ikimokyklinio ugdymo, sveikatos priežiūros įstaigų atnaujinimas, nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra, savivaldybių kelių ir gatvių tvarkymas, viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra, vandens telkinių būklės gerinimas. Tarp konkursinių priemonių išsiskiria EAVP priemonė „Naujos galimybės“. Pagal šią priemonę remiama veikla – įmonės ir jos produkcijos pristatymas užsienyje vykstančiose tarptautinėse parodose. Buvo įgyvendinti 1044 projektai, iš jų 900 vykdyti 52 vertinamuose miestuose ir miesteliuose. Daugiausia šios priemonės projektų vykdyta Vilniuje (399), Kaune (193), Šiauliuose (70) ir Klaipėdoje (32), o kitiems 48 miestams ir miesteliams teko 206 projektai.

Vertinamų VP priemonių, kurių investicijų nebuvo galima priskirti konkrečiai GV, intervencijų sklaida yra didesnė nei kitų vertinamų priemonių – šių priemonių parama ar investicijų rezultatais galėjo pasinaudoti didesnė Lietuvos miestų ir miestelių gyventojų dalis. *Lietuvos darbo biržos ADRP projektuose* dalyvavo visų Lietuvos miestų ir miestelių gyventojai, o palyginus projektų dalyvių skaičių su atitinkamos GV gyventojų skaičiumi nustatyta, kad šiuose projektuose dalyvavo nuo 1,1 proc. iki 8,8 proc. atskirų miestų ir miestelių gyventojų. Vertinant šalies mastu, ADRP projektuose dalyvavo 4,3 proc. visų Lietuvos miestų ir didelių miestelių gyventojų. Jurbarke, Leipalingyje, Šalčininkuose ir Širvintose ADRP projektuose dalyvavo daugiau kaip 8 proc. miesto ar miestelio gyventojų.

Verslumo skatinimo fondo paskolomis ir subsidijomis pasinaudojo 68 miestų ir miestelių gyventojai. Vertinant bendrai, 4 iš 5 Verslumo skatinimo fondo (toliau – VSF) paskolų ir subsidijų gavėjų buvo iš miestų ir miestelių (iš viso 1002 iš 1265). Paskolomis *daugiabučiams namams renovuoti* pagal priemonę „JESSICA kontroliuojantysis fondas“ pasinaudojo 74 miestų ir miestelių gyventojai (t. y. vertinimo metu 74 miestuose ir miesteliuose buvo baigtų renovuoti daugiabučiai). Įgyvendinant projektus pagal SSVP priemonę „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ 103 miestų ir miestelių gyventojams sudaryta galimybė prisijungti prie *nuotekų tvarkymo ir vandens tiekimo tinklų*.

Mažesne geografinė intervencijų sklaida gyvenamųjų vietovių (miestų ir didelių miestelių) lygiu pasižymi priemonės, kurios buvo skirtos konkrečioms miestams (pavyzdžiui, 7 regioniniams ekonomikos augimo centrams, didiesiems miestams) arba priemonės, pagal kurias buvo investuojama į konkrečiuose miestuose esančius objektus (nacionalinės svarbos turizmo projektai; investicijos į pramoninių parkų ir laisvųjų ekonominių zonų (toliau – LEZ) infrastruktūrą).

Atsižvelgiant į vertinime taikomą gyvenimo kokybės modelį visos vertinamos VP ir KPP priemonės buvo suskirstytos į intervencijų sritis. Vertinamų VP ir KPP priemonių intervencijos logika ir sąsajos su gyvenimo kokybės indekso dimensijomis apibendrinta lentelėje (žr. 8 lentelė). Didžioji dalis vertinamų VP priemonių yra susijusios su GKI šeštąja dimensija (D6) „Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas“ (19 priemonių), 7 priemonės yra susijusios su GKI pirmąja dimensija (D1) „Materialinės gyvenimo sąlygos“, 10 priemonių – su GKI antrąja dimensija (D2) „Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas“, 4 priemonės – su GKI trečiąja dimensija (D3) „Sveikatos paslaugos“, 2 priemonės – su GKI ketvirtąja dimensija (D4) „Švietimo paslaugos“. Su GKI penktąja dimensija (D5) „Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas“ vertinamos VP ir KPP priemonės siejasi netiesiogiai – geresnė gyvenimo kokybė prisideda prie geresnių demografinių rodiklių (mažesnės migracijos, didesnio gimstamumo, subalansuotų gyventojų sudėties rodiklių ir pan.), tačiau tokiems pokyčiams pasireikšti reikia laiko.

Vertinamos KPP priemonės pagal intervencijų pobūdį siejasi su GKI D6 (kaimo atnaujinimas ir plėtra), D1 (asbestinių stogų dangos keitimas, perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos) ir D2 (parama verslo kūrimui ir plėtrai), tačiau KPP intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose yra labai mažas, todėl vertinant ES investicijų poveikį gyvenimo kokybei pagrindinis dėmesys skiriamas VP investicijoms. Plačiau apie vertinamų VP ir KPP priemonių sąsają su GKI dimensijomis žr. 2 priedą.

8 lentelė. Vertinamų VP ir KPP intervencijų logika

GKI DIMENSIJOS	D1 – MATERIALINĖS GYVENIMO SĄLYGOS		D2 – GYVENTOJŲ VERSLUMAS IR VERSLO KONKURENCINGUMAS		D3 – SVEIKATOS PASLAUGOS D4 – ŠVIETIMO PASLAUGOS		D6 – VIEŠOJI INFRASTRUKTŪRA, GYVENAMOSIOS APLINKOS KOKYBĖ IR SAUGUMAS	
TIKSLAI	Didinti gyventojų užimtumą, stiprinti žmogiškuosius išteklius	Gerinti būsto sąlygas ir socialinio būsto prieinamumą	Skatinti gyventojų verslumą	Didinti verslo produktyvumą, skatinti investicijas	Modernizuoti ir plėtoti sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų infrastruktūrą	Atnaujinti ir plėtoti viešąją infrastruktūrą, gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę ir saugumą		
VP IR KPP INTERVENCIJOS	Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės; Šeimos ir darbo išipareigojimų derinimas; Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką; Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse	Daugiabučių renovacija; Socialinio būsto modernizavimas ir plėtra; Asbestinių stogų dangos keitimas (KPP)	Verslumo skatinimo fondo paskolos ir subsidijos darbo užmokesčiui; Menų inkubatorių steigimas; Parama verslo kūrimui ir plėtrai (KPP)	Pramoninių parkų infrastruktūros plėtra ir rinkodara; Tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų skatinimas; Investicijos į įmones (gamybos technologijų modernizavimas ir plėtra; IT sprendimai; šiuolaikiški vadybos metodai); Eksporto skatinimas (įmonių dalyvavimas tarptautinėse parodose)	Investicijos į ikimokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo infrastruktūrą; Sektoriniai praktinio mokymo centrai; Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra; Stacionariųjų sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūros optimizavimas; Stacionariųjų ir nestacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra; Viešosios paskirties pastatų renovavimas	Miestų viešosios infrastruktūros atnaujinimas; Investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms; Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra; Didžiųjų miestų susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros plėtra; Savivaldybių kelių ir gatvių tvarkymas, žvyrkelių asfaltavimas; Vandens telkinių buklės gerinimas; Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas		
PAGRINDINIAI RODIKLIAI	Bedarbiai, įgiję profesinę kvalifikaciją; Asmenys, dalyvavę įmonių organizuotame mokyme; Bedarbių įsidarbinimas; Įmonių sukurtų darbo vietų skaičius	Atnaujintų daugiabučių namų skaičius ir dalis; Modernizuotų ir naujai įrengtų socialinių būstų skaičius; Socialinio būsto laukiančių asmenų skaičiaus sumažėjimas; Pakeistų asbestinių stogų skaičius	Asmenų ir įmonių, pasinaudojusių VSF paskolomis ir subsidijomis, skaičius; Paremtų menų inkubatorių skaičius; Menų inkubatorių plotas ir juose įsikūrusių SVV subjektų skaičius	Paremtų pramoninių parkų skaičius ir investicijoms paruoštų teritorijų plotas; Pritrauktų investuotojų skaičius; TUI padidėjimas; Įmonių investicijos verslo produktyvumui didinti; Darbo našumo ir eksporto padidėjimas	Modernizuotų ikimokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo įstaigų skaičius ir dalis; Sukurtų sektorialių praktinio mokymo centrų skaičius; Paramą gavusių viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų skaičius ir dalis; Tvarkytų socialinių paslaugų infrastruktūros objektų skaičius ir dalis; Sukurtų vietų nestacionariųjų socialinių paslaugų gavėjams skaičius; Energijos taupymo požiūriu atnaujintų viešosios paskirties pastatų skaičius	Miestų ir miestelių, kuriuose buvo investicijų į viešosios infrastruktūros atnaujinimą, skaičius; Sukurtų naujų arba sutvarkytų esamų turistų traukos objektų skaičius; Suteiktų nakvynių skaičiaus padidėjimas; Išasfaltuotų žvyrkelių ilgis ir dalis bendrame kelių tinkle; Sutvarkytų savivaldybių kelių ir gatvių ilgis; Gyventojų, prisijungusių prie vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų skaičius ir dalies padidėjimas; Aplinkos kokybės gerinimo projektų skaičius		

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

3.2 ES INVESTICIJŲ MIESTUOSE IR DIDELIUOSE MIESTELIUOSE MASTAS IR STRUKTŪRA

Siekiant nustatyti, ar ES investicijų pasiskirstymas skirtingo tipo gyvenamosiose vietovėse (miestuose, dideliuose miesteliuose ir kaime) atitinka gyventojų pasiskirstymą, buvo apskaičiuota, kokia Lietuvos gyventojų dalis gyvena atitinkamo tipo gyvenamosiose vietovėse ir kokia dalis ES investicijų pagal vertinamas VP ir KPP priemones teko atitinkamoms gyvenamosioms vietovėms.

ES investicijų pagal vertinamas VP ir KPP priemones pasiskirstymas iš esmės atitinka gyventojų pasiskirstymą, tačiau matyti, kad **dideliems miesteliams teko santykinai didesnė VP ir KPP investicijų dalis nei juose gyvenančių gyventojų dalis**. Tokią situaciją, visų pirma lėmė tai, kad dideli miesteliai, būdami kaimo gyvenamosiomis vietovėmis, galėjo pretenduoti į ES investicijas pagal SSVP priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“, be to, jie galėjo gauti daugiau kaimo atnaujinimui ir plėtrai skirtų KPP investicijų, kadangi šie miesteliai paprastai yra seniūnijų centrai.

9 lentelė. ES investicijų ir gyventojų dalis miestuose, dideliuose miesteliuose ir kaime

	Mieste	Dideliuose miesteliuose	Kaime (be didelių miestelių)
<i>Gyventojų dalis 2011 m.</i>	66,7%	1,7%	31,6%
<i>Lokaluotos ES struktūrinės paramos dalis</i>	80,1%	3,1%	16,7%
<i>Paramos pagal KPP III krypties priemones dalis</i>	4,3%	3,2%	92,5%
<i>Paramos pagal KPP 413 priemonę dalis</i>	8,4%	4,6%	87,0%
Visų ES investicijų pagal vertinamas VP ir KPP priemones dalis	67,7%	3,2%	29,1%
<i>Paramos pagal visas vertinamas KPP priemones dalis</i>	5,6%	3,6%	90,8%

Šaltinis: sudaryta autorių.

Svarbu paminėti, kad vertinant visas ES investicijas pagal visas VP ir KPP priemones, lėšų pasiskirstymo proporcijos gali būti visiškai kitokios. Tačiau kalbant apie miestams ir miesteliams aktualiausias VP ir KPP priemones, kurios buvo įtrauktos į šio vertinimo objektą, ES investicijų pasiskirstymo proporcijos vertintinos teigiamai. **Santykinai didesnis finansavimas dideliems miesteliams sudarė prielaidas jiems atsinaujinti ir tapti patrauklesniems tiek vietos gyventojams, tiek lankytojams iš kitų vietovių.**

Analizuojant ES investicijų pagal vertinamas VP priemones pasiskirstymą tarp miesto ir kaimo atskirose savivaldybėse, nustatyta, kad daugelyje savivaldybių miestams ir dideliems miesteliams teko daug didesnė VP investicijų dalis nei tos savivaldybės gyventojų dalis miestuose ir dideliuose miesteliuose. Vienintelė išimtis – *Kaišiadorių raj. savivaldybė*, kurioje miestuose ir miesteliuose gyvena 42 proc. gyventojų, tačiau miestams ir dideliems miesteliams tekusi išmokėto finansavimo dalis sudarė tik 36 proc. Vertinamų KPP priemonių ES investicijų dalis Kaišiadorių raj. savivaldybės miestuose ir dideliuose miesteliuose taip pat buvo nedidelė (9,4 proc.), o dideliems miesteliams tekusi vertinamų KPP investicijų dalis buvo mažesnė nei gyventojų dalis dideliuose miesteliuose.

Daugiau kaip pusėje visų savivaldybių miestams ir miesteliams tekusios ES investicijos pagal vertinamas VP priemones buvo 20 ir daugiau procentinių punktų didesnės nei gyventojų dalis miestuose ir miesteliuose. Tai reiškia, kad **miestų ir didelių miestelių gyventojai labiau pajuto ES investicijų naudą**. Pavyzdžiui, *Alytaus raj. savivaldybėje* miestuose ir dideliuose miesteliuose gyvena 9,5 proc. gyventojų, tačiau net 53 proc. vertinamų VP investicijų teko miestams ir miesteliams. Didesnis nei 40 procentinių punktų atotrūkis tarp gyventojų dalies ir ES struktūrinės paramos investicijų dalies miestuose ir dideliuose miesteliuose taip pat nustatytas *Joniškio raj. ir Lazdijų raj. savivaldybėse*: Joniškio raj. savivaldybėje miestuose ir dideliuose miesteliuose gyvena 44 proc. gyventojų, tačiau jiems teko net 92 proc. investicijų, Lazdijų raj. savivaldybėje atitinkamai 27 proc. miestų ir didelių miestelių gyventojų teko 82 proc. visų vertinamų VP investicijų. KPP investicijos visų šių savivaldybių miestuose ir miesteliuose atitiko šalies vidurkį arba buvo proporcingos gyventojų skaičiui.

Analizuojant KPP investicijas pagal visas vertinamas KPP priemones, nustatyta, kad ir savivaldybių lygiu dideliems miesteliams tekusi KPP investicijų dalis dažnai yra didesnė nei gyventojų dalis dideliuose miesteliuose. Iš 23 savivaldybių, kuriose dalis gyventojų gyvena dideliuose miesteliuose, net 17 savivaldybių dideliems miesteliams teko santykinai didesnė KPP investicijų dalis nei tuose miesteliuose gyvenančių gyventojų dalis. 8 savivaldybėse dideliems miesteliams tekusi KPP investicijų dalis buvo daugiau kaip 5 proc. punktais didesnė nei atitinkamos savivaldybės gyventojų dalis dideliuose miesteliuose: 4 probleminėse savivaldybėse (Akmenės raj., Jonavos raj., Mažeikių raj. ir Skuodo raj.) ir 4 kitose savivaldybėse (Kretingos raj., Šiaulių raj., Šilutės raj. ir Vilniaus raj.).

ES investicijos nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose. Vertinimo metu buvo analizuojama, ar nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos (miestai – regioniniai ekonomikos augimo centrai ir probleminių

teritorijų miestai bei dideli miesteliai) sulaukė daugiau ES investicijų vertinant pagal sumą vienam gyventojui. Nustatyta, kad **probleminių teritorijų miestai ir dideli miesteliai sulaukė daugiau KPP investicijų pagal vertinamas KPP priemones.**

Vertinant VP investicijas nustatyta, kad jos buvo didesnės tik probleminių teritorijų didelių miestų (t. y. miestų, turinčių daugiau kaip 3000 gyventojų) kategorijoje (detalesnė žr. 19 priedą), o kituose probleminių teritorijų miestuose ir miesteliuose VP investicijos buvo panašios kaip ir nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso neturinčiose teritorijose. Tai dar kartą patvirtina, kad gyvenimo kokybei gerinti skirtos VP investicijos buvo sukonzentruotos miestuose, o KPP investicijos – kaime, prioritetą teikiant dideliems miesteliams ir probleminėms teritorijoms.

3.2.1 VP investicijos miestuose ir dideliuose miesteliuose

Bendros pagal „lokalizuotas“ VP priemones miestuose ir dideliuose miesteliuose įgyvendintų 3674 projektų investicijos sudaro 1 955 mln. EUR, o projektams išmokėtas finansavimas 1 485 mln. EUR, taigi miestuose ir miesteliuose vykdyti projektai **pritraukė 470 mln. EUR investicijų iš kitų šaltinių** (valstybės ir savivaldybių biudžetų, privačių investicijų ir kt.). Kitaip tariant, 1 EUR išmokėto finansavimo miestams ir miesteliams pritraukė 32 centus kitų investicijų.

Bent po vieną projektą buvo vykdyta 135 miestuose ir miesteliuose, 120 miestų ir miestelių vykdyta po 2 ir daugiau projektų. Daugiau nei po 100 projektų vykdyta 6 Lietuvos miestuose (5 didžiuosiuose miestuose ir Mažeikiuose). Šiuose miestuose ir Alytaus mieste projektai finansuoti pagal 20 ir daugiau skirtingų priemonių (iš 35 „lokalizuotų“ VP priemonių). Taigi intervencijų įvairovė šiuose miestuose buvo didžiausia. Daugelyje didelių miestelių ir mažesnių miestų intervencijų įvairovė ir investicijos buvo labai mažos – finansuota vos po 2-3 projektus pagal 1-3 skirtingas VP priemones.

VP investicijų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą ir dydį. Didžioji dalis visų ES investicijų pagal vertinamas VP priemones teko 5 didiesiems miestams (48 proc.). Vidutiniams miestams teko 42 proc. visų investicijų, tačiau didžioji jų dalis investuota nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose. Mažiesiems miestams ir dideliems miesteliams teko apie 10 proc. visų VP investicijų. Detalesnė informacija apie projektų, išmokėto finansavimo ir pritrauktų papildomų investicijų pasiskirstymą pagal gyvenamosios vietovės tipą pateikta lentelėje (10 lentelė).

VP investicijos miestuose:

Įgyvendinti 3596 projektai;

Investuota suma 1879 mln. EUR;

Išmokėtas finansavimas 1429 mln. EUR.

Pritraukta investicijų 450 mln. EUR

VP investicijos dideliuose miesteliuose:

Įgyvendinti 78 projektai;

Investuota suma 75 mln. EUR;

Išmokėta finansavimas 56 mln. EUR.

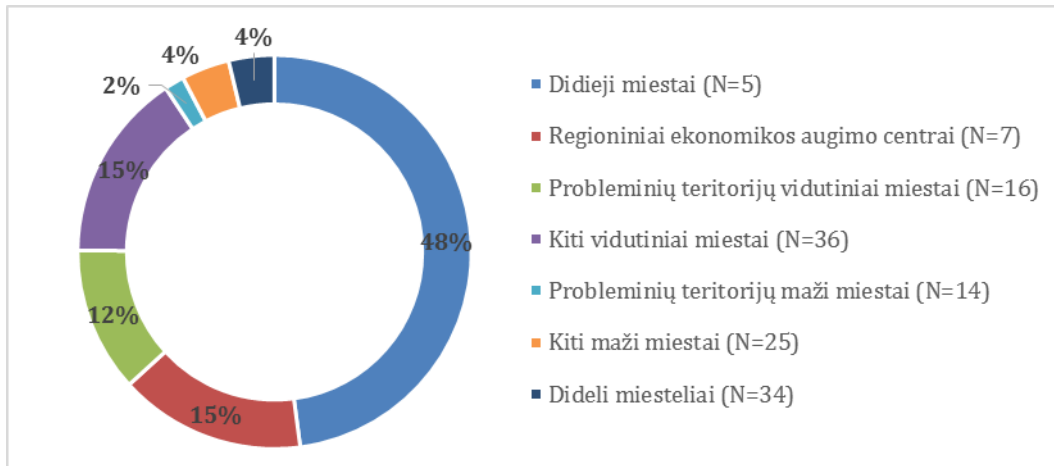
Pritraukta investicijų 19 mln. EUR

10 lentelė. VP investicijų ir projektų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės dydį ir tipą

	Iš viso (N=137)	Didieji miestai (N=5)	Regioniniai ekonomikos augimo centrai (N=7)	Probleminių teritorijų vidutiniai miestai (N=16)	Kiti vidutiniai miestai (N=36)	Probleminių teritorijų maži miestai (N=14)	Kiti maži miestai (N=25)	Dideli miesteliai (N=34)
<i>Projektų skaičius</i>	3 674	1 959	432	430	604	55	116	78
<i>Projektų išlaidos, mln. EUR</i>	1 955	952	288	235	296	28	80	75
<i>Projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR</i>	1 485	711	227	177	231	24	59	56
<i>Pritrauktos investicijos, mln. EUR</i>	470	240	61	59	65	4	22	19

Šaltinis: sudaryta autorių.

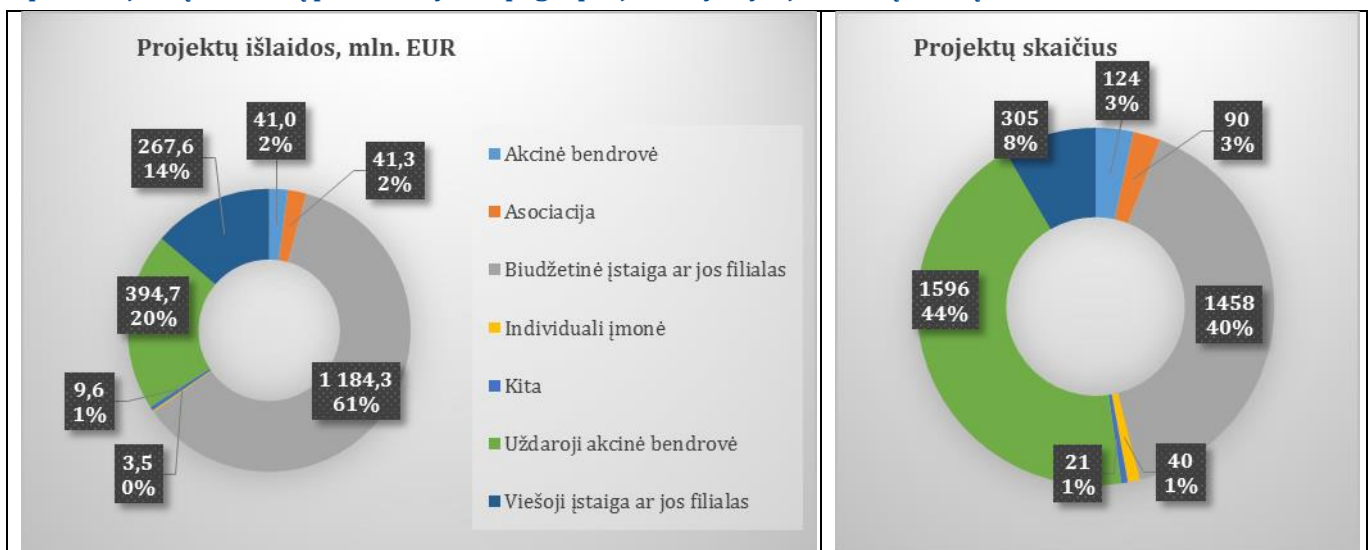
3 pav. Projektams išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal GV tipą ir dydį

Šaltinis: sudaryta autorių.

Miestuose ir dideliuose miesteliuose įgyvendintų projektų vykdytojai. Daugiausia projektų miestuose ir miesteliuose vykdė biudžetinės įstaigos ar jų filialai (1458 projektai) ir uždarnosios akcinės bendrovės (1596 projektai), tačiau biudžetinių įstaigų (savivaldybių administracijų, Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie SM) vykdytų projektų investicijos sudarė net 61 proc. visų investicijų miestuose ir miesteliuose. Įmonių (visų pirma UAB) vykdytų projektų investicijos sudarė 20 proc. visų investicijų, o viešųjų įstaigų ir jų filialų (universitetai, kolegijos, profesinio mokymo įstaigos, ligoninės ir kitos sveikatos priežiūros įstaigos, socialines paslaugas teikiančios įstaigos) vykdytų projektų investicijos – 14 proc. visų investicijų (plačiau žr. 4 pav.). Taigi **pagrindines investicijas į miestus ir miestelius pritraukė viešieji juridiniai asmenys arba viešųjų juridinių asmenų valdomos viešosios įstaigos**. Šių projektų vykdytojų įgyvendinti projektai jau trumpuoju laikotarpiu veikia tikslinių grupių gyvenimo kokybę: dėl įgyvendintų projektų gerėja susisiekimo infrastruktūra, keičiasi miestų ir miestelių gyvenamoji aplinka, gerėja sveikatos, švietimo, socialines paslaugas teikiančių įstaigų infrastruktūra ir teikiamų paslaugų kokybė, tačiau tokių investicijų poveikis ekonominiams gyvenimo kokybės rodikliams tiek trumpuoju, tiek vidutiniu laikotarpiu yra ribotas.

4 pav. Projektų ir išlaidų pasiskirstymas pagal projekto vykdytojo teisinę formą

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Miestuose ir miesteliuose vykdytų projektų dydis. Miestuose ir miesteliuose įgyvendintų projektų vertė buvo nuo 3000 EUR iki daugiau kaip 60 mln. EUR. **Didiesiems projektams** (projektai, kurių vertė didesnė kaip 5 mln. EUR vertė; iš viso 41 projektas) išmokėtas finansavimas sudarė beveik ¼ (22,7 proc.) viso „lokalizuotiems“ projektams išmokėto finansavimo ir beveik 40 proc. visų projektų vykdytojų išlaidų (pritrauktų papildomų investicijų). Dauguma didžiųjų projektų vykdyti didžiuosiuose miestuose: Vilniuje – 13 projektų, Kaune – 8 projektai, Klaipėdoje – 4 projektai. Dar 13 miestų ir miestelių vykdyta po 1-2 projektus. Didžiųjų projektų sąrašas pateiktas 14 priede. 18 didžiųjų projektų įgyvendino įvairūs verslo subjektai (šie projektai buvo skirti verslo produktyvumui didinti investuojant į gamybinių pajėgumų modernizavimą ir plėtrą, taip pat naujoms darbo vietoms kurti).

11 didžiųjų projektų buvo skirti savivaldybių kelių ir miestų gatvių infrastruktūrai tobulinti (Vilniaus aplinkkelio tiesimas, Vilniaus Geležinio Vilko gatvės rekonstrukcija, Kauno A. Juozapavičiaus prospekto rekonstrukcija, ekologiškų viešojo transporto autobusų įsigijimas ir kt.), 5 projektai – turizmo infrastruktūros plėtrai (Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje, Druskininkų uždaro kalnų slidinėjimo trasos, Klaipėdos daugiafunkcis sporto ir pramogų kompleksas, UAB Sveikatos centras "Energetikas", Alytaus daugiafunkcis pramogų ir sporto kompleksas). Tarp didžiųjų projektų pateko trys regioninių ekonomikos augimo centrų projektai, finansuoti pagal SSVP priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“: projektai „Pėsčiųjų ir dviračių takų infrastruktūros, jungiančios Alytaus piliakalnį bei jo prieigas su Kurorto ir Miško parkais, įrengimas ir šių teritorijų sutvarkymas bei pritaikymas poilsiui ir rekreacijai“, „Kompleksinis Marijampolės miesto centrinės dalies viešųjų erdvių sutvarkymas“ ir „Utenio stadiono rekonstrukcija (I etapas)“. Vertinant VP investicijų poveikį miestams ir miesteliams, tikslinga atskirai nagrinėti didžiųjų projektų poveikį, taikant tokių projektų poveikio vertinimui tinkamus metodus (pavyzdžiui, *ex post* sąnaudų ir naudos analizė).

Mažiesiems projektams, t. y. projektams, kurių vertė mažesnė kaip 100 tūkst. EUR (46,3 proc. arba 1682 projektai), teko 3,2 proc. arba 47 mln. EUR viso išmokėto finansavimo. Plačiau apie projektų ir investicijų pasiskirstymą pagal projektų dydį žr. lentelėje (11 lentelė).

11 lentelė. Projektai ir investicijos pagal projekto dydį

Projekto vertė	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Projektų vykdytojų išlaidos, mln. EUR	Išmokėto finansavimo dalis
<i>Iš viso</i>	3634	1 477,0	465,1	100,0%
>10 mln. EUR	13	234,6	86,6	15,9%
5-10 mln. EUR	28	101,3	89,6	6,9%
1-5 mln. EUR	379	590,5	186,2	40,0%
0,5-1 mln. EUR	424	269,8	36,4	18,3%
100-500 tūkst. EUR	1108	233,9	38,9	15,8%
50-100 tūkst. EUR	696	30,7	16,5	2,1%
iki 50 tūkst. EUR	986	16,2	10,8	1,1%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

VP investicijų miestuose ir dideliuose miesteliuose struktūra. Siekiant nustatyti, kaip VP investicijos pasiskirstė pagal intervencijų sritis, vertinamos VP priemonės buvo sugrupuotos į intervencijų grupes pagal gyvenimo kokybės indekso dimensijas (vertinamų VP priemonių sąsajos su GKI dimensijomis nurodytos 2 priede). „Lokaluotų“ VP priemonių investicijos suskirstytos į 10 intervencijų sričių (žr. 9 lentelė).

Didžiuosiuose miestuose investuota 952 mln. EUR (1924 projektai, išmokėtas finansavimas – 711 mln. EUR). Šiuose miestuose dominavo verslo produktyvumui didinti skirtos investicijos (32,4 proc.), beveik penktadalis visos sumos investuota į miestų gatvių infrastruktūros gerinimą – dalį šių investicijų sudaro tik EAVP ir SSVP priemonių, skirtų tik didžiųjų miestų aplinkkelių tiesimui ir ekologiško viešojo transporto plėtrai, investicijos. Didelę dalį VP investicijų didžiuosiuose miestuose sudarė turizmo infrastruktūrai skirtos investicijos. Tai lėmė didelės vertės nacionalinės svarbos projektų įgyvendinimas pagal EAVP priemonę „Nacionalinės svarbos turizmo projektai“: Kauno pramogų ir sporto rūmų („Žalgirio arenos“) statybos, „Girstučio“ kultūros ir sporto rūmų Kaune rekonstrukcija, daugiafunkcio sporto ir pramogų komplekso statybos Klaipėdoje („Švyturio arena“), nacionalinio parodų, kongresų ir pramoginių renginių centro „LITEXPO“ įkūrimas (žr. 12 lentelė, 3 stulpelis).

Vidutiniuose miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose didžiausią dalį investicijų sudarė investicijos į miestų viešųjų erdvių atnaujinimą (49,7 proc.), kita didesnė intervencijų sritis – verslo produktyvumo didinimo projektai (15,2 proc.), tačiau čia dominuoja ne įmonių investicijos, o investicijos į pramoninių parkų ir LEZ infrastruktūrą bei menų inkubatorių įkūrimą (pastatų, įskaitant kultūros paveldo objektus, pritaikymą menų inkubatorių veiklai). Regioniniuose centruose įgyvendinta 430 projektų (bendros investicijos – 288 mln. EUR, išmokėtas finansavimas – 227 mln. EUR).

Probleminių teritorijų vidutiniuose miestuose (16 miestų) investicijos buvo mažesnės nei 7 regioniniuose ekonomikos augimo centruose, nors projektų skaičius toks pat (430 projektų, investuota 235 mln. EUR, išmokėtas finansavimas – 177 mln. EUR). Pritrauktų investicijų suma probleminių teritorijų vidutiniuose miestuose buvo panaši kaip RC. Tai reiškia, kad šiuose miestuose projektų vykdytojai santykinai daugiau lėšų skyrė projektams bendrai finansuoti. Pagrindinės intervencijų sritys – daugiabučių namų atnaujinimas ir socialinio būsto plėtra (24,5 proc.), turizmo infrastruktūra, miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas (žr. 12 lentelė, 5 stulpelis).

12 lentelė. VP investicijų struktūra skirtingo dydžio miestuose ir miesteliuose, proc.

	Iš viso Lietuvoje	Iš viso miestuose ir dideliuose miesteliuose (N=137)	Didieji miestai (N=5)	Regioniniai ekonomikos augimo centrai (N=7)	Probleminių teritorijų vidutiniai miestai (N=16)	Kiti vidutiniai miestai (N=36)	Probleminių teritorijų maži miestai (N=14)	Kiti maži miestai (N=25)	Dideli miesteliai (N=34)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Projektų išlaidos iš viso, mln. EUR (100%)	2 357	1 955	952	288	235	296	28	80	75
Išmokėtas finansavimas, iš viso, mln. EUR	1 812	1 485	711	227	177	231	24	59	56
Būsto sąlygų gerinimas probleminėse teritorijose (D1)	3,2%	3,9%	0,0%	5,5%	24,5%	0,0%	2,3%	0,0%	1,7%
Užimtumo skatinimas (D1)	2,3%	1,0%	1,5%	1,2%	0,2%	0,5%	0,0%	1,2%	0,0%
Verslo produktyvumo didinimas (D2)	24,1%	24,2%	32,4%	15,2%	11,9%	21,2%	2,8%	24,7%	11,9%
Sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimas (D3)	8,3%	8,5%	8,1%	3,9%	9,2%	15,5%	7,2%	7,0%	2,9%
Švietimo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (D4)	6,1%	6,4%	8,2%	7,6%	3,7%	4,8%	3,3%	1,9%	0,7%
Viešosios paskirties pastatų renovavimas (D3, D4)	10,6%	10,7%	10,9%	6,1%	6,1%	16,4%	16,7%	11,2%	14,3%
Aplinkos kokybės gerinimas (D6)	2,0%	1,7%	1,1%	1,3%	1,9%	3,8%	2,7%	1,1%	1,0%
Susisiekimo infrastruktūra (D6)	16,5%	18,6%	23,9%	4,2%	9,0%	16,5%	6,9%	17,4%	49,7%
Turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra (D6)	13,8%	13,6%	14,0%	5,1%	16,6%	21,4%	21,5%	12,1%	1,0%
Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas (D6)	13,1%	11,5%	0,0%	49,7%	16,7%	0,0%	36,5%	23,5%	16,9%

Šaltinis: sudaryta autorių.

Kituose vidutiniuose miestuose (36 miestai) įgyvendinta 600 projektų (bendros investicijos – 296 mln. EUR, išmokėtas finansavimas – 231 mln. EUR). Daugiausia investuota į turizmo infrastruktūros plėtrą (24,1 proc.), viešosios paskirties pastatų renovaciją (16,5 proc.), sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą (16,4 proc.). Penktadalį visų investicijų sudarė investicijos verslo produktyvumui didinti (21,2 proc.; žr. 12 lentelė, 6 stulpelis).

Mažuose miestuose ir probleminių teritorijų mažuose miestuose investicijų struktūra panaši (viešųjų erdvių atnaujinimas, turizmo infrastruktūra, viešosios paskirties pastatų renovacija), tačiau bendra investicijų suma kituose mažuose miestuose yra beveik 3 kartus didesnė, o iš kitų šaltinių pritrauktos lėšos didesnės daugiau kaip 5 kartus. Šiuos skirtumus lėmė tai, kad kituose mažuose miestuose beveik 1/5 visų investicijų (iš viso 19,8 mln. EUR) sudarė įmonių investicijos į verslo produktyvumo didinimą (žr. 12 lentelė, 8 stulpelis).

Dideliuose miesteliuose (34 miesteliai) pusę visų investicijų sudarė investicijos į savivaldybių kelių ir gatvių tvarkymą (49,7 proc.) bei viešųjų erdvių atnaujinimą (16,9 proc.; žr. 12 lentelė, 9 stulpelis).

Taigi VP investicijų struktūra³⁴ skiriasi skirtingo tipo miestuose, tačiau vertinant bendrai didžioji dalis (74,8 proc.) miestuose ir miesteliuose įgyvendintų projektų investicijų buvo skirta švietimo, sveikatos, susisiekimo ir kitos viešosios infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai, gyvenamosios aplinkos ir gyvenamojo būsto kokybės gerinimui, turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrai, t. y. sritims, susijusioms su gyvenimo kokybės indekso sveikatos ir švietimo paslaugų, taip pat viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijomis (D3, D4 ir D6). Verslo produktyvumui didinti ir užimtumui skatinti (D1, D2) skirta 25,2 proc. visų VP investicijų (žr. 12 lentelė, 2 stulpelis).

3.2.1 KPP investicijos miestuose ir dideliuose miesteliuose

Pagal vertinamas KPP priemonės buvo finansuota 16 716 projektų, jiems skirtas finansavimas sudarė 355,5 mln. EUR. Miestuose ir dideliuose miesteliuose finansuoti 1 682 projektai, šiems projektams teko apie 9 proc. visų KPP investicijų pagal vertinamas KPP priemones (iš viso 32,9 mln. EUR). KPP investicijos bendrame ES investicijų į miestus ir miestelius pakete sudaro tik 2,2 proc.

13 lentelė. Vertinamų KPP priemonių projektai miestuose ir miesteliuose

	Iš viso	Iš jų M ir MST	Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos	Parama verslo kūrimui ir plėtrai	Kaimo turizmo veiklos skatinimas	Kaimo atnaujinimas ir plėtra	Asbestinių stogų dangos keitimas	VVG priemonė
<i>KPP III kryptis</i>	13 337*	1 243	5	46	2	60	1 130	-
<i>KPP III kryptis (LEADER metodas)</i>	3 379**	439	-	42	-	195	-	202
Iš viso	16 716	1682	5	88	2	255	1 130	202

* 1 projektas apėmė visą šalies teritoriją, 26 asbestinių stogų keitimo projektų įgyvendinimo gyvenamoji vietovė nebuvo nurodyta.

** 302 projektų įgyvendinimo gyvenamoji vietovė nenustatyta.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal NMA pateiktus duomenis.

Pagal KPP 413 priemonę buvo remiamas vietos plėtros strategijų, kuriomis siekiama KPP III krypties tikslų, įgyvendinimas, kitaip tariant, KPP 413 priemonės intervencijų turinys atitiko KPP III krypties priemonių turinį, tačiau skyrėsi intervencijų įgyvendinimo metodus. KPP 413 priemonės intervencijomis buvo siekiama įgyvendinti LEADER metodu skatinant vietos iniciatyvas ir partnerystę, įtraukiant kaimo bendruomenes, vietos valdžios bei verslo atstovus ir kartu gerinti gyvenimo kokybę kaime ir skatinti kaimo ekonomikos sričių įvairovę.

Daugiausia KPP investicijų miestuose ir dideliuose miesteliuose buvo skirta kaimo atnaujinimui ir plėtrai (20,2 mln. EUR; 61 proc.). Kita didesnė intervencijų sritis – parama verslo kūrimui ir plėtrai (7,7 mln. EUR; 24 proc.). Pagal KPP 311 priemonę „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ ir 313 priemonę „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ buvo finansuoti tik keli pavieniai projektai, todėl šios priemonės toliau nėra analizuojamos. Daugiausia projektų buvo skirta asbestinių stogų dangos keitimui (1130 projektų), kaimo atnaujinimui ir plėtrai (255 projektai), VVG veiklai skatinti (202 projektai).

³⁴ Vertinant VP investicijų struktūrą analizuojamos viso projektų išlaidos (išmokėtas finansavimas ir projektų vykdytojų lėšos, skirtos tinkamoms projektų išlaidoms apmokėti).

14 lentelė. Vertinamų KPP priemonių projektai miestuose ir miesteliuose, tūkst. EUR

	Iš viso	Iš jų M ir MST	Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos	Parama verslo kūrimui ir plėtrai	Kaimo turizmo veiklos skatinimas	Kaimo atnaujinimas ir plėtra	Asbestinių stogų dangos keitimas	VVG priemonė
<i>KPP III kryptis</i>	240 659,1	17 954,0	265,0	6 843,0	77,7	8 763,3	2 004,9	-
<i>KPP III kryptis (LEADER metodas)</i>	114 885,0	14 924,6	0,0	904,4	0,0	11 392,4	-	2 627,8
<i>Iš viso</i>	355 544,1	32 878,6	265,0	7 747,5	77,7	20 155,7	2 004,9	2 627,8

Šaltinis: sudaryta autorių pagal NMA pateiktus duomenis.

KPP parama verslo kūrimui ir plėtrai. Pagal KPP 312 priemonę finansuoti 46 projektai, skirti verslo kūrimui ir plėtrai; projektai vykdyti 36 miestuose ir miesteliuose. Pagal KPP 413 priemonę finansuoti 42 projektai, vykdyti 24 miestuose ir miesteliuose. 8 miestuose ir miesteliuose projektai vykdyti pagal abi priemones, taigi projektai, skirti verslo kūrimui ir plėtrai, vykdyti 52 miestuose ir miesteliuose. Daugumoje miestų ir miestelių vykdyta po 1-2 projektus, 4 GV – po 3 projektus, Baisogaloje – 4 projektai, Tirkšliuose – 5 projektai, Akmenėje ir Ventoje – po 6 projektus. Svarbu paminėti, kad vertinimui pateikti duomenys apie KPP 413 priemonės projektus buvo nepakankami visiems projektams lokalizuoti (61 projekto, susijusio su verslo kūrimu ir plėtra, įgyvendinimo gyvenamoji vietovė nėra žinoma).

KPP parama kaimo atnaujinimui ir plėtrai. Kaimo atnaujinimui ir plėtrai skirtos lėšos sudarė didžiausią KPP investicijų sumą vertinamuose miestuose ir dideliuose miesteliuose. Pagal KPP 322 priemonę 45 miestuose ir miesteliuose įgyvendinta 60 projektų. Asbestinių stogų keitimo projektai (iš viso 1130 projektų) vykdyti 82 miestuose ir miesteliuose. Įgyvendinant vietos plėtros strategijas (KPP 413 priemonė) miestuose ir miesteliuose finansuoti 195 kaimo atnaujinimo ir plėtros projektai, projektai vykdyti 87 miestuose ir miesteliuose.

KPP parama asbestinių stogų dangos keitimui. Vertinamuose miestuose ir miesteliuose buvo finansuota 1130 projektų. Projektai vykdyti 85 miestuose ir miesteliuose: 7 miestuose ir miesteliuose vykdyta vos po vieną projektą, kituose projektų skaičius svyruoja nuo 2 iki 98. Daugiausia asbestinių stogų dangos keitimo projektų finansuota Eišiškių mieste Šalčininkų raj. sav. (68), Baisogalos (Radviliškio raj. sav.) ir Meškuičių (Šiaulių raj. sav.) miesteliuose – atitinkamai 35 ir 31.

Apibendrinimas. KPP investicijos miestuose ir miesteliuose sudarė tik 33 mln. EUR arba 2,2 proc. visų gyvenimo kokybei gerinti skirtų investicijų. Jos buvo svarbios kai kuriuose mažuose probleminių teritorijų miestuose ir dideliuose miesteliuose (plačiau žr. 19 priedą), tačiau pagrindinės KPP investicijos buvo skirtos mažesniems kaimo gyvenamosioms vietovėms, todėl jų poveikis miestams ir miesteliams detalčiau nėra nagrinėjamas.

3.3 ES INVESTICIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE SUDERINAMUMAS IR PAKANKAMUMAS

ES investicijų į miestus ir miestelius suderinamumas ir pakankamumas vertinamas *finansiniu ir turinio aspektais*. Vertinant *finansiniu aspektu* analizuojama, ar vertinamų VP ir KPP priemonių investicijos buvo didesnės tose savivaldybėse, kuriose gyvenimo kokybė yra žemesnė. Vertinant *turinio aspektu* analizuojama, ar finansuotos intervencijos atitiko miestų ir miestelių plėtros poreikius; ar intervencijų rezultatai atitiko keliamus tikslus; ar intervencijos buvo suderintos tarpusavyje ir pakankamos siekiant gerinti gyvenimo kokybę, skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą miestuose ir miesteliuose.

Finansinis suderinamumas ir lėšų pakankamumas. Palyginus gyvenimo kokybės indekso reikšmes savivaldybėse ir savivaldybėms tekusias investicijas pagal vertinamas VP priemones, nustatyta, kad daugeliu atvejų didžiausių investicijų sulaukė ne tos savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybė 2007 m. (prieš intervencijas) buvo žemiausia (žr. 15 lentelė). Tačiau tose savivaldybėse, kuriose gyvenimo kokybė buvo žemesnė, o investicijos didesnės, matyti ir didesnis teigiamas GKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. (pavyzdžiui, Šiaulių raj., Ignalinos raj. savivaldybėse). Tai, kad investicijos nebuvo didžiausios tose savivaldybėse, kuriose gyvenimo kokybė buvo žemiausia, rodo, kad intervencijos buvo planuojamos ne teritoriniu principu (pavyzdžiui, pagal gyvenimo kokybės lygį atskirose teritorijose), o pagal kitus principus (pavyzdžiui, priemonių, kurioms taikyta regioninė projektų atranka, lėšos dažniausiai buvo skirstomos proporcingai gyventojų skaičiui konkrečioje savivaldybėje, o kitose priemonėse dominavo sektorinis požiūris, priemonių teritorinė diferenciacija buvo minimali).

Intervencijų turinio suderinamumas. 2007–2013 m. VP intervencijoms į miestus ir miestelius nebuvo keliami specifiniai tikslai, nebuvo iš anksto visapusiškai įvertintas investicijų poreikis ir miestų socialinei ir ekonominei plėtrai aktualiausios intervencijų sritys. Savivaldybės, kurių teritorijoje yra konkretūs miestai ir miesteliai, konkuravo dėl sektorinėse plėtros programose numatytų investicijų ir sektorių VP priemonių finansavimo, todėl daugelyje miestų ir miestelių buvo vykdomos ne iš anksto suplanuotos ir suderintos intervencijos, o pavieniai sektoriai projektai. Projektų ir investicijų suderinamumas priklausė nuo konkrečios savivaldybės gebėjimo suformuoti aiškia miesto plėtros viziją ir konkuruoti dėl sektorių priemonių finansavimo jai įgyvendinti.

Vertinant intervencijų turinio prasme, būtina pažymėti, kad dauguma VP priemonių buvo *sektorinės*, o kompleksiškesnės *teritorinės intervencijos* buvo numatytos tik miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose. Kituose miestuose ir miesteliuose visos intervencijos buvo sektorinės, jos buvo suderintos nacionaliniu mastu, tačiau intervencijų suderinamumas ir kompleksiskumas konkrečiose savivaldybėse, miestuose ir miesteliuose daugiausia priklausė nuo savivaldybių ir regionų plėtros tarybų priimtų sprendimų. Vertinant bendrai darytina išvada, kad **sektorinis intervencijų pobūdis lėmė menką intervencijų suderinamumą su konkrečių teritorijų plėtros poreikiais** bei miestuose ir miesteliuose įgyvendintų intervencijų fragmentiškumą.

Iš kitų miestų ir miestelių išsiskiria nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos – regioniniai ekonomikos augimo centrai (miestai) ir probleminės teritorijos (savivaldybės). Čia buvo įgyvendinamos regioninių centrų kompleksinės plėtros 2008–2013 metų investicinėse programose³⁵ ir probleminių teritorijų plėtros 2011–2013 metų programose³⁶ suplanuotos priemonės. Šiuose regioninės plėtros planavimo dokumentuose suplanuoti projektai, turėjo prisidėti prie nacionalinės regioninės politikos tikslų įgyvendinimo. Nacionalinės regioninės politikos tikslai buvo apibrėžti Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programoje ir 2007–2013 m. laikotarpiu nebuvo keičiami. Išskirti tokie regioninės politikos tikslai:

- 1) sudaryti sąlygas didinti teritorinę socialinę sanglaudą tarp regionų ir pačiuose regionuose. Šiam tikslui įgyvendinti buvo numatyti 5 uždaviniai (plačiau žr. 16 lentelė), iš jų trys buvo įgyvendinami tik nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose (miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose);
- 2) didinti miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių integraciją. Šiam tikslui įgyvendinti numatyti 2 uždaviniai; jie buvo įgyvendinami kaimo gyvenamosiose vietovėse visoje šalyje (plačiau žr. 16 lentelė). Dideli miesteliai yra kaimo gyvenamosios vietovės.

³⁵ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. balandžio 24 d. įsakymas Nr. 1V-148.

³⁶ Patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gegužės 18 d. nutarimu Nr. 588.

15 lentelė. GKI reikšmių ir investicijų palyginimas savivaldybėse

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	GKI 2007 m.	GKI 2014 m.	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)	GKI reikšmė 2007 m.	Investicijų suma, mln. EUR	Investicijų suma EUR/gyv.
Vilniaus m. sav.	53,6	54,6	0,9	1,7	labai aukšta	483,8	896
Neringos sav.	51,9	49,2	-2,8	-5,3	labai aukšta	1,5	610
Visagino sav.	45,3	36,4	-8,9	-19,6	labai aukšta	26,3	1 128
Mažeikių r. sav.	44,5	37,3	-7,1	-16,0	labai aukšta	56,6	951
Klaipėdos m. sav.	41,6	47,9	6,3	15,2	labai aukšta	113,3	685
Kauno m. sav.	41,1	44,5	3,4	8,3	labai aukšta	225,2	696
Elektrėnų sav.	39,3	42,4	3,1	8,0	labai aukšta	18,2	717
Klaipėdos r. sav.	39,2	36,7	-2,4	-6,2	labai aukšta	28,6	554
Šiaulių m. sav.	39,0	39,7	0,6	1,6	labai aukšta	68,4	610
Palangos m. sav.	38,5	39,5	0,9	2,4	labai aukšta	33,4	2 089
Utenos r. sav.	37,9	35,0	-2,8	-7,4	labai aukšta	40,6	921
Panevėžio m. sav.	37,4	42,1	4,7	12,6	labai aukšta	49,7	489
Alytaus m. sav.	35,9	33,5	-2,4	-6,6	labai aukšta	71,2	1 149
Rietavo sav.	35,5	33,5	-2,0	-5,7	labai aukšta	6,0	675
Kretingos r. sav.	35,5	34,4	-1,2	-3,3	labai aukšta	25,3	602
Kėdainių r. sav.	35,1	38,7	3,6	10,3	aukšta	32,7	593
Birštono sav.	33,8	42,0	8,1	24,0	aukšta	29,0	6 266
Jonavos r. sav.	33,7	37,6	3,9	11,6	aukšta	51,1	1 080
Marijampolės sav.	32,9	33,1	0,2	0,6	aukšta	56,4	902
Druskininkų sav.	32,2	40,2	8,1	25,1	aukšta	49,4	2 221
Kauno r. sav.	32,1	35,4	3,3	10,4	aukšta	51,4	595
Kazlų Rūdos sav.	32,0	34,7	2,8	8,7	aukšta	5,9	436
Akmenės r. sav.	31,3	40,3	9,0	28,6	aukšta	23,5	980
Ukmergės r. sav.	31,0	31,7	0,8	2,4	aukšta	26,9	653
Trakų r. sav.	30,6	35,7	5,1	16,7	aukšta	28,1	810
Telšių r. sav.	30,5	31,7	1,2	4,0	aukšta	38,2	796
Širvintų r. sav.	30,3	30,5	0,2	0,6	aukšta	15,6	868
Kaišiadorių r. sav.	30,0	32,0	1,9	6,5	aukšta	13,7	400
Plungės r. sav.	29,9	32,9	3,1	10,3	aukšta	30,4	780
Vilniaus r. sav.	29,4	30,7	1,3	4,4	aukšta	41,1	430
Kupiškio r. sav.	28,9	26,5	-2,4	-8,2	žema	7,9	381
Rokiškio r. sav.	28,5	30,4	1,9	6,7	žema	25,0	704
Varėnos r. sav.	28,4	30,3	2,0	6,9	žema	12,0	461
Molėtų r. sav.	28,2	29,4	1,2	4,4	žema	14,9	708
Pakruojo r. sav.	28,2	29,2	1,0	3,6	žema	13,9	571
Raseinių r. sav.	27,9	30,5	2,5	9,0	žema	20,4	532
Šakių r. sav.	27,8	27,2	-0,5	-2,0	žema	19,7	596
Biržų r. sav.	27,3	28,6	1,2	4,5	žema	13,8	478
Švenčionių r. sav.	27,1	28,8	1,6	6,1	žema	30,3	1 070
Anykščių r. sav.	26,7	29,1	2,4	9,0	žema	22,3	762
Tauragės r. sav.	26,7	28,1	1,5	5,6	žema	32,7	728
Zarasų r. sav.	26,6	23,6	-3,0	-11,3	žema	12,7	678
Šilutės r. sav.	26,5	26,5	0,0	-0,0	žema	22,1	474
Alytaus r. sav.	26,1	24,8	-1,3	-5,1	žema	10,5	368
Skuodo r. sav.	26,1	28,4	2,3	8,8	žema	13,7	649
Pasvalio r. sav.	26,0	27,1	1,2	4,5	labai žema	17,9	619
Prienų r. sav.	25,9	28,5	2,5	9,8	labai žema	12,0	395
Lazdijų r. sav.	25,7	23,7	-2,0	-7,9	labai žema	19,3	845
Vilkaviškio r. sav.	25,6	23,3	-2,3	-9,0	labai žema	17,9	412
Radviliškio r. sav.	25,2	24,2	-1,0	-3,8	labai žema	23,4	538
Šalčininkų r. sav.	24,4	20,7	-3,7	-15,3	labai žema	20,0	571
Ignalinos r. sav.	24,3	30,2	5,9	24,5	labai žema	24,0	1 280
Pagėgių sav.	24,3	27,9	3,6	14,8	labai žema	8,5	872
Panevėžio r. sav.	24,1	27,9	3,8	15,8	labai žema	16,2	406
Joniškio r. sav.	24,0	30,0	6,0	25,0	labai žema	18,6	692
Šiaulių r. sav.	24,0	28,0	4,0	16,7	labai žema	55,0	1 205
Šilalės r. sav.	23,5	29,1	5,5	23,4	labai žema	16,2	600
Kalvarijos sav.	23,5	17,9	-5,7	-24,1	labai žema	6,1	494
Jurbarko r. sav.	23,3	23,5	0,2	0,7	labai žema	23,9	773
Kelmės r. sav.	21,9	25,3	3,4	15,4	labai žema	22,1	665

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

16 lentelė. Nacionalinės regioninės politikos tikslai, uždaviniai ir jų įgyvendinimo teritorijos 2007–2013 m.

Tikslai	Uždaviniai	Uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai (produktai)	Igyvendinimo teritorija
1. Sudaryti sąlygas didinti teritorinę socialinę sanglaudą tarp regionų ir pačiuose regionuose	1.1. Kompleksiškai gerinti regioninių centrų gyvenamąją ir investicinę aplinką.	2013 m. MI indeksas vienam gyventojui RC savivaldybėse, palyginti su LR indeksu, padidės 1 proc.	Tikslinės teritorijos
	1.2. Kompleksiškai modernizuojant ir plėtojant urbanistinę infrastruktūrą, skatinant užimtumą, gerinti probleminių teritorijų gyvenamąją aplinką.	iki 2013 m. bus kompleksškai sutvarkyta viešoji infrastruktūra ir gyvenamoji aplinka 15-oje probleminių teritorijų esančių miestų	
	1.3. Atnaujinti daugiabučius gyvenamuosius namus ir plėtoti socialinį būstą probleminėse teritorijose.	iki 2013 m. pasinaudojant ES struktūrinių fondų parama bus atnaujinta 200 daugiabučių gyvenamųjų namų PT; socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) PT sumažės 7 proc. ³⁷	
	1.4. Panaudoti ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto paramą vietines ir regionines iniciatyvas atitinkantiems projektams įgyvendinti.	iki 2013 m. ES parama bus skirta (pasirašytos projektų finansavimo sutartys) 95 proc. į regionų projektų sąrašus įtrauktų projektų	Visa šalies teritorija
	1.5. Tobulinti regioninės plėtros planavimą ir administravimą.	2011–2013 m. bus parengta ar atnaujinta 20 savivaldybių strateginių plėtros planų	
2. Didinti miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių integraciją	2.1. Sudaryti sąlygas ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo gyvenamosiose vietovėse.	2013 m. Lietuvos gyventojų, užsiimančių prekybe žemės ūkio gamyba, dalis sumažės 5 proc., palyginti su 2009 m.	Visos kaimo gyvenamosios teritorijos
	2.2. Kompleksiškai modernizuoti ir plėtoti kaimo gyvenamųjų vietovių infrastruktūrą.	iki 2013 m. 100 kaimo gyvenamųjų vietovių bus kompleksškai sutvarkyta viešoji infrastruktūra ir aplinka	

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programą.

Regioninių ekonomikos augimo centrų kompleksinės plėtros investicinių programų tikslas buvo didinti konkurencingumą išnaudojant turimą potencialą, sukuriant patrauklią gyvenamąją aplinką miesto gyventojams bei palankias sąlygas verslui plėtoti. Tikslui įgyvendinti buvo keliami trys uždaviniai:

- 1) Kompleksiškai sutvarkyti miesto viešąsias erdves, siekiant padidinti gyvenamosios ir investicinės aplinkos patrauklumą (visi RC).
- 2) Atnaujinti miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūrą (visi RC).
- 3) Sukurti palankias sąlygas pramonės ir verslo plėtrai, regeneruojant ir tvarkant apleistas ir užterštas miesto teritorijas (visi RC, išskyrus Uteną, Visaginą ir Mažeikius; Mažeikiuose vietoje šio uždavinio buvo numatyta pagerinti gyvenimo sąlygas atnaujinant daugiabučius namus ir gerinant socialinį būstą).

Visuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose įgyvendintos intervencijos buvo panašios savo turiniu – šiuose miestuose buvo investuojama į kompleksinį urbanistinę ir kitos viešosios infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą (miestų aikštes, gatves, žaliąsias erdves, sporto, laisvalaikio, aktyvaus poilsio infrastruktūrą ir pan.).

Probleminių teritorijų plėtros tikslas ir uždaviniai taip pat buvo vienodi visoms probleminėms teritorijoms. Pagrindinis probleminių teritorijų plėtros strateginis tikslas buvo užtikrinti gyvenimo kokybę, artimą šalies vidurkiui, t. y. pasiekti, kad nė vienoje probleminėje teritorijoje 2013 metais VMNL nebūtų daugiau kaip 30 procentų aukštesnis už šalies vidurkį ir vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis nebūtų daugiau kaip 30 procentų didesnis už šalies vidurkį. Buvo numatyti septyni probleminių teritorijų plėtros uždaviniai, kuriems įgyvendinti suplanuotos konkrečios priemonės (plačiau žr. 80 lentelė, 8 priedas). Daugelio probleminių teritorijų plėtros programos apima priemonės, susijusias su visais septyniais probleminių teritorijų plėtros uždaviniais, tik Mažeikių r. savivaldybės plėtros programoje nenumatytos priemonės, susijusios su darbo vietų steigimo subsidijavimu (6 uždavinys) ir savivaldybės administracijos administracinių gebėjimų gerinimu (7 uždavinys).

Probleminių teritorijų plėtros programose buvo planuojami ne tik pagal VRM administruojamas priemones finansuoti projektai, bet ir projektai, finansuoti pagal kitų ministerijų (SM, ŠMM, ŪM, SAM, SADM, AM) administruojamas valstybinio ir regioninio planavimo priemones. Be to, probleminių teritorijų plėtros programos apėmė priemones, kurių įgyvendinimas buvo finansuojamas KPP, valstybės ir savivaldybių biudžetų, EŽF, Užimtumo fondo, Valstybės investicijų programos, Kelių priežiūros ir plėtros programos, Klimato kaitos specialiosios programos ir kitų šaltinių lėšomis. Daugiausia priemonių ir lėšų buvo numatyta 1-ajam, 3-ajam ir 5-ajam uždaviniams įgyvendinti – kompleksiniam miesto

³⁷ Nuo 3670 asmenų (šeimų) 2010 m. iki 3413 asmenų (šeimų) 2013 m.

ir kaimo gyvenamųjų vietovių infrastruktūros atnaujinimui, taip pat švietimo, kultūros, sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai, susisiekimo infrastruktūros modernizavimui.

Apibendrinant ES investicijų miestuose ir miesteliuose suderinamumo ir pakankamumo analizės rezultatus galima pateikti šias išvadas:

- 1) Miestuose ir miesteliuose įgyvendintų intervencijų logika buvo sektorinė, todėl intervencijų poveikis konkrečių teritorijų socialinei ir ekonominei plėtrai yra ribotas. Nors dalis miestuose ir miesteliuose įgyvendintų priemonių buvo planuojamos tikslinių teritorijų plėtrai skirtose programose, o dalis priemonių buvo įgyvendinamos regionų projektų planavimo būdu, visų priemonių intervencijų logika buvo „nuleista“ iš viršaus. Tai reiškia, kad savivaldybės ir regionų plėtros tarybos galėjo rinktis konkrečius objektus (vietinės reikšmės kelius, turizmo objektus, viešosios paskirties pastatus, švietimo ar socialinių paslaugų įstaigas ir pan.), į kuriuos investuoti, tačiau ne investicijų kryptis.
- 2) Sektorinė intervencijų į miestus ir miestelius logika nesudarė sąlygų tolygiai teritorijų plėtrai, kadangi nacionaliniu lygiu trūko kompleksinio požiūrio į regionų plėtrai aktualių problemų sprendimą, o vietos lygiu – gebėjimų inicijuoti ir įgyvendinti konkrečios teritorijos plėtros viziją atitinkančius projektus.
- 3) VP intervencijų logika miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose buvo apibrėžta nacionalinės regioninės politikos planavimo dokumentuose, tačiau šių dokumentų vaidmuo užtikrinant intervencijų į miestus ir miestelius suderinamumą ir integruotą požiūrį į konkrečios teritorijos plėtrą buvo formalus.
- 4) Regioniniuose ekonomikos augimo centruose įgyvendintų intervencijų ryšys su jų teritoriniu kapitalu (vietos sąlygomis) buvo silpnas. Šiuose miestuose buvo vykdomos labai panašios intervencijos. Viena vertus, tai galima pateisinti, kadangi šie miestai yra panašūs pagal daugelį socialinių ir ekonominių kriterijų. Kita vertus, tarp jų yra skirtumų, kurie turi būti įvertinti ir išnaudoti siekiant paskatinti šių miestų socialinę ir ekonominę plėtrą.
- 5) Regioninių centrų kompleksinės plėtros investicinių programų įgyvendinimas buvo finansuojamas pagal vieną, iš esmės sektorinę, VRM administruojamą SSVP priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“. Regioninės plėtros planavimo dokumentuose trūko uždavinių ir priemonių, susijusių su žmoniškųjų išteklių ir ekonominės plėtros tikslinėse teritorijose skatinimu. Nors probleminių teritorijų plėtros programos apėmė įvairesnes intervencijas, tačiau ir šiose teritorijose trūko intervencijų, susijusių su verslo aplinkos gerinimu, investicijų ir darbo vietų kūrimo skatinimu.
- 6) Verslo produktyvumui ir verslumui skatinti skirtos VP intervencijos miestuose ir miesteliuose nebuvo derinamos su intervencijomis į kompleksinį viešosios infrastruktūros atnaujinimą (pavyzdžiui, taikant prioritetinius projektų atrankos kriterijus atitinkamose savivaldybėse/ teritorijose vykdomiems įmonių projektams).
- 7) Regioniniuose centruose ir probleminių teritorijų miestuose įgyvendintos kompleksinės gyvenamosios aplinkos ir viešosios infrastruktūros atnaujinimo intervencijos yra svarbios ilgalaikėje perspektyvoje, kadangi jos prisideda prie šių teritorijų gyvenamosios aplinkos ir investicinio patrauklumo didinimo, tačiau vidutiniu laikotarpiu gyvenamosios aplinkos atnaujinimas nesukuria apčiuopiamo ekonominio ir socialinio efekto (BVP, užimtumo lygio ir pajamų augimo).

2014–2020 metų laikotarpiu siekiant didesnio miestų plėtrai skirtų investicijų efektyvumo ir rezultatų tvarumo bus įgyvendinami du nauji instrumentai, skirti integruotai teritorinei plėtrai skatinti: integruotos teritorinės investicijos (toliau – ITI) ir bendruomenės inicijuota vietos plėtra (toliau – BIVP). Tuo tikslu Lietuvoje parengtos ir patvirtintos 10 regionų ir 5 didžiųjų miestų integruotos teritorijų vystymo programos (toliau – ITV programos, ITVP), rengiamos ir Vidaus reikalų ministerijai tvirtinti teikiamos miestų vietos plėtros strategijos (toliau – VPS), pagal kurias bus įgyvendinami BIVP projektai.

Bendruomenės inicijuota vietos plėtra yra esminė ES investicijų įgyvendinimo miestuose naujovė 2014–2020 m. BIVP projektai (iniciatyva iš „apačios“) papildys valdžios institucijų inicijuojamus projektus, visų pirma projektus, numatytus ITV programose. 2007–2013 m. RC kompleksinės plėtros programos ir jas įgyvendinantys projektai turėjo būti privalomai derinami su bendruomene ir verslu, tačiau bendruomenė iš esmės negalėjo įgyvendinti savo iniciatyvų ir papildyti valdžios inicijuojamų priemonių, tokiu būdu užtikrinant efektyviausią sukurtos infrastruktūros panaudojimą. Miestų plėtra labiau atitiko vietos valdžios interesus, nebuvo užtikrintas verslo, gyventojų ir valdžios institucijų interesų derinimas. BIVP sudaro prielaidas miestų bendruomenėms spręsti, kur ir kokius projektus įgyvendinti, tačiau kol kas sunku vertinti, kiek stiprus bus vietos gyventojų balsas priimant sprendimus dėl konkrečių projektų. LEADER metodo įgyvendinimo patirtis³⁸ rodo, kad vietos valdžios institucijų įtaka VVG priimamiems sprendimams yra didesnė, nei kitų sektorių (vietos gyventojų ir verslo) atstovų.

³⁸ Žemės ūkio ministerija, *LEADER metodo įgyvendinimo įtakos partnerystės ir iniciatyvos „iš apačios“ skatinimui vertinimas*, galutinė vertinimo ataskaita, 2014-08-28.

Miestų VPS rengiamos pagal Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. 1V-36 patvirtintas Vietos plėtros strategijų rengimo taisyklės (toliau – VPS rengimo taisyklės). VPS rengimo taisyklės nustato reikalavimus vietos plėtros strategijoms, kurios įgyvendinamos pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu“ 8.6 investicinio prioriteto „Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ 8.6.1 konkretų uždavinį „Pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius“, jas rengiančius subjektus ir jų rengimo ir tvirtinimo tvarką. VPS taisyklėse nustatyta, kad VPS gali būti rengiamos teritorijoms, atitinkančioms šias sąlygas:

- savivaldybės centras;
- miestas, kuriame gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų;
- miesto dalis, kurioje gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų; bent po vieną vietos plėtros strategiją turės būti rengiama teritorijose, visiškai ar iš dalies sutampančiose su šių miestų savivaldybių išskirtomis tikslinėmis teritorijomis, prisidedant prie integruotų teritorijų vystymo programų įgyvendinimo;
- kelių miestų aglomeracija, kuriai rengiama bendra vietos plėtros strategija (pavyzdžiui, Trakai–Lentvaris, Trakai–Lentvaris–Grigiškės); kiekvienas iš miestų, įeinančių į aglomeraciją, turi būti savivaldybės centras arba miestas, kuriame gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų.

Vertinimo metu nebuvo tiksliai žinoma, kiek miestų VPS bus patvirtinta. 2016 m. birželio mėn. duomenimis, pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-909 „Vietos plėtros strategijų parengimas“ buvo baigti įgyvendinti 56 projektai. Pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ VPS įgyvendinti numatyta skirti daugiau kaip 13 mln. EUR. Numatomos remti veiklos nurodytos lentelėje (žr. 17 lentelė).

17 lentelė. Pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ numatomos remti veiklos

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bendruomenės inicijuojamos veiklos, skirtos mažinti vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijos gyventojų (toliau – gyventojai) esamą socialinę atskirtį: <ul style="list-style-type: none"> - bendrųjų socialinių paslaugų (pvz., maitinimo, transporto, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų organizavimo, sociokultūrinių, savipagalbos grupių), specialiųjų socialinės priežiūros paslaugų (pagalbos į namus, psichosocialinės ir intensyvios krizių įveikimo pagalbos, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo) ir kitų reikalingų paslaugų socialinę atskirtį patiriantiems gyventojams teikimas; - informacijos apie įvairiose organizacijose prieinamas socialines ir kitas reikalingas paslaugas sklaida socialinę atskirtį patiriantiems gyventojams ir tarpininkavimas šias paslaugas gaunant. ▪ Bedarbių ir neaktyvių darbingų gyventojų užimtumui didinti skirtų iniciatyvų įgyvendinimas, siekiant pagerinti šių asmenų padėtį darbo rinkoje: <ul style="list-style-type: none"> - naujų profesinių ir kitų reikalingų įgūdžių įgijimas (neformalus švietimas (taip pat neformalusis profesinis mokymas); savanoriška veikla; praktinių darbo įgūdžių įgijimas, ugdymas darbo vietoje); - informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ar kita pagalba įdarbinant, įtraukiant į neformalų švietimą (taip pat neformalų profesinį mokymą), praktikos atlikimą, visuomeninę ir (ar) kultūrinę veiklą (pvz., profesinis orientavimas, motyvavimas imtis aktyvios veiklos). ▪ Gyventojų verslumui didinti (t. y. verslo kūrimui ir pradedamo verslo plėtojimui reikalingiems gebėjimams stiprinti) skirtų neformalių iniciatyvų įgyvendinimas, siekiant pagerinti darbingų gyventojų padėtį darbo rinkoje (pvz., besikuriančio verslo (taip pat savarankišką veiklą pradedančių asmenų) konsultavimas, pagalba randant tiekėjus, klientus; verslui (taip pat savarankiškai veiklai) pradėti reikalingų priemonių suteikimas; mentorystė „verslas verslui“, teikiant konsultacijas konkretaus verslo kūrimo ir plėtros klausimais). ▪ Bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos tinklų, reikalingų aukščiau nurodytų veiklų vykdymui, vietos plėtros strategijos ir (ar) jai įgyvendinti skirtų projektų tikslų pasiekimui užtikrinti, kūrimas ir palaikymas (taip pat bendradarbiavimas su kitų miestų, kaimo vietovių, žuvininkystės regionų vietos veiklos grupėmis). ▪ Gyventojų savanoriškos veiklos skatinimas, atlikimo organizavimas ir savanorių mokymas, remiama tiek, kiek reikalinga aukščiau nurodytoms veiklomis vykdyti.
--

BIVP projektai turėtų papildyti miestuose įgyvendinamus regionų ir didžiųjų miestų ITV programose numatytus infrastruktūrinius projektus. Tikimasi, kad šie projektai padės spręsti konkrečių gyvenamųjų vietovių (miestų ar jų dalių) problemas, skatinti verslumą ir užimtumą, mažinti socialinę atskirtį, o tuo pačiu leis suderinti bendruomenės, verslo ir vietos valdžios iniciatyvas, sudarys galimybes papildyti valdžios inicijuojamus projektus bendruomenei aktualiomis priemonėmis. VRM duomenimis, BIVP metodą miestuose taikys tik kelios ES šalys, tarp kurių yra ir Lietuva.

Integruotos teritorijų vystymo programos parengtos tikslinėms teritorijoms, esančioms 10-tyje regionų ir 5-iuose didžiuosiuose miestuose. Nors regionų ir miestų ITV programose keliami tikslai, susiję su miestų ir regionų investicinio patrauklumo didinimu, gyventojų užimtumo ir verslumo skatinimu, nedarbo mažinimu ir gyvenamosios aplinkos gerinimu (panašūs tikslai buvo keliami regioninių ekonomikos augimo centrų kompleksinės plėtros investicinėse programose), planuojamos intervencijos yra panašios į 2007–2013 m. nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose vykdytas intervencijas: planuojama investuoti į pagrindines miestų viešąsias erdves ir traukos centrus, rekonstruoti nepakankamai aktyviai naudojamą teritorijas ir pastatus, diegti aplinką tausojančias darnaus judumo ir

eismo saugumo priemonės, skatinti gyventojus rinktis būstą teritorijose, turinčiose gerą prieigą prie darbo vietų. ITV programose numatyti projektai bus finansuojami pagal AM, EM, KM, SADM, SM, ŠMM, ŪM ir VRM priemones.

Regionų ITV programos įgyvendinamos tikslinėse ir su jomis susietose teritorijose. 2014–2020 m. tikslinių teritorijų statusą turi 23 vidutinio dydžio miestai, kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkst. gyventojų arba jie yra savivaldybių centrai. Pereinamojo laikotarpio tikslinėmis teritorijomis laikomi 20 miestų – 2007–2013 m. tikslinių teritorijų centrų. Į šiuos miestus bus investuojama siekiant kompleksiskai užbaigti 2007–2013 m. laikotarpiu pradėtus projektus. Regionų ITV programos taip pat bus įgyvendinamos apie 50-yje gyvenamųjų vietovių, kurios laikomos su tikslinėmis teritorijomis susietomis teritorijomis. VRM duomenimis, visose tikslinėse ir su jomis susietose teritorijose, kuriose įgyvendinamos dešimtys regionų ITV programos, gyvena apie 635 tūkst. žmonių. ITV programų įgyvendinimui iš viso numatyta skirti 418 mln. eurų. Europos Sąjungos investicijos sudaro 335 mln. eurų. Į integruotą teritorijų plėtrą dešimtyje regionų ir penkiuose didžiausiuose miestuose iš viso bus nukreipta daugiau kaip 700 mln. eurų ES investicijų.

Rengiant ir įgyvendinant 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos priemones, skirtas BIVP ir ITI įgyvendinimui, buvo atsižvelgta į daugelį Urbanistinės plėtros vertinimo ataskaitoje pateiktų rekomendacijų dėl kompleksinio investicijų planavimo, integruotos tvarios miestų plėtros instrumentų naudojimo, aktyvesnio bendruomenės įtraukimo (plačiau žr. 16 priedą), tačiau realų šių rekomendacijų įgyvendinimo mastą bus galima įvertinti tik prasidėjus ITVP ir miestų VPS numatytų projektų rengimui ir įgyvendinimui.

4 VP IR KPP INTERVENCIJŲ MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE REZULTATAI (SUKURTŲ PRODUKTŲ IR PASIEKTŲ REZULTATŲ DALIS)

4.1 UŽIMTUMO SKATINIMAS IR ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI (D1)

Vertinamos priemonės:

- VP1-1.1-SADM-01-K Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse;
- VP1-1.1-SADM-04-K Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas;
- VP1-1.2-SADM-01-V Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką;
- VP1-1.3-SADM-02-K Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką.

Į vertinimo objektą įtrauktos priemonės, skirtos žmogiškųjų išteklių plėtrai ir užimtumui skatinti, yra susijusios su pirmąja gyvenimo kokybės indekso dimensija (materialinės gyvenimo sąlygos). Trys iš keturių vertinamų priemonių (priemonės „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ ir „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“) buvo įgyvendinamos konkurso būdu – projektus galėjo inicijuoti ir įgyvendinti visoje šalies teritorijoje veikiančios projektų vykdytojai. Pagal šias priemones finansuotų projektų įgyvendinimą konkrečioje savivaldybėje ar mieste pirmiausia lėmė iniciatyva iš apačios, t. y. įstaigų ir organizacijų (dažniausiai – NVO), veikiančių konkrečioje gyvenamojoje vietovėje ar savivaldybėje, gebėjimai parengti ir įgyvendinti projektus. Priemonė „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ buvo įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu, projektus įgyvendino Lietuvos darbo birža.

Pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ ir Nr. VP1-1.3-SADM-02-K „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ daugiausia projektų įgyvendino Vilniuje ir kituose didžiuosiuose miestuose veikiančios nevyriausybinės organizacijos, tačiau projektai buvo skirti visiems šalies gyventojams (neišskiriant miestų ir miestelių). Plačiau apie šių priemonių intervencijų mastą žr. lentelėje (18 lentelė) 18 lentelė. Įgyvendinant priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ prioritetą buvo teikiamas projektams, įgyvendinamiems regioniniuose centruose ir probleminėse teritorijose³⁹ – šiose teritorijose buvo įgyvendinti 3 projektai (po vieną projektą Mažeikiuose, Visagine ir Narteikių kaime, Pasvalio raj. sav.).

18 lentelė. Žmogiškiesiems ištekliams tobulinti ir užimtumui skatinti skirtų VP priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose („lokalizuotos“ priemonės)

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP1-1.1-SADM-04-K Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	22	13	5
VP1-1.3-SADM-02-K Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	133	56	16

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

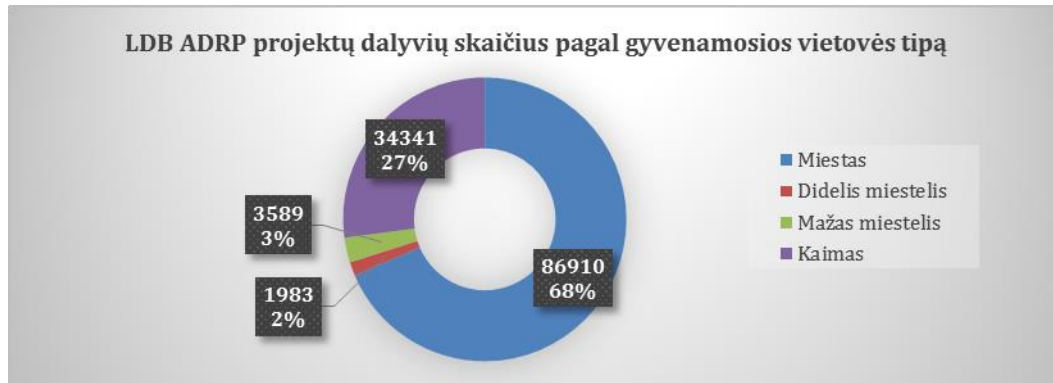
Pagal priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ LDB vykdė aktyvios darbo rinkos politikos (toliau – ADRP) projektus, kurie skatino bedarbius ir ekonomiškai neaktyvius asmenis įsitraukti ar sugrįžti į darbo rinką, didino bedarbių (ypač ilgalaikių bedarbių) motyvaciją, užimtumo gebėjimus ir galimybes įsidarbinti. ADRP projektai apėmė tokias veiklas kaip bedarbių ir asmenų, kuriems gresia nedarbas, profesinis mokymas ir neformalus švietimas, taip pat remiamasis įdarbinimas (įdarbinimas subsidijuojant, parama darbo įgūdžiams įgyti, viešieji darbai). Vertinimo metu išanalizuoti penkių LDB ADRP projektų⁴⁰ įgyvendinimo rodikliai (rezultatai miestuose ir dideliuose miesteliuose). Šiems projektams teko 56 proc. viso pagal priemonę išmokėto finansavimo. LDB duomenimis,

³⁹ ESTEP, Regioninės politikos tikslų įgyvendinimo (teritorinės socialinės sanglaudos skatinimo) vertinimas. Galutinė ataskaita, 2015-07-07, p. 36-37.

⁴⁰ Vertinimo metu analizuoti šie LDB projektai, finansuoti pagal priemonę „Ieškančiųjų darbo asmenų integracija į darbo rinką“: Bedarbių užimtumo didinimas, projekto kodas VP1-1.2-SADM-01-V-01-001; Įsidarbinimo galimybių didinimas, projekto kodas VP1-1.2-SADM-01-V-03-001; Parama užimtumui ir mobilumui, projekto kodas VP1-1.2-SADM-01-V-07-001; Integravimo į darbo rinką skatinimas, projekto kodas VP1-1.2-SADM-01-V-10-002; Išlik darbo rinkoje, projekto kodas VP1-1.2-SADM-01-V-15-001.

ADRP projektuose dalyvavo 126 823 asmenys, iš jų 70 proc. buvo miestų ir didelių miestelių gyventojai (žr. 5 pav.). ADRP projektuose dalyvavo visų Lietuvos miestų ir miestelių gyventojai, o palyginus projektų dalyvių skaičių su atitinkamo miesto ar miestelio gyventojų skaičiumi nustatyta, kad projektuose dalyvavo nuo 1,1 proc. iki 8,8 proc. atskirų miestų ir miestelių gyventojų. Vertinant šalies mastu, ADRP projektuose dalyvavo 4,3 proc. visų Lietuvos miestų ir didelių miestelių gyventojų. Jurbarke, Leipalingyje, Šalčininkuose ir Širvintose ADRP projektuose dalyvavo daugiau kaip 8 proc. atitinkamo miesto ar miestelio gyventojų.

5 pav. LDB ADRP projektų dalyviai pagal gyvenamosios vietovės tipą

Šaltinis: sudaryta autorių pagal LDB pateiktus duomenis.

Norint nustatyti intervencijų mastą ir poveikį, projektų rodiklius tikslinga palyginti su darbingo amžiaus gyventojų ar bedarbių rodikliais, tačiau tokie rodikliai skelbiami tik apskričių lygiu. Savivaldybių lygiu skelbiami registruoto nedarbo (Lietuvos darbo biržos) rodikliai, todėl toliau analizuojama, kokią dalį registruotų bedarbių kiekvienoje savivaldybėje sudarė ADRP projektų dalyviai⁴¹. Svarbu paminėti, kad žmogiškųjų išteklių kokybę (išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją) atspindinčių statistinių rodiklių pasirinkimas labai ribotas net ir šalies lygiu, o smulkesniems teritoriniams vienetams (apskritims, savivaldybėms ar atskiroms gyvenamosioms vietovėms) jokios patikimos statistinės informacijos nėra.

Vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius Lietuvoje 2009–2015 m. buvo beveik 216 tūkst. asmenų. **LDB ADRP projektuose 2009–2015 m. dalyvavo 59 proc. visų registruotų bedarbių Lietuvoje.** Mažiausiai ADRP projektų dalyvių tarp registruotų bedarbių buvo Neringos miesto savivaldybėje – tik 28 proc., daugiausia – Širvintų raj. sav. – net 97 proc. Daugiau nei 70 proc. bedarbių ADRP projektuose dalyvavo 10-yje savivaldybių (plačiau žr. 19 lentelė).

19 lentelė. LDB ADRP projektuose dalyvavusių bedarbių dalis Lietuvos savivaldybėse

Savivaldybė	Vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius 2009–2015 m., tūkst.	LDB ADRP projektų dalyvių skaičius 2009–2015 m.	Procentas	Savivaldybė	Vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius 2009–2015 m., tūkst.	LDB ADRP projektų dalyvių skaičius 2009–2015 m.	Procentas
Lietuva	215,971	126823	59%	Palangos m. sav.	1,057	706	67%
Akmenės r. sav.	2,229	1454	65%	Panevėžio m. sav.	7,943	5757	72%
Alytaus m. sav.	5,457	3314	61%	Panevėžio r. sav.	3,200	1522	48%
Alytaus r. sav.	2,800	1038	37%	Pasvalio r. sav.	2,471	1490	60%
Anykščių r. sav.	2,471	1142	46%	Plungės r. sav.	2,657	1776	67%
Birštono sav.	0,229	187	82%	Prienų r. sav.	1,800	1169	65%
Biržų r. sav.	1,843	1242	67%	Radviliškio r. sav.	3,014	1716	57%
Druskininkų sav.	1,914	1626	85%	Raseinių r. sav.	2,571	1701	66%
Elektrėnų sav.	1,314	580	44%	Rietavo sav.	0,586	330	56%
Ignalinos r. sav.	1,843	764	41%	Rokiškio r. sav.	2,686	1674	62%
Jonavos r. sav.	3,743	2547	68%	Skuodo r. sav.	1,643	953	58%
Joniškio r. sav.	2,114	1510	71%	Šakių r. sav.	2,286	1424	62%
Jurbarko r. sav.	2,771	1707	62%	Šalčininkų r. sav.	3,100	2073	67%
Kaišiadorių r. sav.	2,257	1217	54%	Šiaulių m. sav.	6,429	4945	77%
Kalvarijos sav.	1,143	467	41%	Šiaulių r. sav.	2,971	1684	57%
Kauno m. sav.	19,614	10764	55%	Šilalės r. sav.	1,657	1191	72%
Kauno r. sav.	5,271	2647	50%	Šilutės r. sav.	3,857	2307	60%
Kazlų Rūdos sav.	0,986	367	37%	Širvintų r. sav.	1,171	1137	97%
Kėdainių r. sav.	3,157	1830	58%	Švenčionių r. sav.	1,971	1459	74%
Kelmės r. sav.	3,114	1550	50%	Tauragės r. sav.	3,757	2348	62%
Klaipėdos m. sav.	10,200	6919	68%	Telšių r. sav.	3,657	2233	61%
Klaipėdos r. sav.	3,029	1633	54%	Trakų r. sav.	1,743	911	52%
Kretingos r. sav.	2,300	1124	49%	Ukmergės r. sav.	3,243	1708	53%
Kupiškio r. sav.	1,757	1104	63%	Utenos r. sav.	3,171	1976	62%
Lazdijų r. sav.	2,086	987	47%	Varėnos r. sav.	1,800	1136	63%
Marijampolės sav.	3,929	2549	65%				

⁴¹ Šiuo atveju neatsižvelgiama į projekto dalyvio gyvenamosios vietovės tipą.

Savivaldybė	Vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius 2009–2015 m., tūkst.	LDB ADRP projektų dalyvių skaičius 2009–2015 m.		Savivaldybė	Vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius 2009–2015 m., tūkst.	LDB ADRP projektų dalyvių skaičius 2009–2015 m.	
Mažeikių r. sav.	6,000	3264	54%	Vilkaviškio r. sav.	3,157	1974	63%
Molėtų r. sav.	1,600	881	55%	Vilniaus m. sav.	32,400	16863	52%
Neringos sav.	0,100	28	28%	Vilniaus r. sav.	8,643	3954	46%
Pagėgių sav.	0,714	437	61%	Visagino sav.	2,057	1528	74%
Pakruojo r. sav.	1,514	1256	83%	Zarasų r. sav.	1,771	1043	59%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SD duomenis ir LDB pateiktus duomenis.

Pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ buvo finansuoti 239 projektai, iš jų 92 projektus vykdė įvairios verslo asociacijos ir kooperatyvai, todėl jų rezultatais naudojosi įmonės, veikiančios įvairiose šalies vietose. Likusius projektus vykdė įvairios įmonės (individualiai arba su partneriais), dalis įmonių vykdytų projektų buvo skirti konkrečiam sektoriaus ar įmonių grupės darbuotojų kompetencijų tobulinimui, taigi projektų geografinė aprėptis pagal projekto vykdytojo duomenis negali būti apibrėžta. Vertinant tik pagal projekto vykdytojų registracijos vietą, kuri dažniausiai sutapo su projekto vykdytojo nurodyta projekto įgyvendinimo savivaldybe, nustatyta, kad didžioji dalis (225) projektų buvo vykdyti miestuose, iš jų 133 projektus vykdė pavienės įmonės (UAB ir AB), o 92 projektus – įvairios verslo asociacijos ir kooperatyvai.

Dauguma projektus vykdžiusių *asociacijų ir kooperatyvų* buvo registruoti Vilniuje (67 projektai) ir Kaune (13 projektų), tačiau buvo ir mažesniuose miestuose veikiančių asociacijų projektų – šių projektų naudos gavėjai yra regionuose ir mažesniuose miestuose veikiančios įmonės ir jų darbuotojai. Žmogiškųjų išteklių tobulinimui skirtus projektus įgyvendino visuomeninė organizacija Alytaus krašto verslininkų asociacija, asociacija „Mano miestas Klaipėda“, Vakarų Lietuvos medienos perdirbėjų ir eksportuotojų asociacija, Mažeikių verslininkų asociacija, Plungės rajono pramonininkų sąjunga ir kai kurios kitos asociacijos, veikiančios ne Vilniuje ir Kaune.

Įmonių vykdytus projektus taip pat įgyvendino daugiausia Vilniuje ir Kaune veikiančios įmonės, tačiau projektai vykdyti ir 25 kituose miestuose. Iš mažesnių miestų paminėtinos Mažeikių, Plungės, Lazdijų, Druskininkų, Marijampolės įmonės – šiuose miestuose projektų arba apmokytų asmenų buvo daugiau nei kituose miestuose (plačiau žr. 20 lentelė).

20 lentelė. Miestuose vykdytų įmonių darbuotojų mokymų projektų rodikliai

Projekto vietovė	Iš viso projektų	Projektams išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Įmonių projektai	Asociacijų ir kooperatyvų projektai	Mokyme dalyvavę asmenys
Iš viso šalyje	239	39 505,6	147	92	42 899
Iš viso miestuose	225	38 379,6	133	92	41 411
Vilnius	121	28 146,2	54	67	28 493
Kaunas	39	4 207,0	26	13	5 141
Klaipėda	11	1 028,3	7	4	1 423
Šiauliai	7	830,9	7	–	1 400
Mažeikiai	9	954,0	7	2	1 130
Plungė	2	145,3	1	1	601
Lazdijai	3	369,8	3	–	541
Druskininkai	2	232,6	2	–	479
Marijampolė	5	444,9	5	–	382
Tauragė	2	165,3	1	1	238
Rokiškis	2	382,8	2	–	225
Anykščiai	2	232,5	2	–	211
Alytus	2	182,0	1	1	185
Kaišiadorys	1	144,9	1	–	146
Gargždai	2	162,8	2	–	125
Panevėžys	3	188,9	2	1	105
Jonava	2	184,1	2	–	98
Vilkaviškis	1	67,7	1	–	83
Telšiai	1	-2,0	1	–	66
Vievis	1	22,6	1	–	66
Birštonas	1	74,7	1	–	60
Utena	1	68,5	1	–	52
Ignalina	1	50,4	1	–	51
Grigiškės	1	34,3	–	1	37
Visaginas	1	8,3	1	–	30
Kazlų Rūda	1	6,1	–	1	27
Prienai	1	46,7	1	–	16

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS duomenis.

Svarbiausias rodiklis, rodantis šios priemonės intervencijų mastą, yra asmenų, dalyvavusių įmonių organizuotame mokyme, skaičius. Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo 42 899 asmenys, iš jų 41 411 asmenų – miestuose ir miesteliuose veikiančių projektų vykdytojų organizuotuose mokymuose. Projektų įgyvendinimo stebėsenos duomenys rodo, kad daugiausia asmenų buvo apmokytą projektuose, kurie vykdyti Vilniuje. Kadangi daug projektų Vilniuje vykdė

visos Lietuvos įmonės vienijančios verslo asociacijos, tikėtina, kad tarp šių asmenų yra daug šalies gyventojų, gyvenančių kitose gyvenamosiose vietovėse. Kituose miestuose vykdytų projektų rodikliai atspindi tikresnę intervencijų tuose miestuose ir miesteliuose skaičių, kadangi projektus čia vykdė pavienės įmonės. Tačiau visais atvejais mokyme dalyvavusių asmenų skaičiaus rodiklis nebūtinai reiškia, kad mokymuose dalyvavo to konkretaus miesto gyventojai, kadangi mieste gali dirbti ir aplinkinių vietovių gyventojai. Atsižvelgiant į tai, kad dirbančiųjų skaičius Lietuvoje 2013 m. sudarė 934,1 tūkst., galima teigti, kad **įmonių organizuotuose mokymuose dalyvavo apie 4,6 proc. visų dirbančių asmenų**. Pagrindiniai darbuotojų kompetencijų stiprinimui skirtų projektų vykdytojai buvo Vilniuje ir Kaune registruotos verslo asociacijos ir pavienės įmonės.

Tikslų duomenų apie įmonių mokymuose dalyvavusių asmenų gyvenamąją vietą nėra. Statistinė informacija apie suaugusiųjų mokymąsi ir profesinę kvalifikaciją renkama tik šalies lygiu ir yra labai ribota, todėl sudėtinga įvertinti įmonių darbuotojų kompetencijai tobulinti skirtų intervencijų teritorinį poveikį. Įmonių darbuotojų kompetencijai tobulinti skirtus projektus įgyvendino įmonės, veikiančios 27 miestuose ir miesteliuose (žr. 20 lentelė), tačiau 92 projektus arba 38 proc. pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ įgyvendintų projektų vykdė įvairios verslo asociacijos, todėl projektų geografinė aprėptis yra didesnė.

Apibendrinimas:

- 1) Į vertinimo objektą įtrauktos 4 ŽIPVP priemonės, skirtos žmogiškųjų išteklių plėtrai ir užimtumo skatinimui. Šios priemonės yra labiausiai susijusios su vertinime taikomu gyvenimo kokybės modeliu ir pasižymi didesne projektų geografine sklaida. Dauguma priemonių buvo vykdomos konkurso būdu, o projektų įgyvendinimas konkrečioje savivaldybėje, mieste ar miestelyje, priklausė nuo iniciatyvos iš apačios ir gebėjimo parengti konkurencingus projektus. Analizė atskleidė, kad didelę dalį projektų pagal konkursines priemones vykdė didžiuosiuose miestuose (visų pirma Vilniuje) įsikūrusios nevyriausybinės organizacijos ir verslo asociacijos. Nors galutiniai projektų naudos gavėjai buvo konkretūs asmenys, tačiau duomenų apie jų gyvenamąją vietovę nėra, todėl nėra galimybės nustatyti intervencijų mastą konkrečiose gyvenamosiose vietovėse.
- 2) Vertintoms VP priemonėms tiesiogiai nebuvo keliami tikslai, susiję su žmogiškųjų išteklių išlaikymu ir (arba) aukštos kvalifikacijos darbo jėgos pritraukimu ar emigracijos prevencija miestuose. Žmogiškųjų išteklių plėtros ir užimtumo skatinimo priemonės buvo skirtos visai šalies teritorijai, kai kuriose priemonėse prioritetą teikiant nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose įgyvendinamiems projektams. Taigi žmogiškųjų išteklių plėtrai ir užimtumo skatinimui skirtomis priemonėmis nebuvo siekiama daryti diferencijuoto poveikio miesto ir kaimo gyvenamosioms vietovėms.
- 3) Daugiausia projektų vykdyta Vilniuje ir Kaune. Taip pat išsiskiria Mažeikių miestas, kuris buvo išskirtas kaip papildomas regioninis ekonomikos augimo centras, ir Mažeikių rajono savivaldybė, turėjusi probleminės teritorijos statusą, – čia projektai vykdyti pagal visas vertinamas konkursines VP priemones, skirtas žmogiškiesiems ištekliams ir užimtumui skatinti. Tikėtina, kad papildomų balų skyrimas nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose vykdomiems projektams padėjo Mažeikių rajono savivaldybei pritraukti daugiau investicijų.
- 4) Šeimos ir darbo išpareigojimų derinimui skirtuose projektuose (22 projektai) visoje šalyje dalyvavo daugiau kaip 7 tūkst. asmenų, iš jų apie pusė – miestuose ir miesteliuose vykdytuose projektuose (daugiausia Vilniuje, taip pat Kaune, Mažeikiuose, Pagėgiuose). Dauguma projektų nebuvo skirti konkrečiam miestui ar miesteliui, o apėmė visą savivaldybės teritoriją arba keletą savivaldybių.
- 5) Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracijai į darbo rinką skirtuose projektuose (133 projektai) dalyvavo daugiau kaip 22 tūkst. asmenų, iš jų apie trečdalis – miestuose ir miesteliuose vykdytuose projektuose (projektai vykdyti bent 16 miestų; daugiausia Vilniuje, Kaune, taip pat Mažeikiuose, Alytuje, Trakuose).
- 6) Lietuvos darbo biržos ADRP projektuose dalyvavo bedarbiai iš visų Lietuvos miestų ir miestelių (4,3 proc. visų miestų ir miestelių gyventojų vertinant šalies mastu arba nuo 1,1 proc. iki 8,8 proc. visų gyventojų vertinant atskirų miestų ir miestelių lygiu). Miestų ir miestelių gyventojai sudarė 70 proc. visų šių projektų dalyvių (iš viso 88,9 tūkst.). Dauguma jų įgijo profesinę kvalifikaciją ir (arba) įsidarbino per 6 mėn. po projekto įgyvendinimo, tačiau šio vertinimo metu nebuvo analizuojama, ar ADRP projektų dalyvių gyvenamoji vietovė sutapo su vietove, kurioje jie įsidarbino.
- 7) Didžioji dalis įmonių darbuotojų mokymo projektų buvo įgyvendinti miestuose (222 projektai iš 239). Darbuotojams skirtus mokymus organizavo ne mažiau kaip 27 miestuose ir miesteliuose įsikūrusios įmonės, tačiau didelę dalį projektų vykdė įvairios verslo asociacijos, todėl projektų geografinė aprėptis faktiškai yra didesnė. Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo 42,9 tūkst. asmenų, iš jų miestuose ir dideliuose miesteliuose veikiančių projektų vykdytojų organizuotuose mokymuose – 41,4 tūkst. asmenų. Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo apie 4,6 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Daugiausia Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Mažeikiuose.

4.2 VERSLO KONKURENCINGUMO, VERSLUMO IR INVESTICIJŲ SKATINIMAS (D2)

Vertinamos priemonės:

- VP1-1.1-SADM-08-K Verslumo skatinimas;
- VP1-1.1-SADM-12-V Subsidijos verslumui skatinti;
- VP2-2.1-ŪM-01-K Lyderis LT;
- VP2-2.1-ŪM-02-K E-verslas LT;
- VP2-2.1-ŪM-03-K Procesas LT;
- VP2-2.1-ŪM-04-K Naujos galimybės;
- VP2-2.1-ŪM-05-V INVEST LT+;
- VP2-2.1-ŪM-06-K Invest LT-2;
- VP2-2.2-ŪM-02-V ASISTENTAS-2;
- VP2-2.4-ŪM-01-V INVEST LT.

Verslo konkurencingumui didinti, verslumui ir investicijoms skatinti skirtas intervencijas miestuose ir miesteliuose galima suskirstyti į šias intervencijų grupes:

- 1) Intervencijos, skirtos verslumui skatinti (Verslumo skatinimo fondas ir menų inkubatorių steigimas);
- 2) Intervencijos, skirtos plyno lauko investicijoms skatinti (pramoninių parkų ir laisvųjų ekonominių zonų infrastruktūros plėtra ir rinkodara);
- 3) Tiesioginės investicijos į įmones (technologijų atnaujinimas ir plėtra, IT sprendimų ir pažangių vadybos metodų diegimas įmonėse; eksporto skatinimas, teikiant paramą įmonių dalyvavimui parodose; tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų į didelę pridėtinę vertę kuriančių verslų pradžių ir plėtrą skatinimas).

4.2.1 Intervencijos, skirtos verslumui skatinti

Verslumui skatinti skirtos intervencijos buvo dviejų tipų. Siekiant sudaryti sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, taip pat fiziniams asmenims pradėti savo verslą, tuo skatinant verslumą, savarankišką užimtumą ir naujų darbo vietų kūrimą, pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumui skatinti“ buvo finansuojamas paskolų teikimas ir dalinis paskolų palūkanų kompensavimas, teikiamos subsidijos darbuotojų darbo užmokesčiui, organizuojami mokymai ir konsultacijos verslą pradedantiems asmenims, teikiama pagalba rengiant ir įgyvendinant verslo planus. Siekiant sudaryti palankias sąlygas steigti smulkiojo ir vidutinio verslo įmones ir didinti veikiančių įmonių gyvybingumą pagal priemonę Nr. VP2-2.2-ŪM-02-V „ASISTENTAS-2“ buvo investuojama į menų inkubatorių pastatų statybą, rekonstravimą ir įrengimą.

Verslumo skatinimo fondas. VSF paskolos buvo teikiamos ne ilgiau kaip 1 metus veikiančioms labai mažoms ir mažoms įmonėms bei fiziniams asmenims, dirbantiems pagal individualią veiklą arba verslo liudijimą. Taip buvos siekiama sudaryti sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą, naudojantis finansų inžinerijos priemone, tuo skatinant verslumą, savarankišką užimtumą ir naujų darbo vietų kūrimą. VSF paskolomis pasinaudojo 222 fiziniai ir 1043 juridiniai asmenys (iš viso 1265 gavėjai). Dauguma VSF paskolų gavėjų buvo iš miestų ir didelių miestelių: 991 – iš miestų, 11 – iš didelių miestelių, o likę – iš kitų kaimo gyvenamųjų vietovių.

Dauguma paskolų ir subsidijų gavėjų veiklą vykdė toje pačioje savivaldybėje (861 gavėjas), tačiau 1 iš 7 asmenų ar įmonių, pasinaudojusių VSF paskola, veiklą vykdė ne savo savivaldybėje. Didžioji dalis VSF paskolų gavėjų buvo iš didžiųjų miestų arba savivaldybių centrų: po 10 ir daugiau VSF paskolų buvo suteikta 14 miestų gyventojams/ įmonėms (iš viso 866 paskolos; iš jų 12 proc. arba 104 paskolų gavėjai veiklą vykdė kitoje savivaldybėje). Mažesniuose miestuose buvo suteiktos 136 VSF paskolos ir čia net 37 proc. arba 36 paskolų gavėjai veiklą vykdė ne savo savivaldybėje, pavyzdžiui, Kauno rajono gyventojai ir įmonės gavę paskolas veiklą vykdė Kauno mieste. Kai kuriuos VSF paskolų gavėjus iš mažesnių miestų VSF paskolos paskatino imtis veiklos didesniuose miestuose ir palikti mažesnius miestus ir miestelius, tačiau fizinių asmenų atveju tai buvo ir esamos situacijos įtvirtinimas (t. y. asmuo, deklaravęs gyvenamąją vietą vienoje savivaldybėje, tačiau faktiškai gyvenęs kitoje, gavo paskolą veiklai savo faktinėje gyvenamojoje vietovėje vykdyti).

Daugiausia VSF paskolų gavėjų veiklą vykdė Kauno ir Vilniaus miestų savivaldybėse (atitinkamai 357 ir 312 iš 1265), kitos savivaldybės, kuriose verslai buvo plėtojami dažniau, yra Panevėžio miesto, Klaipėdos miesto, Šilutės rajono ir Šiaulių miesto savivaldybės (atitinkamai 64, 42, 39 ir 32 VSF paskolų gavėjai; plačiau žr. 21 lentelė, 1 stulpelis). Kauno miesto savivaldybė (Kauno miestas) pritraukė daugiausia projektų vykdytojų iš kitų savivaldybių (net 78 VSF paskolų gavėjai iš kitų savivaldybių verslą plėtojo Kaune), Vilnių projekto vykdymo vieta pasirinko 47 VSF paskolų gavėjai iš kitų savivaldybių, kitus didžiuosius miestus – dar 40 VSF paskolų gavėjų iš kitų savivaldybių (plačiau žr. 21 lentelė, 3 stulpelis). 6 iš 60 savivaldybių jokių naujų verslų su VSF paskolomis nebuvo pradėta.

VSF paskolų gavėjai INVEGA duomenimis šalyje sukūrė 3555 darbo vietas⁴². VSF netiesiogiai prisidėjo prie užimtumo (materialinių gyvenimo sąlygų indekso rodiklis) ir veikiančių ūkio subjektų skaičiaus didinimo (verslo konkurencingumo indekso rodiklis).

21 lentelė. Tarp VSF paskolų ir subsidijų gavėjų populiariausios savivaldybės veiklai vykdyti

	Iš viso projektų	Paskolų gavėjai iš tos pačios sav.	Paskolų gavėjai iš kitos sav.	Paskolų gavėjų iš kitų sav. dalis, proc.
	1	2	3	4
<i>Kauno m. sav.</i>	357	279	78	22%
<i>Vilniaus m. sav.</i>	312	265	47	15%
<i>Panevėžio m. sav.</i>	64	49	15	23%
<i>Klaipėdos m. sav.</i>	42	28	14	33%
<i>Šiaulių m. sav.</i>	32	21	11	34%
<i>Šilutės r. sav.</i>	39	33	6	15%
<i>Kauno r. sav.</i>	25	19	6	24%
<i>Ukmergės r. sav.</i>	21	16	5	24%
<i>Marijampolės sav.</i>	29	27	2	7%
<i>Kėdainių r. sav.</i>	22	20	2	9%
<i>Utenos r. sav.</i>	20	18	2	10%
<i>Mažeikių r. sav.</i>	22	22	0	0%
Kitos sav. (N=42)	280	-	-	-

Šaltinis: sudaryta autorių pagal INVEGA pateiktus duomenis.

Menų inkubatorių steigimas. Pagal priemonę „VP2-2.2-ŪM-02-V „ASISTENTAS-2“ buvo finansuojamas naujų menų inkubatorių kūrimas ir plėtra, siekiant sudaryti palankias sąlygas steigti smulkiojo ir vidutinio verslo įmones ir didinti veikiančių įmonių gyvybingumą. Atsižvelgiant į užsienio šalių (visų pirma Jungtinės Karalystės) praktiką steigiant menų inkubatorius buvo siekiama paskatinti kūrybinių industrijų plėtrą. Menų inkubatoriai leidžia išspręsti menininkams kurti reikalingos infrastruktūros (dirbtuvių, įrangos ir parodų salių) prieinamumo ir pakankamumo problemą. Į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose buvo įsteigti **9 menų inkubatoriai**: trys Vilniaus mieste, po vieną – Kaune, Alytuje, Telšiuose, Utenoje, Anykščiuose ir Klaipėdoje. Daugiausia ES investicijų buvo Vilniuje, Klaipėdoje ir Utenoje (žr. 23 lentelė).

22 lentelė. Menų inkubatorių steigimui skirtos priemonės VP2-2.2-ŪM-02-V Nr. „ASISTENTAS-2“ intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose	Miestai, kuriuose vykdyti projektai	Miestuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR
VP2-2.2-ŪM-02-V „ASISTENTAS-2“	11	9	7 miestai, 2 kaimai ⁴³	12,9 (78%)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Siekiant gerinti menininkų kūrybai ir verslumui skirtą infrastruktūrą, miestuose įsteigtų menų inkubatorių plotas siekia 16 375 kv. m, t. y. 80 proc., skaičiuojant nuo visų menų inkubatorių. Faktiškai paremtas menų inkubatorių plotas yra 417 kv. m mažesnis nei buvo planuota dėl mažesnių Klaipėdos ir Vilniaus architektūros srities menų inkubatorių. Šie menų inkubatoriai įsikūrė išliekamąją vertę turinčiuose pastatuose. Trijuose iš keturių menų inkubatorių faktiškai įsikūrusių SVV subjektų skaičius yra daug mažesnis nei buvo planuota. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog sukurta infrastruktūra nėra iki galo išnaudojama.

23 lentelė. VP investicijos į menų inkubatorių kūrimą

Objektas	Projekto esmė	Projekto išlaidos, mln. EUR	Išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Projekto vykdytojo lėšos, mln. EUR	Išmokėto finansavimo dalis
	Iš viso	19,06	16,49	2,58	100,0%
	Iš viso miestuose	14,44	12,89	1,55	78,2%

⁴² 2015 m. III ketvirčio duomenys. Duomenys mažesnių teritorinių vienetų lygiu neprieinami.

⁴³ Kaimo gyvenamosiose vietovėse vykdyti du projektai: „Audiovizualinių menų industrijos inkubatorius“ (inkubatorius įkurtas Bareikiškių kaime Vilniaus rajone, kuriame 2011 m. gyveno 78 gyventojai) ir „Raudondvario dvaro sodybos žirgyno pastato pritaikymas meno inkubatoriaus veiklai“ (objektas yra Raudondvario kaime Kauno rajone, kuriame 2011 m. gyveno 4142 gyventojai).

Objektas	Projekto esmė	Projekto išlaidos, mln. EUR	Išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Projekto vykdytojo lėšos, mln. EUR	Išmokėto finansavimo dalis
<i>Džukų krašto menų inkubatorius "Menų pirtis" Alytuje</i>	Apleisto pastato pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,29	1,18	0,11	7,2%
<i>Anykščių menų inkubatorius – menų studija</i>	Apleisto kultūros paveldo objekto – Anykščių miesto parke esančio pastato pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,31	1,25	0,07	7,6%
<i>Kauno menų inkubatorius</i>	Dviejų pastatų pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,00	0,94	0,06	5,7%
<i>Klaipėdos Kultūros fabrikas</i>	Buvusio tabako fabriko pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	2,17	2,06	0,11	12,5%
<i>Telšių menų inkubatorius</i>	Kultūros paveldo objekto – Amatų mokyklos pastato – restauravimas ir pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,94	1,35	0,59	8,2%
<i>Utenos menų inkubatorius</i>	Menų inkubatoriaus įkūrimas buvusiam kino teatre "Taurapolis" Utenoje	2,22	2,01	0,22	12,2%
<i>Užupio menų inkubatorius Vilniuje</i>	Sutvarkytas avarinės būklės pastatas, įrengta modulinė erdvė ant kito pastato stogo.	0,91	0,69	0,22	4,2%
<i>Architektūros srities menų inkubatorius "Architektūros centras" Vilniuje</i>	Kultūros paveldo objekto – Hilarijaus Raduškevičiaus rūmai rekonstravimas ir pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,84	1,74	0,09	10,6%
<i>Ruperto menų inkubatorius Vilniuje</i>	Nenaudojamo pastato rekonstravimas ir pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	1,75	1,66	0,09	10,1%
<i>Audiovizualinių menų industrijos inkubatorius Bareikiškių kaime (Vilniaus raj.)</i>	Patalpų pritaikymas audiovizualinių menų inkubatoriaus veiklai	2,41	2,29	0,12	13,9%
<i>Menų inkubatorius Raudondvario (Kauno raj.)</i>	Raudondvario dvaro sodybos žirgyno pastato pritaikymas menų inkubatoriaus veiklai	2,21	1,30	0,91	7,9%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

24 lentelė. EAVP priemonės „Asistentas-2“ stebėsenos rodikliai

	Paremtų menų inkubatorių pastatų plotas	Pastatyti, rekonstruoti ir įrengti menų inkubatoriai	SVV subjektai, įsikūrę menų inkubatoriuje per 3 m. po projekto	Paremtų menų inkubatorių pastatų plotas	Pastatyti, rekonstruoti ir įrengti menų inkubatoriai	SVV subjektai, įsikūrę menų inkubatoriuje per 3 m. po projekto
	Planas	Planas	Planas	Faktas	Faktas	Faktas
Iš viso	20 860,1	10	256	20 552,6	10	96
Iš jų miestuose ir miesteliuose	16 793	8	208	16 375,4	8	78
<i>Alytaus MINK</i>	1 622,1	1	20	1 622,1	1	0
<i>Anykščių MINK</i>	1 504,3	1	21	1 504,3	1	12
<i>Klaipėdos MINK</i>	4 109,8	1	30	3 731,6	1	0
<i>Telšių MINK</i>	1 609,3	1	25	1 609,3	1	16
<i>Utenos MINK</i>	1 634,0	1	17	1 634,0	1	0
<i>Vilniaus architektūros MINK</i>	2 558,0	1	44	2 510,0	1	28
<i>Vilniaus Ruperto MINK</i>	2 080,0	1	11	2 088,6	1	22
<i>Vilniaus Užupio MINK</i>	1 675,5	1	40	1 675,5	1	0
<i>Audiovizualinių menų MINK</i>	1 981,4	1	8	1 981,4	1	18
<i>Raudondvario MINK</i>	2 085,7	1	40	2 195,8	1	0

Šaltinis: sudaryta autorių.

Menų inkubatorių tiesioginė nauda yra sukurta kultūrinė ir kūrybinė infrastruktūra, skirta meninės veiklos užtikrinimui. Menininkai už mažesnę nei rinkos kainą gali išsinuomoti jiems reikalingas dirbtuves (ir apgyvendinimui skirtas patalpas) su visa įranga ir jose plėtoti savo veiklą. Menų inkubatoriuose sudaromos sąlygos savo darbus pristatyti visuomenei ir taip užmegzti ryšius su potencialiais meno dirbinių ir paslaugų pirkėjais. 2014 m. atliktame vertinime pažymima, kad menų inkubatoriai veikia kaip viena iš didžiausių indėlių turinčių priemonių, skirtų kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrai regionuose.⁴⁴

⁴⁴ Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija, „Lietuvos kūrybinių industrijų sektoriaus konkurencingumo tyrimas“. Vilnius: 2014, 107-109 psl.

Menų inkubatoriai taip pat veikia kaip papildoma mokymosi bazė ir karjeros galimybės aukštųjų mokyklų menų disciplinų studentams, pavyzdžiui, Klaipėdoje veikiančio menų inkubatoriaus dirbtuvėmis ir studijomis naudojasi Klaipėdos universiteto studentai, Telšiuose veikiančio inkubatoriaus infrastruktūra naudojasi Vilniaus dailės akademijos ir Žemaitijos kolegijos Telšių fakulteto studentai. Ne didžiuosiuose miestuose veikiantys menų inkubatoriai prisideda prie menininkų pritraukimo ir išlaikymo – Telšių inkubatoriuje iš 16 įsikūrusių menininkų didžioji dalis yra Telšiuose veikiančių aukštųjų mokyklų absolventai. Pažymėtina, kad toliau nuo sostinės nutolusiuose miestuose veikiantys menų inkubatoriai taip pat atlieka ir kultūros namų funkciją, nes trūkstant kultūros renginiams skirtų vietų, jie yra organizuojami menų inkubatoriuose įrengtose parodų salėse.

4.2.2 Intervencijos, skirtos plyno lauko investicijoms skatinti

Plyno lauko investicijoms skatinti buvo skirtas EAVP 2 prioriteto 4 uždavinys „Viešųjų teritorijų pritaikymas investicijoms pritraukti“ ir jį įgyvendinanti priemonė Nr. VP2-2.4-ŪM-01-V „INVEST LT“ (kitų priemonių šiam uždaviniui įgyvendinti nebuvo numatyta). Priemonės intervencijų mastą miestuose ir miesteliuose atspindi lentelėje pateikti duomenys (žr. 25 lentelė).

25 lentelė. Priemonės Nr. VP2-2.4-ŪM-01-V „INVEST LT“ intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose	Miestai, kuriuose vykdyti projektai	Miestuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR
VP2-2.4-ŪM-01-V „INVEST LT“	16	15*	7 miestai, 1 mažas miestas*	33,5 (94%)

* Visi projektai priskirti miestams, išskyrus Kruonio HAE pramoninio parko projektą. Kauno LEZ apima ir Kauno rajono savivaldybės teritoriją.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Lietuvoje įsteigtos 7 laisvosios ekonominės zonos (LEZ) ir 5 pramoniniai parkai (Alytaus, Pagėgių, Radviliškio, Šiaulių ir Ramygalos). Ūkio ministerijos duomenimis⁴⁵ iš 7 įsteigtų LEZ (Naujosios Akmenės, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio ir Šiaulių), 2014 m. veikė 2 (Kauno ir Klaipėdos), dar 4 LEZ buvo pradėjusios veiklą (visos, išskyrus Naujosios Akmenės LEZ). Kaune ir Klaipėdoje laisvosios ekonominės zonos veikia jau beveik 20 metų (nuo 1996 m.), o Naujojoje Akmenėje, Marijampolėje, Šiauliuose, Kėdainiuose ir Panevėžyje nuo 2005 m. buvo vystomi pramoniniai parkai (toliau – PP), tačiau jų veikla nebuvo efektyvi, todėl 2011–2012 m. šie PP buvo pertvarkyti į laisvasias ekonomines zonas. Šis sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad papildomos mokesstinės lengvatos, kurios gali būti taikomos LEZ teritorijoje veikiančioms įmonėms, padės pritraukti daugiau potencialių investuotojų. Kiti trys 2005 m. pradėti vystyti pramoniniai parkai (Alytaus, Pagėgių ir Radviliškio) ir toliau veikia kaip pramoniniai parkai. Šiauliuose veikia tiek pramoninis parkas, tiek LEZ.

Pramoninis parkas – teritorijų planavimo dokumentuose apibrėžta teritorija, kuri skirta daugiau kaip vienam plyno lauko investicijų projektui įgyvendinti, turi inžinerinius tinklus, susisiekimo komunikacijas, valdoma vieno operatoriaus ir kurioje įgyvendinami gamybos plėtros investicijų projektai.⁴⁶ **Laisvoji ekonominė zona** – įstatymu steigama, ūkinei-komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje yra Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Laisvojoje ekonominėje zonoje gali būti plėtojama prekybos, gamybos, importo ir eksporto, verslo ar kita įstatymų nedraudžiama veikla. Veiklos rūšis nustato atskiras įstatymas dėl konkrečios zonos steigimo. LEZ steigiamos siekiant sudaryti palankesnes sąlygas užsienio investicijoms pritraukti, technologijoms vystyti, naujoms darbo vietoms kurti, taip pat norint padidinti pramonės plėtrai skirtų teritorijų patrauklumą, efektyviau panaudoti pramoniniuose parkuose įrengtą infrastruktūrą.

Priemonės „Invest LT“ tikslas – sukurti ir (ar) išplėtoti pramoninių parkų infrastruktūrą, taip sudarant sąlygas pritraukti tiesioginių užsienio investicijų. Pagal priemonę remiamos dviejų tipų veiklos:

- investicijos į kuriamo ar plėtojamo pramoninio parko inžinerinius tinklus ir susisiekimo komunikacijas (taip pat į jų nutiesimą iki pramoninio parko teritorijos ar pavienių pramoninio parko sklypų). Šiai veiklai taikomi stebėsenos rodikliai yra paremtų pramoninių parkų skaičius ir investicijoms paruoštų viešųjų teritorijų plotas;
- pramoninio parko rinkodaros ir šalies verslo sąlygų įvaizdžio gerinimo veiklos, papildančios investicinį projektą. Šiai veiklai taikomi stebėsenos rodikliai yra pritrauktų investuotojų skaičius ir pritrauktos privačios investicijos. Kadangi nuo įmonės sprendimo įsikurti pramoniniame parke iki jos veiklos pradžios gali praeiti keleri metai, priemonės įgyvendinimo stebėsenai netaikomi rodikliai, susiję su darbo vietų kūrimu, nors vertinant PP ir LEZ

⁴⁵ Ūkio ministerija, 2014 m. Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos veiklos ataskaita. <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/investiciju-veiklos-sritis/ataskaitos>

⁴⁶ Investicijų skatinimo 2008–2013 metų programa, patvirtinta LRV 2007 m. gruodžio 19 d. Nr. 1447.

veiklos efektyvumą veikiančių įmonių ir sukurtų darbo vietų rodikliai yra vieni svarbiausių (kartu su PP ar LEZ teritorijos naudojimo rodikliais).

Pagal priemonę finansuoti projektai tiesiogiai buvo skirti Investicijų skatinimo 2008–2013 metų programos įgyvendinimui (vienas iš šešių programos uždavinių buvo kurti ir plėtoti pramoninių parkų tinklą, skatinti kitų pramoninių teritorijų plėtrą). Pagal priemonę miestuose finansuota 15 projektų, projektams skirtas 33,5 mln. EUR finansavimas. Projektai buvo skirti 4 viešųjų pramoninių parkų (be Kruonio PP) ir 3 LEZ infrastruktūros plėtrai ir rinkodarai (žr. 26 lentelė). Priemonės įgyvendinimo stebėsenai taikyti 4 rodikliai: paremtų pramoninių parkų skaičius, investicijoms paruoštų viešųjų teritorijų plotas, pritrauktų investuotojų skaičius ir pritrauktų privačių investicijų suma. Apibendrinta informacija apie planuotas ir faktines rodiklių reikšmes pateikta lentelėje (žr. 27 lentelė).

26 lentelė. VP investicijos viešųjų pramoninių parkų ir LEZ plėtrai

	Projektų išlaidos, mln. EUR	Išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Projektų vykdytojų lėšos, mln. EUR	Išmokėto finansavimo dalis
Iš viso	38,05	35,52	2,53	100,0%
Iš viso miestuose	36,03	33,50	2,53	94,3%
<i>Alytaus pramoninis parkas (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	4,96	4,82	0,15	13,6%
<i>Kauno LEZ (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	7,23	6,99	0,23	19,7%
<i>Kėdainių pramoninis parkas (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	3,47	3,46	0,01	9,7%
<i>Klaipėdos LEZ (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	5,59	5,57	0,02	15,7%
<i>Marijampolės LEZ (infrastruktūra)</i>	2,42	2,06	0,36	5,8%
<i>Panevėžio pramoninis parkas (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	6,66	4,92	1,74	13,9%
<i>Šiaulių pramoninis parkas (infrastruktūra ir rinkodara)</i>	5,70	5,69	0,01	16,0%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

27 lentelė. Viešųjų pramoninių parkų ir LEZ projektų stebėsenos rodikliai

	Paremti pramoniniai parkai, vnt.		Investicijoms paruoštų viešųjų teritorijų plotas, ha		Pritraukti investuotojai, vnt.		Pritraukta privačių investicijų, mln. EUR	
	Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Iš viso	10	10	716,6	765,5	31	32	100,8	202,6
<i>Klaipėda(LEZ)</i>	2	2	79,4	101,5	7	9	40,6	200,3
<i>Panevėžys (PP)</i>	1	1	35,0	35,0	5	1	5,8	0,0
<i>Alytus (PP)</i>	1	1	52,1	52,1	6	9	11,6	2,2
<i>Šiauliai (PP)</i>	2	2	342,9	350,9	3	0	3,5	0,0
<i>Kaunas (LEZ)</i>	1	1	116,0	116,0	8	11	37,1	0,1
<i>Kėdainiai (PP)</i>	1	1	62,9	62,9	2	2	2,3	0,0
<i>Marijampolė (LEZ)</i>	1	1	28,3	47,1	-	-	-	-

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

ES struktūrinė parama buvo skirta 9 miestų pramoniniams parkams ir LEZ. Bendras šių PP ir LEZ teritorijų plotas sudarė apie⁴⁷ 1400 ha, įgyvendinant ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotus projektus investicijoms buvo paruoštas 765,5 ha plotas, taigi **apie pusėje visų plyno lauko investicijoms paruoštų teritorijų infrastruktūra buvo plėtojama investuojant ES lėšas**. ES intervencijų mastas didžiausias Šiaulių LEZ, Alytaus PP ir Panevėžio LEZ (žr. 28 lentelė).

28 lentelė. VP intervencijų į PP ir LEZ infrastruktūrą mastas

	Plotas pagal LEZ įstatymą, ha	Plotas pagal IL*, ha	Planuota pritaikyti teritorija, ha	Pritaikyta teritorija, ha	Pritaikyta teritorija, proc. nuo viso ploto
	1	2	3	4	5=4/2
Iš viso	1419,2	1362,0	716,6	765,5	56%
<i>Klaipėda(LEZ)</i>	412,0	280,0	79,4	101,5	36%
<i>Kaunas (LEZ)</i>	534,0	534,0	116,0	116,0	22%
<i>Panevėžys (PP/LEZ)</i>	47,0	47,0	35,0	35,0	75%
<i>Šiauliai (PP ir LEZ)</i>	218,0	271,0	342,9	350,9	129%
<i>Kėdainiai (PP/LEZ)</i>	130,6	94,0	62,9	62,9	67%
<i>Marijampolė (PP/LEZ)</i>	77,7	80,0	28,3	47,1	59%
<i>Alytus (PP)</i>	-	56,0**	52,1	52,1	93%

* VŠĮ „Investuok Lietuvoje“; ** Alytaus miesto savivaldybės duomenys, ŪM duomenimis PP plotas – 60,83 ha.

Šaltinis: sudaryta autorių.

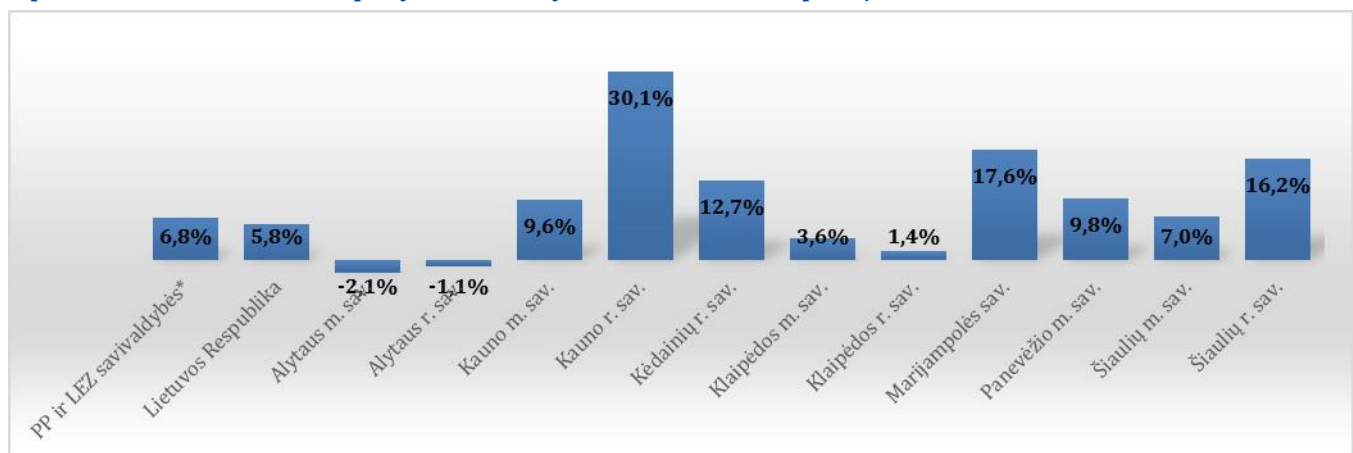
⁴⁷ Skirtingų šaltinių (ŪM, savivaldybių, VŠĮ „Investuok Lietuvoje, Valstybės kontrolės audito ataskaitos) duomenys apie PP ir LEZ teritorijų plotą skiriasi, todėl nėra galimybės tiksliai apibrėžti, kokį plotą užima PP ir LEZ.

Atsižvelgiant į 2005 m. atliktos industrinių sklypų Lietuvoje paklausos analizės⁴⁸ duomenis, pagal kuriuos prognozuota plyno lauko investicijoms paruoštų sklypų metinė 98 ha paklausa, **ES lėšomis paruoštomis PP ir LEZ teritorijoms išnuomoti prireiktų bent 8 metų**. Valstybės kontrolės⁴⁹ duomenimis, 2012 m. tik 13 proc. veikiančių laisvųjų ekonominių zonų ir 10 proc. pramoninių parkų teritorijos buvo išnuomota investuotojams, tačiau šios teritorijos buvo plečiamos toliau, neįvertinant jų realios paklausos ir investicijų efektyvumo.

Igyvendinus PP rinkodaros projektus planuota pritraukti 31 investuotoją ir 100,8 mln. EUR privačių investicijų, o faktiškai pritraukti 32 investuotojai ir 202,6 mln. EUR investicijų. Objektivių ir palyginamų duomenų apie PP ir LEZ veiklos rodiklius ir LEZ veiklos efektyvumą trūkumas neleidžia tinkamai įvertinti VP investicijų poveikio. Valstybės kontrolės⁵⁰ duomenimis, iki 2012 m. gegužės pabaigos buvo pasirašyta 16 sutarčių su investuotojais, kurie pramoniniuose parkuose išsinuomojo 57 ha teritoriją, numatė investuoti 68,4 mln. EUR ir sukurti 407 darbo vietas, tačiau realiai veikė tik du investuotojai (Šiauliuose ir Kėdainiuose), buvo investuota tik 2,6 mln. EUR ir sukurta 14 darbo vietų. Valstybės kontrolė, atlikusi LEZ ir PP vystymo auditą, konstatavo, kad viena pagrindinių tokios padėties priežasčių yra ta, kad pramoninių parkų steigimas ir veikla nėra pakankamai reglamentuoti, o jų veiklą organizuojančios savivaldybės tam skyrė nepakankamai žmogiškųjų išteklių ir dėmesio.

Investicijos į LEZ ir pramoninių parkų infrastruktūros plėtrą yra naudingos tik tada, kai šios teritorijos yra tinkamai valdomos ir efektyviai išnaudojamos. Vertinimo metu surinkti duomenys leidžia teigti, kad aktyvus savivaldybių dalyvavimas, aiški lyderystė ir visapusiška pagalba potencialiems investuotojams yra ypač svarbūs veiksniai pritraukiant investuotojus. Savivaldybės gali greičiau ir lanksčiau priimti sprendimus dėl teritorijų suteikimo potencialiems investuotojams nei LEZ valdymo bendrovės, todėl LEZ steigimas ne visada yra geriausias sprendimas (pavyzdžiui, Alytaus pramoniniame parke įsikūrė ne viena lietuviško kapitalo įmonė, kuri siekė pasinaudoti 2007–2013 m. ES investicijomis į gamybinių pajėgumų kūrimą ir plėtrą, tačiau neturėjo nuosavos žemės).

6 pav. Vidutinis metinis TUI pokytis savivaldybėse, kuriose buvo plėtojama PP ir LEZ infrastruktūra

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SD duomenis.

Išanalizavus sukauptas tiesiogines užsienio investicijas savivaldybėse 2009–2014 m. ir metinį TUI pokytį, nustatyta, kad vidutinis metinis TUI pokytis 2009–2014 m. savivaldybėse, kuriose buvo investuojama į PP ir LEZ infrastruktūrą, buvo vienu procentiniu punktu didesnis nei vidutiniškai šalyje (atitinkamai +6,8 proc. ir +5,8 proc.), tačiau atskirose savivaldybėse vidutinio metinio TUI pokyčio rodiklis skiriasi (žr. 6 pav.):

- Alytaus miesto ir rajono savivaldybėse sukauptos TUI mažėjo vidutiniškai -2 proc. ir -1 proc. per metus;
- Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybėse analizuojamu laikotarpiu sukauptos TUI augo (išskyrus 2012 m.) – vidutinis metinis TUI augimas 2009–2014 m. šiose savivaldybėse sudarė atitinkamai 10 proc. ir 30 proc.;
- Kėdainių rajono savivaldybėje metinis TUI pokytis labai nepastovus, tačiau vertinant visą 2009–2014 m. laikotarpį matyti, kad TUI srautas didėjo vidutiniškai 13 proc. per metus;
- Klaipėdos miesto ir Klaipėdos rajono savivaldybėse sukauptos TUI augo vidutiniškai 4 proc. ir 1 proc. per metus;

⁴⁸ Projekto „Parama „plyno lauko“ investicijoms Lietuvoje“ techninė ataskaita Nr. 2 „Pramoninių sklypų paklausos prognozė Lietuvoje“, ECORYS Netherlands BV, 2005 (cituota iš: LR valstybės kontrolė, Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų vystymas. Valstybinio audito ataskaita, 2012 m. rugsėjo 28 d. Nr. VA-P-20-7-13).

⁴⁹ LR valstybės kontrolė, Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų vystymas. Valstybinio audito ataskaita, 2012 m. rugsėjo 28 d. Nr. VA-P-20-7-13.

⁵⁰ LR valstybės kontrolė, Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų vystymas. Valstybinio audito ataskaita, 2012 m. rugsėjo 28 d. Nr. VA-P-20-7-13.

- Marijampolės savivaldybėje sukauptos TUI labiausiai išaugo 2012 m. (beveik 2 kartus), o vidutinis metinis TUI augimas 2009–2014 m. buvo 18 proc.;
- Panevėžio miesto savivaldybėje, kurioje ES investicijos į pramoninio parko infrastruktūrą buvo vienos didžiausių, sukauptos TUI augo vidutiniškai 10 proc., o Panevėžio rajono savivaldybėje dėl 2013 m. daugiau kaip 10 kartų išaugusių TUI vidutinis metinis TUI augimas 2009–2014 m. sudarė 167 proc.;
- Šiaulių miesto ir Šiaulių rajono savivaldybėse metinis sukauptų TUI augimas 2009–2014 m. sudarė atitinkamai 7 proc. ir 16 proc.

4.2.3 Tiesioginės investicijos į įmones, siekiant didinti jų veiklos produktyvumą

Tiesioginės investicijos į įmones buvo vykdomos pagal EAVP 2 prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas“ 1 uždavinio „Įmonių produktyvumo didinimas“ priemonės. Šiam uždaviniui įgyvendinti buvo suplanuotos 6 priemonės, visos jos įtrauktos į šio vertinimo objektą. Šių priemonių intervencijų mastą miestuose ir dideliuose miesteliuose atskleidžia pateikta lentelė (žr. 29 lentelė).

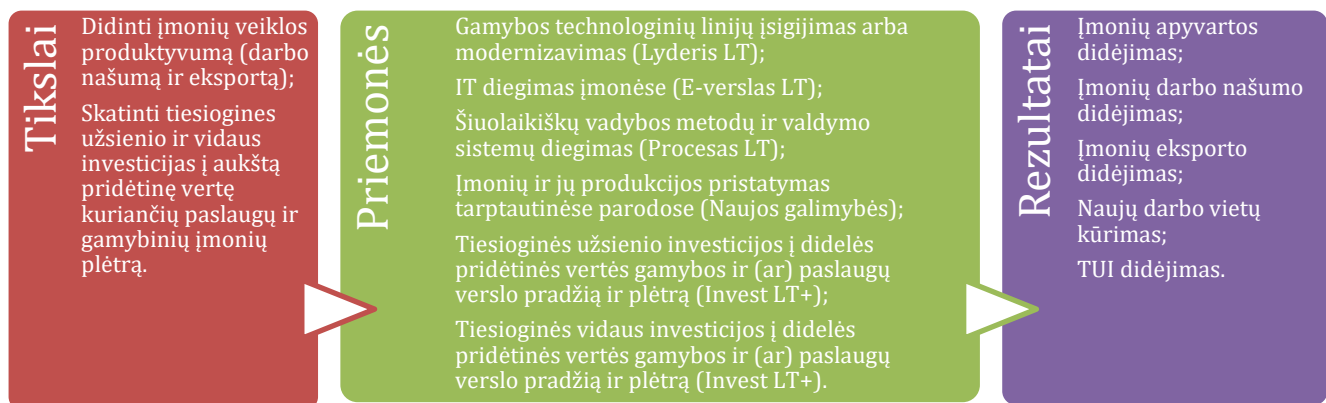
29 lentelė. Tiesioginėms investicijoms į įmones skirtų priemonių intervencijų mastas miestuose ir dideliuose miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų + miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
<i>Lyderis LT</i>	91	68	60,4 (78%)	23 + 1
<i>E-verslas LT</i>	434	405	12,8 (94%)	30 + 3
<i>Procesas LT</i>	152	136	2,4 (89%)	20 + 1
<i>Naujos galimybės</i>	1044	897	26,2 (85%)	46 + 6
<i>INVEST LT+</i>	36	34	19,1 (89%)	10 + 1
<i>Invest LT-2</i>	46	28	29,8 (65%)	15 + 1
Iš viso	1803	1551+17	150,6 (79%)	54 + 8

Šaltinis: sudaryta autorių.

4 iš 6 priemonių buvo skirtos veikiančių įmonių veiklos produktyvumui (darbo našumui ir eksportui) didinti („Lyderis LT“, „E-verslas LT“, „Procesas LT“ ir „Naujos galimybės“). Kitos dvi priemonės buvo skirtos tiesioginėms vidaus (priemonė „Invest LT-2“) ir užsienio (priemonė „Invest LT+“) investicijoms skatinti – pagal šias priemones Lietuvoje buvo skatinamas didelę pridėtinę vertę kuriančių gamybos ir paslaugų verslų kūrimas ir plėtra. Šių priemonių intervencijos logika pristatyta paveiksle (žr. 7 pav.).

7 pav. Verslo produktyvumui didinti skirtų EAVP priemonių intervencijos logika

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Projektų finansavimas miestuose ir dideliuose miesteliuose. Pagal įmonių produktyvumui didinti skirtas priemones finansuoti 1803 projektai, iš jų 1551 – miestuose ir 17 – dideliuose miesteliuose. Miestams ir dideliems miesteliams teko 366,1 mln. EUR investicijų, iš kurių 150,6 mln. EUR sudarė projektams išmokėtas finansavimas. Miestams ir miesteliams teko 79 proc. viso pagal šias priemones išmokėto finansavimo. Pritrauktos privačios investicijos sudarė 215,5 mln. EUR. Kitaip tariant, **vienas euras išmokėto finansavimo pritraukė 1,43 EUR privačių investicijų** į verslo produktyvumo didinimą.

Verslo produktyvumui didinti skirtus projektus įmonės įgyvendino 54 miestuose, 8 dideliuose miesteliuose (iš viso 62 GV iš vertinamų 137 GV) ir 106 kaimuose ir mažuose miesteliuose. Po 3 ir daugiau projektų įgyvendinta 33 miestuose, tačiau didžioji dalis miestuose įgyvendintų projektų teko 5 didiesiems miestams (1250 projektų iš 1551). Tarp kitų miestų, kuriuose buvo įmonių projektų, skirtų verslo produktyvumui didinti, išsiskiria Alytus – čia vykdyti 37 projektai,

taip pat Utena (21 projektas), Mažeikiai (20 projektų), Marijampolė (19 projektų), Garliava (19 projektų). Dideliuose miesteliuose vykdyta 17 projektų. Karmėlavoje (Kauno raj.) vykdyti 4 projektai, Kužiuose ir Kairiuose Šiaulių raj. po 3 projektus, tačiau investiciniai projektai, susiję su gamybinių pajėgumų modernizavimu ir plėtra, buvo vykdyti tik Karmėlavoje (3 projektai) ir Kairiuose (1 projektas).

ES struktūrinė parama pasinaudojusių įmonių skaičius. Pagal verslo produktyvumui didinti skirtas priemones projektus vykdė **1088 įmonės⁵¹ (juridiniai asmenys), iš jų 961 įmonė projektus vykdė miestuose arba dideliuose miesteliuose.** Tarp paramą gavusių įmonių yra tokių, kurios turi filialus skirtingo tipo gyvenamosiose vietovėse (pavyzdžiui, administraciją mieste, o gamybinių padalinių – kaime), be to, dažnai gamybinės įmonės veikia kaimo gyvenamosiose vietovėse šalia miesto, o jose dirba miesto gyventojai, todėl miesto ir kaimo skirtis analizuojant verslo produktyvumui didinti skirtus projektus nėra prasminga. Prasmingiau analizuoti, kiek projektų įmonės įgyvendino konkrečiose savivaldybėse, ypač kalbant apie projektus, skirtus investicijų pritraukimui, gamybinių pajėgumų modernizavimui ir plėtrai (priemonės „Lyderis LT“, „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“).

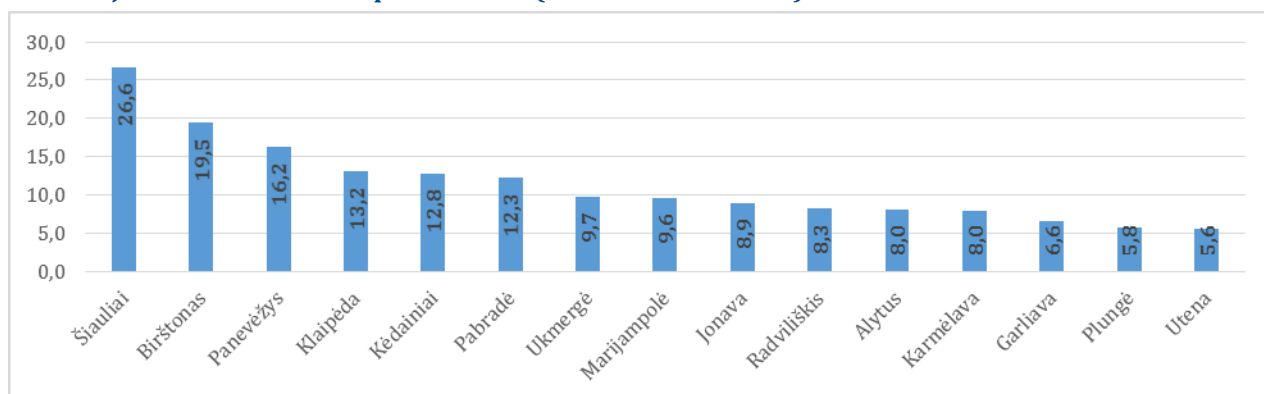
Įmonių produktyvumui skirtų priemonių investicijos mieste ir kaime. Atskirų priemonių investicijų pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo (įskaitant didelius miestelius) gyvenamųjų vietovių skiriasi: daugiausia investicijų kaimo gyvenamosioms vietovėms teko pagal vidaus investicijų skatinimui skirtą priemonę „Invest LT-2“ (35 proc.), o mažiausiai – pagal priemonę „E-verslas LT“ (6 proc.). Vertinant visų šešių priemonių investicijas šalyje nustatyta, kad miestams teko 79 proc. visų investicijų, o kaimo gyvenamosioms vietovėms (įskaitant didelius miestelius) – 21 proc. visų įmonių investicijų, skirtų verslo produktyvumui didinti. Tačiau vertinant savivaldybių lygiu nustatyta, kad yra net 29 savivaldybės, kuriose įmonių investicijos verslo produktyvumui didinti kaime buvo didesnės nei 21 proc.

Verslo produktyvumui didinti skirti projektai buvo vykdomi 56 savivaldybėse, tačiau iš jų 8 savivaldybėse visi projektai vykdyti kaimo gyvenamosiose vietovėse (Alytaus raj., Kalvarijos, Molėtų raj., Pagėgių, Panevėžio raj., Pasvalio raj., Raseinių raj., Skuodo raj.). Šios savivaldybės priklauso kaimišųjų savivaldybių kategorijai, tačiau tai, kad projektai vykdyti kaime, nereiškia, kad iš jų naudos neturėjo miestai ar miestų gyventojai (pavyzdžiui, per įmonių sumokėtus mokesčius į savivaldybės biudžetą, miestų gyventojų įdarbinimą). Keturiuose savivaldybėse įmonės nepasinaudojo ES struktūrinė parama verslo produktyvumui didinti (Ignalinos raj., Lazdijų raj., Rietavo, Šakių raj.).

Didžiausi įmonių projektai. Iš 1803 įmonių projektų, 100 projektų buvo didesnės kaip 5 mln. EUR vertės, o trečdalis viso įmonėms išmokėto finansavimo teko 28 įmonių projektams, didesniems kaip 4 mln. EUR vertės. Projektus vykdė 27 įmonės (UAB „Western Union Processing Lithuania“ vykdė 2 projektus). Didieji įmonių projektai vykdyti tiek mieste (24 projektai), tiek kaime (4 projektai) iš viso 15-oje savivaldybių (tarp jų yra 2 probleminės teritorijos statusą turėjusios savivaldybės – Švenčionių raj. ir Jonavos raj.). Didieji projektai finansuoti pagal priemonę „Lyderis LT“ (14 projektų), TUI pritraukti skirtą priemonę „Invest LT+“ (8 projektai) ir vietos investicijoms skatinti skirtą priemonę „Invest LT-2“ (6 projektai). Didžiųjų įmonių projektų sąrašas pateiktas 14 priede (žr. 85 lentelė).

Miestai ir miesteliai, kuriuose įmonių investicijos verslo produktyvumui didinti buvo didžiausios. Vertinant visus verslo produktyvumui skirtus 1803 projektus ir jų investicijas matyti, kad daugiau nei 2/3 visų investicijų pagal šiuos projektus teko Vilniaus ir Kauno miestams (38 proc. arba 72,5 mln. EUR išmokėto finansavimo ir 169,7 mln. EUR visų investicijų); Vilniaus mieste šios investicijos buvo 118,9 mln. EUR, Kauno mieste – 50,9 mln. EUR. Kiti miestai, kuriuose įmonių investicijos verslo produktyvumui didinti buvo didesnės kaip 5 mln. EUR, parodyti paveiksle (8 pav.).

8 pav. Įmonių projektų investicijos verslo produktyvumui didinti miestuose ir miesteliuose, kuriuose šios investicijos buvo didesnės kaip 5 mln. EUR (be Vilniaus ir Kauno)

Šaltinis: sudaryta autorių.

⁵¹ Jei įmonė turi keletą filialų, tačiau veikia kaip vienas juridinis asmuo, ji skaičiuojama kaip viena įmonė.

Svarbu paminėti, kad tarp GV, kuriose įmonių investicijos verslo produktyvumui didinti buvo didesnės kaip 5 mln. EUR, pateko ir 3 kaimai: Čekoniškės (Vilniaus raj. sav.) – 12,6 mln. EUR (UAB „Lietpak“ projektas „Inovatyvių daugiasluoksnių barjerinių plėvelių ir spaudos technologijų diegimas bei esamų gamybinių pajėgumų modernizavimas“, priemonė „Lyderis LT“); Jonalaukis (Jonavos raj. sav.) – 8,7 mln. EUR (AB „Achema“ projektas „Naujų skystų ir dujinių produktų gamybos technologijos diegimas“); Guopstos (Trakų raj. sav.) – 5,1 mln. EUR (UAB „BRD“ projektas, skirtas optikos lęšių gamybos linijos infrastruktūros sukūrimui – gamyklos statybai).

Įmonių produktyvumui didinti skirtų projektų rezultatai. SFMIS duomenimis, tiesioginėms vidaus ir užsienio investicijoms skatinti skirtus projektus įgyvendinusios 65 įmonės sukūrė 3691 ilgalaikę darbo vietą. Vienos įmonės sukurtų darbo vietų skaičius svyruoja nuo 3-4 iki kelių šimtų darbo vietų. Daugiau kaip po 100 darbo vietų sukūrė 9 įmonės, iš jų 8 vykdė projektus pagal priemonę „Invest LT+“ ir 1 – pagal priemonę „Invest LT-2“. Ilgalaikių darbo vietų sukurta 19-oje miestų ir miestelių; daugiausia Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, Alytuje ir Ukmergėje (plačiau žr. 31 lentelė). Vilniuje sukurta 32 proc. visų darbo vietų, Kaune – 24 proc., kituose 17 miestų – 30 proc., o kaimo gyvenamosiose vietovėse – 14 proc. visų įmonių sukurtų ilgalaikių darbo vietų (9 pav.). *Duomenys apie įmonių apyvartos, darbo našumo ir eksporto rodiklių pasiekimą SFMIS rodiklių ataskaitoje tarpinės ataskaitos rengimo metu nebuvo prieinami.*

30 lentelė. Daugiausia ilgalaikių darbo vietų pagal priemones „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“ sukūrusios įmonės

Įmonės pavadinimas	Sukurtų darbo vietų skaičius	Vietovė
Western Union Processing Lithuania, UAB	461	Vilnius
Intermedix Lietuva, UAB	357	Kaunas
UAB "FL Technics"	214*	Kaunas
UAB "Visma Lietuva"	170	Vilnius
Storebrand Baltic, UAB	155	Kaunas
CALLCREDIT OPERATIONS, UAB	122	Klaipėda
HOME GROUP, UAB	113	Vilnius
Uždaroji akcinė bendrovė "Danspin"	101	Andrušaičių km. Raseinių raj.
UAB "CSC Baltic"	100	Vilnius

*Pagal priemonę „Invest LT-2“.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

9 pav. Pagal priemones „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“ įmonių sukurtų ilgalaikių darbo vietų pasiskirstymas

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

31 lentelė. Miestai ir miesteliai, kuriuose sukurta daugiausia ilgalaikių darbo vietų

Miestas, miestelis	Įmonių sukurtų DV skaičius	Įmonių, kūrusių DV, skaičius	Sukurtų DV dalis	Miestas, miestelis	Įmonių sukurtų DV skaičius	Įmonių, kūrusių DV, skaičius	Sukurtų DV dalis
Iš viso šalyje	3 691	65	100,0%	Birštonas	78	2	2,1%
Vilnius	1 187	11	32,2%	Jonava	72	1	2,0%
Kaunas	882	8	23,9%	Pabradė	50	1	1,4%
Šiauliai	154	5	4,2%	Marijampolė	45	1	1,2%
Klaipėda	148	3	4,0%	Panevėžys	39	2	1,1%
Alytus	106	3	2,9%	Anykščiai	33	1	0,9%
Ukmergė	102	2	2,8%	Elektrėnai	21	1	0,6%
Radviliškis	84	1	2,3%	Rokiškis	11	1	0,3%
Garliava	83	2	2,2%	Utena	10	1	0,3%
Karmėlava	80	2	2,2%	Šalčininkai	8	1	0,2%

Sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Apibendrinimas:

- 1) Vertinamos VP priemonės, skirtos verslo konkurencingumui, verslumui ir investicijoms skatinti, yra susijusios su gyvenimo kokybės indekso antrąja dimensija (gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas). Pagal vertinamas VP priemones buvo skatinamas verslumas ir savarankiškas užimtumas, kuriami menų inkubatoriai, plėtojama pramoninių parkų ir LEZ infrastruktūra, teikiama parama įmonėms, siekiant didinti jų darbo našumą ir eksportą (investicijos į gamybos technologijų modernizavimą ir plėtrą, IT sprendimų ir pažangių vadybos metodų diegimą; parama įmonių dalyvavimui tarptautinėse parodose), taip pat parama įmonėms didelės pridėtinės vertės gamybos ir paslaugų verslo kūrimui ir plėtrai, taip siekiant paskatinti tiesiogines vidaus ir užsienio investicijas.
- 2) Didžioji dalis investicijų pagal VP priemones, skirtas verslo konkurencingumui didinti, verslumui ir investicijoms skatinti, teko miestuose ir miesteliuose veikiančioms įmonėms. Vertinant atskirų miestų ir miestelių lygiu matyti, kad daugiausia ES struktūrinės paramos teko didžiuosiuose miestuose veikiančioms įmonėms, o vertinant savivaldybių lygiu nustatyta, kad verslo konkurencingumui didinti skirta ES struktūrinė parama buvo sukonzentruota didžiųjų miestų savivaldybėse ir aplink jas esančių rajonų savivaldybėse (Vilniaus miesto ir rajono, Kauno miesto ir rajono, taip pat Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybėse).
- 3) Verslo produktyvumui didinti, verslumui ir investicijoms skatinti skirtos intervencijos nebuvo derinamos su kitomis intervencijomis miestuose ir miesteliuose (pavyzdžiui, su intervencijomis, skirtomis kompleksiniam viešosios infrastruktūros atnaujinimui regioniniuose ekonomikos augimo centruose ar probleminių teritorijų miestuose). Tik pagal konkursinę priemonę „Invest LT-2“ prioritetas buvo teikiamas mažiau ekonomiškai išsivysčiusiose savivaldybėse vykdomiems projektams. Tačiau pagal šią priemonę finansuoti daugiausia gamybinių įmonių plėtros projektai, o tokios įmonės paprastai kuriasi ne miesto centre, o už miesto, dažniau kaimo gyvenamosiose vietovėse.
- 4) **Verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimas.** Verslumo skatinimo fondo paskolomis pasinaudojo 222 fiziniai asmenys ir 1043 įmonės. Dauguma paskolų gavėjų buvo iš miestų ir didelių miestelių (1002). 1 iš 7 VSF paskolų gavėjų veiklą vykdė ne savo savivaldybėje, taigi VSF paskatino vidinę gyventojų migraciją iš mažesnių miestų ir miestelių į didesnius. Populiariausios savivaldybės veiklai vykdyti tarp VSF paskolų gavėjų buvo Kauno ir Vilniaus miestų savivaldybės. Kauno miesto savivaldybė (Kauno miestas) pritraukė daugiausia projektų vykdytojų iš kitų savivaldybių (net 78 VSF paskolų gavėjai iš kitų savivaldybių verslą plėtojo Kaune), Vilnių projekto vykdymo vieta pasirinko 47 VSF paskolų gavėjai iš kitų savivaldybių. VSF paskolos buvo suteiktos beveik 2 proc. (1,9 proc.)⁵² visų labai mažų įmonių.
- 5) **Pramoninių parkų ir LEZ infrastruktūros plėtra ir rinkodara.** ES struktūrinė parama skirta 7 miestų pramoninių parkų ir LEZ infrastruktūros plėtrai ir rinkodarai. Bendras šių PP ir LEZ teritorijų plotas sudarė apie 1400 ha, o įgyvendinant ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotus projektus investicijoms buvo paruoštas 765,5 ha plotas, taigi daugiau nei pusėje viso plyno lauko investicijoms skirto Lietuvos teritorijos ploto reikalinga infrastruktūra buvo plėtojama ES struktūrinės paramos lėšomis. Atsižvelgiant į prognozuojamą metinę plyno lauko investicijoms skirtų sklypų paklausą, ES struktūrinės paramos lėšomis paruoštomis teritorijoms išnuomoti gali prireikti ne mažiau kaip 8 metų.
- 6) **Įmonių konkurencingumo (darbo našumo ir eksporto) didinimas.** 2007–2013 m. laikotarpiu buvo finansuoti 1803 projektai, skirti įmonių konkurencingumui didinti. Šiuos projektus įgyvendino 1088 juridiniai asmenys (tai sudaro 8,2 proc. visų mažų ir vidutinių įmonių Lietuvoje⁵³). Nors verslo produktyvumui didinti skirtos priemonės nebuvo orientuotos į miestuose veikiančias įmones, faktiškai 86 proc. projektų (1551 iš 1803 projektų) vykdė miestuose įsikūrusios įmonės, 17 projektų vykdė dideliuose miesteliuose įsikūrusios įmonės. Miestuose ir miesteliuose įgyvendinti 1568 projektai, projektus vykdė 961 įmonė. Miestams ir miesteliams teko 79 proc. viso įmonių produktyvumui didinti išmokėto finansavimo. Daugiausia projektų buvo skirta įmonių dalyvavimui tarptautinėse parodose, siekiant didinti eksporto apimtis. Didžiausios vertės projektai įgyvendinti pagal priemones, skirtas gamybos technologijų modernizavimui ir plėtrai, tiesioginėms užsienio ir vidaus investicijoms į didelę pridėtinę vertę kuriančių verslų pradžia ir plėtrą. Projektams buvo siekiama padidinti įmonių apyvartą, darbo našumą ir eksportą, tačiau vertinimo metu duomenys apie šių rodiklių pasiekimą nebuvo prieinami. Didžiausius verslo produktyvumui didinti skirtus projektus įgyvendino AB „Lifosa“ (Kėdainių raj.), UAB „LIETPAK“ (Vilniaus raj.), UAB „INTERSURGICAL“ (Šalčininkų raj.), AB „Achema“ (Jonavos raj.), UAB „Western Union Processing Lithuania“ ir UAB „Teltonika“ (Vilniaus mieste), UAB „Juodeliai“ (Radviliškio raj.).
- 7) Didelės apimties investiciniai įmonių projektai buvo vykdomi ne tik miestuose, bet ir šalia jų esančiose kaimo gyvenamosiose vietovėse, pavyzdžiui, Vilniaus raj., Jonavos raj., Trakų raj., Raseinių raj. savivaldybėse. Iš 56 savivaldybių, kuriose įmonės įgyvendino projektus, skirtus verslo produktyvumui didinti, 8 savivaldybėse projektai vykdyti tik kaimo gyvenamosiose vietovėse, tačiau tai nereiškia, kad šie projektai neturėjo poveikio miestams ir miesteliams.

⁵² Skaičiuojant nuo 2010 m. labai mažų įmonių skaičiaus (53 731 įmonė).

⁵³ Skaičiuojant nuo 2010 m. įmonių skaičiaus be labai mažų įmonių.

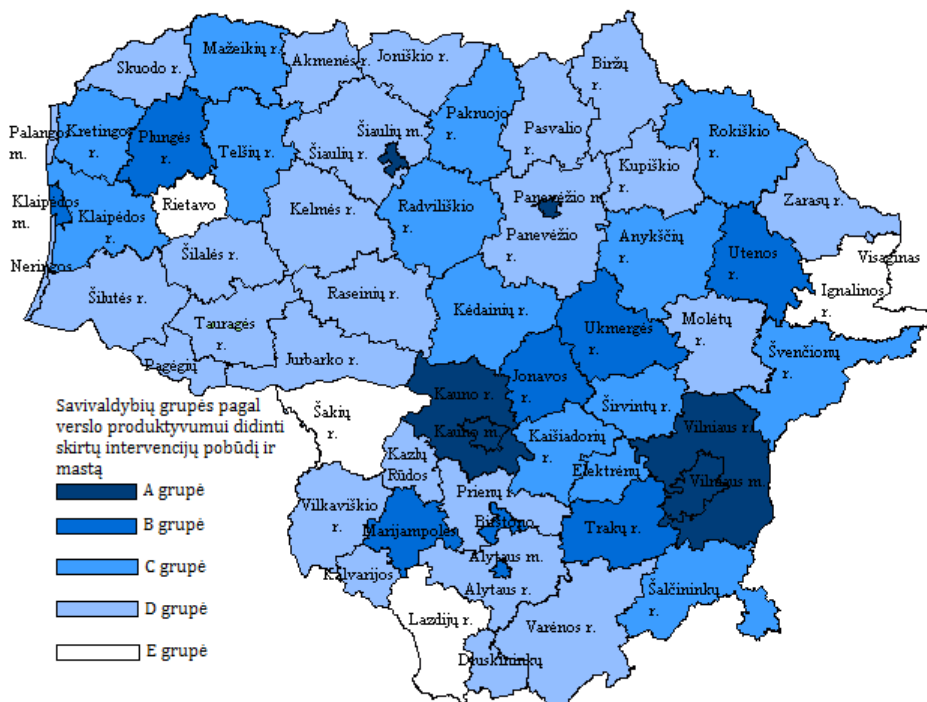
- 8) **Tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų skatinimas.** Tiesioginėms vidaus ir užsienio investicijoms skatinti skirtus projektus įgyvendinusios 65 įmonės sukūrė 3691 ilgalaikę darbo vietą. Ilgalaikių darbo vietų sukurta 19-oje miestų ir miestelių; daugiausia Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, Alytuje ir Ukmergėje. Vilniuje sukurta 32 proc. visų darbo vietų, Kaune – 24 proc., kituose 17 miestų – 30 proc., o kaimo gyvenamosiose vietovėse – 14 proc. Dar 3555 darbo vietas sukūrė VSF paskolų gavėjai, tačiau duomenų apie sukurtų darbo vietų teritorinį pasiskirstymą INVEGA neteikia. Darant prielaidą, kad vienas VSF paskolos gavėjas sukūrė vidutiniškai 2,8 darbo vietas, Lietuvos miestuose ir miesteliuose buvo sukurta 2816 naujų darbo vietų.
- 9) Pritaikius daugiakriterinės analizės principus, pagal verslo produktyvumui didinti skirtų ir šiame vertinime analizuotų VP priemonių intervencijų mastą ir pobūdį visos Lietuvos savivaldybės buvo suskirstytos į 5 grupes (žr. 32 lentelė, 2 žemėlapis, detalūs duomenys pateikti ataskaitos 11 priede). Ši analizė atskleidė, kad verslo produktyvumui didinti skirtos ES investicijos buvo sukonzentruotos ten, kur yra didžiausia ekonominės veiklos koncentracija (palyginimui žr. verslo konkurencingumo indekso žemėlapi, 5 žemėlapis).

32 lentelė. Savivaldybių grupės pagal verslo produktyvumui didinti skirtų investicijų pobūdį ir mastą

Grupė	Savivaldybių skaičius, dalis	Intervencijų mastas ir pobūdis
A	6 (10%)	Savivaldybės, kuriose buvo daug ir įvairių investicijų į verslo produktyvumo didinimą (Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio miestų, Vilniaus ir Kauno raj. sav.)
B	9 (15%)	Savivaldybės, kuriose buvo mažiau, bet įvairių investicijų į verslo produktyvumo didinimą (tarp šių savivaldybių patenka penkios 2007–2013 m. regioninės politikos tikslinės teritorijos: Jonavos raj. sav. ir 3 RC savivaldybės)
C	14 (23%)	Savivaldybės, kuriose investicijos į verslo produktyvumo didinimą nebuvo didelės, bet įvairios ir strategiškai svarbios (buvo investicijų į menų inkubatorius, LEZ ar PP, tiesioginių vidaus ar užsienio investicijų)
D	27 (45%)	Savivaldybės, kuriose buvo nedidelių investicijų į verslo produktyvumo didinimą
E	4 (7%)	Savivaldybės, kuriose investicijų, skirtų verslo produktyvumui didinti, nebuvo (Ignalinos raj., Lazdijų raj., Rietavo ir Šakių raj. sav.)
Iš viso	60 (100%)	

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

2 žemėlapis. Savivaldybių grupės pagal verslo produktyvumui didinti skirtų investicijų pobūdį ir mastą

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal lentelėje (81 lentelė) pateiktus duomenis.

4.3 VIEŠŪJŲ ERDVIŲ IR BENDRUOMENINĖS INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMAS IR PLĖTRA (D6)

Vertinamos priemonės:

- VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra;
- VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra;
- VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas;
- KPP 322 priemonė „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“;
- KPP 413 priemonė „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ (KPP 322 priemonės "Kaimo atnaujinimas ir plėtra" įgyvendinimas LEADER metodu).

Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektai miestuose, miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse finansuoti tiek pagal vertintas VP priemones, tiek pagal KPP priemones. VP ir KPP priemonės buvo diferencijuotos pagal gyvenamosios vietovės tipą:

- Miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose pagal priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ vykdyti kompleksiniai viešosios infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektai;
- Probleminių teritorijų miestuose analogiški projektai buvo vykdomi pagal priemonę „Probleminių teritorijų plėtra“;
- Miestuose, miesteliuose ir kitose kaimo gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyventojų skaičius yra ne didesnis kaip 3000 gyventojų, viešosios infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektai buvo finansuojami pagal priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“;
- Miestuose, miesteliuose ir kitose kaimo gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyventojų skaičius yra ne didesnis kaip 6000 gyventojų, viešosios infrastruktūros atnaujinimo projektai finansuoti pagal KPP 322 priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ bei vietos plėtros strategijas, kurių įgyvendinimas buvo finansuojamas pagal KPP 413 priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“.

Pagal šias priemones Lietuvoje įgyvendinta daugiau kaip 2500 projektų, kuriems išmokėtas finansavimas sudaro apie 385,8 mln. EUR (žr. 33 lentelė). Palyginimui – 2015 m. bendros visų Lietuvos savivaldybių pajamos ir mokesčiai iš turto buvo 119,8 mln. EUR, taigi į viešosios infrastruktūros atnaujinimą 2007–2013 m. investuota suma atitiktų 3 metų Lietuvos savivaldybių biudžetų gaunamas pajamas ir mokesčius iš turto arba maždaug trečdalį visų metinių savivaldybių biudžetų pajamų⁵⁴.

33 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai skirtų VP ir KPP priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR, proc.	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP3-1.1-VRM-01-R	75	75	109,8 (100%)	7
VP3-1.1-VRM-02-R	41	41	31,8 (100%)	15
VP3-1.2-VRM-01-R	213	50	34,4 (32%)	45
KPP 322 priemonė	347	59	8,7 (20%)	44
KPP 413 priemonė	1915	194	11,4 (12%)	83
Iš viso	2591	419	195,9 (51%)	108

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS ir NMA pateiktus duomenis.

34 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą, mln. EUR, proc.

Vietovė	Iš viso Lietuvoje	Didieji miestai (N=5)	Regioniniai ekonomikos augimo centrai (N=7)	Probleminių teritorijų vidutiniai miestai (N=16)	Kiti vidutiniai miestai (N=36)	Probleminių teritorijų maži miestai (N=14)	Kiti maži miestai (N=25)	Dideli miesteliai (N=34)	Kaimo gyvenamosios vietovės
Suma, mln. EUR	385,8	0,0	110,0	33,3	3,5	12,0	19,7	17,5	189,8
Dalis, proc.	100%	0%	29%	9%	1%	3%	5%	5%	49%

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS ir NMA pateiktus duomenis.

⁵⁴ Finansų ministerijos duomenimis 2015 m. savivaldybių biudžetų pajamos sudarė 1 232,6 mln. EUR.

Kaimo gyvenamosioms vietovėms teko 49 proc. (189,8 mln. EUR) viešosios infrastruktūros atnaujinimui skirto finansavimo (didesnė dalis šios sumos buvo skirta pagal KPP priemones, tačiau ir VP investicijos į kaimo gyvenamųjų vietovių viešąją infrastruktūrą buvo reikšmingos – 71,5 mln. EUR arba 68 proc. viso SSVP priemonės „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ finansavimo). Miestams ir dideliems miesteliams teko 195,9 mln. EUR (51 proc. visų VP ir KPP investicijų į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą, žr. 34 lentelė).

Visus Lietuvos miestus ir miestelius pagal ES investicijų į viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą mastą galima suskirstyti į tris grupes (duomenys miestų ir miestelių lygiu pateikti ataskaitos 12 priede):

- 22 miestai, kuriuose buvo **kompleksiškai atnaujinta viešoji ir bendruomeninė infrastruktūra**: visi 7 miestai – regioniniai ekonomikos augimo centrai ir 15 iš 16⁵⁵ probleminių teritorijų miestų (šiems miestams teko 37 proc. viso VP ir KPP finansavimo, skirto viešajai ir bendruomeninei infrastruktūrai atnaujinti);
- 53 miestai ir 33 dideli miesteliai, kuriuose **buvo (nedidelių) investicijų** į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą: maži miestai, esantys probleminėse ir kitose savivaldybėse, taip pat dideli miesteliai ir kai kurie didesni miestai, esantys savivaldybėse, neturėjusiose 2007–2013 m. nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso (iš viso 86 gyvenamosios vietovės, kurioms teko 14 proc. viso VP ir KPP finansavimo, skirto viešajai ir bendruomeninei infrastruktūrai atnaujinti);
- 28 miestai ir 1 didelis miestelis – gyvenamosios vietovės, kuriose **nebuvo investicijų** į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą: 5 didieji miestai, 21 iš 36 didesnių miestų, esančių savivaldybėse, neturėjusiose 2007–2013 m. nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso, taip pat 2 mažesni miestai (Birštonas, Neringa) ir 1 mažas miestelis (Lapės Kauno rajono savivaldybėje) iš šių savivaldybių (iš viso 29 gyvenamosios vietovės).

Didžiausi ir kompleksiškiausi projektai vykdyti *miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose*. Šie projektai iš esmės pakeitė atskirų miestų dalių (centrinių miesto dalių, aikščių, parkų ir pan.) vaizdą. Įgyvendinus projektus šiuose miestuose buvo įrengti arba sutvarkyti sporto, laisvalaikio objektai (daugiafunkciai sporto kompleksai, kultūros centrai, stadionai, dviračių takai). Daugiausia ES investicijų miesto viešosios infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai teko Alytaus miestui. Alytaus mieste buvo nutiesti dviračių takai, rekonstruotas stadionas, sutvarkytos centrinės gatvės, šaligatviai, pėsčiųjų takai, įrengtas apšvietimas, tvarkoma aplinka aplink Didžiosios Dailidės ežerą. Marijampolėje kompleksiškai sutvarkyta miesto centrinė dalis, joje esanti J. Basanavičiaus aikštė, Poezijos parkas ir aplink šiuos objektus esančios miesto gatvės. Utenoje rekonstruotas stadionas, kultūros centras, Utenio aikštė, ypač daug dėmesio skirta miesto parkų ir šalia esančių gatvių sutvarkymui. Utenos rajono savivaldybė už miesto parkų ir kraštovaizdžio tvarkymą gavo ne vieną Lietuvos ir tarptautinį apdovanojimą. Telšiuose buvo rekonstruotas ir išplėstas stadionas, Katedros aikštė, sutvarkytos ir miesto bendruomenės poreikiams pritaikytos miesto centre esančio Masčio ežero pakrantės (įrengtos krantinės, pėsčiųjų, dviračių takai). Tauragėje rekonstruota autobusų stotis, sutvarkytos centrinės miesto dalies viešosios erdvės ir viešųjų pastatų fasadai, sutvarkyta buvusio karinio miestelio teritorija. Mažeikiuose buvo atnaujinta biblioteka, muziejus, kultūros rūmai, stadionas, sutvarkytas parkas ir įvairios kitos viešosios erdvės. Visagine rekonstruotas kultūros centro pastatas, modernizuota sporto zona ir įrengta poilsio zona Visagino ežero pakrantėje, sutvarkyti šaligatviai ir miesto gyvenamųjų rajonų viešosios erdvės.

Probleminių teritorijų miestuose vykdyti miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo projektai taip pat buvo kompleksiniai: buvo tvarkomi arba įrengti sporto aikštynai, stadionai, atnaujinta kultūros infrastruktūra, sutvarkytos ir atnaujintos aikštės, skverai, vandens telkinių pakrantės ir viešosios erdvės, esančios aplink renovuojamus daugiabučius namus.

Vertintų KPP priemonių lėšomis *mažuose miestuose ir dideliuose miesteliuose* buvo tvarkomi bendruomenių namai ir kitos patalpos, skirtos vietos bendruomenių susibūrimui, laisvalaikiui, taip pat buvo sutvarkytos ir bendruomenės poreikiams pritaikytos įvairios viešosios erdvės (laisvalaikio ir sporto aikštelės, paplūdimiai, parkai), kuriams tradicinių amatų centrai, kiemeliai, nemažai projektų buvo skirta bažnyčių pastatų ir aplink esančių teritorijų sutvarkymui, kadangi mažesniuose miestuose ir miesteliuose tai dažnai yra pagrindinė vietos bendruomenių susibūrimo vieta. Kaimo atnaujinimui ir plėtrai numatytas KPP finansavimas taip pat buvo naudojamas darželių, mokyklų atnaujinimui, šalia jų esančių sporto aikštynų tvarkymui, vaikų žaidimų aikštelių įrengimui, bibliotekų atnaujinimui, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai, gatvių atnaujinimui, apšvietimui ir pan. Kai kurios savivaldybės miestų ir miestelių viešąsias erdves tvarkė inicijuodamos didesnius projektus, apimančius keletą seniūnijų. Pagal vietos plėtros strategijas buvo vykdomi mažesni, atskirų gyvenamųjų vietovių bendruomenėms aktualūs projektai.

⁵⁵ Visi, išskyrus Pabradės miestą Šalčininkų rajono savivaldybėje.

2015 m. lapkričio mėn. Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo⁵⁶ duomenimis, 75 proc. regionų gyventojų pritaria nuomonei, kad gyvenimo kokybė (viešoji infrastruktūra: parkai, aikštės, gatvės ir t. t.) Lietuvos regionuose nuolat auga, o 69 proc. regionų gyventojų nuomone, Lietuvos regionai yra patraukli vieta gyventi, dirbti bei auginti vaikus. Tyrimo duomenimis, nuomonei, kad gyvenimo kokybė Lietuvos regionuose nuolat auga dažniau pritaria žemiausio išsimokslinimo, mažesnių miestų / rajonų centrų ir kaimo vietovių gyventojai. Su teiginiu, kad Lietuvos regionai yra patraukli vieta gyventi, dirbti bei auginti vaikus, dažniau sutinka mažesnių miestų / rajonų centrų gyventojai. Paminėtina, kad mažesniuose miestuose / rajonų centruose ES investicijų į viešąją ir bendruomeninę infrastruktūrą rezultatai yra greičiau ir labiau pastebimi, todėl galima teigti, kad teigiama mažesnių miestų / rajonų centrų gyventojų nuomonė apie augančią gyvenimo kokybę kartu atspindi subjektyvų ES investicijų naudos suvokimą.

Apibendrinimas:

- 1) Pagrindinė miestų viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektų poveikio vertinimo problema yra ta, kad trūksta vertinimui reikalingų objektyvių, tarp skirtingų gyvenamųjų vietovių palyginamų, longitudinalinių statistinių duomenų. Pagrindinis šių priemonių stebėsenos rodiklis yra įgyvendintų projektų skaičius, tačiau finansuoti projektai skiriasi savo turiniu, apimtimi, tvarkomų teritorijų plotu ir objektų skaičiumi. Tokių skirtingų ir kartu kompleksinių projektų poveikio įvertinimui turi būti reguliariai atliekamos reprezentatyvios vietos gyventojų apklausos, kurios leistų nustatyti vietos bendruomenių pasitenkinimą projektų rezultatais. Gyventojų ir verslo subjektų apklausų vykdymas yra numatytas 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje, tačiau iki šiol tokios apklausos nebuvo vykdomos, nors jos yra būtinos pradinėi situacijai nustatyti. Norint įvertinti investicijų poveikį (gyventojų ir verslo subjektų nuostatų pokytį), apklausos turi būti atliktos bent du kartus (prieš ir po intervencijų). Tai ypač aktualu 2014–2020 m. integruotų teritorijų vystymo programų įgyvendinimui.
- 2) Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimui Lietuvoje 2007–2013 m. buvo panaudota 385,8 mln. EUR, iš jų 51 proc. teko miestuose ir dideliuose miesteliuose įgyvendintiems projektams. Atsižvelgiant į viešųjų finansų apribojimus šalies ir savivaldybių lygiu, ypač finansinės krizės metu, galima teigti, kad be 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos ir EŽŪFKP paramos tokio masto ir apimties investicijos į miestų viešosios infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą nebūtų vykdytos dėl alternatyvių finansavimo šaltinių nebuvimo.
- 3) Viešosios erdvės ir bendruomeninė infrastruktūra buvo atnaujinama ir (arba) plėtojama 75 (iš 103) miestų ir 33 (iš 34) didelių miestelių. Nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose esančiuose vidutinio dydžio miestuose (7 miestai regioniniai ekonomikos augimo centrai ir 15 probleminių teritorijų miestų) intervencijų mastas buvo didžiausias. Miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose vykdyti kompleksiniai miestų viešųjų erdvių ir įvairios bendruomenei skirtos infrastruktūros (laisvalaikio, sporto, poilsio ir pan.) atnaujinimo ir plėtros projektai. Kituose miestuose, dideliuose miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse vykdyti mažesni projektai, tačiau jie taip pat prisidėjo prie gyvenamosios aplinkos estetiškių ir funkcinių savybių gerėjimo, kadangi buvo tvarkomos įvairios viešosios erdvės, siekiant pritaikyti jas vietos bendruomenių poilsio, laisvalaikio reikmėms, renginių organizavimui.
- 4) Įgyvendinus bendruomeninės infrastruktūros plėtros projektus buvo ne tik pagerinta gyvenamosios aplinkos kokybė, saugumas ir patrauklumas, bet ir sukurtas ilgalaikis turtas, kuris bus naudojamas ne vieną dešimtmetį. Viena vertus, savivaldybių biudžetams teks padengti šio turto eksploatavimo išlaidas, kita vertus, šis turtas ilguoju laikotarpiu generuos ekonominę ir socialinę naudą miestų ir miestelių gyventojams ir, tikėtina, paskatins investicijas ir ekonominės veiklos plėtrą. Tačiau kad sukurta infrastruktūra teiktų socialinę ir ekonominę naudą, reikia skatinti jos įveiklinimą. Dėl to jį reikia stebėti ir atitinkamai skatinti savivaldybes, sugebančias infrastruktūrą panaudoti geriau.
- 5) Analizuojamoms priemonėms tiesiogiai nebuvo keliamas tikslas spręsti didėjančio nusikalstamumo, socialinės izoliacijos ir kitas miestų tipines problemas, todėl tiesioginio poveikio tipinių miestų problemų sprendimui nepadarė. Tokios problemos atsiranda dėl nepatenkinamos gyventojų socialinės ir ekonominės situacijos. Viešosios infrastruktūros ir urbanizuotų zonų gaivinimo projektai sudarė geresnes sąlygas gyvenamųjų vietovių ekonominei ir socialinei plėtrai ilgalaikėje perspektyvoje ir per tai netiesiogiai prisidėjo prie nusikalstamumo, socialinės izoliacijos ir kitų problemų sprendimo.

⁵⁶ Lietuvos gyventojų tyrimas dėl ES investicijų, socialinės šalies situacijos vertinimo, gyvenimo kokybės bei profesinio mokymo perspektyvų vertinimo. Vykdytojas: Spinter tyrimai, 2015 m. lapkritis. Prieiga per internetą:

http://esinvesticijos.lt/docview/?url=/uploads/documents/docs/1871_4314c529e0fd6bfd679f49859aedafe7.doc

4.4 MIESTŲ SUSISIEKIMO SISTEMŲ IR GATVIŲ INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA (D6)

Vertinamos priemonės:

- VP2-4.4-SM-01-V Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametru gerinimas;
- VP2-4.4-SM-02-R Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra;
- VP2-5.4-SM-01-V Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkkelių tiesimas;
- VP3-3.3-SM-01-V Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra.

35 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius Lietuvoje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP2-4.4-SM-01-V	23	-*	-	-
VP2-4.4-SM-02-R	233	174	107,3	64
VP2-5.4-SM-01-V	8	8	184,8	3
VP3-3.3-SM-01-V	12	12	21,9	5
<i>Iš viso</i>	276	194	314,0	72

* Priemonės lėšomis buvo asfaltuojami valstybinės reikšmės žvyrkeliai, esantys už miestų ir miestelių ribų, bet svarbūs susisiekimui tarp gyvenamųjų vietovių.

Šaltinis: pagal SFMIS duomenis apibendrinta ESTEP.

2007 m. Lietuvos valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgis buvo 21,3 tūkst. km, iš jų 13,2 tūkst. km – asfaltuoti, o 8,1 tūkst. km (38 proc.) – žvyrkeliai. 2014 m. bendras valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgis sumažėjo iki 21,3 tūkst. km, iš jų asfaltuotų kelių ilgis padidėjo 824 km ir siekė 14,1 tūkst. km, o žvyrkelių sumažėjo 892 km ir siekė 7,2 tūkst. km (34 proc.). Valstybinės reikšmės kelių tinklo tankumas 2009 m. pradžioje 1000-iui km² sudarė 326,5 km, o kelių tinklo su patobulinta danga (asfaltbetonio ir cementbetonio) – 209,2 km.⁵⁷ Pagal šiuos rodiklius Lietuva atsiliko nuo daugelio ES šalių, todėl dalis 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos buvo skirta susisiekimo infrastruktūros plėtrai.

Priemonės Nr. VP2-4.4-SM-01-V „Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametru gerinimas“ tikslas buvo rekonstruoti valstybinės reikšmės kelius ir geležinkelius. Pagal priemonę buvo remiamos šios veiklos: žvyrkelių asfaltavimas, magistralinių, krašto, rajoninių automobilių kelių dangos tobulinimas, regioninės reikšmės (jungiamųjų) geležinkelių linijų pralaidumo didinimas; dažniausia iš jų buvo žvyrkelių asfaltavimo veikla. Iš viso pagal priemonę buvo įgyvendinti 23 projektai, iš jų 14 – žvyrkelių asfaltavimo; buvo išasfaltuota 737 km valstybinės reikšmės žvyrkelių. Per 2007–2014 m. laikotarpį valstybinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgis padidėjo 824 km, taigi priemonės Nr. VP2-4.4-SM-01-V „Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametru gerinimas“ įgyvendinimas lėmė 90 proc. rodiklio pokyčio (valstybinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio padidėjimo) šalyje. Valstybinės reikšmės žvyrkeliai buvo asfaltuojami 47 savivaldybėse, vienoje savivaldybėje išasfaltuota nuo 1,7 km (Šalčininkų raj. sav.) iki 35 km (Šakių raj. sav.) valstybinės reikšmės žvyrkelių (vidutiniškai 15,7 km; žr. 36 lentelė).

Pagal priemonę Nr. VP2-4.4-SM-02-R „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“ buvo remiamas vietinės reikšmės kelių, gatvių, tunelių (išskyrus geležinkelių tunelius) ir įvairių požeminių perėjimų atnaujinimas ir plėtra, žvyrkelių asfaltavimas ir eismo saugos inžinerinių bei aplinkosaugos priemonių diegimas. Pagal priemonę iš viso buvo įgyvendinti 233 projektai, iš jų 174 analizuojamuose miestuose (miesteliuose įgyvendintų projektų nebuvo). Pagal šią priemonę projektai buvo įgyvendinami 64 iš 137 analizuojamų gyvenamųjų vietovių. Bendras nutiestų ar rekonstruotų kelių ir gatvių ilgis yra 322 km, iš jų 220 km – miestuose (žr. 37 lentelė).

Pagal priemonę Nr. VP2-5.4-SM-01-V „Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkkelių tiesimas“ buvo įgyvendinti 8 projektai, iš jų 6 – Vilniuje ir po vieną Kairiuose (miestelis Šiaulių rajone) ir Priekulėje (miestas Klaipėdos rajone). Vilniuje buvo pastatyti Vilniaus vakarinis ir pietinis aplinkkeliai, įrengta IXB transporto koridoriaus (Žirnių g.) ir Vilniaus tarptautinio oro uosto jungtis, rekonstruota Gariūnų gatvė. Įgyvendinus šiuos projektus Vilniaus mieste nutiesta ir rekonstruota 18 km kelio, o iš viso šalyje – 34 km. Kairiuose įrengtas aplinkkelis buvo prijungtas prie transeuropinio tinklo kelių E85 (Vilnius-Lyda) ir E272 (Vilnius-Panevėžys-Šiauliai-Palanga). Tiesiant aplinkkelį buvo įrengti du viadukai (Vėgelių ir Bertužių sankryžose), keturios požeminės perėjos, ties Bertužių kaimu – skirtingų lygių sankryža, aplinkkelio sankirtoje su esamu keliu – žiedinė sankryža. Tai leido sumažinti per miestelį einančio magistralinio kelio intensyvumą, krovinių transportą nukreipiant per naują aplinkkelį. Priekulės mieste aplinkkelio poreikis taip pat buvo didelis, kadangi miesto centrą kirto valstybinės reikšmės kelias Kaunas-Jurbarkas-Šilutė-Klaipėda, kuris yra vienas ilgiausių ir intensyviausiai apkrautų Lietuvos kelių (apie 4660 automobilių per parą). Įrengus Priekulės aplinkkelį eismo intensyvumas iš miesto centro persikėlė į naują aplinkkelį, o tai padidino eismo saugumą, sumažino transporto srauto keliamą triukšmą, avaringumą.

⁵⁷ Statistikos departamento duomenys.

36 lentelė. Valstybinės reikšmės žvyrkelių asfaltavimas savivaldybėse 2007–2011 m.

Savivaldybė	Išasfaltuota žvyrkelių 2007–2011 m., km	Savivaldybė	Išasfaltuota žvyrkelių 2007–2011 m., km	Savivaldybė	Išasfaltuota žvyrkelių 2007–2011 m., km
Iš viso šalyje	737	Klaipėdos raj. sav.	20,8	Šilutės raj. sav.	10,8
Šakių raj. sav.	35,0	Zarasų raj. sav.	19,3	Kupiškio raj. sav.	10,5
Radviliškio raj. sav.	29,1	Vilniaus raj. sav.	18,6	Lazdijų raj. sav.	10,2
Raseinių raj. sav.	28,6	Mažeikių raj. sav.	18,0	Kalvarijos	9,2
Rokiškio raj. sav.	27,2	Akmenės raj. sav.	16,2	Prienų raj. sav.	9,1
Pasvalio raj. sav.	27,2	Kėdainių raj. sav.	16,1	Joniškio raj. sav.	7,7
Molėtų raj. sav.	25,9	Šilalės raj. sav.	15,9	Pagėgių sav.	7,2
Pakruojo raj. sav.	25,8	Biržų raj. sav.	15,2	Rietavo sav.	6,6
Ignalinos raj. sav.	24,6	Kauno raj. sav.	14,5	Kaišiadorių raj. sav.	6,5
Panevėžio raj. sav.	24,1	Vilkaviškio raj. sav.	14,4	Plungės raj. sav.	6,0
Alytaus raj. sav.	23,8	Širvintų raj. sav.	13,6	Ukmergės raj. sav.	5,9
Jurbarko raj. sav.	23,0	Kretingos raj. sav.	13,5	Trakų raj. sav.	5,0
Kelmės raj. sav.	22,5	Jonavos raj. sav.	13,4	Kazlų Rūdos	4,4
Skuodo raj. sav.	22,4	Varėnos raj. sav.	12,9	Švenčionių raj. sav.	4,2
Anykščių raj. sav.	22,3	Tauragės raj. sav.	11,8	Šiaulių raj. sav.	3,7
Utenos raj. sav.	21,0	Telšių raj. sav.	11,4	Šalčininkų raj. sav.	1,7

Šaltinis: Lietuvos automobilių kelių direkcija.

Priemonės Nr. VP3-3.3-SM-01-V „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“ tikslas buvo kompleksiškai modernizuoti viešojo transporto paslaugų sistemą, siekiant sumažinti oro taršą, užtikrinti efektyvesnį miesto gyventojų susisiekimą, skatinti darbo jėgos mobilumą, mažinti transporto spūstis, gerinti eismo saugumą, užtikrinti aukštą teikiamų viešojo transporto paslaugų kokybę. Pagal priemonę finansuoti projektai galėjo būti įgyvendinti tik Lietuvos didmiesčiuose. Iš viso buvo įgyvendinta 12 projektų, iš jų po 3 – Kaune ir Šiauliuose ir po 2 – Vilniuje, Klaipėdoje ir Panevėžyje. Įgyvendinus šiuos projektus buvo nutiesti 23 km dviračių takų, rekonstruota 2 kilometrai gatvių (ši veikla vykdyta tik Šiauliuose), atnaujintos 87 viešojo transporto priemonės, nutiestas 2 km troleibusų kontaktinis tinklas (vykdyta tik Kaune).

37 lentelė. Miestuose nutiesti ir rekonstruoti savivaldybių keliai ir gatvės (priemonė Nr. VP2-4.4-SM-02-R „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“)

Miestas	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km	Miestas	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km	Miestas	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km	Miestas	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km
Panevėžys	14,7	Kaunas	4,5	Kuršėnai	3,1	Vilnius	1,7
Mažeikiai	10,2	Kretinga	4,5	Klaipėda	3,0	Trakai	1,6
Ramygala	8,2	Kėdainiai	4,5	Lentvaris	2,8	Druskininkai	1,6
Vilkaviškis	7,5	Telšiai	4,3	Širvintos	2,7	Rietavas	1,4
Biržai	7,1	Zarasai	4,2	Tauragė	2,7	Kalvarija	1,2
Kazlų Rūda	5,7	Jonava	4,1	Kelmė	2,6	Vabalninkas	1,1
Joniškis	5,5	Šiauliai	4,0	Molėtai	2,4	Venta	1,0
Ignalina	5,4	Švenčionys	3,9	Rokiškis	2,3	Skuodas	0,9
Jurbarkas	5,4	Baisogala	3,9	Utena	2,3	Pasvalys	0,8
Lazdijai	5,4	Tytuvėnai	3,8	Švenčionėliai	2,2	Palanga	0,7
Raseiniai	5,1	Plungė	3,8	Elektrėnai	2,1	Birštonas	0,7
Šakiai	5,1	Šilalė	3,8	Visaginas	2,0	Vievis	0,7
Ukmergė	4,9	Kupiškis	3,5	Pakruojis	2,0	Eišiškės	0,6
Šalčininkai	4,9	Radviliškis	3,5	Varėna	1,9	Garliava	0,5
Šilutė	4,7	Prienai	3,2	Alytus	1,9	Daugai	0,5
Anykščiai	4,7	Gargždai	3,1	Naujoji Akmenė	1,7	Neringa	0,4

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

38 lentelė. Vertinamų priemonių produktai ir rezultatai

Priemonės kodas	Stebėsenos rodiklis	Rodiklio reikšmė šalyje	Rodiklio reikšmė, miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose rodiklio reikšmė ne 0
VP2-4.4-SM-01-V	Išasfaltuoti žvyrkeliai, km	737	-*	-*
VP2-4.4-SM-02-R	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km	332	220	64
VP2-4.4-SM-02-R	Parengti techniniai projektai savivaldybių kelių ir gatvių modernizavimui	152	116	14
VP2-5.4-SM-01-V	Nutiesti miestų aplinkkeliai, km	34	34	3
VP3-3.3-SM-01-V	Įrengti ir rekonstruoti dviračių takai, km	23	23	4
VP3-3.3-SM-01-V	Rekonstruotų viešajam transportui gatvių ilgis, km	2	2	1

Priemonės kodas	Stebėsenos rodiklis	Rodiklio reikšmė šalyje	Rodiklio reikšmė, miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose rodiklio reikšmė ne 0
VP3-3.3-SM-01-V	Atnaujintos viešojo transporto priemonės	87	87	5
VP3-3.3-SM-01-V	Nutiestas naujas troleibusų kontaktinis tinklas, km	2	2	1

* Priemonės lėšomis buvo asfaltuojami valstybinės reikšmės žvyrkeliai, jie yra už gyvenamųjų vietovių ribų, bet svarbūs susisiekimui tarp gyvenamųjų vietovių.

Šaltinis: pagal SFMIS duomenis apibendrinta ESTEP.

Apibendrinimas:

- 1) Pagal vertintas VP priemones buvo finansuoti valstybinės reikšmės žvyrkelių asfaltavimo, vietinės reikšmės kelių ir savivaldybių gatvių tiesimo ir (arba) dangos atnaujinimo, eismo saugumą didinančios inžinerinės infrastruktūros įrengimo ir ekologiško viešojo transporto plėtros projektai. Prie susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros prisidėjo ir projektai, finansuoti pagal priemones „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ ir „Probleminių teritorijų plėtra“, kadangi įgyvendinant šiuos projektus buvo tiesiami dviračių ir pėsčiųjų takai, atnaujinamos pagrindinės miestų gatvės, įrengiant apšvietimo sistemas, lietaus kanalizaciją, šaligatvius, diegiant eismo saugumą gerinančias priemones.
- 2) **Valstybinės reikšmės keliai.** Dėl žvyrkelių asfaltavimo programos įgyvendinimo priemonės „Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametrų gerinimas“ lėšomis padidėjo automobilių kelių su patobulinta danga ilgis ir dalis bendrame kelių tinkle. Buvo išasfaltuota 737 km žvyrkelių, valstybinės reikšmės kelių su asfalto danga nuo 2007 m. iki 2014 m. padidėjo 824 km, taigi 90 proc. šio rodiklio pokyčio lėmė VP investicijos. Žvyrkelių asfaltavimas didina eismo saugumą, patogumą, mažina kelionių laiko sąnaudas ir transporto priemonių eksploataavimo sąnaudas, o geresnis susisiekimas prisideda prie gyvenimo kokybės gerėjimo atokesnėse vietovėse. Valstybinės reikšmės žvyrkeliai buvo asfaltuojami 47 savivaldybėse, vienoje savivaldybėje išasfaltuota nuo 1,7 km (Šalčininkų raj. sav.) iki 35 km (Šakių raj. sav.) valstybinės reikšmės žvyrkelių (vidutiniškai 15,7 km).
- 3) **Vietinės reikšmės keliai ir gatvės.** Pagal priemonę „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“ finansuoti gatvių bei vietinės reikšmės kelių rekonstrukcijos projektai buvo įgyvendinami visose Lietuvos savivaldybėse. Lietuvoje buvo nutiesta arba rekonstruota 332 km vietinės reikšmės kelių ir gatvių, tai sudarė apie 3 proc. vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio šalyje ir 20 proc. vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio padidėjimo nuo 2007 m. iki 2014 m.⁵⁸ Vienoje savivaldybėje nutiesta arba rekonstruota nuo 0,4 km (Neringos sav.) iki 15,6 km (Alytaus raj. sav.) kelių (vidutiniškai 5,5 km).
- 4) **Eismo saugumo didinimas, miestų aplinkkelių tiesimas.** Pagal priemonę „Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkkelių tiesimas“ projektai buvo vykdyti Vilniaus miesto, Klaipėdos rajono (Priekulės miesto aplinkkelis) ir Šiaulių rajono (Kairių miestelio aplinkkelis) savivaldybėse. Buvo pastatyti Vilniaus miesto pietinis ir vakarinis aplinkkeliai, taip pat Priekulės miesto ir Kairių miestelio aplinkkeliai, Vilniaus mieste įrengta IXB transporto koridorius (Žirnių g.) ir Vilniaus tarptautinio oro uosto jungtis, rekonstruota Gariūnų gatvė. Iš viso buvo nutiesta ir rekonstruota 34 km kelių. Šių projektų įgyvendinimas prisidėjo prie transporto srautų, jų keliamos taršos ir triukšmo lygio miestuose sumažinimo, pagerino susisiekimo automobilių keliais sąlygas ir eismo saugumą, sumažino kelių transporto daromą neigiamą poveikį visuomenės sveikatai.
- 5) **Viešasis transportas.** Pagal priemonę „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“ buvo atnaujintos viešojo transporto priemonės didžiuosiuose miestuose, nutiestas naujas troleibusų kontaktinis tinklas Kauno mieste, tiesiami ir rekonstruojami dviračių takai didžiuosiuose miestuose (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestuose; iš viso 23 km dviračių takų). Šiais projektais buvo kuriamos geresnės sąlygos darniam judumui didžiuosiuose miestuose.
- 6) Daugiausia naudos iš investicijų į kelių infrastruktūros plėtrą gavo didieji miestai ir nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose esantys miestai (regioniniai ekonomikos augimo centrai ir probleminių teritorijų miestai), kadangi šiuose miestuose projektai buvo finansuojami ne tik pagal priemonę „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“, bet ir pagal kitas VP priemones. Buvo investuojama ne tik į automobilių kelių transporto infrastruktūros modernizavimą, bet ir į dviračių, pėsčiųjų takų tiesimą, viešojo transporto plėtrą. Šie projektai prisidėjo prie tvaraus transporto vystymo (eismo sąlygų ir saugumo gerinimas, ekologiško viešojo transporto plėtra, dviračių takų plėtra), aplinkos kokybės gerinimo (triukšmo lygio, taršos mažinimas) ir neigiamo poveikio visuomenės sveikatai mažinimo dėl mažesnio avaringumo, taršos ir triukšmo lygio.

⁵⁸ 2014 m. pabaigoje bendras vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgis siekė 11466 km. Nuo 2007 m. iki 2014 m. jis padidėjo 1606 km.

4.5 BŪSTO SĄLYGŲ GERINIMAS (D1)

Vertinamos priemonės:

- VP3-1.1-AM-01-V JESSICA kontroliuojantysis fondas;
- VP3-1.1-VRM-03-R Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą (daugiabučių atnaujinimas probleminėse teritorijose);
- VP3-1.1-VRM-04-R Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas (socialinio būsto plėtra ir socialinių būstų modernizavimo išlaidų kompensavimas);
- KPP 322 priemonė „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ (asbestinių stogų dangos keitimas).

39 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP3-1.1-AM-01-V*	n.d.	n.d.	n.d.	74
VP3-1.1-VRM-03-R	154	153	48,7	17
VP3-1.1-VRM-04-R	39		8,1	16
KPP 322 priemonė (asbestinių stogų dangos keitimas)	11882	1130	21,2	82
Iš viso	12075	1283	78,0	189

* Vertinimo metu BETA negalėjo pateikti duomenų apie finansuotų projektų ir projektams išmokėto finansavimo pasiskirstymą savivaldybių ir gyvenamųjų vietovių lygiu.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS duomenis.

Valstybės įmonės „Registru centras“ duomenimis, 2009 m. pabaigoje Lietuvoje buvo 37 267 daugiabučiai (3 ir daugiau butų) namai, iš jų apie 35 000 pastatyti pagal iki 1993 m. galiojusius statybos techninius normatyvus. Dauguma daugiabučių, statytų pagal šiuos normatyvus, yra stambiaplokščiai. Tokie daugiabučiai namai yra neekonomiški energijos vartojimo požiūriu (prarandama 20–30 procentų tiekiamos šilumos), juos eksploatuoti žiemą brangiai kainuoja gyventojams. Senstant gyvenamųjų namų fondui ir brangstant energijos ištekliams, racionalaus energijos vartojimo problema darosi vis opesnė. Gyventojai neretai stokoja nuosavų lėšų, o komerciniai bankai vengia išduoti paskolas renovacijai, kadangi reikšmingos gyventojų dalies pajamos yra santykinai mažos. Taigi pavieniai butų savininkai yra nepajėgūs išspręsti šios problemos. Siekiant padidinti daugiabučių namų energinį efektyvumą, atsiranda poreikis nacionaliniu mastu koordinuoti ir remti renovacijos procesą, t. y. kompleksiskai šiltinti daugiabučius namus ir modernizuoti šildymo sistemas.

2004 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1213 buvo patvirtinta „Daugiabučių namų modernizavimo programa“.⁵⁹ Pagal šią programą, daugiabučio namo modernizavimo lėšas sudarė pradinis daugiabučio namo savininkų bendrijos įnašas, komercinių bankų ilgalaikiai kreditai ir valstybės tikslinė parama, kuri priklausė nuo valstybės biudžeto asignavimų programai atitinkamais metais. 2005–2010 m. 94,1 mln. eurų buvo investuota į pastatų modernizaciją, tačiau atsižvelgiant į ribotas LR valstybės biudžeto lėšas ir santykinai sudėtingą valstybės ekonominę situaciją krizei prasidėjus, buvo nuspręsta panaudoti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšas daugiabučių modernizacijai finansuoti. 2009 m. birželio 11 d. buvo įsteigtas JESSICA kontroliuojantysis fondas, kuris tapo vienu iš pagrindinių renovacijos finansavimo šaltinių. Daugiabučių savininkai galėjo gauti subsidijuojamas paskolas ir valstybės paramą daugiabučiams gyvenamiesiems namams renovuoti. Iki 2015 m. pabaigos priemonės Nr. VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“ lėšomis Lietuvoje buvo renovuoti 1155 daugiabučiai gyvenamieji namai 54 savivaldybėse, iš jų 1069 mieste, o 86 – kaime.

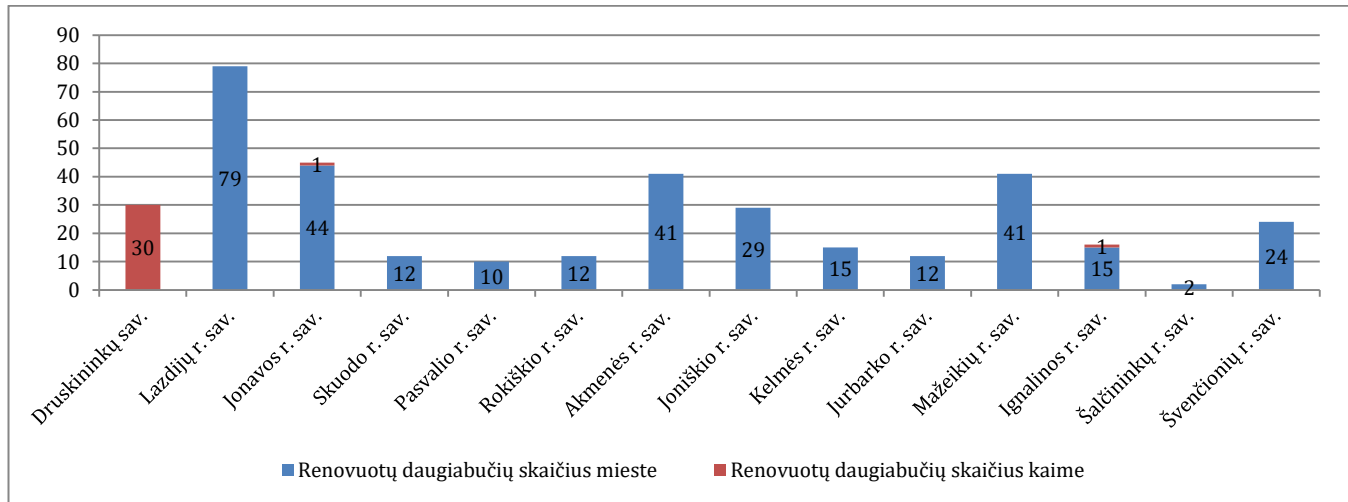
Daugiabučių gyvenamųjų namų renovacijai probleminėse teritorijose buvo sukurta atskira priemonė – priemonė Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“. Priemonei įgyvendinti buvo skirtas beveik 50 mln. eurų finansavimas. Skirta lėšų suma proporcinga probleminėse teritorijose esančių nerenovuoatų iki 1993 m. statytų daugiabučių namų butų skaičiui gyvenamosiose vietovėse, kuriose daugiau kaip 1500 gyventojų. Pagal šią priemonę daugiabučių namų savininkams buvo kompensuojama 85 proc. visų renovacijos projekto kaštų. Likę 15 proc. buvo padengiami probleminių savivaldybių ir daugiabučių namų savininkų lėšomis. Nepaisant to, kad beveik visi renovacijos projekto kaštai buvo kompensuojami iš priemonei skirtų lėšų, dalis probleminėse teritorijose gyvenančių daugiabučių savininkų vis tiek priešinosi renovacijai. Šie gyventojai abejojo renovacijos naudingumu ir darbų kokybe.

59 LRS. (2004). Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl daugiabučių namų modernizavimo programos. Nr. 1213,

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=242058

Daugiausia daugiabučių namų pagal probleminėms teritorijoms skirtą priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ buvo renovuota Lazdijų rajono savivaldybėje, mažiausiai – Šalčininkų rajono savivaldybėje (renovuoti tik 2 daugiabučiai). Skirtingi savivaldybių administraciniai gebėjimai lėmė, labai skirtingus renovacijos mastus tarp probleminių teritorijų, kadangi pačios savivaldybės turėjo pasirinkti daugiabučius, kurių savininkams buvo siūloma modernizuoti konkretų daugiabutį. Dažnai renovacijai buvo siūlomi daugiabučiai, kuriuose yra socialinių būstų. Jų renovacijos išlaidos buvo kompensuojamos pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-04-R „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“. Tokiais atvejais savivaldybės galėjo panaudoti abiem priemonėms skirtas lėšas ir taip renovuoti didesnę skaičių daugiabučių.

10 pav. Daugiabučių namų renovacija probleminėse teritorijose pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ 2007–2015 m.

Šaltinis: parengta autorių pagal SFMIS ir Vidaus reikalų ministerijos pateiktus duomenis.

Pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-04-R „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“ taip pat buvo finansuojami socialinio būsto plėtros projektai. Iš viso pagal priemonę buvo įrengti 271 socialinis būstas, iš jų 265 – miestuose ir dideliuose miesteliuose. Taip pat buvo padengtos 205 socialinių būstų modernizavimo išlaidos probleminėse savivaldybėse renovuojamuose daugiabučiuose. Priemonės lėšomis įrengtų socialinių būstų poveikis socialinio būsto laukiančių šeimų (asmenų) eilėms nagrinėjamas ataskaitos 6.2 dalyje.

Iš viso pagal priemones Nr. VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“ ir Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ iki 2015 m. pabaigos Lietuvoje buvo renovuoti 1523 daugiabučiai gyvenamieji namai, iš jų 1405, arba 92 proc., – mieste.

Daugiabučių namų renovacijos rezultatai visuose į šio vertinimo apimtį patenkančiuose miestuose ir miesteliuose apibendrinti priede (13 priedas). Renovuotų daugiabučių dalis buvo skaičiuojama nuo visų mieste esančių daugiabučių, taigi Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir kitų miestų atvejais įskaitant ir naujos statybos daugiabučius, kurie jau yra pastatyti pagal aukštesnius energinio efektyvumo standartus. Miestuose, kuriuose vyko naujų daugiabučių statyba, rodiklis „renovuotų daugiabučių dalis“ nevisiškai tiksliai atspindi mieste esančių daugiabučių kokybę, kadangi renovuotų namų skaičius neatliepia naujai pastatytų daugiabučių. Vertinant ES paramos poveikį daugiabučių renovacijai paminėtina, kad daugiabučių renovacija prieš įsteigiant JESSICA fondą vyko labai ribotais mastais, taigi analizės metu laikoma, kad nuo 2009 m. visi daugiabučiai buvo renovuoti dėl analizuojamų SSVP priemonių, kitaip tariant, **išvestinis rodiklis „renovuotų daugiabučių dalis“ atspindi ES paramos poveikį daugiabučių renovacijai.**

Kadangi duomenys apie miesteliuose esančių daugiabučių skaičių nebuvo prieinami, miesteliai pagal daugiabučių renovacijos mastą buvo padalinti į tuos, kuriuose renovacija vyko, ir į tuos, kuriuose renovacija nevyko, o miestai padalinti į keturias kategorijas:

- renovacijos lyderiai – miestai, kuriuose renovuota daugiau kaip 25 proc. daugiabučių;
- renovacijos vidutiniokai – miestai, kuriuose renovuota nuo 10 proc. iki 25 proc. daugiabučių;
- kiti miestai, kuriuose vyko daugiabučių renovacija;
- miestai, kuriuose daugiabučių renovacija nevyko.

Lazdijų mieste renovacijos mastai buvo didžiausi tarp visų Lietuvos miestų. Per 2007–2015 m. periodą Lazdijuose buvo renovuoti 62 daugiabučiai, o tai sudaro net 79 proc. tame mieste esančių daugiabučių. Taip pat renovacija ypatingai sparčiai vyko Veisiejuose, Ignalinoje, Naujojoje Akmenėje, Kelmėje ir Joniškėje. Visi išvardinti miestai pateko į renovacijos lyderių kategoriją. Į renovacijos vidutiniokų kategoriją pateko 17 miestų (žr. 83 lentelė). Dar kituose 49 miestuose vyko

renovacija, o likusiuose 34 renovacija nevyko. Miestelių kategorijoje matyti, kad daugiabučių renovacija vyko 11-oje miestelių. Šiuose miesteliuose buvo renovuota 40 daugiabučių, iš jų daugiausia Leipalingio miestelyje (14). Likusiuose 23 miesteliuose daugiabučių renovacija nevyko.

Pagrindinės priežastys, lėmusios skirtingus renovacijos mastus miestuose ir miesteliuose, buvo:

- 1) savivaldybės, kurioje tas miestas ar miestas yra, administraciniai gebėjimai, kadangi dalis savivaldybių administracijų aktyviau įsitraukė į renovacijos procesą;
- 2) vidutinės gyventojų pajamos. Vykdamas renovaciją pagal JESSICA programą gyventojams reikėjo padengti (dažniausiai pasiskolinant iš banko lengvatinėmis sąlygomis) apie 60 proc., o kai kuriais atvejais ir daugiau, renovacijos projekto kaštų;
- 3) daugiabučių gyventojų požiūris į renovacijos procesą;
- 4) valstybės paramos apimtis⁶⁰, kuri priklausė nuo savivaldybės statuso.

Pagal KPP 322 priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ (asbestinių stogų dangos keitimas) iš viso buvo pakeista 11 882 asbestiniai stogai, iš jų 1 130 į vertinimo objektą patenkančiuose miestuose ir miesteliuose. Ši veikla buvo vykdoma 82 vertinamuose miestuose ir miesteliuose, daugiausia iš jų Eišiškėse (65), Baisogaloje (34) ir Meškuičiuose (30). Didžiausias priemonės poveikis būsto sąlygų gerinimui buvo mažuose miesteliuose, kaimuose ar viensėdžiuose, o ne vertinimui aktualiuose miestuose ar miesteliuose.

Apibendrinimas:

- 1) Vertintų VP priemonių investicijos prisidėjo prie būsto sąlygų gerinimo visoje šalies teritorijoje, tačiau poveikis būsto sąlygų gerinimui miestuose buvo didžiausias, kadangi būtent miestams teko didžiausia investicijų ir sukurtų rezultatų dalis. Pagal vertintas VP priemones finansuotas daugiabučių namų atnaujinimas ir socialinio būsto plėtra (kiekybinė ir kokybinė). Pagal vertintas KPP priemones finansuotas asbestinių stogų dangos keitimas.
- 2) **Socialinio būsto plėtra.** Įgyvendinant priemonę „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“ probleminėse teritorijose buvo įrengtas 271 naujas socialinis būstas, iš kurių 265 (98 proc.) – miestuose ir miesteliuose. VP lėšomis įrengtas socialinis būstas sudaro 5,3 proc. visų 2010–2014 m. Lietuvoje išnuomotų socialinių būstų.
- 3) Nauji socialiniai būstai buvo įrengti 13 iš 14 probleminių teritorijų (visose, išskyrus Šalčininkų r. sav.). Daugiausia naujų socialinių būstų įrengta Jonavos r. sav. (60). Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičius dėl ES investicijų labiausiai sumažėjo Jurbarko r., Kelmės r. ir Joniškio r. savivaldybėse – nesant VP lėšomis įrengto socialinio būsto, jo laukiančių asmenų skaičius šiose savivaldybėse būtų daugiau nei 10 proc. didesnis (*plačiau žr. 59 lentelė ataskaitos 6.1.2.1 dalyje*). Probleminių savivaldybių turimų socialinių būstų kokybę padėjo pagerinti VP investicijos, skirtos renovuojamuose daugiabučiuose esančių socialinių būstų modernizavimo išlaidoms padengti (probleminėse savivaldybėse modernizuoti 205 socialiniai būstai).
- 4) **Daugiabučių gyvenamųjų namų renovacija.** VP lėšomis iki 2015 m. pabaigos Lietuvoje buvo renovuoti 1523 daugiabučiai namai (iš jų 1155 – pagal JESSICA programą, o 368 – pagal priemonę „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“). VP lėšomis renovuoti daugiabučiai namai sudaro 4,4 proc. visų iki 1993 m. pastatytų daugiabučių namų Lietuvoje. ES investicijos buvo pagrindinis daugiabučių renovacijos finansavimo šaltinis, suteikęs esminį postūmį renovacijos procesams Lietuvoje.
- 5) Daugiabučiai namai buvo renovuojami 56 savivaldybėse. Iki 2015 m. pabaigos atskirose savivaldybėse renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 1 iki 133 namų; tai sudaro nuo 0,2 proc. iki 40,4 proc. visų daugiabučių savivaldybėje. Probleminėse savivaldybėse, kuriose daugiabučiai namai buvo renovuojami tiek pagal JESSICA programą, tiek pagal priemonę „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“, renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 6 iki 84, o dalis – nuo 1,6 proc. iki 40,4 proc.
- 6) Daugiabučiai namai buvo renovuojami 69 miestuose ir 11 didelių miestelių. Daugiau kaip 25 proc. daugiabučių namų atnaujinti 6 miestuose, 17 miestų atnaujinta nuo 10 iki 25 proc. daugiabučių, 46 miestuose – mažiau kaip 10 proc. daugiabučių. Nesant duomenų apie bendrą daugiabučių skaičių dideliuose miesteliuose, renovuotų daugiabučių dalis juose nebuvo nustatyta.
- 7) **Asbestinių stogų dangos keitimas.** Prie individualiuose namuose gyvenančių asmenų būsto sąlygų gerinimo prisidėjo KPP investicijos, kadangi pagal KPP 322 priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ buvo teikiama parama asbestinių stogų dangos keitimui. Lietuvoje finansuota 11,9 tūkst. asbestinių stogų dangos keitimo projektų, iš jų 9,5 proc. arba 1,3 tūkst. – miestuose ir dideliuose miesteliuose.

⁶⁰ Pagal JESSICA programą maksimali valstybė parama siekė 40 proc. renovacijos išlaidų, skirtų Vyriausybės nustatytoms energinį efektyvumą didinančioms priemonėms, o pagal VRM priemonę – 85 proc. renovacijos išlaidų.

4.6 ŠVIETIMO, SVEIKATOS IR SOCIALINIŲ PASLAUGŲ INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMAS IR PLĖTRA (D3, D4)

Vertinamos priemonės:

- VP3-2.1-SAM-10-V Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionariųjų paslaugų optimizavimas;
- VP3-2.1-SAM-12-K Investicijos į privačių asmenų sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą;
- VP3-2.2-ŠMM-06-R Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas;
- VP3-2.2-ŠMM-13-V Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra;
- VP3-2.4-SADM-01-R Nestacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra;
- VP3-2.4-SADM-03-V Stacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra;
- VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu;
- VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu;
- VP3-3.4-ŪM-05-V Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1.2 priemonės „Energinės tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus.

40 lentelė. Švietimo, sveikatos ir socialinės infrastruktūros modernizavimo intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP3-2.1-SAM-10-V	109	104	92,3	63
VP3-2.1-SAM-12-K	37	37	5,0	14
VP3-2.2-ŠMM-06-R	138	127	21,1	69
VP3-2.2-ŠMM-13-V	62	50	100,8	27
VP3-2.4-SADM-01-R	117	90	34,4	55
VP3-2.4-SADM-03-V	67	37	25,4	32
VP3-3.4-ŪM-03-V	304	238	135,5	65
VP3-3.4-ŪM-04-R	323	257	63,2	84
VP3-3.4-ŪM-05-V	21	15	3,9	11
Iš viso:	1.178	955	481,5	115

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Pagal šias priemones iš viso buvo įgyvendinti 1.178 projektai, iš jų 81 proc. projektų 115-oje miestų ir didelių miestelių. Švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūrai modernizuoti išmokėta 569,1 mln. eurų, iš kurių 481,5 mln. eurų (85 proc.) buvo panaudoti infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse.

2007–2013 m. laikotarpiu ES struktūrinės paramos lėšomis į vertinimo objektą įtrauktose miestuose ir miesteliuose buvo modernizuoti (arba pastatyti nauji arba juose įdiegta nauja įranga) 438 objektai, iš kurių 138 gydymo įstaigos, 169 švietimo (ikimokyklinio ir profesinio) įstaigos ir 131 socialinių paslaugų įstaiga. Remiantis priemonių stebėsenos duomenimis, daugiau kaip 66 tūkst. asmenų pasinaudojo sukurta infrastruktūra. Taip pat analizuojamu laikotarpiu vertinamose teritorijose buvo renovuoti 709 viešosios paskirties pastatai. Pažymėtina, kad į vertinimo objektą įtrauktose miestuose ir miesteliuose pasiektų rezultatų dalis (išskyrus stacionariųjų paslaugų objektų skaičių⁶¹) sudaro apie du trečdalius visų pasiektų rezultatų Lietuvoje.

⁶¹ Skirtingai nei kitų tipų įstaigų, stacionariųjų socialinių paslaugų įstaigų (vaikų, senų žmonių ir suaugusiųjų neįgaliųjų globos įstaigų) 2007–2013 m. laikotarpiu pasiekti rezultatai pasiskirstė tolygiai tarp į vertinimą objektą įtrauktų gyvenamųjų vietovių ir kitų vietovių.

41 lentelė. Švietimo, sveikatos ir socialinės infrastruktūros modernizavimo priemonių produktai ir rezultatai miestuose ir miesteliuose

Priemonės kodas	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė šalyje	Rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Rezultatų dalis miestams ir miesteliams, %
VP3-2.1-SAM-10-V	Paramą gavusios sveikatos priežiūros įstaigos (ambulatorinės, palaikomojo gydymo ir slaugos, stacionarinės paslaugos)	109	104	95%
VP3-2.1-SAM-12-K	Paramą gavusios privačios sveikatos priežiūros įstaigos (ambulatorinės ir stacionarinės paslaugos)	34	34	100,0%
VP3-2.2-ŠMM-06-R	Modernizuotos mokyklos, vykdančios ikimokyklinio ugdymo programas ir / arba priešmokyklinio ugdymo programas, skaičius	166	155	93%
VP3-2.2-ŠMM-06-R	Tiesioginės naudos gavėjai iš investicijų į švietimo infrastruktūrą (per 6 mėnesius po projekto pabaigos): ikimokyklinis ugdymas	37.916	36.563	96%
VP3-2.2-ŠMM-13-V	Profesinio mokymo įstaigos, pagerinusios profesinio arba technologinio mokymo infrastruktūrą, skaičius	21	14	67%
VP3-2.2-ŠMM-13-V	Sukurti sektoriaus praktinio mokymo centrai, skaičius	38	34	89%
VP3-2.2-ŠMM-13-V	Tiesioginės naudos gavėjai iš investicijų į švietimo infrastruktūrą (per 6 mėnesius po projekto pabaigos): profesinis mokymas	8.741	7.125	82%
VP3-2.4-SADM-01-R	Asmenys, gavę tiesioginės naudos iš investicijų į nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, skaičius	26.137	22.250	85%
VP3-2.4-SADM-01-R	Pastatyti, rekonstruoti, suremontuoti objektai ar objektai, kuriuose atnaujinta įranga (nestacionarios socialinės paslaugos)	120	92	77%
VP3-2.4-SADM-03-V	Asmenys, gavę tiesioginės naudos iš investicijų į stacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, skaičius	472	319	68%
VP3-2.4-SADM-03-V	Pastatyti, rekonstruoti, suremontuoti objektai ar objektai, kuriuose atnaujinta įranga (stacionarios socialinės paslaugos), skaičius	69	39	57%
VP3-3.4-ŪM-03-V	Energijos taupymo požiūriu atnaujinta viešosios paskirties pastatų skaičius	475	381	80%
VP3-3.4-ŪM-04-R	Energijos taupymo požiūriu atnaujinta viešosios paskirties pastatų skaičius	382	297	78%
VP3-3.4-ŪM-05-V	Energijos taupymo požiūriu atnaujinta viešosios paskirties pastatų skaičius	39	31	79%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

4.6.1 Švietimo infrastruktūra

Į vertinimo objektą įtrauktos dvi priemonės, skirtos švietimo infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai:

- VP3-2.2-ŠMM-06-R Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas
- VP3-2.2-ŠMM-13-V Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra

Priemonė Nr. VP3-2.2-ŠMM-06-R „Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas“ buvo skirta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų modernizavimui ir aukštesnės kokybės paslaugų teikimui. Pagal priemonę buvo įgyvendinti 138 projektai, iš kurių dauguma (127) – į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose. Projektai buvo vykdyti 65 miestuose ir 4 dideliuose miesteliuose. Nacionalinės regioninės politikos 2007–2013 m. tikslinių teritorijų statusą turinčiose teritorijose buvo įgyvendintas 41 projektas (17 projektų regioniniuose ekonomikos augimo centruose, o 24 – probleminėse teritorijose).

Visoje Lietuvos teritorijoje buvo modernizuotos 166 ikimokyklinio ir/arba priešmokyklinio ugdymo įstaigos. Galima teigti, kad panaudojus ES struktūrinę paramą buvo modernizuoti 24 proc. Lietuvoje veikiančių ikimokyklinio ugdymo įstaigų (2014 m. Lietuvoje veikė 690 ikimokyklinio ugdymo įstaigų). Regioniniuose ekonomikos augimo centruose analizuojamu laikotarpiu buvo modernizuota 30 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų, o probleminėse teritorijose – 40 proc., skaičiuojant nuo visų 2014 m. tose teritorijose veikusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų.

Daugiausia ikimokyklinio ugdymo įstaigų modernizuota Vilniaus mieste – 17 įstaigų arba 10 proc. nuo visų 2014 m. veikusių Vilniaus mieste, atitinkamai Kauno mieste modernizuotos 6 įstaigos iš 93, Alytuje – 5 iš 13, o Klaipėdoje 4 iš 49. Priemonės paramos mastas didesnis mažesniuose miestuose ir miesteliuose. Birštone, Kalvarijoje, Molėtuose,

Vilkaviškyje, Kupiškyje, Neringoje, Tytuvėnuose, Žagarėje, Žiežmariuose, Rukloje, Šakiuose, Vievyje ir Rietave buvo modernizuotos visos ten veikiančios ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Didžioji dalis ikimokyklinio ugdymo įstaigų taip pat modernizuota Elektrėnuose, Širvintose, Trakuose bei Ukmergėje. 2014 m. visose Lietuvos teritorijoje veikiančiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose buvo ugdomi 93 733 ugdytiniai. Pagal priemonės stebėsenai taikomą rodiklį – tiesioginės naudos gavėjai per 6 mėnesius po projekto įgyvendinimo pabaigos, modernizuotose ikimokyklinio ugdymo įstaigose mokėsi 36 563 asmenys ir lyginant su 2014 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigose ugdytų mokinių skaičiumi pagal priemonę pasiektas rezultatas sudarė 39 proc.

Priemonė Nr. VP3-2.2-ŠMM-13-V „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“ buvo skirta profesinio ugdymo įstaigų infrastruktūros plėtrai. Pagal šią priemonę finansuoti 62 projektai, iš kurių 50 buvo įgyvendinti 27 skirtingose į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse. Įgyvendinus projektus 14 iš 76 (2014 m. duomenys) profesinių mokymo įstaigų, buvo pagerinta profesinio arba technologinio mokymo infrastruktūra. Pagerinta infrastruktūra pasinaudojo 3 838 profesinių mokyklų mokiniai. Nauja mokymo infrastruktūra Tauragėje pasinaudojo 606 mokiniai, o Biržuose 487. Didžiojoje dalyje profesinio ugdymo įstaigų, kuriose buvo modernizuota mokymo infrastruktūra, 2014 m., lyginant su 2007 m., mokinių skaičius buvo reikšmingai padidėjęs – Biržuose mokinių pokytis siekia 266, Tauragėje – 183, o Raseiniuose – 111. Galima manyti, kad atnaujinta infrastruktūra leidžia pritraukti daugiau mokinių į profesinio ugdymo įstaigas. Svarbus profesinio ugdymo paslaugų kokybės pokytis buvo pasiektas į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse sukūrus 34 sektorinius praktinio mokymo centrus. Geografiškai sukurti centrai koncentruojasi didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Daugiausia šių centrų sukurta Vilniuje (7), Kaune (5), Panevėžyje ir Klaipėdoje (po 4).

4.6.2 Sveikatos infrastruktūra

Į vertinimo objektą įtrauktos dvi priemonės, skirtos sveikatos infrastruktūros modernizavimui:

- VP3-2.1-SAM-10-V Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionariųjų paslaugų optimizavimas
- VP3-2.1-SAM-12-K Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą

Pagal priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-10-V „Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionariųjų paslaugų optimizavimas“ buvo finansuoti 109 projektai, iš kurių 104 į vertinimo objektą įtrauktose 63 skirtingose gyvenamosiose vietovėse. Daugiausia projektų (trečdalis) įgyvendinta didžiuosiuose miestuose: Vilniuje – 18 projektų, Kaune – 12, Klaipėdoje – 5. Didžiuosiuose miestuose įgyvendinti projektai skirti:

- Universitetinių bei klinikinių ligoninių modernizavimui. Vilniuje universitetinių ir klinikinių ligoninių atnaujinimui įgyvendinti 6 projektai, Kaune – 4, Klaipėdoje – 2.
- Didžiųjų miestų pirminės sveikatos priežiūros įstaigų (poliklinikų) modernizavimui. Vilniuje modernizuoti 7 pirminės sveikatos priežiūros centrai (poliklinikos), Kaune – 5, Klaipėdoje – 1.
- Dar 10 projektų skirta kitų gydymo įstaigų (slaugos ligoninių, specializuotų gydymo įstaigų) modernizavimui.

Skaičiuojant nuo visų 2014 m. SAM sistemoje veikusių sveikatos priežiūros ambulatorinių įstaigų, į vertinimo objektą įtrauktose miestuose ir miesteliuose buvo modernizuota ketvirtadalis sveikatos priežiūros įstaigų. ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie sveikatos infrastruktūros plėtros, nes 15 miestų ir miestelių buvo modernizuotos visos ten veikiančios gydymo įstaigos, dar 6 miestuose ir miesteliuose modernizuota pusė ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų, o 11 nemažiau kaip trečdalis.

Pagal priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-12-K „Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą“ buvo įgyvendinti 37 projektai 14 skirtingų, į vertinimo objektą įtrauktų, gyvenamųjų vietovių. Parama buvo skirta 34 privačioms sveikatos priežiūros įstaigoms, t. y. paremta apie 2 proc. skaičiuojant nuo 2014 m. veikusių visų privačių sveikatos priežiūros įstaigų. Didžiuosiuose miestuose modernizuota daugiausia sveikatos priežiūros įstaigų: Vilniuje 8 įstaigos (2 proc. nuo visų 2014 m. veikusių įstaigų), Kaune – 5 (1 proc. nuo visų 2014 m. veikusių įstaigų), Panevėžyje – 4 (5 proc. nuo visų 2014 m. veikusių įstaigų), Šiauliuose – 4 (4 proc. nuo visų 2014 m. veikusių įstaigų).

4.6.3 Socialinių paslaugų infrastruktūra

Dviem ES struktūrinės paramos priemonėmis buvo finansuojami projektai, kurių veiklomis buvo siekiama pagerinti šalies miestuose esančių socialinių paslaugų infrastruktūrą:

- VP3-2.4-SADM-01-R Nestacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra
- VP3-2.4-SADM-03-V Stacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra

Priemonė Nr. VP3-2.4-SADM-01-R „Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ buvo skirta gerinti nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūrą ir modernizuoti socialinių paslaugų įstaigų materialinę bazę. Pagal priemonę buvo 117 projektų, iš kurių absoliuti dauguma, t. y. 90 projektų į vertinimo objektą įtrauktose 55 skirtingose gyvenamosiose vietovėse, kurių didžioji dalis (40 iš 55) yra savivaldybių centrai. Probleminėse teritorijose buvo įgyvendinti 15, o regioniniuose ekonomikos augimo centruose – 6 projektai. Analizuojamu laikotarpiu 55 į vertinimo objektą patenkančiuose miestuose ir miesteliuose buvo pastatyti, rekonstruoti, suremontuoti (arba juose atnaujinta įranga) 92 objektai.

Daugiau nei ketvirtadalis objektų buvo modernizuoti 4 didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Kaune – 8, Vilniuje, Klaipėdoje ir Panevėžyje – po 4 objektus. Panaudojus ES struktūrinę paramą po 3 objektus modernizuota Raseiniuose, Šiauliuose ir Vilkaviškyje. Dar 11 miestų ir miestelių buvo modernizuota po 2 objektus, o 37 gyvenamosiose vietovėse po 1 nestacionarioms socialinėms paslaugoms skirtą objektą. ES struktūrinės paramos lėšomis modernizuotuose 92 objektuose buvo sukurta 2 115 vietų nestacionarių socialinių paslaugų gavėjams. Pastebėtina, kad pagal priemonę pasiekti rezultatai yra decentralizuoti ir tolygiai pasiskirstę visuose miestuose ir miesteliuose, kuriuose buvo įgyvendinti projektai. Daugiausia vietų sukurta didžiuosiuose miestuose, kuriuose yra didžiausias gyventojų skaičius. Po daugiau kaip 200 vietų sukurta Vilniuje (264), Kaune (253) ir Klaipėdoje (208). Šiuose miestuose 3.721 asmuo pasinaudojo investicijų sukurta infrastruktūra. Alytuje, Kazlų Rūdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose sukurta po daugiau kaip 100 vietų ir jomis šiuose miestuose pasinaudojo 4 854 asmenys. 2007–2014 m. dienos, psichologinės ir socialinės reabilitacijos, krizių centruose 552,7 tūkst. įvairaus amžiaus asmenų gavo nestacionarias socialines paslaugas. Panaudojant ES struktūrinę paramą įkurtuose ar modernizuotose įstaigose nestacionarias socialines paslaugas gavo 21,1 tūkst. asmenų arba apie 4 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. nestacionarias socialines paslaugas gavusių asmenų skaičiaus.

Pagal priemonę Nr. VP3-2.4-SADM-03-V „Stacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ 2007–2013 m. laikotarpiu buvo įgyvendinti 67 projektai, iš kurių 37 projektai 32 į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse. Didžioji dalis (29 iš 37) projektų buvo skirti modernizuoti seniems žmonėms ir suaugusiems neįgaliesiems skirtas globos įstaigas, o įgyvendinant 8 projektus buvo modernizuojamos vaikų globos įstaigos. Panaudojant ES struktūrinę paramą 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuvoje buvo modernizuoti 39 globos įstaigų pastatai. 2014 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 242 vaikams, seniems žmonėms ir suaugusiems neįgaliesiems skirtos globos įstaigos. Įgyvendinus į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse projektus, buvo modernizuota 16 proc. globos įstaigų, skaičiuojant nuo visų 2014 m. pabaigoje Lietuvos teritorijoje veikusių globos įstaigų skaičiaus. Daugiausia stacionarių socialinių paslaugų įstaigų pastatų buvo modernizuota Klaipėdoje (3 pastatai), taip pat po 2 pastatus buvo modernizuota Kaune, Mažeikiuose, Kudirkos Naumiestyje, Šiauliuose ir Vilniuje. Absoliuti dauguma pastatų modernizuoti miestuose ir tik trys pastatai modernizuoti miesteliuose (Krekenavoje, Kvėdarnoje ir Doviluose). Didžiausias ES struktūrinės paramos mastas buvo 21 vietovėje,⁶² kurioje buvo modernizuota nuo 50 iki 100 proc. visų tose teritorijose veikiančių globos įstaigų. Trečdalis globos įstaigų modernizuota Alytuje, Kėdainiuose, Raseiniuose, todėl galima teigti, kad minėtose vietovėse ES paramos mastas buvo reikšmingas. ES paramos mastas buvo mažesnis didžiuosiuose miestuose, kuriuose ES struktūrinė parama buvo skirta ketvirtadaliui ir mažiau juose veikiančioms stacionarioms socialinėms paslaugoms teikiančioms įstaigoms.

4.6.4 Viešosios paskirties pastatų renovavimas

2007–2013 m. laikotarpiu viešosios paskirties pastatai šalies miestuose ir miesteliuose buvo modernizuojami pagal tik ES struktūrinės paramos priemones:

- VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu
- VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu
- VP3-3.4-ŪM-05-V Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1.2 priemonės „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus

Pagal šias priemones buvo įgyvendinti 510 projektų 103 skirtingose į vertinimo objektą įtrauktose gyvenamosiose vietovėse. Įgyvendinus projektus modernizuoti 709 pastatai. Regioniniuose ekonomikos augimo centruose buvo įgyvendinti 52 projektai, o probleminėse teritorijose – 60. Valstybės įmonės Registrų centro duomenimis, 2014 m. sausio 1 d. Nekilnojamojo turto registre įregistruoti 13.123 viešieji pastatai, kurie nuosavybės teise priklauso valstybei ir savivaldybėms. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo renovuota apie 5,4 proc. skaičiuojant nuo visų pastatų. Renovuoti pastatai kiekybiškai koncentruojasi didžiuosiuose miestuose – 49 proc. visų pastatų buvo modernizuoti šešiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, iš kurių daugiausia Vilniuje (140 pastatų) ir Kaune (96 pastatai). Didžiojoje dalyje gyvenamųjų vietovių (72) buvo renovuota nuo 1 iki 5 viešųjų pastatų, 21 mieste ir miestelyje buvo renovuota nuo

⁶² 50-100 proc. globos įstaigų modernizuota Subačiuje, Doviluose, Vilkiyoje, Palangoje, Kudirkos Naumiestyje, Varėnoje, Prienuose, Rietave, Šakiuose, Širvintose, Kvėdarnoje, Naujoje Akmenėje, Lazdijuose, Skuode, Rokiškyje, Joniškėje, Biržuose, Ežerėlyje, Plungėje, Šeduvoje ir Mažeikiuose.

6 iki 10 pastatų, o 4 gyvenamosiose vietovėse – nuo 11 iki 15 pastatų. Panaudojant ES lėšas daugiau kaip pusė renovuotų pastatų į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose sudaro mokyklos.

Apibendrinimas:

- 1) 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuvoje buvo įgyvendinti 1.178 švietimo, sveikatos ir socialinės infrastruktūros modernizavimo projektai, iš kurių absoliuti dauguma (955 projektai) į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose.
- 2) Panaudojant ES struktūrinę paramą Lietuvoje modernizuota 166 ikimokyklinio ir/arba priešmokyklinio ugdymo įstaigos (24 proc. skaičiuojant nuo visų 2014 m. Lietuvoje veikusių įstaigų skaičiaus). Didžioji dalis ikimokyklinio ir/arba priešmokyklinio ugdymo įstaigų projektų buvo įgyvendinta į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose (155 iš 166). Daugiausia ikimokyklinio ugdymo įstaigų modernizuota Vilniuje, bet didžiausias priemonės paramos mastas fiksuojamas miestuose ir miesteliuose, kuriuose **modernizuotos visos ten veikiančios ikimokyklinio ugdymo įstaigos**.
- 3) ES paramos lėšomis 14 iš 76 Lietuvoje 2014 m. veikusių profesinio mokymo įstaigų buvo pagerinta profesinio arba technologinio mokymo infrastruktūra (visi projektai įgyvendinti į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose). Mokyklose, kuriose buvo pagerinta mokymosi bazė pastebimas mokinių skaičiaus augimas.
- 4) Iki 2014 m. pabaigos Lietuvoje buvo įgyvendinti 109 stacionarių gydymo įstaigų modernizavimo projektai, iš kurių 104 į vertinimo objektą patenkančiuose miestuose ir miesteliuose. Didžiausiuose miestuose sveikatos infrastruktūros modernizavimo mastas buvo didžiausias: čia modernizuotos universitetinės ligoninės ir didžioji dalis veikiančių pirminių sveikatos priežiūros centrų. Kituose miestuose paramos mastas buvo mažesnis.
- 5) Reikšmingas priemonės paramos mastas yra 21 į vertinimo objektą įtrauktoje gyvenamojoje vietovėje, kurioje analizuojamu laikotarpiu buvo **modernizuota daugiau kaip pusė sveikatos priežiūros įstaigų**.
- 6) 2007–2013 m. laikotarpiu stacionarių ir nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai Lietuvoje įgyvendinti 189 projektai, iš jų 131 į vertinimo objektą įtrauktuose gyvenamosiose vietovėse. Lietuvoje modernizuota 69 iš 242 2014 m. pabaigoje veikusių globos įstaigų. Į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose modernizuotos 39 globos įstaigos, o tai sudaro 16 proc., skaičiuojant nuo visų 2014 m. pabaigoje Lietuvos teritorijoje veikusių globos įstaigų skaičiaus.
- 7) ES struktūrinės paramos lėšomis įkurtuose ar modernizuotose 92 nestacionarių socialinių paslaugų įstaigose buvo sukurta 2.115 vietų. Šiose įstaigose nestacionariomis socialinėmis paslaugomis pasinaudojo 21,1 tūkst. asmenų arba apie 4 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. nestacionarias socialines paslaugas gavusių asmenų skaičiaus. Pastebėtina, kad pagal priemonę pasiekti rezultatai yra tolygiai pasiskirstę visuose miestuose ir miesteliuose, kuriuose buvo įgyvendinti projektai.
- 8) 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuvoje modernizuoti 896 viešosios paskirties pastatai, iš kurių į 709 vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose. ES struktūrinės paramos lėšomis **miestuose ir miesteliuose renovuoti pastatai sudaro 5,4 proc., skaičiuojant nuo visų viešųjų pastatų skaičiaus**. Didžioji dalis į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose renovuotų pastatų yra mokyklos. Geografiškai pagal viešųjų pastatų renovacijai skirtas priemonės sukurti rezultatai yra pasiskirstę tolygiai.

4.7 TURIZMO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA (D6)

Vertinamos priemonės:

- VP3-1.3-ŪM-01-V Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra;
- VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms;
- VP3-1.3-ŪM-03-V Nacionalinės svarbos turizmo projektai;
- VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose;
- VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų/ produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas.

42 lentelė. Turizmo infrastruktūros plėtros intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP3-1.3-ŪM-01-V	43	32	43,4	17
VP3-1.3-ŪM-02-V	68	45	58,2	19
VP3-1.3-ŪM-03-V	7	7	31,2	6
VP3-1.3-ŪM-05-R	101	81	15,6	51
VP3-1.3-ŪM-06-K	41	31	24,4	10
Iš viso:	260	196	172,9	60

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Analizuojamu laikotarpiu pagal visas priemones buvo finansuoti 260 projektų, iš kurių 196 projektai buvo įgyvendinti 60-yje skirtingų į vertinimo objektą patenkančių gyvenamųjų vietovių. Geografinis projektų pasiskirstymas nebuvo tolygus – 47 gyvenamosiose vietovėse įgyvendintas 81 projektas (po 1-3 projektus kiekviename), o likę 115 projektų įgyvendinti 13 gyvenamųjų vietovių (po 4 ir daugiau projektus kiekvienoje iš jų). Daugiau kaip trečdalis (38 proc.) visų projektų buvo įgyvendinti penkiuose Lietuvoje daugiausia turistų sulaukiančiuose miestuose: Vilniuje (19), Kaune (18), Klaipėdoje (14), Palangoje (14) ir Druskininkuose (10). Šiuose miestuose projektai finansuoti pagal 3 ir daugiau priemonių. Pažymėtina, kad absoliuti dauguma (178 iš 196) projektų įgyvendinti gyvenamosiose vietovėse, kurios yra savivaldybių centrai. Regioniniuose ekonomikos augimo centruose buvo įgyvendinta 13 projektų, o probleminėse teritorijose – 43 projektai.

Įgyvendinus turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtros projektus 60-yje skirtingų į vertinimo objektą patenkančių gyvenamųjų vietovių buvo sukurti nauji ar sutvarkyti esami 237 turistų traukos objektai (t. y. 70 proc. visų Lietuvoje sutvarkytų arba sukurtų turistų traukos objektų buvo miestuose ir dideliuose miesteliuose). Miestuose ir dideliuose miesteliuose esančių objektų plėtrai buvo pritraukta 99,29 mln. eurų arba 84 proc. visų privačių investicijų (žr. 43 lentelė).

43 lentelė. Turizmo infrastruktūros plėtros priemonių produktai ir rezultatai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė šalyje	Rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Rezultatų dalis miestams ir miesteliams, %
<i>Pritrauktos privačios investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų kūrimą ir plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms, mln. EUR</i>	118,73	99,29	83,6
<i>Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai, skaičius</i>	336	237	70,5
<i>Pritraukta turistų* per 3 m. po projekto įgyvendinimo**</i>	7.175.064	5.546.480	77,30
<i>Įgyvendintos rinkodaros priemonės</i>	170	130	77,3

* Skaičiuojami lankytojai, kurie gali būti tiek šalies gyventojai, tiek svečiai iš užsienio. Pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R lankytojai skaičiuojami per 2 m. po projekto įgyvendinimo.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

Pagal turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtros priemones pasiekti rezultatai koncentruojasi 14 gyvenamųjų vietovių.⁶³ Šiose vietovėse buvo sukurta arba sutvarkyta po 5 ir daugiau turistų traukos objektų, t. y. beveik du trečdaliai (64 proc.), skaičiuojant nuo visų pasiektų rezultatų miestuose ir miesteliuose. Išskirtose 14 gyvenamųjų vietovių objektų plėtrai pritraukta 94 proc. visų privačių lėšų, skaičiuojant nuo visos pagal šias priemones pritrauktos privačių lėšų sumos miestuose ir miesteliuose. Daugiausia objektų sutvarkyta aktyviau lankomose gyvenamosiose vietovėse – Trakuose, Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje, Palangoje ir Druskininkuose.

⁶³ Anykščiai, Birštonas, Druskininkai, Jurbarkas, Kaunas, Klaipėda, Kretinga, Lazdijai, Marijampolė, Palanga, Rokiškis, Telšiai, Trakai, Vilnius.

Iš šių 14 gyvenamųjų vietovių galima išskirti Anykščius ir Druskininkus, kuriuose buvo reikšmingai išplėsta turizmo infrastruktūra ir juose fiksuojamas išaugęs apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius.

44 lentelė. Turizmo infrastruktūros priemonių rezultatai miestuose ir miesteliuose pagal savivaldybes

Savivaldybė	Sukurti ar sutvarkyti turistų traukos objektai, vnt.		Pritraukta privačių investicijų sav., mln. EUR	Pritraukta lankytojų per 3 m. po projekto sav.	Vidutinis lankytojų skaičius viename sutvarkytame objekte	Visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių pokytis (2014 m. - 2007 m.)
	Sav.	M ir MST				
Akmenės raj.	2	2	-	1 564	782	-3 039
Alytaus miesto	2	2	0,01	-	-	4 565
Alytaus raj.	3	1	-	41 450	13 817	-7 932
Anykščių raj.	8	6	1,12	205 093	25 637	10 683
Birštono	9	8	0,31	17 678	1 964	89 646
Biržų raj.	3	3	-	-	-	792
Druskininkų	10	10	39,25	1 489 777	148 978	98 375
Elektrėnų	2	2	-	13 000	6 500	4 302
Ignalinos raj.	26	4	3,04	105 475	4 057	-14 879
Jonavos raj.	1	1	-	5 456	5 456	-19 106
Joniškio raj.	3	3	-	171 389	57 130	3 068
Jurbarko raj.	9	7	0,13	111 444	12 383	-13 484
Kaišiadorių raj.	1	1	-	532	532	-261
Kalvarijos	-	-	-	-	-	-5 252
Kauno miesto	17	17	11,01	396 473	23 322	129 387
Kauno raj.	4	1	-	56 238	14 060	-26 334
Kazlų Rūdos	2	2	-	22 195	11 098	-259
Kėdainių raj.	2	2	-	2 406	1 203	2 325
Kelmės raj.	4	4	-	23 038	5 760	-3 308
Klaipėdos miesto	14	14	7,87	508 767	36 341	72 681
Klaipėdos raj.	2	1	0,55	34 224	17 112	3 626
Kretingos raj.	13	11	9,32	125 405	9 647	1 614
Kupiškio raj.	1	-	-	18 000	18 000	10 204
Lazdijų raj.	5	5	-	42 114	8 423	6 945
Marijampolės	5	5	-	88 470	17 694	13 613
Mažeikių raj.	2	-	-	78 106	39 053	-32 750
Molėtų raj.	4	3	-	46 305	11 576	-3 150
Neringos	3	3	0,54	287 029	95 676	12 770
Pagėgių	2	2	-	16 501	8 251	2 277
Pakruojo raj.	2	1	0,35	-	-	3 185
Palangos miesto	13	13	18,93	308 415	23 724	-125 717
Panevėžio miesto	3	2	0,62	2 250	750	3 371
Panevėžio raj.	5	1	0,65	65 473	13 095	-4 000
Pasvalio raj.	2	2	-	1 620	810	-3 900
Plungės raj.	9	4	-	160 934	17 882	-10 930
Prienų raj.	1	-	4,21	106 613	106 613	N.D.
Radviliškio raj.	2	-	-	126 750	63 375	-7 489
Raseinių raj.	3	1	-	85 375	28 458	2 057
Rietavo	4	3	-	10 315	2 579	N.D.
Rokiškio raj.	6	5	-	76 261	12 710	-3 889
Skuodo raj.	5	5	0,03	47 090	9 418	-6 795
Šakių raj.	5	4	-	30 710	6 142	N.D.
Šalčininkų raj.	4	2	-	950	238	-4 067
Šiaulių miesto	4	4	1,02	83 766	20 942	27 021
Šiaulių raj.	3	1	-	76 875	25 625	799
Šilalės raj.	4	1	-	66 690	16 673	-225
Šilutės raj.	3	3	0,03	10 570	3 523	-3 018
Širvintų raj.	4	1	0,95	3 240	810	-688
Švenčionių raj.	2	1	-	17 100	8 550	-6 651
Tauragės raj.	3	3	-	28 539	9 513	-7 001
Telšių raj.	18	15	0,36	285 050	15 836	-1 420
Trakų raj.	22	21	-	605 689	27 531	7 499
Ukmergės raj.	4	1	-	9 312	2 328	3 052
Utenos raj.	18	2	2,99	97 387	5 410	4 418
Varėnos raj.	3	2	-	42 517	14 172	-7 425
Vilkaviškio raj.	4	-	-	46 989	11 747	-24 422
Vilniaus miesto	15	15	15,44	764 723	50 982	495 891
Vilniaus raj.	2	-	-	29 396	14 698	-4 909
Visagino	1	1	-	-	-	1 378
Zarasų raj.	3	3	-	76 000	25 333	4 026
Iš viso:	336	237	118,73	7 174 728	30 273	682 855

Šaltinis: pagal SFMIS ir Statistiko departamento duomenis sudaryta ESTEP.

Savivaldybėse, kuriose ES lėšomis buvo sukurta arba sutvarkyta daugiausia turistų traukos objektų, pastebimas išaugęs visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius lyginant 2007 m. ir 2014 m. duomenis (žr. 44 lentelė). Remiantis lentelėje pateiktais duomenimis taip pat galima teigti, kad privačių lėšų pritraukta daugiausia tuose miestuose, kuriuose fiksuojamas išaugęs turistų skaičius (Vilnius, Druskininkai, Kaunas, Klaipėda). Nors analizuojamu laikotarpiu Palangoje buvo sparčiai plečiama turizmo infrastruktūra (įsteigta arba sutvarkyta 13 turizmo traukos objektų, pritraukta 19 mln. privačių lėšų), tačiau 2014 m., lyginant su 2007 m., visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių buvo 125 tūkst. mažiau. Šie rezultatai gali būti paaiškinti sumažėjusiu atvykstančių turistų skaičiumi iš Rusijos. Ypač geri rezultatai pritraukiant turistus pasiekti Trakuose, kuriuose per 2007–2013 m. buvo įrengtas arba sutvarkytas 21 turizmo traukos objektas, kurį aplankė daugiau kaip 605 tūkst. lankytojų.

Gerus rezultatus lėmė dvi svarbiausios priežastys – patogi geografinė padėtis (arti sostinė) ir nuosekliai plečiama turizmo infrastruktūra. Pastebėtina, kad nors toliau nuo didžiųjų miestų nutolusiose gyvenamosiose vietovėse buvo investuojama į turistų traukos objektų plėtrą, tačiau šiose vietovėse išsikūrę objektai pritraukė mažiau lankytojų ir 2014 m., lyginant su 2007 m., visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius sumažėjo.

Pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ buvo siekiama skatinti viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos ekologiniam (pažintiniam), aktyvaus poilsio turizmui plėtrą. Per 2007–2013 m. laikotarpį įgyvendinti 32 projektai 17-oje į vertinimo objektą patenkančių gyvenamųjų vietovių.⁶⁴ Šiose gyvenamosiose vietovėse buvo sukurta naujų ar sutvarkyta esamų 50 turistų traukos objektų. Daugiausia sukurtų naujų ar sutvarkytų esamų objektų buvo Trakuose (16 objektų; įrengtas paplūdimys, 14 prieplaukų, rekonstruotas tiltas) ir Birštone (sutrarkyti 7 objektai susiję su mineralinio vandens pritaikymu turizmo reikmėms). Pagal priemonę buvo sutvarkyti 2 miestuose esantys 3 parkai (Vilniuje, Druskininkuose), įrengti 4 kempingai, 7 miestuose sutvarkyti paplūdimiai, įrengti dviračių takai ir kiti rekreaciniai turizmo objektai. Galima išskirti Klaipėdos mieste įgyvendintus 3 projektus, skirtus Lietuvos jūrų muziejaus delfinariumo infrastruktūros plėtrai. Pagal šią priemonę įgyvendinant projektus į vertinimo objektą patenkančiose gyvenamosiose vietovėse pritraukta 20 mln. eurų privačių investicijų į turizmo infrastruktūrą ir paslaugų kūrimą, didžioji dalis (19 mln. eurų) – Druskininkuose (statant uždara kalnų slidinėjimo trasą).

Pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ES struktūrinė parama buvo teikiama viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiskam pritaikymui turizmo reikmėms. Per visą laikotarpį įgyvendinti 68 projektai, iš kurių 45 projektai 19-oje skirtingų į vertinimo objektą patenkančių gyvenamųjų vietovių.⁶⁵ Pažymėtina, kad 40 proc. visų projektų buvo įgyvendinta trijuose miestuose:

- **Vilniuje** įgyvendinti 7 projektai: tvarkyta Katedros varpinė, įrengtas karilionas Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčios bokšte, turizmo reikmėms pritaikytos Vilniaus bastėjos liekanos ir Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčios bokštas, įrengtas Vytauto Kasiulio muziejus bei turizmo reikmėms pritaikytas Bernardinų sodas, finansuoti Sapiegų rūmų restauravimo ir pritaikymo turizmo reikmėms darbai.
- **Kaune** – 6 projektai: restauruotas Vytauto Didžiojo karo muziejus, Nacionalinis Kauno dramos teatras, IX-ojo forto statiniai pritaikyti turizmui, taip pat buvo finansuotas Paminklinės Prisikėlimo bažnyčios aplinkos tvarkymas, Pažaislio kamaldulių vienuolyno svečių namo restauravimas, sutvarkytas ir turizmo reikmėms pritaikytas Kauno Bernardinų vienuolyno ir Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios pastatų kompleksas.
- **Palangoje** įgyvendinti 5 projektai, iš kurių 2 skirti Palangos gintaro muziejaus restauravimui, dar 2 projektai buvo skirti Palangos botanikos parko sutvarkymui. Panaudojant ES struktūrinę paramą rekonstruota Palangos vasaros koncertų salė.

Per šį laikotarpį į vertinimo objektą patenkančiose gyvenamosiose vietovėse sutvarkyti nemažiau kaip 21 dvarų (rūmų) paveldo objektas, 9 sakralinio kultūros paveldo objektai, 4 pilys ar jų dalys, 2 kapinės, ir 13 kitų istorinių pastatų.⁶⁶ Kultūros ministerijos duomenimis, 2014 m. Lietuvoje buvo 3.359 pavieniai ir kompleksiniai nekilnojamojo kultūros paveldo objektai (kompleksiniai objektai apskaičiuoti kaip 1 vienetas). Panaudojant ES struktūrinę paramą į vertinimo objektą patenkančiose gyvenamosiose vietovėse sutvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai sudaro apie 2 proc., skaičiuojant nuo visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų Lietuvoje. Nors sutvarkytų paveldo objektų skaičius nėra didelis, tačiau svarbu tai, kad visi į vertinimo objektą įtrauktuose miestuose ir miesteliuose paveldo objektai buvo tvarkomi kompleksiskai, juos aktualizuojant ir įveiklinant. Įgyvendinant projektus buvo apsaugoti nuo tolimesnio nykimo reikšmingi Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo objektai (Tytuvėnų vienuolyno ansamblis, Užutrakio dvaras, Sapiegų rūmai, Gelgaudiškio dvaras, Oginskio dvaras).⁶⁷ Praėjus 3 metams, dalyje projektų įgyvendinimo metu sutvarkytų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsilankė 1.028.575 lankytojai. Šis lankytojų skaičius sudaro apie 8 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. laikotarpiu atvykstančiųjų ir vietinių turistų skaičiaus Lietuvoje.

Pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-03-V „Nacionalinės svarbos turizmo projektai“ buvo finansuojami dalykiniam turizmui, tarptautinių renginių organizavimui reikalingos infrastruktūros plėtros projektai. Per analizuojamą laikotarpį buvo įgyvendinti 7 projektai (visi į vertinimo objektą patenkančiose miestuose) ir jų metu pastatyti 2 nauji ir rekonstruoti (modernizuoti) 5 nacionalinės svarbos turizmo objektai:

⁶⁴ Anykščiai, Birštonas, Biržai, Druskininkai, Žagarė, Jurbarkas, Kaunas, Klaipėda, Lazdijai, Molėtai, Panemunė, Palanga, Pasvalys, Švenčionėliai, Trakai, Vilnius, Zarasai.

⁶⁵ Birštonas, Biržai, Jurbarkas, Kaunas, Tytuvėnai, Klaipėda, Kretinga, Marijampolė, Neringa, Palanga, Plungė, Rietavas, Rokiškis, Mosėdis, Gelgaudiškis, Šilutė, Tauragė, Trakai, Vilnius.

⁶⁶ Kitų istorinių pastatų grupei priskirti įvairūs istoriniai pastatai, fortifikaciniai statiniai (fortas, arsenalas) ir kita.

⁶⁷ ESTEP, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas. Galutinė ataskaita. 2015 m. liepos 1 d. Vilnius, 16-18, 42 psl.

- Kaune Nemuno saloje pastatyti Kauno pramogų ir sporto rūmai, kuriuose įvairių renginių metu gali tilpti nuo 13 iki 20 tūkst. žiūrovų.
- Kaune rekonstruoti „Girstučio“ kultūros ir sporto rūmai. Po rekonstrukcijos įkurtas daugiavandens vandens sporto, pramogų ir sveikatingumo kompleksas.
- Klaipėdoje pastatytas daugiavandens sporto ir pramogų kompleksas.
- Alytaus mieste rekonstravus Alytaus sporto ir rekreacijos centrą įrengtas daugiavandens pramogų ir sporto kompleksas, talpinantis apie 5 tūkst. žiūrovų.
- Elektrėnuose rekonstruota tarptautinius standartus atitinkanti ledo arena.
- Ignalinoje modernizuotas vienas didžiausių žiemos sporto centrų Lietuvoje. Po modernizacijos centras atitinka tarptautinius standartus.
- Vilniuje modernizuoti „LITEXPO“ parodų rūmai.

Įgyvendinant šiuos projektus buvo pritraukta 7 mln. eurų, iš kurių 6 mln. eurų statant Kauno pramogų ir sporto rūmus Nemuno saloje. Šiuo metu tik po vieno projekto pabaigimo yra praėję daugiau kaip 3 m. (Nacionalinio parodų, kongresų ir pramoginių renginių centro „LITEXPO“ įkūrimas), todėl išsamių duomenų apie lankytojų srautus visuose objektuose dar nėra. Per trejus metus LITEXPO apsilankė 36.980 lankytojų, t. y. 0,3 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. laikotarpiu atvykstančiųjų ir vietinių turistų skaičiaus Lietuvoje.

Pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų/ produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“ buvo remiami privačių kultūros paveldo objektų tvarkomieji statybos darbai, siekiant skatinti privačių juridinių asmenų investicijas į turizmą. 2007–2013 m. laikotarpiu buvo įgyvendintas 41 projektas, iš kurių 31 projektas 10-yje į vertinimo objektą patekusių gyvenamųjų vietovių.⁶⁸ Įgyvendinant projektus buvo pastatyti nauji arba sutvarkyti esami 29 turistų traukos objektai. Daugiausia objektų sutvarkyta Druskininkuose (6), Palangoje (5), Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje (po 4). Druskininkuose modernizuota „Draugystės“ sanatorija, įkurtas didžiausias Baltijos šalyse sveikatinimo paslaugų kompleksas „Radnyčėlė“, įrengtas konferencijų centras ir SPA centras. Pagal priemonę įkurtose apgyvendinimo, sveikatinimo įstaigose apsilankė 1 568,5 tūkst. lankytojų, t. y. 11 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. laikotarpiu atvykstančiųjų ir vietinių turistų skaičiaus Lietuvoje.

Apibendrinimas:

- 1) Panaudojant ES struktūrinę paramą Lietuvoje buvo sukurti arba sutvarkyti 336 turistų traukos objektai, iš kurių 237 (70 proc.) buvo miestuose ir dideliuose miesteliuose. Turistų traukos objektai buvo kuriami arba tvarkomi 60-tyje į vertinimo objektą patekusių gyvenamųjų vietovių.
- 2) Didžioji dalis projektų įgyvendinti penkiuose daugiausia turistų pritraukiančiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ir Druskininkuose. Šiuose miestuose buvo trečdalis visų ES struktūrinės paramos lėšomis įkurtų arba sutvarkytų objektų.
- 3) Praėjus 3 metams nuo dalies projektų užbaigimo, juose apsilankė 7,2 mln. lankytojų, iš kurių 5,5 mln. (76 proc.) teko miestuose ir dideliuose miesteliuose įsikūrusiems objektams, t. y. 39 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2014 m. laikotarpiu atvykstančiųjų ir vietinių turistų skaičiaus Lietuvoje.
- 4) Turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrai šalyje pritraukta 118,73 mln. eurų privačių (projektų vykdytojų) investicijų, iš kurių 99,29 mln. eurų arba 84 proc. teko miestams ir dideliems miesteliams. Daugiausia lėšų pritraukta Druskininkuose (39 mln.), Palangoje (19 mln.) ir Vilniuje (15 mln.).
- 5) Panaudojant ES lėšas buvo išsaugotas ir turizmo reikmėms pritaikytas reikšmingas nekilnojamasis kultūros paveldas. ES struktūrinės paramos lėšomis Lietuvoje sutvarkyti 75 nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, iš kurių 49 į vertinimo objektą patenkančiose gyvenamosiose vietovėse (apie 2 proc. visų Lietuvoje esančių paveldo objektų). 2007–2013 m. laikotarpiu daugiausia investuota į dvarų kultūros paveldo išsaugojimą ir pritaikymą turizmo reikmėms.
- 6) Šėsiuose miestuose buvo investuota į nacionalinės svarbos turizmo infrastruktūros plėtrą. Didžioji dalis lėšų skirta daugiavandens kultūros ir sporto centrų plėtrai Kaune, Klaipėdoje ir Alytuje.

⁶⁸ Druskininkai, Dūkštas, Kaunas, Klaipėda, Neringa, Palanga, Panevėžys, Šiauliai, Utena, Vilnius.

4.8 APLINKOS KOKYBĖS GERINIMAS, VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO INFRASTRUKTŪROS RENOVAVIMAS IR PLĖTRA (D6)

Vertinamos priemonės:

- VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas;
- VP3-1.4-AM-06-R Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas;
- VP3-3.1-AM-01-V Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra.

45 lentelė. Vertinamų priemonių intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose

Priemonė	Projektų skaičius šalyje	Projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas, mln. EUR	Miestų ir miestelių, kuriuose vykdyti projektai, skaičius
VP3-3.1-AM-01-V	158	115	409,2	102
VP3-1.4-AM-04-R	86	63	21,9	48
VP3-1.4-AM-06-R	59	21	7,0	16
Iš viso	303	161	438,1	170

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

2001 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, tradicinių būstų skaičius Lietuvoje buvo 1 275 055, iš jų 973 975 (76 proc.) buvo prisijungę prie vandentiekio tinklo, o 942 128 (74 proc.) – prie kanalizacijos. Taigi 1 iš 4 tradicinių būstų neturėjo vandentiekio arba kanalizacijos. Būtent todėl buvo nuspręsta ES struktūrinę paramą skirti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai. Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ tikslas buvo modernizuoti ir išplėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą pagal nustatytuosius paslaugų kokybės, aplinkosaugos ir sveikatos apsaugos reikalavimus. Pagal priemonę buvo remiamos šios veiklos: *nuotekų valymo įrenginių renovavimas ir statyba, nuotekų ir vandentiekio tinklų renovavimas ir plėtra, dumblo tvarkymo infrastruktūros kūrimas, vandens gerinimo įrenginių rekonstravimas ir statyba.*

2007–2013 m. laikotarpiu pagal priemonę išmokėtas finansavimas sudarė 586,7 mln. EUR. Pagal priemonę iš viso buvo finansuoti 158 projektai, iš jų pagal 115 projektų bent dalis veiklų buvo vykdoma miestuose ir dideliuose miesteliuose. Projektai buvo įgyvendinami 102 į vertinimo objektą patekusiose gyvenamosiose vietovėse. Dauguma projektų apėmė ne vieną gyvenamąją vietovę, ne tik miesto, bet ir kaimo gyvenamąsias vietoves, todėl sudėtinga nustatyti, kokia dalis investicijų teko vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų plėtrai vertinamuose miestuose ir miesteliuose. Apytiksliai vertinimu⁶⁹, miestuose ir miesteliuose vykdytiems projektams išmokėtas finansavimas sudarė apie 409,2 mln. EUR, tačiau dalis šių investicijų teko ir aplink miestus ir miestelius esančioms kaimo gyvenamosioms vietovėms. Daugiausia investicijų buvo nukreipta į vidutinius ir mažus miestus (atitinkamai 180,8 mln. EUR ir 90,1 mln. EUR). Tačiau vertinant pagal investicijų sumą vienam gyventojui, mažuose miestuose ji buvo didžiausia (1555 EUR/gyv.), dideliuose miesteliuose buvo taip pat didelė (1027 EUR/gyv.), o miestuose ir didmiesčiuose buvo santykinai nedidelė (atitinkamai 237 ir 70 EUR/gyv.).

Įgyvendinus projektus, 176 147 gyventojams buvo sudaryta galimybė prisijungti prie nuotekų tvarkymo tinklų, o 117 931 gyventojui – prie vandentiekio, iš jų miestuose ir dideliuose miesteliuose atitinkamai 104 660 ir 81 708 gyventojams (žr. 47 lentelė). Tačiau prie sukurtos infrastruktūros prisijungė mažiau gyventojų: miestuose ir miesteliuose prie nuotekų tvarkymo tinklų prisijungė 71 594 gyventojai, o prie vandentiekio – 45 191 gyventojai. Taip pat įgyvendinant projektus miestuose ir dideliuose miesteliuose buvo nutiesta 1811 km nuotekų tinklų ir 1327 km vandentiekio tinklų, pastatyti 42 nauji nuotekų valymo įrenginiai ir 4 nauji vandentiekio įrenginiai.

46 lentelė. Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ ES investicijų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą

	Didieji miestai	Vidutiniai miestai	Maži miestai	Miesteliai
ES investicijų, EUR*	84 992 099	180 780 416	90 122 689	53 281 980
ES investicijų pasiskirstymas	21%	44%	22%	13%
ES investicijų suma vienam gyventojui, EUR/gyv.	70	237	1555	1027

* Dalis ES investicijų buvo panaudota šalia miestų esančių kaimo gyvenamųjų vietovių nuotekų ir vandentiekio tinklų atnaujinimui ir plėtrai.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal APVA pateiktus duomenis.

⁶⁹ Pagal APVA pateiktus duomenis.

47 lentelė. Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ produktų ir rezultatų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą

Stebėsenos rodiklis	Didžiuosiuose miestuose	Vidutiniuose miestuose	Mažuose miestuose	Dideliuose miesteliuose	Kaime	Iš viso šalyje
<i>Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė prisijungti prie nuotekų tvarkymo (NT) tinklų, skaičius</i>	19762	54325	18569	12004	71487	176147
<i>Gyventojų, kurie prisijungė prie nuotekų tvarkymo (NT) tinklų, skaičius</i>	14731	37037	11474	8352	33506	105100
<i>Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė prisijungti prie vandentiekio (VT) tinklų, skaičius</i>	21627	39486	12954	7641	36223	117931
<i>Gyventojų, kurie prisijungė prie vandentiekio (VT) tinklų, skaičius</i>	9701	23322	7297	4871	19856	65047
<i>Nauji ir rekonstruoti nuotekų tinklai, km</i>	419	838	335	219	669	2480
<i>Nauji ir rekonstruoti vandentiekio tinklai, km</i>	343	628	221	135	368	1695
<i>Pastatyti nauji nuotekų valymo įrenginiai</i>	1	16	17	8	0	42
<i>Pastatyti nauji vandentiekio įrenginiai</i>	0	2	2	0	0	4

Šaltinis: parengta autorių pagal APVA pateiktus duomenis.

2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, kanalizaciją turėjo 1 176 028 (85,6 proc.) tradiciniai būstai, o vandentiekį – 1 179 222 (85,8 proc.) tradiciniai būstai. Atsižvelgiant į vidutinį gyventojų skaičių tradiciniame būste apskaičiuota, kad 2011 m. prie nuotekų tvarkymo tinklų buvo prisijungę apie 2 561,5 tūkst., o prie vandentiekio – apie 2 568,5 tūkst. Lietuvos gyventojų. Įgyvendinus vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektus prie nuotekų tinklo prisijungusių gyventojų skaičius šalyje išaugo 4 proc. (+105,1 tūkst. gyventojų), o prie vandentiekio – 2,5 proc. (+65,0 tūkst. gyventojų). Atitinkamai, priemonės įgyvendinimas sumažino neprisijungusių prie nuotekų tinklo gyventojų skaičių šalyje apie 24 proc., o prie vandentiekio – apie 15 proc. Rezultatai miestuose ir miesteliuose nebuvo įvertinti, kadangi Aplinkos ministerija tikslų duomenų apie prisijungusiųjų prie nuotekų ir vandentiekio tinklų gyventojų skaičių vertinimo metu neturėjo.

Aplinkos kokybei gerinti buvo skirtos minėtos dvi priemonės: priemonė Nr. VP3-1.4-AM-04-R „Vandens telkinių būklės gerinimas“ ir Nr. VP3-1.4-AM-06-R „Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“. Šioms priemonėms buvo skirtas beveik 32 mln. ir 14 mln. EUR finansavimas.

Priemonės Nr. VP3-1.4-AM-04-R „Vandens telkinių būklės gerinimas“ tikslas buvo gerinti paviršinių vandens telkinių ekologinę ir (arba) cheminę būklę. Pagal priemonę buvo finansuojamos įvairios veiklos: paviršinių vandens telkinių valymas ir tvarkymas, artimo natūraliam hidrologinio režimo atkūrimas, teršalų prietakos į telkinius mažinimo priemonių taikymas ir gamtosauginis pakrančių valymas ir sutvarkymas. Iš viso buvo įgyvendinti 86 projektai, iš jų 63 projektai – į vertinimo apimtį patenkančiuose miestuose ir miesteliuose. Projektai buvo įgyvendinami 48 iš 137 analizuojamų gyvenamųjų vietovių. Daugiausia projektų įgyvendinta Alytaus, Joniškio, Raseinių ir Visagino miestuose (po 3 projektus). Dalies projektų veiklos buvo vykdomos keliuose šalia esančiuose vandens telkiniuose, taigi bendras vandens telkinių, kuriems buvo taikytos būklės gerinimo priemonės, skaičius yra 79, tai sudaro 0,003 proc. visų Lietuvoje esančių upių ir ežerų, kurių Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, Lietuvoje yra apie 25 tūkst. 2012 m. Aplinkos apsaugos agentūra atliko upių ir ežerų būklės apžvalgą, kuri apėmė 120 upių (171 tyrimų vietą)⁷⁰ ir 71 ežerą ir tvenkinį⁷¹. Nustatyta, kad geros ekologinės būklės ar gero ekologinio potencialo reikalavimų neatitiko 80 upių (112-oje tyrimo vietų) ir 49 ežerai ir tvenkiniai.

Priemonės Nr. VP3-1.4-AM-06-R „Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“ tikslas buvo gerinti aplinkos kokybę – tvarkyti kraštovaizdį ir saugoti požeminį vandenį nuo esamos ir potencialios taršos aplinkai pavojingomis medžiagomis. Pagal priemonę remiamos veiklos: senų apleistų statinių ir kitų aplinką žalojančių objektų likvidacija ir praeityje užterštų teritorijų išvalymas pašalinant aplinkai pavojingas medžiagas. Iš viso buvo įgyvendinti 59 projektai, iš jų tik 21 analizuojamuose miestuose ir miesteliuose. Daugiausia projektų buvo įvykdyta Vilniaus mieste (3) ir Klaipėdoje (3), Kaune buvo įgyvendinti 2 projektai, o likusiuose 13 miestų ir miestelių po 1 projektą.

⁷⁰ Aplinkos apsaugos agentūra. (2012). Upių būklės apžvalga

⁷¹ Aplinkos apsaugos agentūra. (2012). Ežerų būklės apžvalga

48 lentelė. Vertinamų priemonių produktai ir rezultatai

<i>Stebėsenos rodiklis</i>	Rodiklio reikšmė šalyje	Rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Rezultatų dalis miestuose ir miesteliuose, %	Miestų ir miestelių skaičius
<i>Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė prisijungti prie nuotekų tvarkymo (NT) tinklų, skaičius</i>	176147	104660	59%	102
<i>Gyventojų, kurie prisijungė prie nuotekų tvarkymo (NT) tinklų, skaičius</i>	105100	71594	68%	102
<i>Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė prisijungti prie vandentiekio (VT) tinklų, skaičius</i>	117931	81708	69%	98
<i>Gyventojų, kurie prisijungė prie vandentiekio (VT) tinklų, skaičius</i>	65047	45191	69%	97
<i>Nauji ir rekonstruoti nuotekų tinklai, km</i>	2480	1811	73%	100
<i>Nauji ir rekonstruoti vandentiekio tinklai, km</i>	1695	1327	78%	103
<i>Pastatyti nauji nuotekų valymo įrenginiai</i>	42	42	100%	41
<i>Pastatyti nauji vandentiekio įrenginiai</i>	4	4	100%	3
<i>Praeityje užterštų teritorijų tvarkymo projektų skaičius</i>	59	21	36%	16
<i>Išvalytų teritorijų plotas, ha</i>	86	12	14%	11
<i>Vandens telkinių būklės gerinimo projektų skaičius</i>	86	63	73%	48
<i>Vandens telkinių, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės, skaičius</i>	107	79	74%	48
<i>Sutvarkytas taikant vandens telkinių būklės gerinimo priemones plotas, ha</i>	461	341	74%	48

Šaltinis: parengta autorių pagal APVA pateiktus duomenis.

Apibendrinimas:

- 1) Vertinamų priemonių įgyvendinimas prisidėjo prie gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo didinimo, kadangi pagal šias priemones buvo gerinama vandens telkinių ekologinė būklė, tvarkomos praeityje užterštos teritorijos, plėtojama vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, kad daugiau šalies gyventojų galėtų naudoti kokybišką geriamąjį vandenį, o nevalytos buitinės nuotekos nepatektų į paviršinius vandenį ir nekeltų pavojaus aplinkai.
- 2) Įgyvendinus projektus, finansuotus pagal priemonę Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ prie nuotekų tvarkymo tinklų prisijungusių gyventojų skaičius šalyje išaugo 4 proc. (+105,1 tūkst. gyventojų), o prie vandentiekio – 2,5 proc. (+65,0 tūkst. gyventojų). Atitinkamai neprisijungusių prie vandentiekio gyventojų skaičius sumažėjo 15 proc. lyginant su 2011 m., o neprisijungusių prie kanalizacijos sumažėjo 24 proc.
- 3) Pagal priemonę Nr. VP3-1.4-AM-04-R „Vandens telkinių būklės gerinimas“ buvo įgyvendinti 63 projektai, 48 vertinamuose miestuose ir miesteliuose. Įgyvendinus pagal priemonę finansuotus projektus miestuose ir miesteliuose buvo išvalyta 341 ha vandens telkinių, daugiausia Alytaus, Joniškio, Raseinių ir Visagino miestuose esančių arba su jais besiribojančių vandens telkinių.
- 4) Pagal priemonę Nr. VP3-1.4-AM-06-R „Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“, buvo įgyvendintas 21 projektas į vertinimo objektą patenkančiose gyvenamosiose vietovėse. Daugiausia aplinkos kokybės gerinimo projektų buvo įgyvendinta didmiesčiuose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje). Įgyvendinant projektus miestuose buvo likviduojami senų gamyklų pastatai ir valomos aplink juos esančios sunkiaisiais metalais ir naftos produktais užterštos teritorijos, tačiau pagrindinės intervencijos buvo sutelktos ne miestuose, o kaimo gyvenamosiose vietovėse.

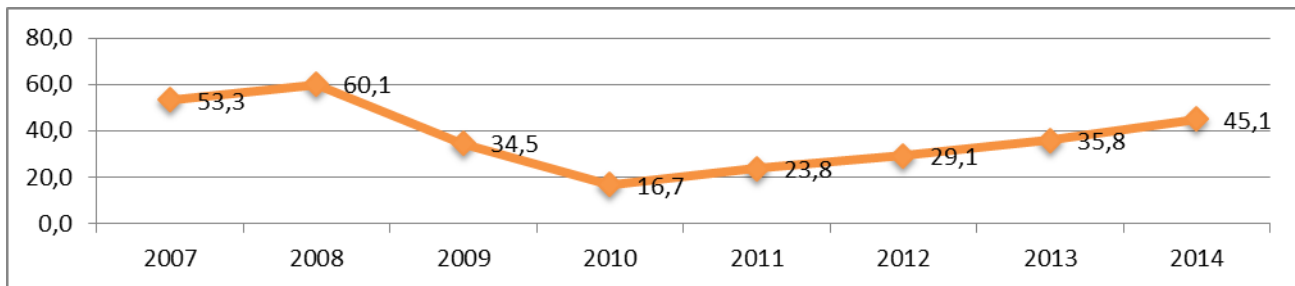
5 GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO DINAMIKA 2007–2014 M.

Šiame skyriuje analizuojami vertinime naudojamo mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso rezultatai. Poskyriuose analizė atliekama lyginant 2007 m. ir 2014 m. MTGKI ir jo atskirų dimensijų indeksų rezultatus pagal savivaldybių grupes (didieji miestai, probleminės teritorijos, regioniniai ekonomikos augimo centrai ir kitos savivaldybės). Kiekviename poskyryje visų pirma apžvelgiamos Lietuvos tendencijos, tuomet analizuojamos didžiausios ir mažiausios indekso reikšmės bei savivaldybių pozicijos pokyčiai MTGKI dimensijų indeksų reitinguose. Detaliau aptariami išskirtiniai atvejai ir bendrosios tendencijos savivaldybių grupėse. Pastebėtina, kad regioninių ekonomikos augimo centrų MTGKI ir jo atskirų dimensijų rezultatai yra papildomai analizuojami jiems skirtose atvejo studijoje. Paskutiniajame poskyryje pateikiama suminio MTGKI rezultatų analizė, statistinis tyrimas analizės rezultatų apibendrinimas.

5.1 MATERIALINIŲ GYVENIMO SĄLYGŲ (D1) INDEKSO DINAMIKA

Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas rodo tam tikroje teritorijoje gyvenančių individų apsirūpinimą materialiniais (baziniais) ištekliais. Vertinant materialines gyvenimo sąlygas atsižvelgiama į gyventojų pajamas, užimtumo rodiklius, apsirūpinimą būstu.

11 pav. Materialinių gyvenimo sąlygų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas (toliau – MGS) Lietuvoje 2008 m. buvo didesnis nei 2007 m., tačiau 2009–2010 m. sumažėjo beveik tris kartus. Nuo 2011 m. MGS augo, tačiau dar nepasiekė 2007 m. lygio. MGS nuo 2007 m. iki 2014 m. Lietuvoje sumažėjo 8,2 punkto. Tai reiškia, kad **materialinės gyvenimo sąlygos Lietuvoje 2014 m. buvo blogesnės nei 2007 m.** 2007 m. skirtumas tarp geriausios ir blogiausios materialinių gyvenimo sąlygų indekso reikšmės buvo 58,7 punkto (didžiausia indekso reikšmė buvo Vilniaus mieste, o mažiausia – Jurbarko raj.). 2014 m. atotrūkis tarp geriausią ir blogiausią MGS reikšmę turinčių savivaldybių išaugo iki 68,7 punkto (žr. 49 lentelė). Nuo 2007 m. iki 2014 m. dešimtyje savivaldybių materialinės gyvenimo sąlygos pagerėjo. MGS reikšmė labiausiai pagerėjo Druskininkų r. sav. (10,6 punkto), o labiausiai pablogėjo Visagino sav. (-34,4 punkto). Didžiausią įtaką neigiamam pokyčiui turėjo nuo 2010 m. sumažėjusi užimtų gyventojų dalis ir išaugęs nedarbas.

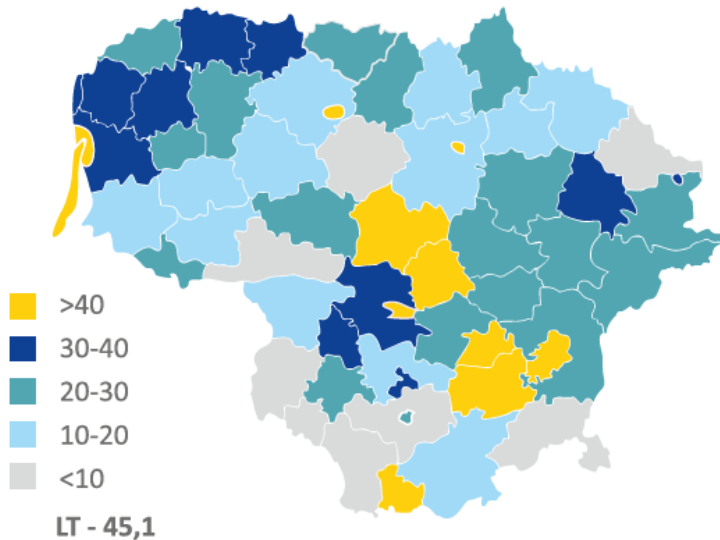
Didžiųjų miestų savivaldybės tiek 2007 m., tiek ir 2014 m. buvo MGS reitingo viršuje. Tačiau šiose savivaldybėse materialinės gyvenimo sąlygos 2007–2014 m. laikotarpiu kito nevienodai: 2 iš 5 savivaldybių MGS reikšmė padidėjo (Panevėžio m. sav. ir Klaipėdos m. sav.). Kitose didžiųjų miestų savivaldybėse MGS reikšmė sumažėjo. Daugiausia prie MGS pablogėjimo prisidėjo išaugęs registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis.

Didžioji dalis **probleminių teritorijų** pagal MGS reikšmes 2007 m. buvo reitingo pabaigoje (išskyrus Jonavos r. sav. ir Mažeikių r. sav.). 2014 m. esminių pokyčių nebuvo įvykę – probleminės teritorijos buvo antroje reitingo pusėje. 10 iš 14 probleminių teritorijų MGS reikšmė pablogėjo. Vienoje iš probleminių teritorijų (Druskininkų sav.) fiksuojamas didžiausias MGS reikšmės padidėjimas Lietuvoje – prie pagerėjusių materialinių gyvenimo sąlygų labiausiai prisidėjo augantis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, pasiekti geri daugiabučių renovacijos rezultatai ir reikšmingai padidėjęs naudingas plotas, tenkantis vienam gyventojui. Pasiiekti dar didesnę MGS pokytį Druskininkų sav. trukdė nuo 2010 m. išaugęs bedarbių skaičius ir sumažėjęs užimtumas. MGS reikšmė taip pat didėjo Joniškio r. sav., Akmenės r. sav. ir Ignalinos r. sav. Kaip ir Druskininkų sav., šiose savivaldybėse prie pagerėjusių materialinių gyvenimo sąlygų labiausiai prisidėjo didėjantis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis bei geri daugiabučių renovacijos rezultatai. Vis dėlto net 10 iš 14 probleminių savivaldybių materialinės gyvenimo sąlygos nuo 2007 m. iki 2014 m. pablogėjo. Šiose savivaldybėse lėčiau vyko daugiabučių renovacija, lėčiau augo darbo užmokestis ir išliko aukštesnis nedarbas.

Visuose 6 (be Mažeikių raj. sav.) regioniniuose ekonomikos augimo centruose 2014 m. MGS reikšmė buvo mažesnė nei 2007 m. Neigiamas MGS pokytis varijuoja nuo -9,8 punkto Marijampolės sav. iki -34,4 punkto Visagino sav. Regioniniuose ekonomikos augimo centruose didžiausią įtaką sumažėjusiai MGS reikšmei turėjo lėtai augantis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, pasyvi daugiabučių renovacija ir nuo 2009 m. reikšmingai sumažėjęs užimtumas.

Iš 35 savivaldybių, kurioms 2007–2014 m. nebuvo suteiktas specialus statusas, MGSİ reikšmės pokytis varijuoja nuo +5,1 punkto Neringos sav. iki -27,1 punkto Kalvarijos sav. Tik 4 savivaldybėse (Neringos sav., Trakų r. sav., Kėdainių r. sav., Kauno r. sav.) MGSİ reikšmės pokytis buvo teigiamas. Prie teigiamo MGSİ pokyčio Neringos sav. prisidėjo augantis darbo užmokestis, didėjantis užimtumas ir padidėjęs gyvenamųjų patalpų plotas, tenkantis vienam gyventojui. Didelį neigiamą MGSİ pokytį Kalvarijų sav. lėmė sumažėjęs užimtumas ir lėtai vykdyta daugiabučių renovacija.

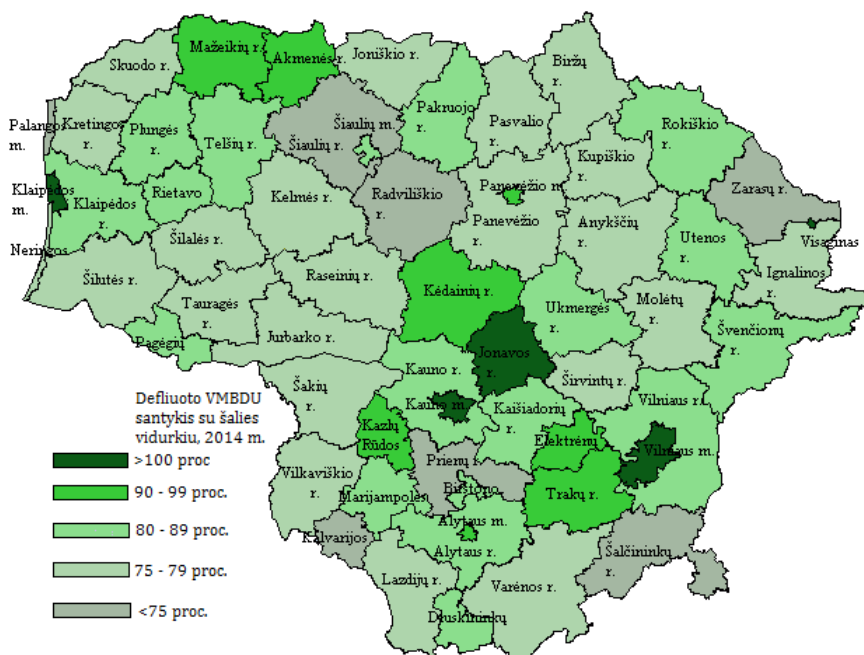
3 žemėlapis. Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vienas svarbiausių materialinių gyvenimo sąlygų indekso rodiklių yra vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (toliau – VMBDU). VMBDU Lietuvos savivaldybėse smarkiai skiriasi (žr. 4 žemėlapis). Didžiausias realus VMBDU (didesnis už šalies vidurkį) 2014 m. buvo trijų didžiųjų miestų, Visagino ir Jonavos raj. savivaldybėse, taip pat kitose miestų savivaldybėse ir savivaldybėse, kuriose yra didesnių pramonės įmonių. Tarp savivaldybių, kuriose VMBDU buvo mažiausias, pateko kai kurios probleminės teritorijos, taip pat Šiaulių, Zarasų, Prienų rajonų savivaldybės. Atkreiptinas dėmesys, kad šiose savivaldybėse gyvenimo kokybės rodikliai, vertinant pagal suminį gyvenimo kokybės indeksą, materialinių gyvenimo sąlygų ir verslo konkurencingumo indeksą, yra vieni mažiausių Lietuvoje.

4 žemėlapis. Realus VMBDU Lietuvos savivaldybėse 2014 m. (vertinant 2007 m. kainomis)

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

49 lentelė. Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas 2007 m. ir 2014 m.

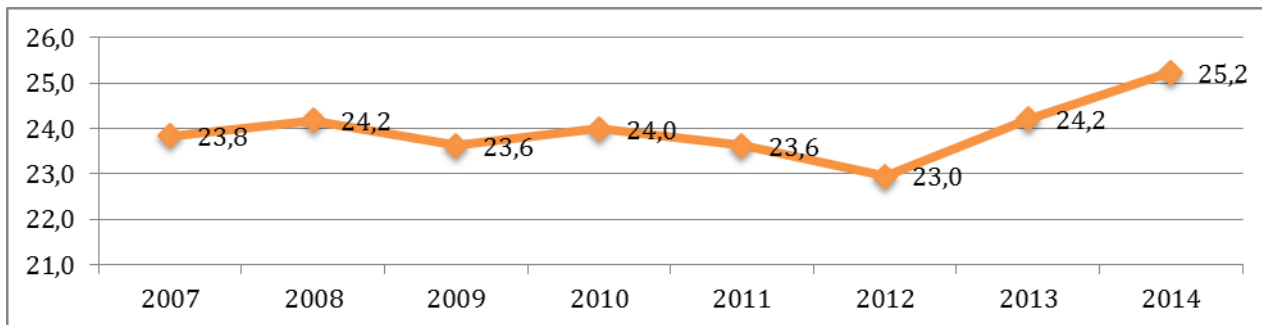
Teritorija	2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva	53,3	45,1	-8,2	-	-	-
Vilniaus m. sav. DM	77,0	69,1	-7,9	1	1	0
Klaipėdos m. sav. DM	58,3	60,5	2,1	3	2	1
Panevėžio m. sav. DM	47,3	52,7	5,3	10	3	7
Kauno m. sav. DM	55,5	50,7	-4,8	6	4	2
Elektrėnų sav.	56,0	50,1	-5,9	5	5	0
Jonavos r. sav. PT	49,2	48,3	-0,9	9	6	3
Kėdainių r. sav.	44,9	45,9	1,0	12	7	5
Neringos sav.	40,5	45,6	5,1	19	8	11
Šiaulių m. sav. DM	46,0	41,5	-4,5	11	9	2
Druskininkų sav. PT	30,7	41,3	10,6	37	10	27
Trakų r. sav.	36,7	41,1	4,5	22	11	11
Akmenės r. sav. PT	33,4	40,0	6,6	29	12	17
Visagino sav. RC	73,0	38,7	-34,4	2	13	-11
Birštono sav.	36,6	35,3	-1,4	23	14	9
Kauno r. sav.	34,2	35,2	1,0	25	15	10
Palangos m. sav.	41,3	34,9	-6,5	17	16	1
Kazlų Rūdos sav.	42,0	33,8	-8,3	15	17	-2
Klaipėdos r. sav.	49,4	33,2	-16,1	8	18	-10
Mažeikių r. sav. PT	58,1	33,0	-25,0	4	19	-15
Utenos r. sav. RC	50,5	32,8	-17,8	7	20	-13
Kretingos r. sav.	33,8	32,1	-1,8	27	21	6
Plungės r. sav.	38,9	30,0	-8,9	21	22	-1
Marijampolės sav. RC	39,7	29,9	-9,8	20	23	-3
Kaišiadorių r. sav.	41,6	29,6	-12,0	16	24	-8
Rietavo sav.	40,9	29,5	-11,4	18	25	-7
Ignalinos r. sav. PT	23,7	29,3	5,5	52	26	26
Vilniaus r. sav.	33,7	28,9	-4,8	28	27	1
Telšių r. sav. RC	43,0	27,5	-15,5	14	28	-14
Alytaus m. sav. RC	44,3	27,2	-17,1	13	29	-16
Joniškio r. sav. PT	18,5	26,7	8,3	58	30	28
Pagėgių sav.	32,7	24,7	-8,0	32	31	1
Švenčionių r. sav. PT	27,1	24,1	-3,0	46	32	14
Širvintų r. sav.	32,7	23,5	-9,2	34	33	1
Raseinių r. sav.	29,0	23,4	-5,6	42	34	8
Biržų r. sav.	32,7	22,2	-10,5	33	35	-2
Skuodo r. sav. PT	26,2	21,8	-4,4	48	36	12
Ukmergės r. sav.	33,9	21,6	-12,3	26	37	-11
Molėtų r. sav.	32,8	20,8	-12,0	31	38	-7
Anykščių r. sav.	32,6	20,7	-11,9	35	39	-4
Pakruojo r. sav.	31,6	20,3	-11,3	36	40	-4
Šilalės r. sav.	22,5	19,5	-3,0	55	41	14
Panevėžio r. sav.	22,7	19,4	-3,3	54	42	12
Rokiškio r. sav. PT	30,0	19,2	-10,9	38	43	-5
Šiaulių r. sav.	24,2	19,1	-5,1	51	44	7
Varėnos r. sav.	29,1	18,7	-10,4	41	45	-4
Prienų r. sav.	29,9	15,0	-14,9	40	46	-6
Kelmės r. sav. PT	18,3	13,4	-5,0	59	47	12
Tauragės r. sav. RC	26,7	13,3	-13,3	47	48	-1
Šakių r. sav.	30,0	12,5	-17,4	39	49	-10
Kupiškio r. sav.	36,6	12,4	-24,1	24	50	-26
Šilutės r. sav.	28,2	12,0	-16,2	43	51	-8
Pasvalio r. sav. PT	23,5	10,4	-13,1	53	52	1
Alytaus r. sav.	32,9	9,8	-23,2	30	53	-23
Radvilišio r. sav.	26,1	8,7	-17,4	49	54	-5
Zarasų r. sav.	27,2	8,1	-19,1	45	55	-10
Vilkaviškio r. sav.	24,8	7,7	-17,2	50	56	-6
Jurbarko r. sav. PT	18,3	5,8	-12,5	60	57	3
Šalčininkų r. sav. PT	20,4	3,5	-16,9	57	58	-1
Lazdijų r. sav. PT	22,3	2,4	-19,9	56	59	-3
Kalvarijos sav.	27,5	0,4	-27,1	44	60	-16

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.2 VERSLO KONKURENCINGUMO (D2) INDEKSO DINAMIKA

Antroji MTGKI dimensija yra „Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas“. Naujausioje akademinėje literatūroje akcentuojama individo asmeninė veikla (įskaitant ir darbą) bei urbanizuotoje teritorijoje veikiančio verslo konkurencingumas, kuris įvardijamas kaip svarus veiksnys, įtakojantis gyvenimo kokybę. Vertinant gyventojų verslumą ir verslo konkurencingumą atsižvelgiama į sukauptas materialines investicijas (toliau – MI), tiesiogines užsienio investicijas (toliau- TUI), įmonių apyvartą ir jų sukurtą pridėtinę vertę.

12 pav. Verslo konkurencingumo indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

Analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje verslo konkurencingumo indekso (toliau – VKSI) reikšmės dinamika nebuvo intensyvi – mažiausia reikšmė (23 punktai) buvo pasiekta 2012 m., o didžiausia – 2014 m. (25,2 punkto). VKSI Lietuvoje 2008–2010 m. mažėjo, išskyrus 2010 m., kurias buvo užfiksuotas minimalus (+0,4 punkto) padidėjimas. Nuo 2012 m. VKSI reikšmė didėja ir 2014 m. ji +1,4 punkto buvo didesnė nei 2007 m. 2007 m. atotrūkis tarp geriausios ir blogiausios VKSI reikšmės buvo 50,2 punkto (didžiausia indekso reikšmė buvo Mažeikių r. sav., o mažiausia – Skuodo r. sav.). 2014 m. atotrūkis tarp geriausią ir blogiausią VKSI reikšmę turinčių savivaldybių sumažėjo iki 39,6 punkto (žr. 50 lentelė).

Absoliučioje daugumoje (48 iš 60) Lietuvos savivaldybių VKSI reikšmė 2014 m. buvo didesnė nei 2007 m. Dar dešimtyje savivaldybių VKSI reikšmė 2014 m. šiek tiek (nuo -0,03 iki -1,7 punkto) sumažėjo. Pažymėtina, kad tik dviejose savivaldybėse (Neringos sav. ir Mažeikių r. sav.) VKSI reikšmė reikšmingai sumažėjo. Didžiausias teigiamas VKSI pokytis fiksuojamas Elektrėnų sav. (+10,7 punkto), o mažiausiais – Mažeikių r. sav. (-18,1 punkto). Teigiamą VKSI pokytį Elektrėnų sav. lėmė reikšmingai padidėjęs ūkio subjektų skaičius, išaugusios TUI, tenkančios vienam gyventojui, ir reikšmingai padidėjusi Elektrėnų sav. veikiančių įmonių apyvarta bei jų sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam. Nors Mažeikių r. sav. didėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius, tačiau, lyginant su 2007 m., buvo sukaupta mažiau TUI, taip pat sumažėjo sukauptų MI, o veikiančių įmonių apyvarta ir jų sukuriama pridėtinė vertė padidėjo labai nedaug.

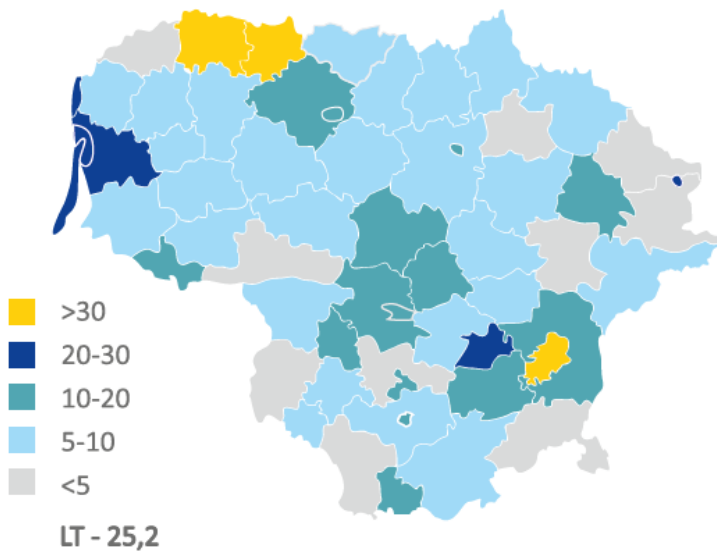
2007 m. didžiųjų miestų savivaldybės pagal VKSI reikšmes buvo reitingo pradžioje (2-13 vietoje). Pastebėtina, kad ši situacija reikšmingai nepasikeitė ir 2014 m. Analizuojamu laikotarpiu didžiųjų miestų savivaldybėse VKSI pokyčio dinamika nebuvo vienakryptė – trijose savivaldybėse (Klaipėdos m. sav., Panevėžio m. sav. ir Šiaulių m. sav.) VKSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo, o dviejose savivaldybėse (Vilniaus m. sav. ir Kauno m. sav.) nedaug sumažėjo. Didžiausias VKSI reikšmės pokytis fiksuojamas Klaipėdos m. sav. (+2 punkto), o mažiausias – Kauno m. sav. (-0,4 punkto). Lyginant su 2007 m., Klaipėdos m. sav. padidėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius, reikšmingai išsaugo TUI, tenkančių vienam gyventojui, ir padidėjo įmonių sukuriama pridėtinė vertė. Nors Kauno m. sav. reikšmingai padidėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius, tačiau lyginant su 2007 m., įmonių apyvarta ir jų sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam, praktiškai nepakito. Analizuojamu laikotarpiu Kauno m. sav. VKSI pokyčiui didžiausią įtaką turėjo sumažėjusios sukauptos MI investicijos, tenkančios vienam gyventojui.

Probleminės teritorijos tiek 2007 m., tiek 2014 m. pagal VKSI buvo reitingo 3-4 ketvirčiuose (išskyrus Akmenės r. sav. ir Mažeikių r. sav.). Akmenės r. sav., kuri 2014 m. reitinge buvo pirmoje vietoje, per 2007–2014 m. nuosekliai didėjo sukauptų MI ir TUI, tenkančių vienam gyventojui, taip didėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius. Iš 14 probleminių teritorijų VKSI reikšmė 12 teritorijų padidėjo (teigiamo pokyčio reikšmės varijuoja nuo +7,5 punkto Akmenės r. sav. iki +0,7 punkto Šalčininkų r. sav.). Didžiausias VKSI reikšmės sumažėjimas fiksuojamas Mažeikių r. sav., kurioje VKSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo -18,1 punkto mažesnė. Didžiausią įtaką Mažeikių r. sav. VKSI reikšmės sumažėjimui turėjo reikšmingai sumažėjusios TUI ir MI, tenkančios vienam gyventojui, ir nuo 2013 m. sumažėjusi įmonių sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam. Probleminėse teritorijose 2007–2014 m. laikotarpiu didėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius, tačiau didžiojoje dalyje savivaldybių (10 iš 14 savivaldybių) įmonių sukuriama pridėtinė vertė išliko tokia pati arba sumažėjo. Didesnį teigiamą verslo konkurencingumo indekso pokytį pasiekti stabdė blogi TUI rodiklio rezultatai – didžiojoje dalyje probleminių teritorijų (8 iš 14 savivaldybių) pritrauktų TUI, tenkančių vienam gyventojui, nepadidėjo.

Remiantis skaičiavimais, 2014 m. 4 regioniniuose ekonomikos augimo centruose VKSI reikšmė (lyginant su 2007 m.) buvo mažesnė. Marijampolės sav. buvo didžiausias neigiamas VKSI reikšmės pokytis (-1,7 punkto). Sumažėjusią VKSI reikšmę lėmė reikšmingai sumažėjusios sukauptos MI, tenkančios vienam gyventojui. Dviejuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose fiksuojamas teigiamas VKSI reikšmės pokytis, kuris varijuoja nuo +1,7 punkto Tauragės r. sav. iki +3,1 punkto Visagino sav. Teigiamą VKSI reikšmės pokytį Visagino sav. labiausiai lėmė didėjantis veikiančių ūkio subjektų skaičius ir padidėjusios MI, tenkančios vienam gyventojui. Pažymėtina, kad visuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose didėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius, tačiau geresnius rezultatus (didesnį teigiamą VKSI pokytį) pasiekti trukdė mažėjančios sukauptos MI ir prasti rezultatai pritraukiant TUI. Lyginant su 2007 m., visuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose įmonių apyvarta didėjo, tačiau sukuriama pridėti vertė, tenkanti vienam dirbančiajam išliko nepakitusi arba sumažėjo.

2014 m., lyginant su 2007 m., didžiojoje dalyje savivaldybių (31 iš 35), kurioms 2007–2014 m. nebuvo suteiktas specialus statusas, VKSI reikšmė padidėjo. Teigiama verslo konkurencingumo indekso reikšmė varijuoja nuo +10,7 punkto Elektrėnų sav. iki +0,5 punkto Klaipėdos r. sav. Dar 3 savivaldybėse (Molėtų r. sav., Kupiškio r. sav. ir Kretingos r. sav.) VKSI reikšmė šiek tiek (nuo -0,3 iki -0,9 punkto) sumažėjo. Didžiausias verslo konkurencingumo indekso reikšmės sumažėjimas (-13,8 punkto) fiksuojamas Neringos sav., kurioje lyginant su 2007 m., 5 iš 6 VKSI sudarančių rodiklių reikšmės buvo mažesnės. Didžiausią teigiamą VKSI pokytį, kuris yra Elektrėnų sav., lėmė išaugusios TUI, padidėjusi įmonių apyvarta ir sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam.

5 žemėlapis. Verslo konkurencingumo indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

50 lentelė. Verslo konkurencingumo indeksas 2007 m. ir 2014 m.

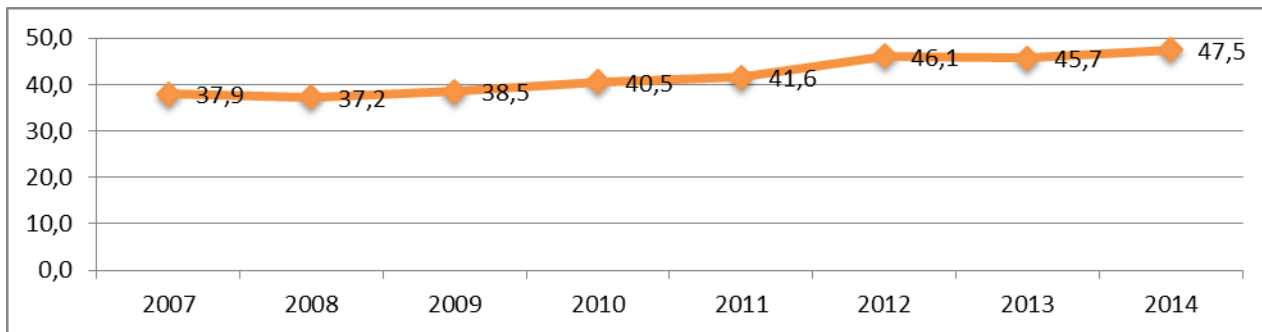
Teritorija		2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva		23,8	25,2	1,4	-	-	
Akmenės r. sav.	PT	34,9	42,3	7,5	4	1	3
Vilniaus m. sav.	DM	40,0	39,9	-0,1	2	2	0
Mažeikių r. sav.	PT	51,5	33,5	-18,1	1	3	-2
Klaipėdos m. sav.	DM	24,6	26,7	2,0	5	4	1
Elektrėnų sav.		15,5	26,3	10,7	11	5	6
Neringos sav.		39,0	25,2	-13,8	3	6	-3
Klaipėdos r. sav.		24,2	24,7	0,5	6	7	-1
Visagino sav.	RC	17,2	20,4	3,1	10	8	2
Palangos m. sav.		19,4	20,3	0,9	7	9	-2
Kėdainių r. sav.		17,6	19,0	1,4	9	10	-1
Kauno m. sav.	DM	18,3	17,9	-0,4	8	11	-3
Kazlų Rūdos sav.		12,3	17,5	5,2	16	12	4
Panevėžio m. sav.	DM	14,7	16,0	1,3	12	13	-1
Šiaulių m. sav.	DM	14,1	14,2	0,0	13	14	-1
Kauno r. sav.		9,1	13,7	4,6	21	15	6
Vilniaus r. sav.		10,0	13,5	3,5	20	16	4
Druskininkų sav.	PT	10,7	11,8	1,1	18	17	1
Trakų r. sav.		8,4	11,4	3,0	22	18	4
Jonavos r. sav.	PT	12,4	11,4	-1,0	15	19	-4
Pagėgių sav.		5,8	11,2	5,4	31	20	11
Utenos r. sav.	RC	12,4	11,0	-1,4	14	21	-7
Alytaus m. sav.	RC	10,7	10,7	0,0	19	22	-3
Šiaulių r. sav.		6,4	10,2	3,8	28	23	5
Birštono sav.		6,5	10,1	3,6	26	24	2
Marijampolės sav.	RC	11,6	9,9	-1,7	17	25	-8
Panevėžio r. sav.		6,8	8,9	2,1	25	26	-1
Plungės r. sav.		5,6	8,4	2,8	33	27	6
Pakruojo r. sav.		6,2	8,4	2,2	30	28	2
Raseinių r. sav.		5,1	8,3	3,2	38	29	9
Tauragės r. sav.	RC	6,5	8,1	1,7	27	30	-3
Radvilišio r. sav.		3,9	8,1	4,2	46	31	15
Rietavo sav.		7,5	8,1	0,6	23	32	-9
Švenčionių r. sav.	PT	4,3	8,0	3,6	43	33	10
Rokiškio r. sav.	PT	6,2	7,8	1,6	29	34	-5
Alytaus r. sav.		4,6	7,7	3,1	42	35	7
Šilutės r. sav.		5,0	7,6	2,6	40	36	4
Šakių r. sav.		4,1	7,2	3,2	45	37	8
Joniškio r. sav.	PT	5,3	7,2	2,0	36	38	-2
Kaišiadorių r. sav.		5,5	7,2	1,7	34	39	-5
Varėnos r. sav.		4,6	7,1	2,5	41	40	1
Ukmergės r. sav.		5,2	7,0	1,8	37	41	-4
Pasvalio r. sav.	PT	5,0	6,8	1,8	39	42	-3
Anykščių r. sav.		3,7	6,6	2,9	48	43	5
Širvintų r. sav.		2,2	6,5	4,3	56	44	12
Kretingos r. sav.		7,3	6,4	-0,9	24	45	-21
Biržų r. sav.		3,8	5,7	2,0	47	46	1
Telšių r. sav.	RC	5,7	5,5	-0,3	32	47	-15
Šilalės r. sav.		2,4	5,4	2,9	55	48	7
Kelmės r. sav.	PT	2,5	5,2	2,7	53	49	4
Kalvarijos sav.		2,6	5,0	2,4	52	50	2
Kupiškio r. sav.		5,4	4,8	-0,6	35	51	-16
Prienų r. sav.		3,5	4,7	1,2	49	52	-3
Jurbarko r. sav.	PT	3,3	4,7	1,4	51	53	-2
Ignalinos r. sav.	PT	3,3	4,5	1,2	50	54	-4
Skuodo r. sav.	PT	1,4	4,3	3,0	60	55	5
Lazdijų r. sav.	PT	2,2	4,2	2,0	57	56	1
Vilkaviškio r. sav.		2,4	4,1	1,7	54	57	-3
Zarasų r. sav.		2,1	4,1	2,0	58	58	0
Molėtų r. sav.		4,2	3,9	-0,3	44	59	-15
Šalčininkų r. sav.	PT	2,0	2,7	0,7	59	60	-1

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.3 SVEIKATOS PASLAUGŲ (D3) INDEKSO DINAMIKA

Vertinime naudojamo MTGKI trečioji dimensija yra „Sveikatos paslaugos“. Matuojant gyvenimo kokybę sveikatos paslaugų dimensijoje laikomasi prielaidos, kad ji yra aukštesnė ten, kur lengviau pasiekiamos sveikatos priežiūros paslaugos. Sveikatos paslaugų dimensijos indeksas (toliau – SSI) sudarytas iš rodiklių, matuojančių praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų, ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičių, paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų skaičių.

13 pav. Sveikatos paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

Sveikatos paslaugų indeksas Lietuvoje nuo 2007 m. iki 2014 m. nuosekliai didėjo išskyrus 2008 m. ir 2013 m. Paminėtais metais SSI nedaug (mažiau nei 1 punktas) buvo sumažėjęs. Pažymėtina, kad sveikatos paslaugų indeksas nuo 2007 m. iki 2014 m. Lietuvoje padidėjo +9,6 punkto. Tai reiškia, kad sveikatos apsaugos sąlygos Lietuvoje 2014 m. buvo geresnės nei 2007 m. Skirtumas tarp geriausios ir blogiausios SSI reikšmės 2007 m. siekė 49,1 punkto – mažiausia indekso reikšmė buvo Vilniaus r. sav. (10,4 punkto), didžiausia – Šiaulių m. sav. (59,5 punkto). Laikotarpio pabaigoje atotrūkis tarp geriausią ir blogiausią SSI reikšmę turinčių savivaldybių padidėjo iki 61,5 punkto (žr. 51 lentelė).

87 proc. savivaldybių, t. y. 52 iš 60, SSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo. Didžiausias teigiamas SSI reikšmės pokytis buvo Birštono sav. (+25 punktai), prie kurio labiausiai prisidėjo išaugęs sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius bei padidėjęs 1000 gyventojų tenkančių ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius. 2014 m., lyginant su 2007 m., 8 savivaldybėse SSI reikšmė buvo mažesnė. Labiausiai SSI reikšmė sumažėjo Neringos sav., kurioje visų sveikatos dimensijų sudarančių rodiklių reikšmės nuo 2007 m. mažėjo. Iš 60 savivaldybių 35 savivaldybių pokytis sveikatos dimensijos reitinge buvo nuo +5 iki -5 pozicijos, t. y. reikšmingų pokyčių sveikatos dimensijoje šiose savivaldybėse neįvyko. Lyginant su 2007 m., dar 17 savivaldybių pozicija sveikatos dimensijos reitinge pasikeitė +10 ir daugiau arba -10 ir daugiau pozicijų. Tik 8 savivaldybėse situacija sveikatos srityje pasikeitė kardinaliai (arba reikšmingai pagerėjo, arba reikšmingai pablogėjo). Išskirtiniai atvejai toliau analizuojami savivaldybių grupėse.

2007 m. ir 2014 m. didžiųjų miestų savivaldybės pagal SSI reikšmę buvo reitingo viršuje. Visose didžiųjų miestų savivaldybėse SSI reikšmės pokytis buvo teigiamas ir varijavo nuo +19,5 punkto Klaipėdos m. sav. iki +6 punkto Šiaulių m. sav. Lyginant su 2007 m., visose didžiųjų miestų savivaldybėse reikšmingai padidėjo praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius tenkantis 10 000 gyventojų, ambulatorinių gydymosi įstaigų skaičius tenkantis 1 000 gyventojų bei paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų skaičius. Pastebėtina, kad visose didžiųjų miestų savivaldybėse visų sveikatos dimensijų matuojančių rodiklių reikšmės nuosekliai (su nedidelėmis vienu metų trukmės išimtimis) didėjo nuo analizuojamo laikotarpio pradžios.

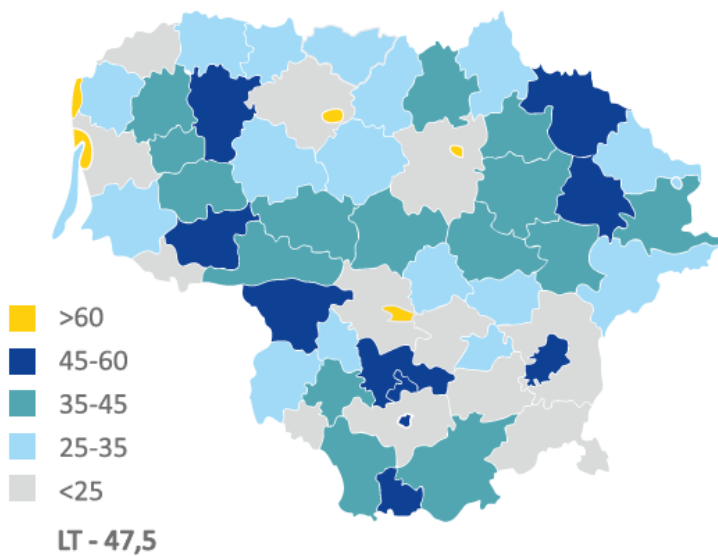
Probleminės teritorijos 2007 m. pagal SSI reikšmę buvo 3-4 reitingo ketvirčiuose (išskyrus Jonavos r. sav. ir Mažeikių r. sav.). 2014 m. situacija nebuvo reikšmingai pasikeitusi. Lyginant su 2007 m., visose probleminėse teritorijose SSI reikšmės pokytis buvo teigiamas. Didžiausias teigiamas pokytis buvo Ignalinos r. sav. (+11,2 punkto), o mažiausias – Joniškio r. sav. (+0,5 punkto). Skirtingai nei didžiųjų miestų savivaldybių atveju, probleminėse teritorijose bendrų tendencijų tarp visų sveikatos dimensijų matuojančių rodiklių negalima išskirti. Didžiojoje dalyje savivaldybių (13 iš 14) didžiausią įtaką SSI pokyčiui darė didėjantis paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų skaičiaus, tenkantis 1 000 gyventojų. Taip pat 8 iš 14 savivaldybių prie SSI reikšmės teigiamų pokyčių prisidėjo padidėjęs ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius. Vis dėlto ne visose savivaldybėse, kuriose padaugėjo ambulatorinių įstaigų, taip pat padidėjo ir praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų. Tai reiškia, kad didėjant sveikatos infrastruktūros prieinamumui išlieka aktualus sveikatos paslaugų prieinamumo klausimas.

Visose 6 regioniniuose ekonomikos augimo centruose SSI reikšmė 2014 m. (lyginant su 2007 m.) buvo didesnė. Didžiausias reikšmės pokytis fiksuojamas Utenos r. sav. (+14,9 punkto). Šioje savivaldybėje reikšmingai padidėjo visų keturių sveikatos dimensijų matuojančių rodiklių reikšmės. Ypač, lyginant su 2007 m., padidėjo praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, taip pat paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų

skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų. 4 iš 6 regioniniuose ekonomikos augimo centruose daugėjo sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų.

Likusiose 35 savivaldybėse, kurioms 2007–2014 m. nebuvo suteiktas specialus statusas, SSI reikšmės pokyčiai nebuvo vienakrypčiai. Didžiojoje dalyje savivaldybių (27 iš 35) sveikatos dimensijos reikšmė padidėjo. Didžiausias padidėjimas fiksuojamas Birštono sav. (+25 punktai), Prienų r. sav. (+21,5 punkto) ir Kupiškio r. sav. (+17,6 punkto). Šiose savivaldybėse daugiausia prie SSI reikšmės pokyčio prisidėjo išaugęs paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų bei padidėjęs ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų, tenkančių 1 000 gyventojų, skaičius. Pažymėtina, kad tik šioje savivaldybių grupėje yra savivaldybių, kurių SSI reikšmės pokytis, lyginant su 2007 m., yra neigiamas. Didžiausias neigiamas pokytis buvo Neringos sav. (-18,4 punkto), Širvintų r. sav. (-17,9 punkto) ir Kauno r. sav. (-9,1 punkto). Neringos sav. visų sveikatos dimensijų matuojančių rodiklių reikšmės 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo reikšmingai mažesnės. Širvintų r. sav. ir Kauno r. sav. prie SSI reikšmės pokyčio sumažėjimo daugiausia prisidėjo sumažėjęs paliatyvosios pagalbos, slaugos ir globos lovų skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų, bei sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų.

6 žemėlapis. Sveikatos paslaugų indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

51 lentelė. Sveikatos paslaugų indeksas 2007 m. ir 2014 m.

Teritorija	2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva	37,9	47,5	9,6	-	-	
Kauno m. sav. DM	54,5	72,9	18,4	2	1	1
Šiaulių m. sav. DM	59,5	65,5	6,0	1	2	-1
Klaipėdos m. sav. DM	43,7	63,2	19,5	11	3	8
Panevėžio m. sav. DM	49,3	62,2	12,9	4	4	0
Palangos m. sav.	44,3	61,1	16,8	9	5	4
Vilniaus m. sav. DM	45,9	59,1	13,2	5	6	-1
Druskininkų sav. PT	49,5	57,0	7,5	3	7	-4
Alytaus m. sav. RC	45,7	53,3	7,6	7	8	-1
Rokiškio r. sav. PT	40,6	51,2	10,7	13	9	4
Prienų r. sav.	28,8	50,3	21,5	33	10	23
Utenos r. sav. RC	33,2	48,1	14,9	21	11	10
Šakių r. sav.	35,4	46,9	11,5	16	12	4
Birštono sav.	21,8	46,7	25,0	49	13	36
Telšių r. sav. RC	31,8	46,1	14,2	22	14	8
Tauragės r. sav. RC	40,9	45,8	5,0	12	15	-3
Marijampolės sav. RC	34,1	44,3	10,2	19	16	3
Varėnos r. sav.	37,5	43,3	5,9	15	17	-2
Ukmergės r. sav.	38,3	42,3	3,9	14	18	-4
Jurbarko r. sav. PT	31,2	42,0	10,8	24	19	5
Šilalės r. sav.	29,5	41,6	12,1	29	20	9
Plungės r. sav.	33,8	40,4	6,6	20	21	-1
Ignalinos r. sav. PT	29,2	40,4	11,2	32	22	10
Molėtų r. sav.	31,5	39,9	8,4	23	23	0
Lazdijų r. sav. PT	34,6	38,9	4,4	18	24	-6
Raseinių r. sav.	30,3	38,5	8,2	25	25	0
Rietavo sav.	45,9	38,4	-7,5	6	26	-20
Kupiškio r. sav.	20,7	38,4	17,6	51	27	24
Anykščių r. sav.	28,0	38,1	10,1	34	28	6
Pasvalio r. sav. PT	27,4	37,3	10,0	38	29	9
Kėdainių r. sav.	27,5	37,0	9,5	37	30	7
Biržų r. sav.	27,5	34,8	7,2	36	31	5
Kretingos r. sav.	30,2	34,6	4,4	26	32	-6
Šilutės r. sav.	30,1	34,2	4,1	27	33	-6
Kazlų Rūdos sav.	29,5	34,1	4,6	28	34	-6
Jonavos r. sav. PT	29,5	34,1	4,6	30	35	-5
Kelmės r. sav. PT	27,3	33,5	6,2	39	36	3
Mažeikių r. sav. PT	23,8	32,9	9,0	45	37	8
Visagino sav. RC	26,2	31,9	5,7	42	38	4
Elektrėnų sav.	29,4	31,3	1,9	31	39	-8
Radvilaiškio r. sav.	24,7	30,0	5,3	44	40	4
Pakruojo r. sav.	26,7	29,5	2,9	41	41	0
Zarasų r. sav.	25,0	28,3	3,3	43	42	1
Vilkaviškio r. sav.	35,2	27,9	-7,3	17	43	-26
Akmenės r. sav. PT	23,1	27,8	4,8	48	44	4
Joniškio r. sav. PT	26,9	27,4	0,5	40	45	-5
Neringos sav.	45,6	27,2	-18,4	8	46	-38
Švenčionių r. sav. PT	19,2	27,0	7,8	53	47	6
Širvintų r. sav.	44,1	26,2	-17,9	10	48	-38
Klaipėdos r. sav.	23,1	24,9	1,8	47	49	-2
Pagėgių sav.	20,6	24,5	3,9	52	50	2
Šiaulių r. sav.	14,2	23,8	9,6	58	51	7
Šalčininkų r. sav. PT	18,7	23,3	4,5	55	52	3
Trakų r. sav.	18,1	23,1	5,1	56	53	3
Kaišiadorių r. sav.	21,1	21,9	0,7	50	54	-4
Kalvarijos sav.	23,3	19,9	-3,5	46	55	-9
Kauno r. sav.	28,0	18,9	-9,1	35	56	-21
Skuodo r. sav. PT	16,2	18,8	2,6	57	57	0
Panevėžio r. sav.	19,1	16,1	-3,0	54	58	-4
Vilniaus r. sav.	10,4	15,5	5,1	60	59	1
Alytaus r. sav.	13,2	11,4	-1,8	59	60	-1

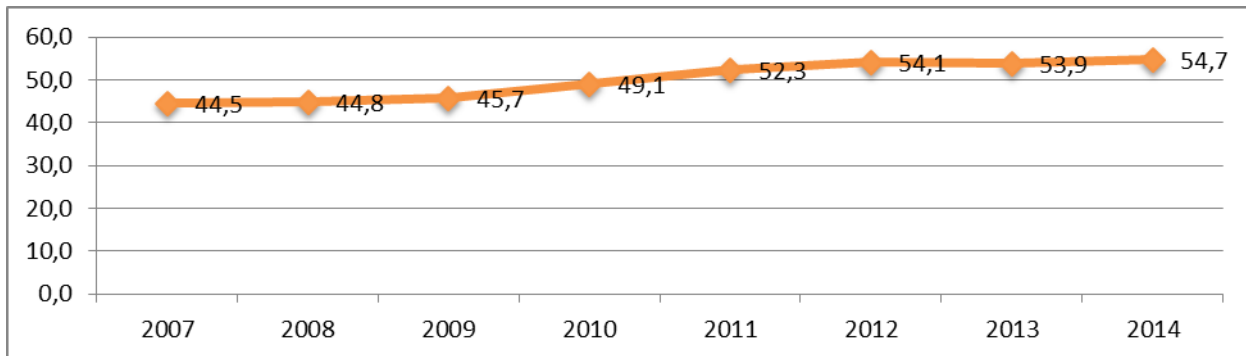
Šaltinis: sudaryta autorių.

5.4 ŠVIETIMO PASLAUGŲ (D4) INDEKSO DINAMIKA

Ketvirtoji MTGKI dimensija yra „Švietimo paslaugos“. Remiantis teorine literatūra, galima teigti, kad gyvenimo kokybė yra aukštesnė tose urbanizuotose teritorijose, kuriuose sudarytos geresnės sąlygos pasinaudoti švietimo paslaugomis. Skaičiuojant švietimo paslaugų dimensijos indeksą (toliau – ŠSI) yra atsižvelgiama į ikimokykliniame ugdyme dalyvaujančių vaikų dalį, mokyklos nelankančių mokinių skaičių, įvairių švietimo įstaigų mokinių skaičių bei abiturientų lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatus.

Lietuvoje švietimo paslaugų indeksas nuo 2007 m. iki 2014 m. nuosekliai didėjo, išskyrus 2013 m. Paminėtais metais ŠSI buvo sumažėjęs -0,2 punkto. Analizuojamo laikotarpio pabaigoje (2014 m.), lyginant su 2007 m., švietimo paslaugų indekso reikšmė padidėjo +10,2 punkto. 2007 m. skirtumas tarp geriausios ir blogiausios ŠSI reikšmės buvo 38,2 punkto (didžiausia indekso reikšmė buvo Vilniaus m. sav. (59,1 punkto), o mažiausia – Šilalės r. sav. (20,9 punkto)). 2014 m. atotrūkis tarp geriausių ir blogiausių ŠSI reikšmę turinčių savivaldybių sumažėjo iki 32,5 punkto (žr. 52 lentelė).

14 pav. Švietimo paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

Absoliučioje daugumoje (55 iš 60) savivaldybių 2014 m. ŠSI reikšmė, lyginant su 2007 m., buvo didesnė. Didžiausias teigiamas švietimo paslaugų indekso reikšmės padidėjimas (+28,3 punkto) buvo Ignalinos r. sav. ir Birštono sav. (atitinkamai šių savivaldybių pozicijų pokytis švietimo dimensijos reitinge buvo 29 ir 36). Prie ŠSI teigiamo pokyčio labiausiai prisidėjo padidėjęs bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, tenkantis 1 000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų, sumažėjęs dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokančių mokinių skaičius. 2014 m. tik 5 savivaldybėse ŠSI reikšmė, lyginant su 2007 m., buvo mažesnė.

Labiausiai ŠSI reikšmė sumažėjo Šiaulių m. sav. (-5,1 punkto). ŠSI pokyčio neigiamą reikšmę lėmė sumažėjusi vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis, taip pat pablogėję lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai bei reikšmingai sumažėjęs universitetų ir kolegijų studentų skaičius. Analizuojant savivaldybių pokyčius švietimo dimensijos reitinge pastebėtina, kad šioje dimensijoje, lyginant su 2007, įvyko reikšmingi pokyčiai. Iš 60 savivaldybių 36 savivaldybių vieta reitinge pasikeitė 10 ir daugiau pozicijų (detaliai didžiausi pokyčiai analizuojami aprašant ŠSI pokyčius pagal savivaldybių grupes).

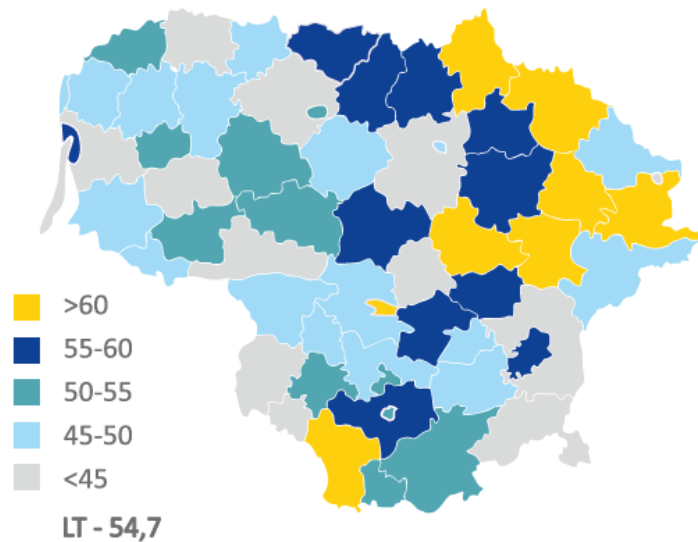
2007 m. didžiųjų miestų savivaldybės pagal švietimo paslaugų dimensijos indekso reikšmę reitinge buvo pirmajame dešimtuose. 2014 m. 3 iš 5 didžiųjų miestų savivaldybių neteko turėtų pozicijų ir pasislinko 15–20 pozicijų žemyn, į reitingo vidurį. Lyginant su 2007 m., 3 iš 5 didžiųjų miestų savivaldybių ŠSI reikšmė sumažėjo. Minėtose savivaldybėse (Panevėžio m. sav., Vilniaus m. sav. ir Šiaulių m. sav.) didžiausią įtaką ŠSI reikšmės sumažėjimui turėjo lietuvių kalbos brandos egzaminą laikusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalies sumažėjimas bei universitetų ir kolegijų studentų skaičiaus, tenkančio 1 000 nuolatinių 19-25 m. amžiaus gyventojų, sumažėjimas.

2007 m. didžioji dalis (10 iš 14) probleminių teritorijų savivaldybių pagal ŠSI reikšmę reitinge buvo 3-4 ketvirčiuose. Analizuojamo laikotarpio pabaigoje (2014 m.) situacija pagerėjo, tačiau 7 iš 14 probleminių teritorijų savivaldybių reitinge tebeliko 3-4 ketvirčiuose. Visose probleminėse teritorijose 2014 m. ŠSI reikšmė, lyginant su 2007 m., padidėjo. Šioje savivaldybių grupėje labiausiai ŠSI reikšmė padidėjo Ignalinos r. sav. (+28,3 punkto), kurioje prie ŠSI teigiamo pokyčio prisidėjo padidėjęs bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, tenkantis 1 000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų, sumažėjęs dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokančių mokinių skaičius. 2014 m. ŠSI reikšmė, lyginant su 2007 m., buvo didesnė, tačiau dalis probleminių teritorijų savivaldybių reikšmingai nukrito švietimo dimensijos reitinge (Šalčininkų r. sav. prarado 15 pozicijų, o Švenčionių r. sav. 24 pozicijas). Šiose savivaldybėse, lyginant su kitomis, buvo reikšmingai mažesnė lietuvių kalbos brandos egzaminą laikusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalis. Pažymėtina, kad visose probleminėse teritorijose pasiekti didesnę teigiamą ŠSI pokytį trukdė blogėjantys lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai bei išliekantis didelis dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokančių mokyklinio amžiaus vaikų skaičius.

Regioninių ekonomikos augimo centrų pasiskirstymas savivaldybių reitinge pagal ŠSI reikšmę nebuvo tolygus – išskyrus Utenos r. sav., regioniniai ekonomikos augimo centrai buvo 3-4 reitingo ketvirčiuose. Situacija 2014 m. reikšmingai nepasikeitė – regioninių ekonomikos augimo centrų vieta savivaldybių reitinge pagal ŠSI reikšmę išliko panaši. 2014 m. 5 iš 6 regioninių ekonomikos augimo centrų ŠSI reikšmė, lyginant su 2007 m., padidėjo ir tik Visagino sav. fiksuojamas ŠSI reikšmės -3,9 punkto sumažėjimas. Visagino sav. ŠSI reikšmės sumažėjimą labiausiai lėmė mažėjanti vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis, taip pat sumažėjęs mokyklų ir geltonųjų autobusų skaičius bei bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, tenkantis 1 000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų. Lyginant su 2007 m., kituose regioniniuose ekonomikos augimo centruose minėtų rodiklių reikšmės didėjo ir prisidėjo prie išaugusios ŠSI reikšmės.

Likusiose 35 savivaldybėse, kurioms 2007–2014 m. nebuvo suteiktas specialus statusas, ŠSI reikšmė 34 savivaldybėse didėjo ir tik Neringos sav. ŠSI reikšmė sumažėjo (-3,9 punkto). Pažymėtina, kad šioje savivaldybių grupėje dėl ŠSI reikšmės pokyčių įvyko didžiausi pasikeitimai savivaldybių švietimo dimensijos reitinge. Lyginant su 2007 m., Neringos sav. 2014 m. 47 pozicijomis smuktelėjo žemyn. Šį pokytį labiausiai lėmė reikšmingai sumažėjusi vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, o taip pat pablogėję lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai. Reikšmingai situacija pasikeitė taip pat Birštono sav. ir Alytaus r. sav. (atitinkamai ŠSI reikšmės pokytis +28,3 ir +28,1 punkto). Šiose savivaldybėse prie pokyčių labiausiai prisidėjo vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalies tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, padidėjimas, taip pat padidėjo mokyklų ir geltonųjų autobusų skaičius, tenkantis bendrojo lavinimo mokyklai.

7 žemėlapis. Švietimo paslaugų indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

52 lentelė. Švietimo paslaugų indeksas 2007 m. ir 2014 m.

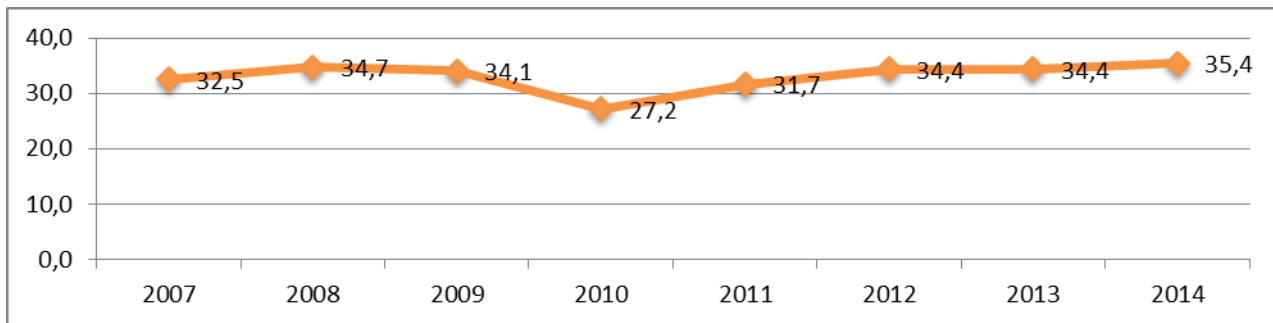
Teritorija		2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva		44,5	54,7	10,2	-	-	
Kauno m. sav.	DM	56,0	65,0	8,9	4	1	3
Utenos r. sav.	RC	57,1	64,3	7,2	3	2	1
Ignalinos r. sav.	PT	35,6	63,9	28,3	32	3	29
Molėtų r. sav.		37,5	63,8	26,2	26	4	22
Lazdijų r. sav.	PT	41,1	61,7	20,6	16	5	11
Ukmergės r. sav.		41,7	61,3	19,7	15	6	9
Biržų r. sav.		45,1	61,1	16,1	9	7	2
Rokiškio r. sav.	PT	40,0	60,7	20,8	20	8	12
Klaipėdos m. sav.	DM	52,4	58,7	6,2	5	9	-4
Kupiškio r. sav.		36,1	58,0	21,9	31	10	21
Anykščių r. sav.		37,2	57,6	20,4	28	11	17
Pakruojo r. sav.		37,7	57,5	19,8	25	12	13
Širvintų r. sav.		37,4	57,5	20,2	27	13	14
Kėdainių r. sav.		41,0	57,4	16,5	17	14	3
Vilniaus m. sav.	DM	59,1	56,9	-2,2	1	15	-14
Alytaus r. sav.		28,2	56,3	28,1	48	16	32
Pasvalio r. sav.	PT	36,7	56,2	19,5	30	17	13
Kaišiadorių r. sav.		31,4	56,0	24,6	41	18	23
Joniškio r. sav.	PT	34,4	55,3	20,8	35	19	16
Marijampolės sav.	RC	44,8	54,3	9,5	11	20	-9
Birštono sav.		25,3	53,6	28,3	57	21	36
Varėnos r. sav.		36,8	53,3	16,6	29	22	7
Šiaulių m. sav.	DM	57,9	52,8	-5,1	2	23	-21
Skuodo r. sav.	PT	40,9	52,7	11,8	18	24	-6
Raseinių r. sav.		34,6	51,5	16,9	34	25	9
Alytaus m. sav.	RC	44,0	51,5	7,5	12	26	-14
Tauragės r. sav.	RC	26,5	51,5	25,0	55	27	28
Rietavo sav.		46,0	50,9	4,9	7	28	-21
Kelmės r. sav.	PT	27,2	50,9	23,7	51	29	22
Druskininkų sav.	PT	32,3	50,9	18,6	38	30	8
Kretingos r. sav.		42,2	49,7	7,5	14	31	-17
Šakių r. sav.		31,4	48,9	17,5	39	32	7
Trakų r. sav.		39,1	48,7	9,7	21	33	-12
Švenčionių r. sav.	PT	44,8	48,5	3,7	10	34	-24
Radviliškio r. sav.		29,3	48,3	19,0	47	35	12
Palangos m. sav.		38,7	48,3	9,6	22	36	-14
Panevėžio m. sav.	DM	48,7	48,1	-0,6	6	37	-31
Telšių r. sav.	RC	27,7	47,9	20,2	49	38	11
Šilutės r. sav.		31,0	47,7	16,7	43	39	4
Pagėgių sav.		29,8	47,4	17,6	45	40	5
Akmenės r. sav.	PT	21,5	47,4	25,8	59	41	18
Prienų r. sav.		31,3	46,7	15,5	42	42	0
Plungės r. sav.		30,1	46,6	16,5	44	43	1
Zarasų r. sav.		43,4	46,5	3,1	13	44	-31
Elektrėnų sav.		38,6	46,1	7,5	23	45	-22
Kauno r. sav.		38,3	45,9	7,7	24	46	-22
Kazlų Rūdos sav.		26,5	45,9	19,4	54	47	7
Šalčininkų r. sav.	PT	35,3	43,8	8,5	33	48	-15
Mažeikių r. sav.	PT	33,3	43,7	10,4	36	49	-13
Šiaulių r. sav.		24,8	43,5	18,7	58	50	8
Jurbarko r. sav.	PT	32,3	43,5	11,1	37	51	-14
Vilkaviškio r. sav.		29,8	43,1	13,3	46	52	-6
Jonavos r. sav.	PT	26,8	42,2	15,4	53	53	0
Panevėžio r. sav.		27,3	41,4	14,1	50	54	-4
Neringos sav.		45,3	41,3	-3,9	8	55	-47
Šilalės r. sav.		20,9	40,5	19,7	60	56	4
Visagino sav.	RC	40,3	36,4	-3,9	19	57	-38
Klaipėdos r. sav.		31,4	34,6	3,2	40	58	-18
Vilniaus r. sav.		27,0	32,6	5,6	52	59	-7
Kalvarijos sav.		25,9	32,4	6,6	56	60	-4

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.5 DEMOGRAFIJOS, PILIETINIO IR VISUOMENINIO AKTYVUMO (D5) INDEKSO DINAMIKA

Prieš paskutinė vertinime naudojamo MTGKI dimensija yra „Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas“. J. E. Stiglitzo modelyje ši dimensija skirta išmatuoti gyventojų pilietinį ir politinį aktyvumą. Atsižvelgiant į naujausių tyrimų praktiką, dimensija buvo papildyta demografiniais rodikliais. Vertinant pilietinį ir visuomeninį aktyvumą atsižvelgiama į piliečių dalyvavimą savivaldos rinkimuose, jų įsitraukimą į vietos kultūrinį gyvenimą, vertinami pagrindiniai demografiniai rodikliai (natūrali gyventojų kaita, migracija, senėjimas).

15 pav. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas (toliau – DPVSI) Lietuvoje 2008 m. buvo didesnis nei 2007 m., tačiau 2009–2010 m. pastebimas indekso reikšmės mažėjimas. 2010 m., lyginant su 2007 m., indeksas buvo -5,3 punkto mažesnis. Nuo 2011 m. DPVSI auga ir 2014 m. +2,9 punkto buvo didesnis nei 2007 m. 2007 m. skirtumas tarp geriausios ir blogiausios DPVSI reikšmės buvo 61,3 punkto. Mažiausia indekso reikšmė buvo Ignalinos r. sav. (13,1 punkto), o didžiausia Neringos sav. (74,5 punkto). 2014 m. atotrūkis tarp geriausią ir blogiausią DPVSI reikšmę turinčių savivaldybių sumažėjo iki 52 punkto. Pažymėtina, kad geriausią ir blogiausią reikšmę turinčios savivaldybės nepasikeitė (žr. 53 lentelė).

Remiantis skaičiavimais, 2014 m. 48 savivaldybėse DPVSI reikšmė, lyginant su 2007 m., buvo didesnė. Labiausiai DPVSI reikšmė padidėjo 5 savivaldybėse (Prienų r. sav. (+9,7 punkto), Pagėgių sav. (+7,7 punkto), Trakų r. sav. (+7,5 punkto), Alytaus r. sav. (+7,5 punkto) ir Akmenės r. sav. (+7,4 punkto)). Šių savivaldybių vieta demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso reitinge taip pat pasikeitė labiausiai. Paminėtose savivaldybėse labiausiai padidėjusią DPVSI reikšmę lėmė išaugęs aktyvumas savivaldos rinkimuose, pagarėjęs atvykstančiųjų ir išvykstančiųjų santykis bei gerėjantys natūralios gyventojų kaitos rodiklio rezultatai. Labiausiai DPVSI reikšmė pablogėjo Kretingos r. sav. (-22,3 punkto) ir Neringos sav. (-8,9 punkto). Reikšmingą neigiamą DPVSI reikšmės pokytį lėmė blogesni savivaldybių rinkimų rezultatai ir mažėjantis kultūros centrų dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų.

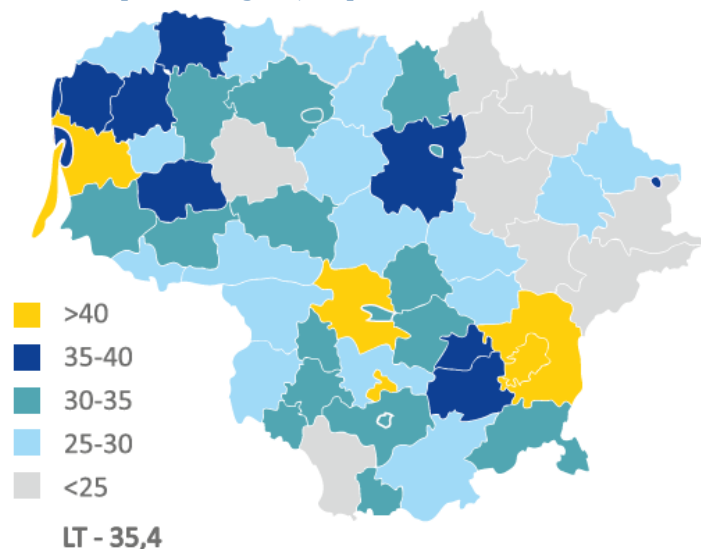
2007 m. ir 2014 m. didžiųjų miestų savivaldybės DPVSI reitinge buvo 1-2 ketvirčiuose. Lyginant su 2007 m., visų didžiųjų miestų savivaldybių DPVSI reikšmė 2014 m. buvo didesnė. Didžiųjų miestų savivaldybių DPVSI reikšmės padidėjimą labiausiai lėmė išaugęs rinkėjų aktyvumas, reikšmingai sumažėjęs išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas bei padidėjęs atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas. Pastebėtina, kad didžiųjų miestų savivaldybių DPVSI reikšmės pokytis, lyginant su kitomis savivaldybėmis, buvo mažesnis, todėl dvi savivaldybės (Panevėžio m. sav. ir Kauno m. sav.) DPVSI reitinge 2014 m. smuktelėjo 5 pozicijomis.

Probleminės teritorijos DPVSI reitinge 2014 m. buvo 2-4 ketvirčiuose ir lyginant su 2007 m. didžiosios dalies (11 iš 14) probleminių teritorijų vieta reitinge pablogėjo. DPVSI reikšmės pokytis 2014 m., lyginant su 2007 m., nebuvo vienakryptis – 3 savivaldybių reikšmės minimaliai sumažėjo (sumažėjimas varijuoja nuo -0,3 punkto Rokiškio r. sav. iki -0,5 punkto Jonavos r. sav.). Didžiausią įtaką DPVSI reikšmės sumažėjimui minėtose savivaldybėse turėjo išliekantis neigiamas atvykstančių ir išvykstančių asmenų santykis. Akmenės r. sav. DPVSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo +7,4 punkto. Labiausiai prie teigiamo pokyčio prisidėjo pagerėjęs atvykstančių ir išvykstančių asmenų santykis, išaugęs rinkiminis aktyvumas bei gerėjantys natūralios gyventojų kaitos rodiklio rezultatai.

Regioniniai ekonomikos augimo centrai 2007 m. buvo 1-3 DPVSI reitingo ketvirčiuose. Šių centrų vieta reitinge reikšmingai nepakito ir 2014 m. Išskyrus Visaginą, visuose kituose regioniniuose ekonomikos augimo centruose DPVSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo. Indekso reikšmės padidėjimas varijuoja nuo +3,9 punkto Telšių r. sav. iki +0,1 punkto Alytaus m. sav. Didžiausią teigiamą įtaką DPVSI reikšmės padidėjimui turėjo šiek tiek išaugęs aktyvumas savivaldos rinkimuose, minimaliai mažėjantis išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas bei gerėjantis atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas. Pažymėtina, kad šiose savivaldybėse DPVSI rodiklių pokyčiai buvo santykinai (lyginant su kitomis savivaldybėmis) nedideli, todėl didžiosios dalies jų vieta DPVSI reitinge nedaug pablogėjo.

Likusiose 35 savivaldybėse, kurioms 2007–2014 m. nebuvo suteiktas specialus statusas, DPVSI reikšmės pokyčiai nebuvo vienakrypčiai. 10 iš 35 savivaldybių DPVSI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., sumažėjo. Sumažėjimas varijuoja nuo -0,1 punkto Šakių r. sav. iki -22,3 punkto Kretingos r. sav. Pastarojoje savivaldybėje DPVSI reikšmės sumažėjimą labiausiai lėmė pablogėjęs atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas bei sumažėjęs kultūros centrų dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų. Neringos sav. 2014 m., lyginant su 2007 m., minimaliai sumažėjo rinkimų aktyvumas bei reikšmingai sumažėjo kultūros centrų dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų. Tačiau Neringos sav. bendrame savivaldybių kontekste pasižymi aukštais demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensiją matuojančių rodiklių rezultatais, todėl 2014 m. DPVSI reikšmės sumažėjimas neturėjo įtakos šios savivaldybės vietai DPVSI reitinge.

8 žemėlapis. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

53 lentelė. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas 2007 m. ir 2014 m.

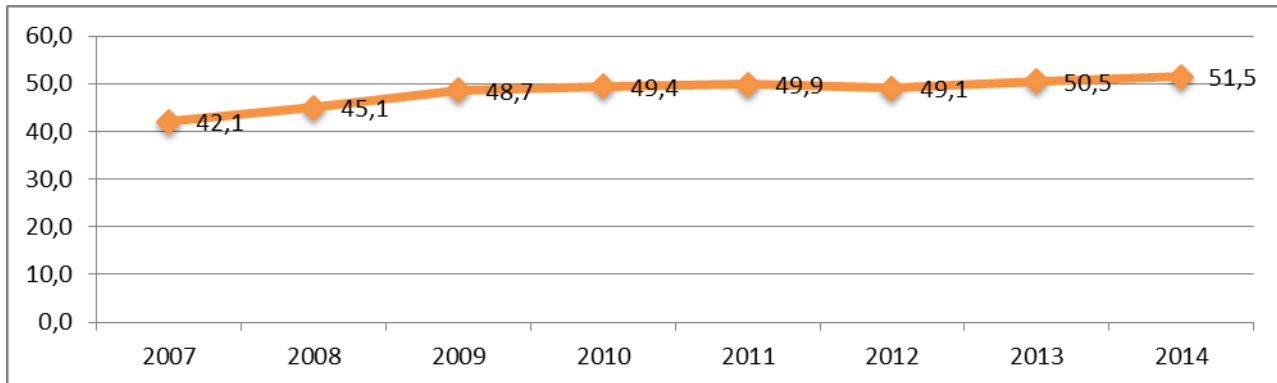
Teritorija	2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva	32,5	35,4	2,9	-	-	-
Neringos sav.	74,5	65,6	-8,9	1	1	0
Birštono sav.	48,9	49,6	0,7	4	2	2
Kauno r. sav.	44,4	48,2	3,8	5	3	2
Klaipėdos r. sav.	50,8	47,6	-3,2	3	4	-1
Vilniaus m. sav. DM	41,8	46,5	4,8	7	5	2
Vilniaus r. sav.	43,2	43,2	-0,1	6	6	0
Panevėžio r. sav.	34,6	38,7	4,2	11	7	4
Elektrėnų sav.	32,8	38,7	5,8	15	8	7
Visagino sav. RC	38,2	37,8	-0,4	8	9	-1
Trakų r. sav.	29,6	37,1	7,5	29	10	19
Kretingos r. sav.	59,5	37,1	-22,3	2	11	-9
Klaipėdos m. sav. DM	32,4	35,8	3,3	16	12	4
Šilalės r. sav.	29,7	35,6	5,9	28	13	15
Plungės r. sav.	34,4	35,5	1,0	12	14	-2
Mažeikių r. sav. PT	35,9	35,5	-0,4	9	15	-6
Palangos m. sav.	35,9	35,1	-0,8	10	16	-6
Šiaulių m. sav. DM	30,6	34,8	4,3	22	17	5
Šilutės r. sav.	29,7	34,3	4,6	27	18	9
Alytaus m. sav. RC	34,1	34,3	0,1	13	19	-6
Tauragės r. sav. RC	30,8	34,2	3,4	21	20	1
Šiaulių r. sav.	32,0	33,9	1,9	19	21	-2
Kauno m. sav. DM	32,3	33,9	1,6	17	22	-5
Marijampolės sav. RC	32,0	33,8	1,8	18	23	-5
Jonavos r. sav. PT	33,8	33,3	-0,5	14	24	-10
Panevėžio m. sav. DM	30,9	32,8	1,9	20	25	-5
Raseinių r. sav.	26,8	32,8	6,0	37	26	11
Šalčininkų r. sav. PT	29,0	32,4	3,4	30	27	3
Kazlų Rūdos sav.	30,4	31,9	1,5	23	28	-5
Kalvarijos sav.	26,2	31,6	5,4	39	29	10
Kaišiadorių r. sav.	29,9	31,4	1,5	25	30	-5
Telšių r. sav. RC	27,3	31,3	3,9	35	31	4
Alytaus r. sav.	23,4	30,8	7,5	47	32	15
Druskininkų sav. PT	28,8	30,7	1,9	31	33	-2
Pasvalio r. sav. PT	29,8	30,2	0,4	26	34	-8
Akmenės r. sav. PT	22,1	29,5	7,4	51	35	16
Prienų r. sav.	19,5	29,2	9,7	57	36	21
Pagėgių sav.	20,8	28,5	7,7	54	37	17
Utenos r. sav. RC	27,5	28,4	0,9	34	38	-4
Pakruojo r. sav.	25,1	28,2	3,1	43	39	4
Jurbarko r. sav. PT	25,1	28,2	3,1	44	40	4
Vilkaviškio r. sav.	26,8	28,1	1,3	38	41	-3
Joniškio r. sav. PT	27,1	28,1	1,0	36	42	-6
Širvintų r. sav.	25,6	27,9	2,4	41	43	-2
Rietavo sav.	28,8	27,7	-1,1	32	44	-12
Radviliškio r. sav.	29,9	27,7	-2,2	24	45	-21
Ukmergės r. sav.	24,2	27,6	3,4	45	46	-1
Zarasų r. sav.	21,3	27,1	5,8	53	47	6
Kėdainių r. sav.	28,4	27,0	-1,5	33	48	-15
Varėnos r. sav.	23,9	26,1	2,1	46	49	-3
Šakių r. sav.	26,0	26,0	-0,1	40	50	-10
Skuodo r. sav. PT	23,0	25,4	2,4	48	51	-3
Švenčionių r. sav. PT	22,5	24,8	2,3	49	52	-3
Kupiškio r. sav.	25,3	24,6	-0,6	42	53	-11
Kelmės r. sav. PT	22,3	24,4	2,1	50	54	-4
Biržų r. sav.	19,9	22,8	2,9	56	55	1
Anykščių r. sav.	17,7	22,7	5,1	59	56	3
Molėtų r. sav.	20,2	21,5	1,3	55	57	-2
Rokiškio r. sav. PT	21,5	21,3	-0,3	52	58	-6
Lazdijų r. sav. PT	19,3	20,5	1,2	58	59	-1
Ignalinos r. sav. PT	13,1	13,6	0,5	60	60	0

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.6 VIEŠOSIOS INFRASTRUKTŪROS IR GYVENAMOSIOS APLINKOS (D6) INDEKSO DINAMIKA

Paskutinė MTGKI dimensija yra „Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas“. Iš visų MTGKI dimensijų ši dimensija yra labiausiai kompleksiška – į ją įtraukti rodikliai, kurie matuoja viešąjį saugumą, aplinkos užterštumą ir viešosios infrastruktūros išplėtojimą. Minėtų komponentų svarba yra akcentuojama J. E. Stiglitzo komisijos ataskaitoje, kurioje pateikiamas gyvenimo kokybės matavimo modelis naudojamas šiame vertinime.

16 pav. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso dinamika Lietuvoje 2007–2014 m.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso (toliau – VIGASI) reikšmė 2007–2014 m. laikotarpiu kito nuosekliai. 2007–2011 m. VIGASI reikšmė augo, 2012 m. fiksuojamas minimalus (-0,8 punkto) reikšmės sumažėjimas. Nuo 2013 m. indekso reikšmė auga, 2014 m. VIGASI reikšmė +9,4 punkto buvo didesnė nei 2007 m. 2007 m. atotrūkis tarp geriausios ir blogiausios VIGASI reikšmės buvo 46,7 punkto (didžiausia indekso reikšmė buvo Neringos sav. (78,1 punkto), o mažiausia Klaipėdos m. sav. (31,4 punkto)). Nors 2014 m. geriausios ir blogiausios VIGASI reikšmės pasikeitė, tačiau skirtumas tarp jų išliko nepakitęs (žr. 54 lentelė). 2014 m. aukščiausia VIGASI reikšmė buvo Neringos sav. (91,6 punkto), o mažiausia – Pagėgių sav. (44,9 punkto).

2014 m. 59 iš 60 savivaldybių VIGASI reikšmė, lyginant su 2007 m., buvo didesnė. Didžiausi indekso reikšmės padidėjimai fiksuojami Plungės r. sav. (+18,1 punkto), Panevėžio r. sav. (+17,5 punkto) ir Kaišiadorių r. sav. (+16,3 punkto). Tik Šalčininkų r. sav. VIGASI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo -4,1 punkto mažesnė. Šioje savivaldybėje padidėjo ir paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, taip pat išaugo užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų ir reikšmingai sumažėjo visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius.

Didžiųjų miestų savivaldybės VIGASI reitinge 2007 m. ir 2014 m. buvo 4 ketvirtyje. Per analizuojamą laikotarpį šių savivaldybių vieta reitinge reikšmingai nepasikeitė. Visose didžiųjų miestų savivaldybėse VIGASI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo didesnė. Padidėjimas varijuoja nuo +13,2 punkto Kauno m. sav. iki +8,8 punkto Panevėžio m. sav. Vis dėlto lyginant su kitomis savivaldybėmis kiekybiniai VIGASI sudarančių rodiklių pokyčiai nebuvo dideli, todėl šioms savivaldybėms nepavyko pagerinti savo pozicijos reitinge. Didžiųjų miestų savivaldybėse didėjo visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų bei viešosios infrastruktūros (muziejų, bibliotekų, kultūros centrų) skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų. Didesnį VIGASI pokytį pasiekti trukdė išliekanti didelė oro tarša ir didelis kelių eismo įvykių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų.

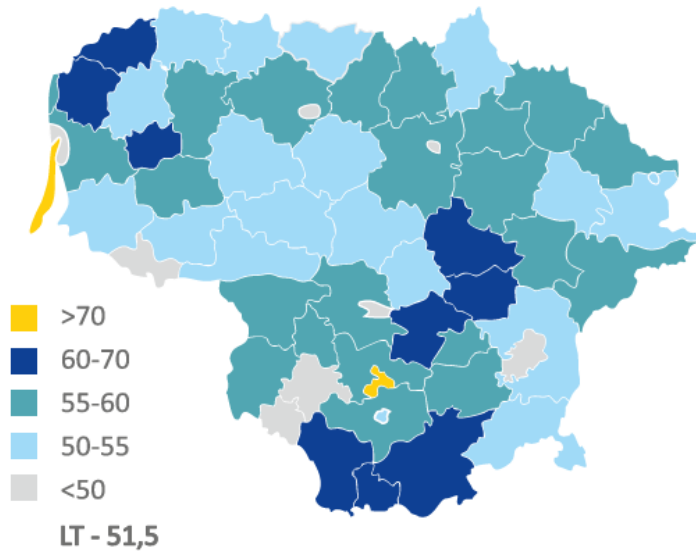
Probleminės teritorijos 2007 m. ir 2014 m. VIGASI reitinge buvo 1-4 ketvirčiuose, t. y. bendrą tendencijų identifikuoti nebuvo galima. 13 iš 14 probleminių teritorijų viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo didesnė. VIGASI reikšmės pokytis varijuoja nuo +16,2 punkto Jonavos r. sav. iki +0,1 punkto Ignalinos r. sav. VIGASI reikšmės pokytį Jonavos r. sav. lėmė pagerėjęs viešasis saugumas, sumažėjęs eismo įvykių skaičius, išaugęs namų ūkių, turinčių kompiuterį ir interneto prieigą, skaičius. Visose probleminėse teritorijose prie teigiamo VIGASI pokyčio prisidėjo didėjanti automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame kelių tinkle, išaugusi namų ūkių, turinčių kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą, dalis. Probleminėse teritorijose 2007–2014 m. laikotarpiu taip pat didėjo stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų.

RC savivaldybės VIGASI reitinge 2007 m. buvo 2-4 ketvirčiuose. Nepaisant to, jog visuose regioniniuose centruose VIGASI reikšmė didėjo, tačiau jos pokytis buvo mažesnis nei kitų savivaldybių (ypač savivaldybių, kurioms 2007–2014 m. nebuvo priskirtas specialus statusas) ir dėl to 2014 m. regioniniai ekonomikos augimo centrai koncentravosi VIGASI reitingo 3-4 ketvirčiuose, t. y. bendrame savivaldybių kontekste situacija pablogėjo (išskyrus Telšių r. sav.). Regioniniuose ekonomikos augimo centruose viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso reikšmės padidėjimas

variuoja nuo +12,7 punkto Telšių r. sav. iki +3 punkto Utenos r. sav. Prie teigiamo VIGASI reikšmė padidėjimo labiausiai prisidėjo padidėjusi automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame kelių tinkle.

Likusiose 35 savivaldybėse VIGASI reikšmė 2014 m., lyginant su 2007., buvo didesnė. Šioje savivaldybių grupėje fiksuojami didžiausi indekso reikšmių pokyčiai ir pasikeitimai savivaldybių reitinge. Didžiausi VIGASI reikšmės pokyčiai buvo Plungės r. sav. (+18,1 punkto), Panevėžio r. sav. (+17,5 punkto), Kaišiadorių r. sav. (+16,3 punkto), Birštono sav. (+15,9 punkto) ir Klaipėdos r. sav. (+15,3 punkto). Šiose savivaldybėse padidėjo automobilių kelių su patobulinta danga dalis, išaugo namų ūkių, turinčių kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą, dalis, padidėjo stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų bei sumažėjo į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis. Šie rodiklių pokyčiai prisidėjo prie VIGASI reikšmės padidėjimo.

9 žemėlapis. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

54 lentelė. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksas 2007 m. ir 2014 m.

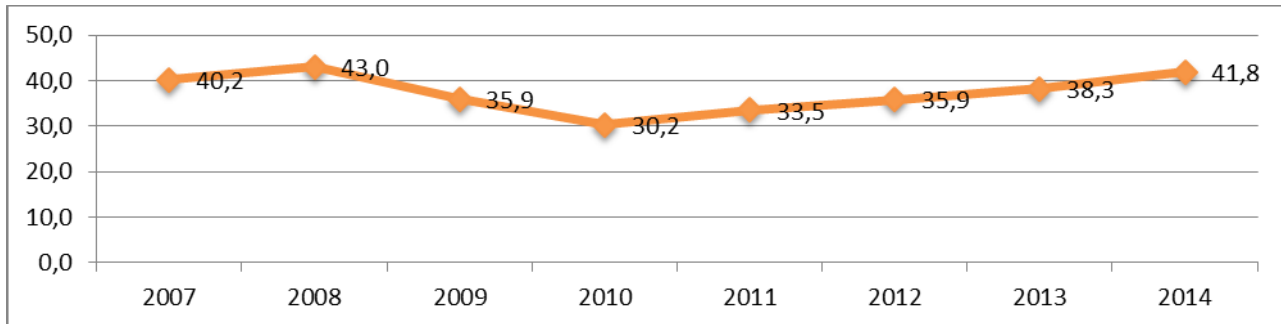
Teritorija	2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva	42,1	51,5	9,4	-	-	
Neringos sav.	78,1	91,6	13,5	1	1	0
Birštono sav.	63,4	79,3	15,9	2	2	0
Druskininkų sav. PT	55,4	67,2	11,9	6	3	3
Skuodo r. sav. PT	58,5	66,6	8,1	3	4	-1
Rietavo sav.	55,0	66,4	11,4	7	5	2
Varėnos r. sav.	51,5	64,9	13,4	15	6	9
Širvintų r. sav.	53,9	63,9	10,0	11	7	4
Kretingos r. sav.	51,7	63,0	11,4	14	8	6
Ukmergės r. sav.	54,1	62,2	8,0	10	9	1
Kaišiadorių r. sav.	44,8	61,1	16,3	39	10	29
Lazdijų r. sav. PT	54,2	60,0	5,8	9	11	-2
Prienų r. sav.	48,9	59,6	10,7	24	12	12
Alytaus r. sav.	51,2	59,5	8,3	18	13	5
Vilkaviškio r. sav.	47,4	58,8	11,4	27	14	13
Molėtų r. sav.	50,5	58,8	8,3	20	15	5
Zarasų r. sav.	53,2	58,7	5,5	13	16	-3
Pasvalio r. sav. PT	46,9	58,4	11,5	32	17	15
Klaipėdos r. sav.	42,9	58,3	15,3	45	18	27
Palangos m. sav.	57,1	58,2	1,1	4	19	-15
Rokiškio r. sav. PT	46,6	58,2	11,6	35	20	15
Panevėžio r. sav.	40,5	58,0	17,5	49	21	28
Švenčionių r. sav. PT	55,8	58,0	2,2	5	22	-17
Elektrėnų sav.	50,9	57,3	6,4	19	23	-4
Šilalės r. sav.	45,5	57,2	11,7	36	24	12
Anykščių r. sav.	46,8	57,2	10,4	33	25	8
Šakių r. sav.	49,4	57,1	7,7	22	26	-4
Kupiškio r. sav.	49,3	56,7	7,4	23	27	-4
Pakruojo r. sav.	48,5	56,7	8,2	25	28	-3
Kauno r. sav.	44,7	55,9	11,3	40	29	11
Šiaulių r. sav.	44,8	55,9	11,1	38	30	8
Kazlų Rūdos sav.	44,8	55,4	10,6	37	31	6
Trakų r. sav.	51,5	55,2	3,8	16	32	-16
Telšių r. sav. RC	42,4	55,1	12,7	47	33	14
Visagino sav. RC	50,2	54,9	4,7	21	34	-13
Plungės r. sav.	36,7	54,9	18,1	57	35	22
Jonavos r. sav. PT	38,5	54,7	16,2	54	36	18
Kelmės r. sav. PT	47,4	54,2	6,9	28	37	-9
Joniškio r. sav. PT	48,3	54,0	5,7	26	38	-12
Šilutės r. sav.	43,4	53,9	10,5	44	39	5
Ignalinos r. sav. PT	53,7	53,8	0,1	12	40	-28
Vilniaus r. sav.	47,4	53,8	6,4	29	41	-12
Jurbarko r. sav. PT	47,2	53,7	6,4	30	42	-12
Radviliškio r. sav.	44,7	53,5	8,8	41	43	-2
Akmenės r. sav. PT	43,8	52,6	8,9	42	44	-2
Raseinių r. sav.	51,5	52,3	0,9	17	45	-28
Biržų r. sav.	43,6	51,8	8,2	43	46	-3
Mažeikių r. sav. PT	37,6	51,7	14,1	56	47	9
Kėdainių r. sav.	46,7	51,1	4,4	34	48	-14
Tauragės r. sav. RC	40,0	51,0	11,0	51	49	2
Alytaus m. sav. RC	42,4	50,6	8,2	46	50	-4
Šalčininkų r. sav. PT	54,6	50,5	-4,1	8	51	-43
Utenos r. sav. RC	46,9	50,0	3,0	31	52	-21
Šiaulių m. sav. DM	40,7	48,9	8,2	48	53	-5
Vilniaus m. sav. DM	38,5	48,5	10,1	55	54	1
Marijampolės sav. RC	40,1	48,3	8,2	50	55	-5
Panevėžio m. sav. DM	39,0	47,8	8,8	53	56	-3
Klaipėdos m. sav. DM	31,4	46,0	14,6	60	57	3
Kauno m. sav. DM	32,4	45,6	13,2	59	58	1
Kalvarijos sav.	39,5	45,3	5,8	52	59	-7
Pagėgių sav.	34,1	44,9	10,7	58	60	-2

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.7 SUMINIO GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO DINAMIKA

Suminis gyvenimo kokybės indeksas Lietuvoje 2008 m. buvo šiek tiek didesnis nei 2007 m., 2009–2010 m. (ekonominio sunkmečio metu) – mažėjo, o nuo 2011 m. fiksuojamas indekso augimas. 2014 m. MTGKI Lietuvoje buvo aukštesnis nei 2007 m. (pokytis +1,6 punkto) – gyvenimo kokybė Lietuvoje 2014 m. buvo aukštesnė nei 2007 m.

17 pav. Suminio MTGKI dinamika 2007–2014 m. Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorių.

2007 m. skirtumas tarp geriausių ir blogiausių MTGKI reikšmę turinčių savivaldybių buvo 31,7 punkto – didžiausia indekso reikšmė buvo Vilniaus mieste, o mažiausia – Kelmės r. sav. (žr. 55 lentelė). 2014 m. atotrūkis tarp geriausių ir blogiausių MTGKI reikšmę turinčių savivaldybių išaugo iki 36,7 punkto. 2014 m., kaip ir 2007 m., pagal gyvenimo kokybę pirmavo Vilniaus m. sav., o mažiausia indekso reikšmė buvo Kalvarijos sav. (žr. 55 lentelė).

2014 m. gyvenimo kokybė 42 iš 60 savivaldybių buvo geresnė nei 2007 m. Atitinkamai 17 savivaldybių MTGKI reikšmė buvo mažesnė, o Šilutės r. sav. – nepasikeitė. Labiausiai MTGKI reikšmė sumažėjo Visagino sav. (-8,9 punkto) ir Mažeikių r. sav. (-7,1 punkto). Visagino sav. MTGKI reikšmė sumažėjo dėl pablogėjusių materialinių gyvenimo sąlygų ir sumažėjusios demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso reikšmės. 2014 m. lyginant su 2007 m. Mažeikių r. sav. sumažėjo materialinių gyvenimo sąlygų ir verslo konkurencingumo indeksų reikšmės. Labiausiai gyvenimo kokybė pagerėjo Akmenės r. sav. (+9 punktai), Birštono sav. (+8,1 punkto) ir Druskininkų sav. (+8,1 punkto). Akmenės r. sav. reikšmingai padidėjo 5 iš 6 dimensijų indeksai (labiausiai švietimo ir materialinių sąlygų). Birštono sav. 2007–2014 m. gerėjo sveikatos ir švietimo paslaugų, viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijų indeksų reikšmės. Druskininkų sav. labiausiai prie gerėjančio MTGKI prisidėjo materialinių gyvenimo sąlygų indekso padidėjimas.

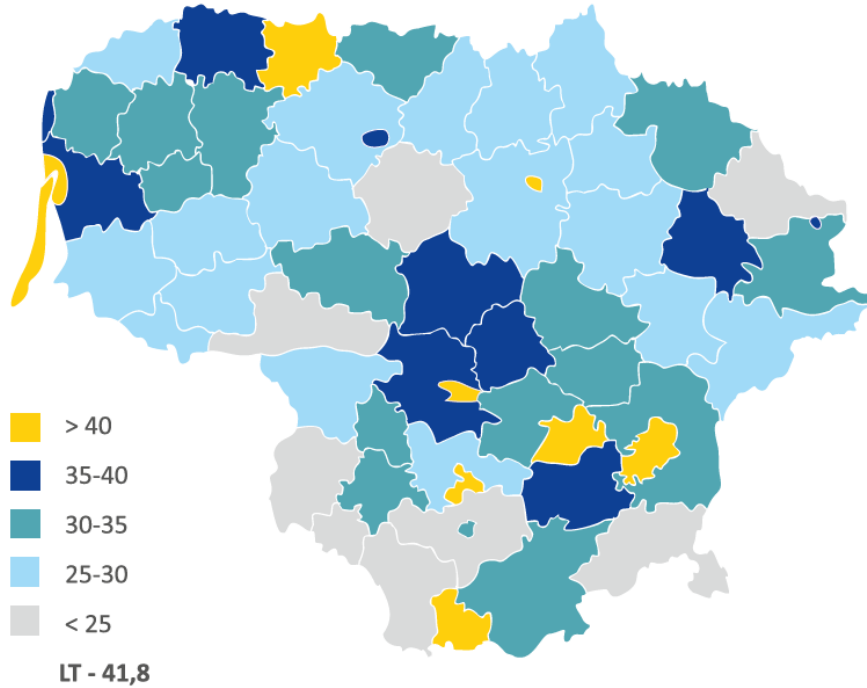
Didžiųjų miestų savivaldybės 2007 m. ir 2014 m. buvo suminio MTGKI reitingo 1 ketvirtyje, t. y. gyvenimo kokybė šiose savivaldybėse buvo viena iš aukščiausių Lietuvoje. Didžiųjų miestų savivaldybių pozicijos bendrame savivaldybių reitinge pagal suminį gyvenimo kokybės indeksą 2014 m. lyginant su 2007 m. gerėjo arba išliko nepasikeitusios. 2014 m. visose didžiųjų miestų savivaldybėse MTGKI reikšmė padidėjo. Labiausiai pagerėjo Klaipėdos m. sav. (+6,3 punkto), o mažiausiai – Šiaulių m. sav. (+0,6 punkto). Gyvenimo kokybės pagerėjimą Klaipėdos m. sav. lėmė išaugęs viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijos indeksas bei sveikatos dimensijos indeksas. Visose didžiųjų miestų savivaldybėse gerėjo demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo, sveikatos, viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijų indeksai. Mažiausiai prie suminio MTGKI pokyčių prisidėjo verslo konkurencingumo ir materialinių gyvenimo sąlygų dimensijų indeksų reikšmių padidėjimai.

Probleminės teritorijos MTGKI reitinge 2007 m. buvo 3-4 ketvirčiuose (išskyrus Druskininkų sav. ir Mažeikių r. sav.). Nors per analizuojamą laikotarpį MTGKI probleminėse teritorijose padidėjo, tačiau bendrame savivaldybių reitinge pagal suminį gyvenimo kokybės indeksą ir 2014 m. šios savivaldybės užėmė vietas 3-4 reitingo ketvirčiuose. Tai reiškia, kad visų savivaldybių kontekste gyvenimo sąlygos probleminėse savivaldybėse reikšmingai nepagerėjo. Reitinge reikšmingai (per 20 pozicijų) pakilo Joniškio r. sav. Šį pokytį lėmė pasiekti geri rezultatai materialinių gyvenimo sąlygų dimensijoje. Pažymėtina, kad MTGKI 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo 11 iš 14 probleminių teritorijų. MTGKI padidėjimas varijuoja nuo +9 punktų Akmenės r. sav. iki +0,2 punkto Jurbarko r. sav. Probleminėse teritorijose labiausiai prie MTGKI padidėjimo prisidėjo švietimo paslaugų dimensijos bei viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijos indeksų rezultatai. Aukštesnę MTGKI reikšmę pasiekti labiausiai trukdė prasti materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indekso rezultatai: daugelyje (10 iš 14) probleminių teritorijų materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indeksas 2014 m. buvo mažesnis nei 2007 m.

Regioniniuose ekonomikos augimo centruose reikšmingų teigiamų MTGKI pokyčių 2014 m., lyginant su 2007 m., nebuvo. MTGKI reikšmių pokytis regioniniuose ekonomikos augimo centruose nebuvo vienakryptis ir varijavo nuo +1,5 punkto Tauragės r. sav. iki -8,9 punkto Visagino sav. Lyginant su kitomis savivaldybėmis mažesnius MTGKI pokyčius lėmė ypač blogi materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indekso rezultatai.

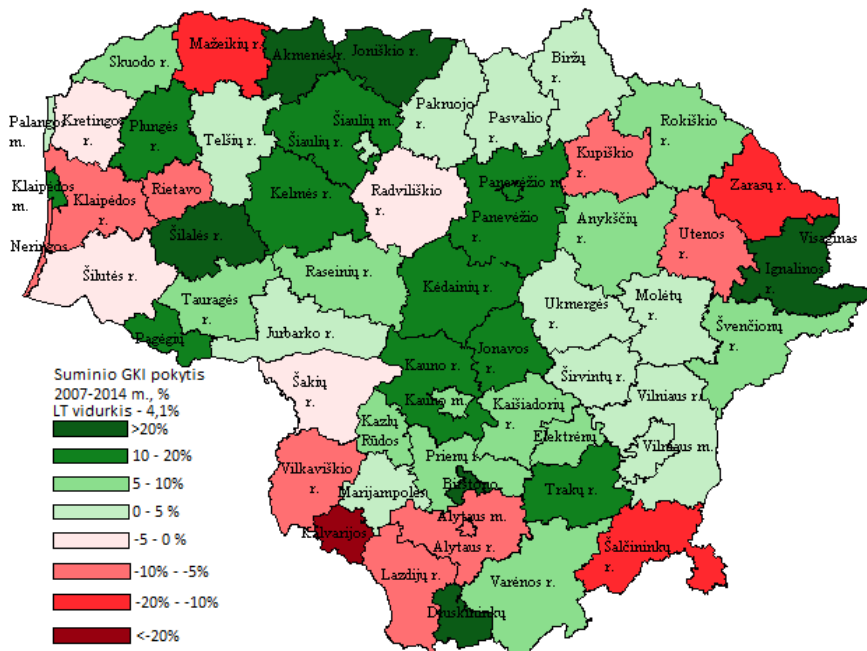
Kitose 35 savivaldybėse (be didžiųjų miestų, probleminių teritorijų ir regioninių ekonomikos augimo centrų) MTGKI reikšmės pokytis varijuoja nuo +8,1 punkto Birštono sav. iki -5,7 punkto Kalvarijos sav. Birštono sav. pagerėjo sveikatos, švietimo bei viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijų indeksų reikšmės. Kalvarijos sav. 2014 m., lyginant su 2007 m., ypač sumažėjo materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indekso reikšmė, o kitų dimensijų indeksų reikšmių teigiami pokyčiai buvo minimalūs, todėl pagal MTGKI Kalvarijos savivaldybė nukrito į paskutinę vietą.

10 žemėlapis. Suminis gyvenimo kokybės indeksas Lietuvoje 2014 m.

Šaltinis: sudaryta autorių.

11 žemėlapis. Suminio gyvenimo kokybės indekso pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., proc.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

55 lentelė. Suminis gyvenimo kokybės indeksas 2007 m. ir 2014 m.

Teritorija	2007 m.	2014 m.	Pokytis	Vieta 2007 m.	Vieta 2014 m.	Vietos pokytis
Lietuva	40,2	41,8	1,6	-	-	
Vilniaus m. sav. DM	53,6	54,6	0,9	1	1	0
Neringos sav.	51,9	49,2	-2,8	2	2	0
Klaipėdos m. sav. DM	41,6	47,9	6,3	5	3	2
Kauno m. sav. DM	41,1	44,5	3,4	6	4	2
Elektrėnų sav.	39,3	42,4	3,1	7	5	2
Panevėžio m. sav. DM	37,4	42,1	4,7	12	6	6
Birštono sav.	33,8	42,0	8,1	17	7	10
Akmenės r. sav. PT	31,3	40,3	9,0	23	8	15
Druskininkų sav. PT	32,2	40,2	8,1	20	9	11
Šiaulių m. sav. DM	39,0	39,7	0,6	9	10	-1
Palangos m. sav.	38,5	39,5	0,9	10	11	-1
Kėdainių r. sav.	35,1	38,7	3,6	16	12	4
Jonavos r. sav. PT	33,7	37,6	3,9	18	13	5
Mažeikių r. sav. PT	44,5	37,3	-7,1	4	14	-10
Klaipėdos r. sav.	39,2	36,7	-2,4	8	15	-7
Visagino sav. RC	45,3	36,4	-8,9	3	16	-13
Trakų r. sav.	30,6	35,7	5,1	25	17	8
Kauno r. sav.	32,1	35,4	3,3	21	18	3
Utenos r. sav. RC	37,9	35,0	-2,8	11	19	-8
Kazlų Rūdos sav.	32,0	34,7	2,8	22	20	2
Kretingos r. sav.	35,5	34,4	-1,2	15	21	-6
Rietavo sav.	35,5	33,5	-2,0	14	22	-8
Alytaus m. sav. RC	35,9	33,5	-2,4	13	23	-10
Marijampolės sav. RC	32,9	33,1	0,2	19	24	-5
Plungės r. sav.	29,9	32,9	3,1	29	25	4
Kaišiadorių r. sav.	30,0	32,0	1,9	28	26	2
Ukmergės r. sav.	31,0	31,7	0,8	24	27	-3
Telšių r. sav. RC	30,5	31,7	1,2	26	28	-2
Vilniaus r. sav.	29,4	30,7	1,3	30	29	1
Širvintų r. sav.	30,3	30,5	0,2	27	30	-3
Raseinių r. sav.	27,9	30,5	2,5	36	31	5
Rokiškio r. sav. PT	28,5	30,4	1,9	32	32	0
Varėnos r. sav.	28,4	30,3	2,0	33	33	0
Ignalinos r. sav. PT	24,3	30,2	5,9	52	34	18
Joniškio r. sav. PT	24,0	30,0	6,0	55	35	20
Molėtų r. sav.	28,2	29,4	1,2	34	36	-2
Pakruojo r. sav.	28,2	29,2	1,0	35	37	-2
Anykščių r. sav.	26,7	29,1	2,4	40	38	2
Šilalės r. sav.	23,5	29,1	5,5	57	39	18
Švenčionių r. sav. PT	27,1	28,8	1,6	39	40	-1
Biržų r. sav.	27,3	28,6	1,2	38	41	-3
Prienų r. sav.	25,9	28,5	2,5	47	42	5
Skuodo r. sav. PT	26,1	28,4	2,3	45	43	2
Tauragės r. sav. RC	26,7	28,1	1,5	41	44	-3
Šiaulių r. sav.	24,0	28,0	4,0	56	45	11
Panevėžio r. sav.	24,1	27,9	3,8	54	46	8
Pagėgių sav.	24,3	27,9	3,6	53	47	6
Šakių r. sav.	27,8	27,2	-0,5	37	48	-11
Pasvalio r. sav. PT	26,0	27,1	1,2	46	49	-3
Šilutės r. sav.	26,5	26,5	0,0	43	50	-7
Kupiškio r. sav.	28,9	26,5	-2,4	31	51	-20
Kelmės r. sav. PT	21,9	25,3	3,4	60	52	8
Alytaus r. sav.	26,1	24,8	-1,3	44	53	-9
Radvilišio r. sav.	25,2	24,2	-1,0	50	54	-4
Lazdijų r. sav. PT	25,7	23,7	-2,0	48	55	-7
Zarasų r. sav.	26,6	23,6	-3,0	42	56	-14
Jurbarko r. sav. PT	23,3	23,5	0,2	59	57	2
Vilkaviškio r. sav.	25,6	23,3	-2,3	49	58	-9
Šalčininkų r. sav. PT	24,4	20,7	-3,7	51	59	-8
Kalvarijos sav.	23,5	17,9	-5,7	58	60	-2

Šaltinis: sudaryta autorių.

Atlikus gyvenimo kokybės pokyčių analizę pateikiamos šios svarbiausios išvados:

- 1) **Suminis gyvenimo kokybės indeksas** Lietuvoje 2014 m. buvo didesnis nei 2007 m., tačiau padidėjimas yra mažas dėl 2008 m. rudenį prasidėjusios ekonominės krizės, kuri neigiamai veikė gyvenimo kokybės indeksą sudarančių rodiklių (visų pirma vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, užimtų gyventojų dalį, įmonių apyvartą, atvykstančių ir išvykstančių gyventojų santykį) reikšmes.
- 2) Daugumoje savivaldybių (42 iš 60) gyvenimo kokybė 2014 m. buvo geresnė nei 2007 m. Gyvenimo kokybė pagerėjo visose didžiųjų miestų savivaldybėse, 11 iš 14 probleminių teritorijų, 3 iš 6 regioninių centrų, ir 23 iš 35 kitų savivaldybių. Vis dėlto regioniniuose ekonomikos augimo centruose reikšmingų teigiamų suminio MTGKI pokyčių 2014 m., lyginant su 2007 m., nebuvo. Didžiausią įtaką suminio MTGKI reikšmės pokyčiui turėjo materialinių gyvenimo sąlygų dimensija, antroje vietoje – švietimo paslaugų bei viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos sąlygų dimensijos. Mažiausią įtaką suminio MTGKI reikšmės pokyčiui turėjo demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo bei gyventojų verslumo ir verslo konkurencingumo dimensijos.
- 3) Gyvenimo kokybės skirtumai tarp Lietuvos savivaldybių 2014 m., lyginant su 2007 m., šiek tiek padidėjo – skirtumas tarp geriausios ir blogiausios suminio MTGKI reikšmės padidėjo nuo 31,7 punkto iki 36,7 punkto. 2014 m. pagal gyvenimo kokybę pirmavo Vilniaus m. sav., o mažiausia indekso reikšmė buvo Kalvarijos sav.
- 4) **Materialinių gyvenimo sąlygų** indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo didesnė tik 10 iš 60 savivaldybių. Tai reiškia, kad materialinės gyvenimo sąlygos daugelyje Lietuvos savivaldybių 2014 m. buvo blogesnės nei 2007 m. Atotrūkis tarp geriausių ir blogiausių materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indekso reikšmę turinčių savivaldybių 2014 m., lyginant su 2007 m., išaugo (skirtumai tarp savivaldybių padidėjo).
- 5) Didžiųjų miestų savivaldybėse materialinės gyvenimo sąlygos tiek 2007 m., tiek 2014 m. buvo geriausios, tačiau pokyčiai analizuojamu laikotarpiu nebuvo vienakrypčiai – ryškėja materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos skirtumai tarp savivaldybių. Pagal indekso reikšmę pirmauja Vilniaus m. sav. ir Klaipėdos m. sav., o kitų didžiųjų miestų savivaldybės atsilieka.
- 6) 10 iš 14 probleminių teritorijų 2014 m. materialinės gyvenimo sąlygos buvo blogesnės nei 2007 m. (šiose teritorijose materialinių gyvenimo sąlygų indeksas sumažėjo prasidėjus ekonominei krizei ir, nepaisant augimo nuo 2011 m., dar nepasiekė 2014 m. lygio). Lyginant su kitomis savivaldybėmis, šiose teritorijose lėčiau vyko daugiabučių renovacija, jose fiksuojamas mažesnis darbo užmokesčio augimas (nors visose savivaldybėse nuo 2013 m. darbo užmokestis auga, tačiau 3 iš 14 savivaldybių dar nepasiektas 2007 m. lygis) ir po ekonominės krizės išliko aukštesnis nedarbo lygis.
- 7) Visuose 6 regioniniuose ekonomikos augimo centruose materialinių gyvenimo sąlygų dimensijos indekso reikšmė 2014 m. buvo mažesnė nei 2007 m. Didžiausią įtaką tam turėjo lėtai augantis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, vangiai vykdoma daugiabučių renovacija bei dalyje savivaldybių nuo 2009 m. sumažėjęs užimtumas.
- 8) Kitose savivaldybės dimensijos indekso reikšmių pokytis nebuvo vienakryptis (bendrų tendencijų išskirti negalima). Materialinių gyvenimo sąlygų indekso reikšmė varijuoja nuo +5,1 punkto iki -27,1 punkto (18 savivaldybių reikšmės pokytis teigiamas, o 17 – neigiamas).
- 9) **Verslo konkurencingumo** indekso reikšmė Lietuvoje 2014 m. buvo 1,4 punkto didesnė nei 2007 m., tai reiškia, kad verslo konkurencingumas augo lėtai, tačiau šio indekso atotrūkis tarp geriausių (Akmenės r. sav.) ir blogiausių (Šalčininkų r. sav.) reikšmę turinčių savivaldybių reikšmingai sumažėjo (nuo 50,2 iki 39,6 punkto). ES struktūrinė parama didžiausią tiesioginį poveikį turėjo į MTGKI įtrauktam rodikliui – „Per 4 metus sukautos materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui“. Didžiojoje dalyje (46 iš 60) savivaldybių 2014 m., lyginant su 2007 m., sukauptų investicijų kiekis vienam gyventojui padidėjo. Šio rodiklio reikšmės sumažėjo 4 iš 5 didžiųjų miestų savivaldybių, 4 iš 6 regioninių augimo centrų, 2 iš 14 probleminių teritorijų bei 4 iš 35 kitų savivaldybių.
- 10) Analizuojamu laikotarpiu didžiųjų miestų savivaldybėse indekso pokytis nebuvo vienakryptis – trijose savivaldybėse (Klaipėdos m. sav., Panevėžio m. sav. ir Šiaulių m. sav.) indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo, o dviejose savivaldybėse (Vilniaus m. sav. ir Kauno m. sav.) nedaug sumažėjo.
- 11) 12 iš 14 probleminių teritorijų verslo konkurencingumo dimensijos indekso reikšmė 2014 m. buvo didesnė nei 2007 m. Tai labiausiai lėmė didėjantis veikiančių ūkio subjektų skaičius. Tačiau didžiojoje dalyje probleminių savivaldybių (10 iš 14 savivaldybių) įmonių sukuriama pridėtinė vertė vienam dirbančiajam (vertinant 2007 m. kainomis) 2014 m. buvo tokia pati kaip 2007 m. arba sumažėjo. Didesnį teigiamą verslo konkurencingumo dimensijos indekso pokytį pasiekti trukdė žemi pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų rodikliai.
- 12) Regioniniuose ekonomikos augimo centruose (4 iš 6) verslo konkurencingumas sumažėjo. Tai daugiausia lėmė mažėjančios sukauptos materialinės investicijos ir prasti rezultatai pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. 2014 m., lyginant su 2007 m., visuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose įmonių apyvarta didėjo, tačiau sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam, išliko nepakitusi arba sumažėjo.

- 13) Didžiojoje dalyje (31 iš 35) kitų savivaldybių verslo konkurencingumo indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo. Šiose savivaldybėse reikšmės pokytis varijuoja nuo +10,7 iki -13,8 punkto.
- 14) **Sveikatos paslaugų** indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., padidėjo visose didžiųjų miestų savivaldybėse, probleminėse teritorijose, regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir 34 iš 35 kitose savivaldybėse. Daugiausia prie to prisidėjo išaugęs paliatyviosios pagalbos, globos, slaugos ir palaikomojo gydymo lovų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų.
- 15) **Švietimo paslaugų** indekso reikšmė Lietuvoje nuosekliai didėjo (išskyrus 2013 m.). 2007 m. skirtumas tarp geriausios ir blogiausios buvo 38,2 punkto (didžiausia indekso reikšmė buvo Vilniaus m. sav. (59,1 punkto), o mažiausia – Šilalės r. sav. (20,9 punkto)). 2014 m. atotrūkis tarp geriausių ir blogiausių reikšmę turinčių savivaldybių sumažėjo iki 32,5 punkto
- 16) Absoliučioje daugumoje (55 iš 60) savivaldybių 2014 m. švietimo dimensijos indekso reikšmė buvo didesnė nei 2007 m. Tai daugiausia lėmė didėjanti ikimokyklinį ugdymą lankančių mokinių dalis. Aukštesnius švietimo dimensijos indekso rezultatus trukdė pasiekti didžiojoje dalyje savivaldybių mažėjanti lietuvių kalbos brandos egzaminą laikusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalis, taip pat mažėjantis universitetų ir kolegijų studentų skaičius, tenkantis 1000 nuolatinių 19-25 m. amžiaus gyventojų.
- 17) Visose probleminėse teritorijose 2014 m. švietimo dimensijos indekso reikšmė buvo didesnė nei 2007 m., tačiau šiose teritorijose išlieka iš dalies (lyginant su kitomis savivaldybėmis) didelis dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokančių mokyklinio amžiaus vaikų skaičius, tenkantis 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų.
- 18) 5 iš 6 regioninių ekonomikos augimo centrų švietimo dimensijos indekso reikšmė 2014 m. buvo didesnė nei 2007 m. Tai lėmė tokie rodikliai: didėjanti vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis, padidėjęs mokyklų ir geltonųjų autobusų skaičius bei bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, tenkantis 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų.
- 19) 2014 m., lyginant su 2007 m., 34 iš 35 kitų savivaldybių švietimo paslaugų indekso reikšmė padidėjo (išskyrus Neringos sav.). Šioje savivaldybių grupėje didžiausius pokyčius lėmė vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, ir lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai.
- 20) **Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo** indeksas analizuojamu laikotarpiu kito nedaug. Nuo 2011 m. demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensijos indeksas auga, o skirtumas tarp geriausių ir blogiausių šio indekso reikšmę turinčių savivaldybių mažėja. Lyginant su 2007 m. labiausiai sumažėjo atvykstančių ir išvykstančių asmenų rodiklis (20 savivaldybių pokytis buvo neigiamas, t. y. išvykstančių skaičius padidėjo). Išlaikomų gyventojų ir bendros natūralios gyventojų kaitos rodiklių pokyčiai mažiau lėmė demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso pokytį.
- 21) Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensijos indeksas labiausiai didėjo didžiųjų miestų savivaldybėse. Tai lėmė išaugęs rinkėjų aktyvumas, reikšmingai sumažėjęs išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas bei padidėjęs atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas, t. y. atvyko daugiau nei išvyko.
- 22) Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensijos indekso reikšmės pokyčiai probleminėse teritorijose 2014 m., lyginant su 2007 m., nebuvo vienakrypčiai (3 savivaldybėse nuo -0,3 iki -0,5 punkto sumažėjo, o 11 savivaldybių nuo +0,4 iki +7,4 punkto padidėjo). Didžiausią įtaką indekso pokyčiui turėjo atvykstančių ir išvykstančių asmenų santykis bei rinkėjų aktyvumas.
- 23) Visuose regioniniuose ekonomikos augimo centruose demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo dimensijos indekso rodiklių pokyčiai buvo nedideli, esminių pokyčių nebuvo.
- 24) Iš likusių 35 savivaldybių, indekso reikšmė 2014 m., lyginant su 2007 m., buvo didesnė 10, o 25 savivaldybėse sumažėjo. Pažymėtina, kad bendrų tendencijų rodiklių lygiu šioje savivaldybių grupėje išskirti nėra įmanoma.
- 25) **Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos** indeksas Lietuvoje 2007–2014 m. laikotarpiu nuosekliai kilo, o atotrūkis tarp geriausių ir blogiausių indekso reikšmę turinčių savivaldybių išliko nepakitęs. 2014 m. 59 iš 60 savivaldybių viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijos indekso reikšmė buvo aukštesnė nei 2007 m. Prie šio indekso didėjimo labiausiai prisidėjo padidėjusi automobilių kelių su patobulinta danga dalis, išaugusi namų ūkių, turinčių kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą, dalis bei stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų.

6 VP IR KPP INVESTICIJŲ Į MIESTUS IR MIESTELIUS POVEIKIS GYVENIMO KOKYBĖS POKYČIAMS IR ŠALIES MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS

ES investicijų į miestus ir miestelius poveikis vertinamas atsižvelgiant į vertinimo aspektus, kuriuos nurodo šio vertinimo tikslas – t. y. vertinamas:

- 1) VP investicijų poveikis gyvenimo kokybės indekso, kuris apima įvairius socialinius, ekonominius ir aplinkos rodiklius, pokyčiams;
- 2) VP investicijų poveikis šalies ir regionų makroekonominiams rodikliams (socialinei ir ekonominei plėtrai).

Skirtingo dydžio teritorijose ES investicijų į miestus ir miestelius poveikis pasireiškia (ir yra vertinamas) skirtingai. Įgyvendinus projektus *mažesniuose teritoriniuose vienetuose* (savivaldybėse, miestuose ir miesteliuose) lieka projektų įgyvendinimo metu sukurtas ar atnaujintas turtas, *keičiasi gyvenamoji aplinka ir gyvenimo sąlygos (gerėja gyvenimo kokybė)*, kadangi šių teritorijų gyventojai gali naudotis atnaujintomis miestų ir miestelių viešosiomis erdvėmis, sutvarkytomis ir apšviestomis gatvėmis, šaligatviais, įrengta aktyvaus poilsio ir laisvalaikio infrastruktūra (miestų aikštėmis, parkais, sportui ir aktyviam poilsiui skirtomis aikštelėmis ir kt.), mokytis atnaujintose švietimo įstaigose, gauti geresnės kokybės sveikatos ir socialines paslaugas modernizuotose atitinkamos paskirties įstaigose, gyventi atnaujintuose daugiabučiuose namuose, lankytis renovuotuose viešosios paskirties pastatuose (darželiuose, mokyklose, bibliotekose, kultūros centruose ir kt.). Atsižvelgiant į investicijų mastą, galima pagrįstai teigti, kad be ES investicijų miestų ir miestelių viešosios erdvės ir viešoji infrastruktūra būtų tvarkoma daug mažesne apimtimi arba apskritai nebūtų sutvarkyta, kadangi alternatyvių finansavimo šaltinių tokios apimties investicijoms savivaldybės neturi.

Remiantis gausia ekonominės geografijos literatūra ir empirinių tyrimų rezultatais šiame vertinime vadovojamasi prielaida, kad ES investicijų į miestus ir miestelius *socialinis ir ekonominis poveikis pasireiškia ir gali būti matuojamas tik didesniuose teritoriniuose vienetuose* (šalyje ir, su tam tikrais apribojimais, apskrityse bei susijusiuose ekonominiuose regionuose, kuriuos jungia bendra transporto ir kita ekonominė infrastruktūra). Tokio pobūdžio vertinimus mažesniuose teritoriniuose vienetuose riboja du pagrindiniai veiksniai:

1. Esminis turinio veiksnys – mažesni teritoriniai vienetai nefunkcionuoja kaip savarankiškos ekonominės sistemos, juos per daug veikia įvairūs išoriniai, o ne vidiniai, impulsai, kad būtų galima juos analizuoti kaip atskirus ekonominius vienetus.
2. Formalus duomenų prieinamumo veiksnys – trūksta vertinimams reikalingų statistinių duomenų. Pagrindiniai socialinės ir ekonominės raidos vertinimuose naudojami rodikliai (BVP, disponuojamosios pajamos, nedarbo lygis) skelbiami tik apskričių lygiu. Statistinių duomenų prieinamumas savivaldybių lygiu yra daug mažesnis, o gyvenamųjų vietovių lygiu prieinami tik visuotinių surašymų duomenys, kurie atnaujinami kartą per 10 metų.

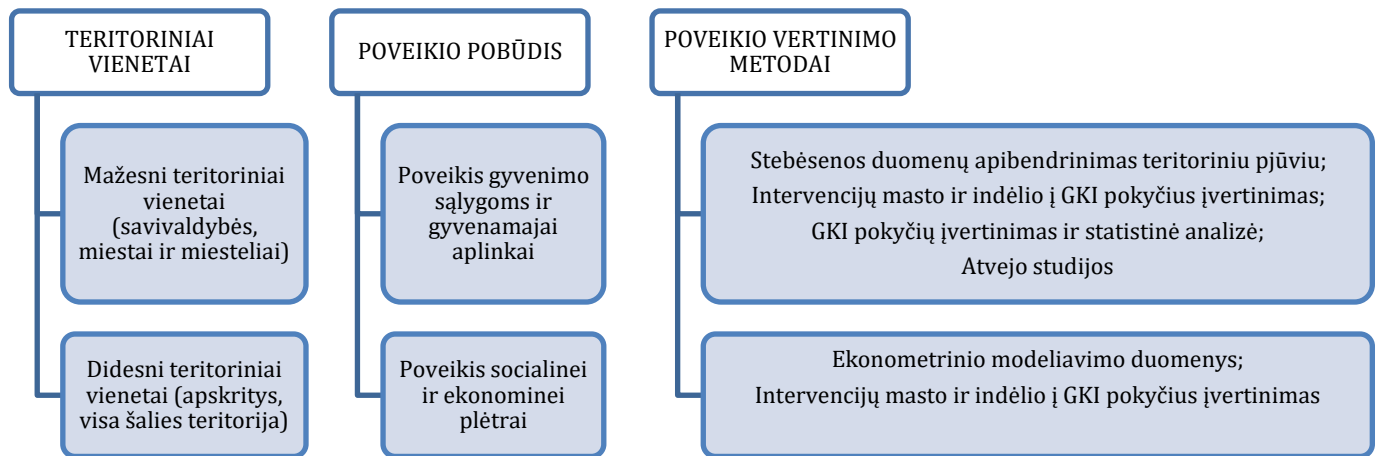
Dėl šių apribojimų ir vertinamų intervencijų pobūdžio (daugiausia investuojama į viešąją infrastruktūrą, o ne į ekonominio aktyvumo skatinimą) *mažesniuose teritoriniuose vienetuose vertinamas* ne ES investicijų poveikis socialinei ir ekonominei plėtrai, o *intervencijų mastas, t. y. indėlis į viešosios infrastruktūros atnaujinimą*. Šiame vertinime daroma prielaida, kad ES investicijų poveikis yra didesnis ten, kur didesnis intervencijų mastas, kadangi be ES investicijų tokių intervencijų apskritai nebūtų dėl alternatyvių finansavimo šaltinių nebuvimo.

Svarbu paminėti, kad panašias išvadas dėl teritorinių intervencijų poveikio mažesniems teritoriniams vienetams pateikia įvairiose VRE šalyse atlikti tyrimai ir šio vertinimo metu parengta Lenkijos atvejo studija: investicijos į miestus ir miestelius gerina gyvenamąją aplinką ir gyvenimo sąlygas, tačiau turi ribotą poveikį ekonominiam aktyvumui, o socialinė ir ekonominė plėtra (ir investicijų poveikis teritorinei sanglaudai) paprastai vertinama NUTS III dydžio regionų lygiu (Lietuvoje atitinka apskritis). Tiek VRE šalyse, tiek Lietuvoje⁷² atlikti tyrimai rodo, jog vien ES investicijos nepadedą sumažinti socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų, kadangi regionų plėtra priklauso nuo įvairių vidinių ir išorinių veiksnių, o ES investicijos dažnai nėra pagrindinis regionų socialinę ir ekonominę raidą lemiantis veiksnys. Lietuvoje nagrinėjamu laikotarpiu svarbiausias veiksnys, labiausiai paveikęs regionų plėtrą neabejotinai buvo ekonominė krizė. ES parama tik sušvelnino jos poveikį. Tačiau net ir Lenkijoje, kurioje ekonominės krizės poveikis buvo daug mažesnis nei Lietuvoje ar kitose ES šalyse, vien ES parama paaiškinti ekonominės regionų plėtros neįmanoma.

Apibendrinta ES investicijų į miestus ir miestelius poveikio pasireiškimo bei jo vertinimo metodų schema pateikta paveiksle (žr. 18 pav.).

⁷² Žr. RP tikslų įgyvendinimo vertinimą.

18 pav. ES investicijų į miestus ir miestelius poveikis: teritorijos, pobūdis ir vertinimo priega

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

6.1 VP INVESTICIJŲ POVEIKIS GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO POKYČIAMS

VP investicijų poveikis gyvenimo kokybės indekso pokyčiams vertinamas dvejopai:

- 1) Kiekybiškai, t. y. taikant statistinės analizės metodus ir **nustatant statistiškai reikšmingus ryšius tarp VP investicijų arba indėlių (išmokėtų lėšų) ir MTGKI pokyčių;**
- 2) Kiekybiškai ir kokybiškai, analizuojant projektų įgyvendinimo metu sukurtų **produktų ir rezultatų indėlių į atskirų MTGKI rodiklių pokyčius**. Kiekybinis VP įgyvendinimo metu sukurtų rezultatų indėlio į poveikio rodiklių pokyčius įvertinimas įmanoma tik tais atvejais, kai vertinamų VP priemonių įgyvendinimo stebėsenai taikomi produkto ir rezultato rodikliai yra tiesiogiai susiję su MTGKI skaičiavimui naudojamais statistiniais rodikliais.

Pastaba: Į vertinime taikomą MTGKI buvo įtraukti tokie oficialiosios statistikos rodikliai, kurie, remiantis teoriniu gyvenimo kokybės modeliu, geriausiai tiko matuoti gyvenimo kokybę urbanizuotose vietovėse. Didžioji dalis MTGKI rodiklių neatitinka VP įgyvendinimo stebėsenai taikomų produkto ir rezultato rodiklių, kadangi, į MTGKI įtraukiant tik tuos gyvenimo kokybę matuojančius rodiklius, kurie yra tiesiogiai susiję su VP įgyvendinimo stebėsenai taikomais produkto ir rezultato rodikliais, MTGKI nebūtų patikimas ir visaapimantis gyvenimo kokybės pokyčių matas, o rodytų tik VP įgyvendinimo rezultatų ypatumą.

6.1.1 Vertinamų VP priemonių investicijų (indėlių) poveikis MTGKI pokyčiams (kiekybinis vertinimas)

Siekiant kiekybiškai nustatyti ir įvertinti VP investicijų (indėlių) poveikį MTGKI pokyčiams, taikant deduktyvinės statistikos metodus buvo tiriamas VP investicijų (indėlių) ir MTGKI pokyčio ryšys, siekiant nustatyti priežastinį ryšį. Priežastinio ryšio tyrimas leidžia įvertinti, kiek VP investicijos prisidėjo prie MTGKI pokyčio, t. y. statistiškai įvertinti kaip ir kiek 2007–2014 m. MTGKI kito būtent dėl ES investicijų. Priežastinio ryšio tyrimui buvo naudojami šiam vertinimui sudaryti daugialypės tiesinės regresijos (angl. *multiple regression*) modeliai su kontroliniais kintamaisiais. Pagrįstoms statistinėms išvadoms formuluoti skirtas regresijos metodas leidžia patikimai įvertinti, kiek vidutiniškai visose Lietuvos savivaldybėse ES struktūrinės paramos 1 EUR prisidėjo prie MTGKI pokyčio nuo 2007 m. iki 2014 m.

ES struktūrinės paramos įtaka (poveikis) gyvenimo kokybei buvo tiriama naudojant aprašomosios ir deduktyvinės statistikos metodus. Tiriant buvo tikrinama hipotezė: **ES struktūrinė parama lėmė gyvenimo kokybės pagerėjimą urbanizuotose teritorijose**. Atsižvelgiant į duomenų prieinamumo apribojimus visi statistiniai tyrimai buvo atliekami savivaldybių lygiu (stebimų atvejų skaičius n=60). Laikantis metodologinių reikalavimų atliktas statistinis tyrimas buvo struktūruotas į du etapus: a) ryšio tikrinimą ir b) priežastinio ryšio tikrinimą.

I. ES struktūrinės paramos ir gyvenimo kokybės urbanizuotose vietovėse ryšio tyrimas

Siekiant nustatyti ar 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuvoje investuota ES struktūrinė parama yra susijusi su gyvenimo kokybe, t. y. tarp jų egzistuoja ryšys, buvo atlikta koreliacinė analizė. Koreliacinei analizei buvo naudoti du kintamieji:

- a) *Kintamasis 1:* MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m.

- b) *Kintamasis 2*: ES struktūrinė parama, tenkanti vienam savivaldybės gyventojui. Duomenų rinkimo ir apdorojimo metu 2007–2013 m. laikotarpiu pagal 35 į vertinimo objektą įtrauktas priemonės išmokėtos ES struktūrinės paramos lėšos buvo paskirstytos pagal projektų įgyvendinimo vietą (savivaldybę). Siekiant užtikrinti duomenų palyginamumą tarp skirtingų teritorijų, finansiniai duomenys buvo perskaičiuoti į santykinį rodiklį – *ES struktūrinė parama, tenkanti vienam savivaldybės gyventojui*.⁷³

Atsižvelgiant į tai, jog abu analizėje naudojami kintamieji yra išreikšti santykių (kiekybinėje) skalėje, koreliacinei analizei buvo naudojamas *Pearson* ryšio mato testas. Atlikus koreliacinę analizę nustatytas silpnas ($r=0,289$), tačiau statistiškai reikšmingas ($p=0,025$ (Sig. 2 tailed), $p<0,05$) ryšys tarp ES struktūrinės paramos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, ir MTGKI pokyčio nuo 2007 m. iki 2014 m.

II. ES struktūrinės paramos ir gyvenimo kokybės urbanizuotose vietovėse priežastinio ryšio tyrimas

Antrame etape anksčiau nustatytas ryšys toliau buvo tikrinamas naudojant priežastinių ryšių (išvadų statistikos) tyrimo metodą – daugialypę tiesinę regresiją (angl. *linear regression*). Tiesinės regresijos metodas pasirinktas, kadangi pirmame tyrimo etape tiesinė koreliacija buvo statistiškai reikšminga. Sudarytame daugialypės tiesinės regresijos modelyje buvo naudojami trys kintamieji:

- a) *Priklausomas kintamasis (PK)*: MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., matuojamas punktais (reikšmės gali varijuoti -100 iki + 100).
- b) *Nepriklausomas kintamasis (NK 1)*: ES struktūrinė parama per ataskaitinį nagrinėjamą laikotarpį, išreikšta eurai, tenkanti vienam savivaldybės gyventojui.
- c) *Nepriklausomas kintamasis (NK 2)*: Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje buvo ekonominė krizė, kuri kaip išorinis veiksnys reikšmingai įtakojo gyvenimo kokybę. Siekiant eliminuoti ekonominės krizės įtaką smulkiausiui teritoriniu lygiu, pasirinktas darbo užmokesčio rodiklis. Buvo vadovautasi prielaida, kad ekonominės krizės mastas savivaldybėse yra tiesiogiai proporcingas maksimaliam darbo užmokesčio nuosmukiui krizės metu. Dėl šios priežasties pasirinktas 2008–2011 m. laikotarpis. Taigi vertinant ryšį tarp ES paramos ir gyvenimo kokybės, atliekamam statistiniam tyrimui buvo įtrauktas antras nepriklausomas kintamasis – *Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc. (NK 2)*. Šio rodiklio pasirinkimas grindžiamas akademinėje literatūroje ir ankstesniuose empiriniuose tyrimuose pateikiamomis įžvalgomis apie glaudų gyvenimo kokybės ryšį su asmeninėmis namų ūkių pajamomis. Rodiklio pokyčio laikotarpis pasirinktas atsižvelgiant į ekonominį cikliškumą ir darbo užmokesčio duomenų laiko eilutės analizę.

Daugialypę tiesinę regresiją ir įvertinti lygties parametrai patvirtino hipotezę, kad ES struktūrinė parama analizuojamu laikotarpiu buvo vienas iš reikšmingų veiksnių, turėjusių įtakos mažų teritorijų gyvenimo kokybės indekso pokyčiams Lietuvos savivaldybėse. Tačiau tyrimo vykdymą ypač sunkino tai, kad 2007–2014 m. ekonominė krizė turėjo didesnę įtaką gyvenimo kokybei nei ES struktūrinė parama.⁷⁴ Remiantis atliktos analizės rezultatais, galima teigti, kad ES struktūrinei paramai, tenkančiai vienam savivaldybės gyventojui, padidėjus 100 EUR, MTGKI pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. vidutiniškai padidės 0,2 punkto arba ES investicijas vienam gyventojui padidinus 500 EUR (beveik 50 proc.), MTGKI pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. būtų vienu punktu didesnis.⁷⁵

Pažymėtina, kad vertinimui parengtas daugialypės tiesinės regresijos modelis dėl duomenų trūkumų bei apribojimų neleidžia taikyti statistiniais metodais įvertinti, kiek ES struktūrinė parama prisidėjo prie ekonominės krizės sukeltų neigiamų padarinių sušvelninimo. Dėl išdėstytų priežasčių tikėtina, kad realus ES paramos poveikis MTGKI pokyčiui yra didesnis.⁷⁶

Siekiant patikrinti prielaidą, kad ES parama turėjo daugiau įtakos MTGKI pokyčiui, nei nustatyta pirmojo regresinio modelio tyrime, buvo sumodeliuoti du papildomi regresiniai modeliai (variantai 2-3), kuriuose kito pirmojo nepriklausomo kintamojo – ES investicijų, tenkančių vienam savivaldybės gyventojui (NK 1), dydis. Vertinimo metu sumodeliuotų ir apskaičiuotų daugialypės tiesinės regresijos modelių kintamieji pateikiami lentelėje (56 lentelė).

⁷³ Santykinio rodiklio apskaičiavimui buvo panaudoti Statistikos departamento rodiklio „Vidutinis metinis gyventojų skaičius“ 2014 m. duomenys.

⁷⁴ Nepriklausomo kintamojo ES struktūrinė parama tenkanti, vienam savivaldybės gyventojui (NK 1) standartizuoto koeficiento reikšmė $\beta=0,291$, nepriklausomo kintamojo Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc. (NK 2) standartizuoto koeficiento reikšmė $\beta=0,319$.

⁷⁵ Nepriklausomo kintamojo koeficientas $B=0,002$, jis statistiškai reikšmingas, nes $p=0,018$ $p<0,05$, patikimumo intervalai yra nuo 0,000 iki 0,004.

⁷⁶ Tyrimo gauti rezultatai leidžia tvirtinti, kad ES paramos poveikis yra nemažesnis nei nustatyta regresinės analizės metu.

56 lentelė. Regresijos modelių kintamieji

Regresinis modelis	Priklausomas kintamasis	Nepriklausomas kintamasis (NK 1)	Nepriklausomas kintamasis (NK 2)
Variantas_1	MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., punktai	ES investicijos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, EUR (35 „lokalizuotos“ VP priemonės)	Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc.
Variantas_2	MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., punktai	ES investicijos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, EUR (35 „lokalizuotos“ VP priemonės ir vertinamos KPP priemonės)	Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc.
Variantas_3	MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m., punktai	ES investicijos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, EUR (39 VP priemonės ir vertinamos KPP priemonės)	Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Daugialypės tiesinės regresijos modelių apibendrinti rezultatai pateikiami lentelėje (57 lentelė). Visuose daugialypės tiesinės regresijos modeliuose nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp ES investicijų ir MTGKI pokyčių (žr. lentelės grafą „Standartizuotas koeficientas β “). Galima teigti, kad ES investicijos susijusios su gyvenimo kokybės pokyčiais Lietuvos savivaldybėse. Stipriausias statistinis ryšys nustatytas trečiame regresinės analizės modelyje (standartizuotas koeficientas $\beta=0,313$).

57 lentelė. Regresijos modelių rezultatai

	Regresijos modelio numeris	Koreliacija (Pearson)	Modelio aiškinamoji geba	Modelio statistinis reikšmingumas	Koeficientas B	Standartizuotas koeficientas β	Ryšio statistinis reikšmingumas	Patikimumo intervalai
NK1*	Variantas_1	0,289	15,7	0,003	0,002	0,291	0,018	0 0,004
	Variantas_2	0,314	16,3	0,002	0,001	0,300	0,015	0 0,002
	Variantas_3	0,328	17,0	0,002	0,001	0,313	0,011	0 0,002
NK2**	Variantas_1	0,318	15,7	0,003	0,306	0,319	0,010	0,076 0,536
	Variantas_2	0,318	16,3	0,002	0,292	0,304	0,013	0,063 0,522
	Variantas_3	0,318	17,0	0,002	0,290	0,302	0,014	0,062 0,518

* NK1 – nepriklausomas kintamasis: ES investicijos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, EUR. ** NK2 – nepriklausomas kintamasis: Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio sumažėjimas nuo 2008 m. iki 2011 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Remiantis lentelėje pateiktais duomenis, galima išskirti pagrindines išvalgas dėl ES investicijų poveikio MTGKI pokyčiui nuo 2007 m. iki 2014 m.:

1. Didėjant ES investicijoms, tenkančioms vienam savivaldybės gyventojui, priežastinis ryšys tarp ES investicijų ir MTGKI pokyčio nuo 2007 m. iki 2014 m. stiprėja – koeficientas β padidėja nuo 0,291 iki 0,313. Šie statistinio tyrimo rezultatai gali būti interpretuojami kaip statistiškai pagrįstas įrodymas, jog didesnės ES investicijos, tenkančios vienam gyventojui, turėjo didesnį poveikį MTGKI teigiamam pokyčiui.
2. Atlikti skaičiavimai patvirtino prielaidą, kad ES investicijos veikė kaip ekonominės ir finansinės krizės neigiamo poveikio švelninimo (amortizavimo) priemonė. Lyginant visų vertinimo metu paskaičiuotų daugialypės tiesinės regresijos modelių parametrus, pastebėta, kad didėjant ES investicijų sumai vienam gyventojui, ekonominės krizės įtaka (poveikis) MTGKI pokyčiui sumažėjo (standartizuotas koeficientas β sumažėjo nuo 0,319 iki 0,302). Tai reiškia, kad ES investicijos prisidėjo prie ekonominės krizės neigiamų pasekmių švelninimo (amortizavimo).
3. Pastebėtina, kad didėjant ES investicijų sumai, tenkančiai vienam savivaldybės gyventojui, sumažėja 1 EUR įtakos vidutinis svoris MTGKI reikšmės pokyčiui (mažėja regresinio modelio patikimumo intervalai ir koeficientas β).⁷⁷ Tai gali būti paaiškinama dviem argumentais, kurie gali veikti kartu: ne visos ES investicijos buvo panaudotos gyvenimo kokybės gerinimui savivaldybėse, todėl didėjanti investicijų suma proporcingai nepadidino savo svorio MTGKI pokyčio atžvilgiu; taip pat toks rezultatas gali būti aiškinamas prisisotinimo taisykle (dėsniu), pagal kurią didėjant vienam kintamajam jo vieno vieneto ribinis naudingumas mažėja.

Apibendrinant, galima pabrėžti, kad ES investicijos lėmė gyvenimo kokybės pokyčius Lietuvos savivaldybėse, nes tarp ES investicijų, tenkančių vienam gyventojui, ir MTGKI pokyčio nuo 2007 m. iki 2014 m. yra statistiškai reikšmingas priežastinis ryšys. Remiantis daugialypės tiesinės regresijos modelio rezultatais galima teigti, kad ES investicijų poveikis MTGKI pokyčiui siekia 0,002. Tai reiškia, kad ES investicijų sumai padidėjus 100 EUR, MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. padidėdavo 0,2.⁷⁸

⁷⁷ Koeficientas B sumažėja nuo 0,002 iki 0,001.

⁷⁸ Pavyzdžiui, MTGKI pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. vienu punktu būtų padidėjęs, jeigu vidutiniškai ES investicijos, tenkančios vienam savivaldybės gyventojui, padidėtų 500 eurų.

6.1.2 Vertinamų VP ir KPP priemonių sukurtų produktų ir rezultatų poveikis MTGKI rodiklių pokyčiams (kiekybinis ir kokybinis vertinimas)

Šiame vertinime taikomą GKI sudaro 38 rodikliai, sugrupuoti į 6 dimensijas. Vertinamų VP priemonių įgyvendinimo stebėsenai taikomi 66 skirtingų pavadinimų produkto rodikliai ir 67 rezultato rodikliai. Kadangi vienas rodiklis gali būti taikomas kelių priemonių įgyvendinimo stebėsenai, bendras į vertinimo objektą įtrauktų VP priemonių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių skaičius yra didesnis – 189 rodikliai.

Vertinimo metu buvo *standartizuoti* (suvienodinti) vertinamų VP priemonių įgyvendinimui taikomų rodiklių pavadinimai ir apskaičiuotos suminės rodiklių reikšmės tais atvejais, kai vienodas rodiklis taikomas kelių priemonių įgyvendinimo stebėsenai. Šis rodiklių sąrašas buvo papildytas aktualiais vertinamų KPP priemonių rodikliais ir rodikliais, kurių reikšmių apskaičiavimui naudoti vertinimo metu surinkti papildomi administraciniai duomenys. Visi vertinamų VP ir KPP priemonių įgyvendinimo stebėsenai taikomi rodikliai ir papildomi rodikliai buvo *sugrupuoti* pagal GKI dimensijas ir intervencijų sritis. Galutinį rodiklių sąrašą sudarė apie 70 produkto ir rezultato lygio rodiklių (žr. 15 priedą, 86 lentelė). Į galutinį rodiklių sąrašą nebuvo įtraukti tie vertinamų VP priemonių stebėsenai taikomi rodikliai, kurių faktinės reikšmės vertinimo metu nebuvo žinomos.

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių sąsajas su GKI ir poveikį GKI rodiklių pokyčiams pateikta lentelėse (žr. 58 lentelė, 60 lentelė, 61 lentelė, 62 lentelė, 63 lentelė). Nors vertinamos VP ir KPP priemonės tiesiogiai veikia bent pusę GKI rodiklių, **kiekybinis** vertinamų VP ir KPP priemonių įgyvendinimo metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų indėlio į GKI rodiklių pokyčius vertinimas pateiktas tik nedidelei rodiklių daliai (8 iš 19 tiesiogiai veikiamų rodiklių). Tai lėmė sąmoningas nuo vertinamų VP ir KPP priemonių įgyvendinimo nepriklausomų rodiklių pasirinkimas sudarant GKI ir įvairūs duomenų (stebėsenos ir statistinių) prieinamumo apribojimai. Priklausomai nuo to, kokių lygiu prieinami duomenys apie rodiklių reikšmes, **kiekybinis poveikio vertinimas pateiktas šalies, savivaldybių ir (arba) gyvenamųjų vietovių (atskirų miestų ir miestelių) lygiu**. Kitiems GKI rodikliams pateiktas **kokybinis arba mišrus (kiekybinis ir kokybinis)** sąsajų su vertinamų VP ir KPP priemonių intervencijomis, investicijomis ir jų rezultatais įvertinimas.

6.1.2.1 ES investicijų poveikis materialinių gyvenimo sąlygų indeksui

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaką materialinių gyvenimo sąlygų indeksą sudarantiems rodikliams pateikta lentelėje.

58 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaka materialinių gyvenimo sąlygų indekso rodikliams

GKI rodiklis	Poveikio mastas (silpnas, vidutinis, stiprus)	Poveikio pobūdis (tiesioginis, netiesioginis)	Pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (taip, ne)	Kitų veiksnių įtaka
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis / EUR	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Užimtų gyventojų dalis tarp darbingo amžiaus gyventojų / proc.	Vidutinis	Tiesioginis ir netiesioginis	taip	Didelė
Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis / proc.	Vidutinis	Tiesioginis ir netiesioginis	taip	Didelė
Gyvenamasis fondas: naudingasis plotas, tenkantis vienam gyventojui/ m ²	Vidutinis	Tiesioginis	taip	Vidutinė
Asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius metų pabaigoje / asmenys	Stiprus (atskirų PT lygiu), vidutinis (šalies lygiu)	Tiesioginis	taip	Vidutinė
Renovuotų daugiabučių dalis / proc.	Stiprus	Tiesioginis	taip	Vidutinė

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vertinamų VP ir KPP priemonių poveikis daugeliui MGS rodiklių yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **stiprus arba vidutinis**. Tik darbo užmokesčio ir gyvenamojo fondo rodiklių ryšys su vertinamomis ES investicijomis yra silpnesnis. VMBDU pokyčius ir lygį lemia bendra ekonominė situacija šalyje, ekonominės veiklos struktūra savivaldybėse, teisinis reglamentavimas, mokesčių politika, konkurencija darbo rinkoje, darbuotojų kvalifikacija ir kiti veiksniai.

Vertinamų ES investicijų poveikis užimtumui. Prie užimtumo didinimo prisidėjo VSF paskolos ir projektai, skirti įmonių produktyvumui didinti – šiuos projektus įgyvendinusios įmonės sukūrė daugiau kaip 3700 ilgalaikių darbo vietų. INVEGA duomenimis, VSF paskolų gavėjai šalyje sukūrė 3555 darbo vietas⁷⁹. Be to, ekonometrinio modeliavimo

⁷⁹ 2015 m. III ketvirčio duomenys. Duomenys mažesnių teritorinių vienetų lygiu neprieinami.

rezultatai rodo, kad 2007–2013 m. **VP intervencijos, skirtos gyvenimo kokybei gerinti⁸⁰, lėmė 1,2 proc. didesnę užimtumo lygį tarp 15-64 metų gyventojų ir 2 proc. mažesnę bendrą nedarbo lygį, palyginti su scenarijumi „be paramos“** (plačiau žr. ataskaitos 6.2 dalį). Įgyvendinant verslo produktyvumo didinimo, investicijų skatinimo ir turizmo infrastruktūros plėtros projektus buvo kuriamos naujos darbo vietos, kurios tiesiogiai prisidės prie užimtų gyventojų dalies padidėjimo (jei jose bus įdarbinti darbo neturėję asmenys). Prie užimtų gyventojų dalies padidėjimo taip pat prisidėjo VSF paskolos ir subsidijos, teiktos fiziniams asmenims ir naujai įsteigtomis įmonėms, kurios plėsdamos veiklą kuria naujas darbo vietas.

ES investicijos skatina vidaus paklausą prekėms, paslaugoms, darbams, tai taip pat prisideda prie užimtumo didėjimo. Registruoti bedarbiai, dalyvavę LDB ADRP projektuose (profesinio mokymo, užimtumo rėmimo programose) ir po projekto įgyvendinimo įsidarbinę, tiesiogiai veikia rodiklio pokyčius. ES investicijos prisideda prie darbo vietų kūrimo ir tokiu būdu netiesiogiai prisideda prie registruoto nedarbo mažėjimo.

Kitų veiksnių įtaka užimtumui. Užimtumo lygis konkrečioje teritorijoje priklauso nuo bendros ekonominės situacijos, dominuojančių ekonominių veiklų, veikiančių ūkio subjektų skaičiaus, gyventojų verslumo lygio ir kt. Registruotų bedarbių skaičius priklauso nuo bendros ekonominės situacijos (auga esant ekonominiam nuosmukiui), taip pat bedarbiams teikiamų socialinių garantijų.

Vertinamų ES investicijų poveikis gyvenamojo fondo rodikliams. Įgyvendinant priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-04-R "Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas" įrengti socialiniai būstai **tiesiogiai** padidino gyvenamąjį fondą. Lietuvoje buvo įrengtas 271 naujas socialinis būstas, iš jų 265 – miestuose ir miesteliuose. Duomenys apie naujai įrengtų socialinių būstų plotą stebėsenos sistemoje nėra renkami, tačiau atsižvelgiant į tai, kad vidutinis buto dydis probleminių teritorijų miestuose 2014 m. buvo 62,6 kv. m, bendras naujai įrengtų socialinių būstų plotas gali būti apie 16589 kv. m. Priemonės Nr. VP3-1.1-VRM-04-R "Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas" lėšomis **įrengtas socialinis būstas gyvenamąjį fondą Lietuvoje padidino apie 0,03 proc.** (gyvenamasis fondas Lietuvoje nuo 2007 m. iki 2014 m. išaugo 5780,9 tūkst. kv. m).

ES investicijos skatina ekonominį augimą ir tokiu būdu **netiesiogiai** veikia gyvenamojo fondo rodiklį. Ekonominio pakilimo laikotarpiu didėjant gyvenamosios statybos apimtims auga gyvenamasis fondas. Augant gyventojų pajamoms didėja jų galimybės įsigyti didesnę gyvenamąjį būstą. Rodiklio pokyčius taip pat veikia gyventojų migracija (mažėjant gyventojų skaičiui vienam gyventojui tenkantis naudingas plotas didėja, net jei bendras gyvenamasis fondas nesikeičia).

Vertinamų ES investicijų poveikis socialinio būsto laukiančių asmenų eilėms šalyje. Įgyvendinant priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-04-R "Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas" įrengti socialiniai būstai **padėjo sumažinti socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičių.** Nuo 2010 m. socialinis būstas Lietuvoje buvo išnuomotas 5084 šeimoms. Darant prielaidą, kad 271 VP lėšomis įrengtame socialiniame būste apsigyveno 271 šeima, **VP lėšomis įrengtas socialinis būstas sudaro 5,3 proc. visų 2010–2014 m. išnuomotų būstų.** 2014 m. pabaigoje sąrašuose socialiniam būstui nuomoti Lietuvoje buvo 32 815 asmenų (šeimų). Jei nebūtų VP lėšomis įrengto socialinio būsto, **laukiančiųjų skaičius būtų 0,8 proc. didesnis.**

Vertinamų ES investicijų poveikis socialinio būsto laukiančių asmenų eilėms probleminėse teritorijose. Kadangi parama socialinio būsto plėtrai pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-04-R "Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas" buvo teikiama tik probleminėms teritorijoms, poveikis šalies mastu nėra reikšmingas, tačiau atskirose PT poveikis buvo reikšmingas. Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičius dėl ES investicijų labiausiai sumažėjo Jurbarko r., Kelmės r. ir Joniškio r. savivaldybėse – nesant VP lėšomis įrengto socialinio būsto, jo laukiančių asmenų skaičius šiose savivaldybėse būtų daugiau nei 10 proc. didesnis (plačiau žr. 59 lentelė).

59 lentelė. Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičiaus pokyčiai ir ES investicijų poveikis probleminėse savivaldybėse

	Asmenys (šeimos), buvę sąrašuose soc. būstui nuomoti, 2014 m. pab.	Pokytis 2010–2014 m.	VP lėšomis įrengti nauji soc. būstai	VP investicijų poveikis eilių sumažėjimui, proc.
Šalyje	32815	4354	271	-0,8%
Druskininkų sav.	394	55	20	-5,1%
Lazdijų r. sav.	220	62	9	-4,1%
Jonavos r. sav.	818	-89	60	-7,3%
Skuodo r. sav.	121	54	8	-6,6%
Pasvalio r. sav.	187	54	16	-8,6%
Rokiškio r. sav.	202	77	10	-5,0%
Akmenės r. sav.	235	53	7	-3,0%
Joniškio r. sav.	318	-28	32	-10,1%
Kelmės r. sav.	275	60	35	-12,7%

⁸⁰ Vertinamų 42 VP priemonių investicijos.

	Asmenys (šeimos), buvę sąrašuose soc. būstui nuomoti, 2014 m. pab.	Pokytis 2010–2014 m.	VP lėšomis įrengti nauji soc. būstai	VP investicijų poveikis eilių sumažėjimui, proc.
Jurbarko r. sav.	184	17	29	-15,8%
Mažeikių r. sav.	657	-14	19	-2,9%
Ignalinos r. sav.	237	-4	16	-6,8%
Šalčininkų r. sav.	279	92	-	0,0%
Švenčionių r. sav.	326	1	10	-3,1%

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS ir Statistikos departamento skelbiamus duomenis.

Vertinamų ES investicijų poveikis daugiabučių renovacijai šalyje. Parama daugiabučių renovacijai buvo teikiama pagal dvi 2007–2013 m. SSVP priemonės: VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas (paskolos)“ ir VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ (subsидijos probleminėse teritorijose). VP lėšomis renovuoti daugiabučiai gyvenamieji namai sudaro **4,4 proc. visų iki 1993 m. pastatytų daugiabučių gyvenamųjų namų Lietuvoje**. ES investicijos buvo pagrindinis daugiabučių renovacijos finansavimo šaltinis, suteikęs esminį postūmį renovacijos procesams Lietuvoje. Daugiabučiai namai buvo renovuojami 55 savivaldybėse. Iki 2015 m. pabaigos atskirose savivaldybėse renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 1 iki 133 namų; tai sudaro nuo 0,2 proc. iki 40,4 proc. visų daugiabučių savivaldybėje.

Vertinamų ES investicijų poveikis daugiabučių renovacijai probleminėse teritorijose. Probleminės teritorijos statusą turėjusiose savivaldybėse, kuriose daugiabučiai namai buvo renovuojami tiek pagal priemonę Nr. VP3-1.1-AM-01-V, tiek pagal priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-03-R, renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 6 iki 84, o dalis – nuo 1,6 proc. iki 40,4 proc.

Vertinamų ES investicijų poveikis daugiabučių renovacijai miestuose. Daugiabučiai namai buvo renovuojami 69 miestuose. Daugiau kaip 25 proc. daugiabučių namų atnaujinti 6 miestuose, 17 miestų atnaujinta nuo 10 iki 25 proc. daugiabučių, 46 miestuose – mažiau kaip 10 proc. daugiabučių. Renovacija taip pat vyko 11 didelių miestelių, tačiau nesant duomenų apie bendrą daugiabučių skaičių šiuose miesteliuose, renovuotų daugiabučių dalis nenustatyta (plačiau žr. ataskaitos 4.6 dalį).

6.1.2.2 ES investicijų poveikis verslo konkurencingumo indeksui

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaką verslo konkurencingumo indeksą sudarantiems rodikliams pateikta lentelėje.

60 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaka verslo konkurencingumo indekso rodikliams

GKI rodiklis	Poveikio mastas (silpnas, vidutinis, stiprus)	Poveikio pobūdis (tiesioginis, netiesioginis)	Pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (taip, ne)	Kitų veiksnių įtaka
Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje / vnt.	Silpnas ir vidutinis	Tiesioginis ir netiesioginis	ne	Didelė
Per 4 metus sukauptos materialinės investicijos to meto kainomis / tūkst. EUR	Stiprus	Tiesioginis	taip	Didelė
Tiesioginės užsienio investicijos, tekančios vienam gyventojui, metų pabaigoje / EUR	Silpnas	Tiesioginis	ne	Didelė
Įmonių apyvarta pagal veiklos vykdymo vietą / tūkst. EUR	Vidutinis	Tiesioginis ir netiesioginis	ne	Didelė
Pridėtinė vertė gamybos kainomis pagal veiklos vykdymo vietą / tūkst. EUR	Stiprus	Tiesioginis ir netiesioginis	taip	Didelė

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vertinamų VP ir KPP priemonių poveikis VKI rodikliams yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **stiprus arba vidutinis**, tačiau ne visiems rodikliams gali būti nustatytas kiekybinis ES investicijų poveikis.

Vertinamų ES investicijų poveikis veikiančių ūkio subjektų skaičiui. Tiesioginių užsienio investicijų skatinimui skirta priemonė „Invest LT+“, investicijos į pramoninių parkų infrastruktūrą ir rinkodarą (pagal priemonę „Invest LT“), Verslumo skatinimo fondo paskolos ir subsidijos, KPP parama verslo kūrimui ir plėtrai, kaimo turizmo veiklos skatinimui lėmė naujų ūkio subjektų kūrimąsi ir, atitinkamai, galėjo padidinti veikiančių ūkio subjektų skaičių. ES investicijos taip pat didino veikiančių ūkio subjektų gyvybingumą (tiesiogiai, kai parama buvo skirta įmonių produktyvumui didinti) ir netiesiogiai (per papildomą prekių, paslaugų ir darbų paklausą, kurią generuoja ES finansuojamų projektų įgyvendinimas). 2007–2013 metų ES struktūrinė parama tiesiogiai arba netiesiogiai pasinaudojo ne mažiau kaip 14 435 juridiniai asmenys (vertinant be finansų inžinerijos priemonių). Iš jų 2 844 juridiniai asmenys tiesiogiai vykdė projektus, o kiti buvo projektų vykdytojų tiekėjais (teikė paslaugas, vykdė darbus arba tiekė prekes). Netiesiogiai (kaip projektų

vykdytojų tiekėjai) ES struktūrinė parama pasinaudojo 11 591 įmonė arba 15 proc. visų Lietuvos įmonių, o 1 625 juridiniai asmenys buvo tiek projektų vykdytojai, tiek projektų vykdytojų tiekėjai (ES struktūrinė parama pasinaudojo ir tiesiogiai, ir netiesiogiai).⁸¹ Prie veikiančių ūkio subjektų skaičiaus didinimo prisidėjo VSF paskolų teikimas. Šiomis paskolomis pasinaudojo 222 fiziniai ir 1043 juridiniai asmenys

Vertinamų ES investicijų poveikis sukauptoms materialinėms investicijoms. Didelė dalis VP investicijų yra materialinės investicijos, kadangi lėšos naudojamos turtui, kuris bus naudojamas ilgiau nei vienus metus, įsigyti arba sukurti. 2007–2013 m. VP investicijos Lietuvoje sudarė **apie 25 proc. visų 2009–2013 m. sukauptų materialinių investicijų**.⁸² Atskirose savivaldybėse 2007–2013 m. VP investicijos sudarė **nuo 7 proc. iki 94 proc.** visų 2009–2013 m. sukauptų materialinių investicijų.⁸³

Vertinamų ES investicijų poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms. TUI skatinimui buvo skirtos dvi vertinamos VP priemonės: priemonė Nr. VP2-2.4-ŪM-01-V „INVEST LT“ (investicijos į pramonės parkų ir LEZ infrastruktūrą bei rinkodarą) ir priemonė Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „INVEST LT+“ (tiesioginės užsienio investicijos į didelės pridėtinės vertės gamybos ir (ar) didelės pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžia ir plėtrą). Stebėsenos duomenimis paremtuose pramonės parkuose ir LEZ buvo pritraukti 32 investuotojai, projektus pagal priemonę „Invest LT+“ vykdė 33 įmonės, tačiau kiekybinis šių projektų poveikio TUI pokyčiams įvertinimas nėra įmanomas dėl riboto informacijos prieinamumo. Pažymėtina, kad net VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, kurios pagrindinė veikla yra TUI pritraukimas, teikdama ataskaitą apie savo veiklą, nurodo tik pritrauktų investuotojų ir jų sukurtų darbo vietų skaičių, o ne TUI pokytį. Vertinimo metu nustatyta, kad vidutinis metinis TUI pokytis 2009–2014 m. savivaldybėse, kuriose buvo investuojama į PP ir LEZ infrastruktūrą, buvo vienu procentiniu punktu didesnis nei vidutiniškai šalyje (atitinkamai +6,8 proc. ir +5,8 proc.; plačiau žr. ataskaitos 4.2.1 dalį).

Kitų veiksnių įtaka TUI. Vertinamų VP priemonių projektais buvo sprendžiama investicijoms paruoštų sklypų prieinamumo problema. Tačiau TUI rodiklį stipriai veikia įvairūs kiti mikroekonominiai ir makroekonominiai veiksniai: bendra šalies ekonominė situacija, mokesčių lygis, vartotojų skaičius ir perkamoji galia, darbo jėgos prieinamumas ir sąnaudos, darbo santykių reglamentavimas ir kiti. Kai kurios savivaldybės apskritai neturi laisvos žemės, kurią galėtų pasiūlyti potencialiems investuotojams. Atsižvelgiant į šių veiksnių visumą, galima teigti, kad vertinamų VP intervencijų tiesioginis poveikiui TUI yra silpnas.

Vertinamų ES investicijų poveikis įmonių apyvartai ir darbo našumui (pridėtinei vertei). Vertinamų EAVP priemonių, skirtų verslo produktyvumui didinti, įgyvendinimo stebėsenai taikomi įmonių apyvartos ir darbo našumo padidėjimo rodikliai, todėl šios priemonės tiesiogiai prisideda prie GKI rodiklių pokyčių, tačiau SFMIS trūksta duomenų apie faktines rodiklių reikšmes, todėl kiekybinis poveikio vertinimas įmonių/ savivaldybių lygiu nepateikiamas.

Papildomai sukurtos bendrosios pridėtinės vertės rodiklis yra pagrindinis rodiklis, naudojamas ekonometriniuose ES investicijų poveikio vertinimuose. **Nustatyta, kad 2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos apskričių sukuriama vidutinė metinė pridėtinė vertė⁸⁴ buvo 0,4–0,83 procentinio punkto didesnė nei būtų buvusi be ES struktūrinių fondų paramos, o bendras paramos efektyvumo koeficientas, matuojamas kaip investuotos paramos santykis su papildomai dėl šios paramos sukurta pridėtine verte, 2007–2015 m. laikotarpiu skirtingose apskrityse varijuoja nuo 1,23 iki 1,33** (plačiau žr. 6.2 dalį).

⁸¹ ESTEP, 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiais rodikliais vertinimas, 2016 m.

⁸² RP tikslų įgyvendinimo vertinimo ataskaita.

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ **Pridėtinė vertė** yra pagrindinė bendrojo vidaus produkto, apskaičiuojamo gamybos metodu, komponentė. Gamybos metodas apibrėžia šalies / regiono BVP kaip galutinio vartojimo prekių ir paslaugų naujai pagamintų šalyje / regione per tam tikrą laikotarpį rinkos vertę.

6.1.2.3 ES investicijų poveikis sveikatos ir švietimo paslaugų indeksams

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaką sveikatos ir švietimo paslaugų indeksus sudarantiems rodikliams pateikta lentelėje.

61 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka sveikatos ir švietimo paslaugų indeksų rodikliams

GKI rodiklis	Poveikio mastas (silpnas, vidutinis, stiprus)	Poveikio pobūdis (tiesioginis, netiesioginis)	Pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (taip, ne)	Kitų veiksmų įtaka
Praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų / skaičius/10 tūkst. gyventojų	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Paliatyviosios pagalbos, globos, slaugos ir palaikomojo gydymo lovų skaičius / vnt.	Vidutinis	Tiesioginis	ne	Vidutinė
Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius / skaičius	Silpnas	Tiesioginis	ne	Didelė
Ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius SAM sistemoje ir privačių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius / skaičius	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, proc.	Silpnas	Tiesioginis ir netiesioginis	ne	Didelė
Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai/ skaičius	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius / vnt.	Neturi poveikio*	-	-	Didelė
Profesinių mokyklų mokinių skaičius / vnt.	Silpnas	Tiesioginis ir netiesioginis	ne	Didelė
Mokyklų ir geltonųjų autobusų skaičius / vnt.	Neturi poveikio*	-	-	Didelė
Lietuvių kalbos brandos egzaminą laikiusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalis / proc.	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Universitetų ir kolegijų studentų skaičius / skaičius	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė

* Vertinamų VP priemonių lėšomis naujos mokyklos nebuvo steigiamos, taip pat nebuvo perkami autobusai.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vertinamų VP ir KPP priemonių poveikis daugeliui sveikatos ir švietimo paslaugų rodiklių yra netiesioginis ir silpnas. Sveikatos ir švietimo paslaugų indeksų rodiklius labiau veikia kiti veiksniai, tokie kaip valstybės politika, nuo kurios priklauso sveikatos ir švietimo įstaigų skaičius, bendra šalies demografinė situacija ir gyventojų migracija. Vertinamos VP priemonės tiesiogiai veikė vieną sveikatos paslaugų indekso ir du švietimo paslaugų indekso rodiklius. Nors vertinamos ES investicijos neturėjo poveikio sveikatos įstaigų ar mokyklų skaičiui, tačiau paramą gavusios įstaigos galėjo pagerinti teikiamų paslaugų kokybę ir prieinamumą, taigi ES investicijos netiesiogiai prisidėjo prie gyvenimo kokybės gerėjimo.

Pagal priemonę Nr. VP3-2.1-SAM-10-V „Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionariųjų paslaugų optimizavimas“ buvo finansuojamas naujų palaikomojo gydymo ir slaugos lovų, taip pat paliatyviosios pagalbos stacionariųjų lovų, aprūpintų reikiama medicinos įranga, įsteigimas viešosiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Tačiau duomenys apie įsteigtų lovų skaičių stebėsenos sistemoje nėra renkami, todėl kiekybinis ES investicijų poveikio GKI rodiklio pokyčiams vertinimas nepateikiamas.

Pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-13-V „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“ buvo plėtojama sektorialinio praktinio mokymo centrų infrastruktūra, taip pat kita profesiniam ir technologiniam mokymui skirta infrastruktūra. Beveik trečdalyje savivaldybių (18 savivaldybių) buvo įkurti sektorialiniai praktinio mokymo centrai (iš viso 38). 20-ye savivaldybių veikiančiose profesinio mokymo įstaigose buvo pagerinta profesinio arba technologinio mokymo infrastruktūra. Šiomis priemonėmis siekiama ne tik pagerinti profesinio mokymo infrastruktūrą bet ir padidinti profesinių mokyklų mokinių skaičių. Svarbu paminėti, kad profesinių mokyklų mokinių skaičius priklauso ir nuo demografinės situacijos. 16-18 m. amžiaus gyventojų skaičius 2007–2014 m. Lietuvoje sumažėjo beveik trečdaliu (26 proc. arba 38 365 asmenimis), profesinių mokyklų mokinių skaičius per tą patį laikotarpį nedaug išaugo (+0,6 proc. arba 253 mokiniai), tačiau tai lėmė didelis mokinių skaičiaus didėjimas keliuose savivaldybėse (ypač Kauno m. sav., Biržų r. sav., Rokiškio r. sav., Pakruojo r. sav., Elektrėnų sav., Trakų r. sav.). Analizuojant duomenis atskirų savivaldybių lygiu nustatyta, kad 23 savivaldybėse profesinių mokyklų mokinių skaičius mažėjo (vidutiniškai -22 proc.), dar 23 savivaldybėse – padidėjo (vidutiniškai 37 proc.). Mokyklinio amžiaus (7-17 m.) mokinių skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo 30 proc. arba 136 843 asmenimis.

Pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-06-R „Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas“ buvo finansuotas 166 mokyklų, mokyklų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programas ir / arba priešmokyklinio ugdymo programas, modernizavimas (patalpų, įrangos, baldų, ugdymo priemonių atnaujinimas) ir pritaikymas įvairių ugdymosi poreikių (gabių, specialiųjų ugdymosi poreikių ir kitų) turintiems vaikams (nuo gimimo iki 7 metų) ugdyti, švietimo pagalbai teikti. Projektai vykdyti 58 savivaldybėse, 69 miestuose ir dideliuose miesteliuose. Šios investicijos netiesiogiai prisidėjo prie vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalies padidėjimo. 2007 m. 60 proc. vaikų dalyvavo ikimokykliniame ugdyme, o 2014 m. – 68 proc. Vertinant savivaldybių lygiu, nustatyta, kad **ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų dalis padidėjo 52 savivaldybėse (vidutiniškai 12 proc. punktų)**, sumažėjo – 7 savivaldybėse (vidutiniškai 9 proc. punktais, daugiausia Neringos sav. – nuo 76 proc. iki 40 proc.), Panevėžio miesto savivaldybėje rodiklis nepasikeitė ir sudarė 84 proc. Panevėžio miesto savivaldybėje ir dar 5 savivaldybėse (Alytaus m. sav., Birštono sav., Klaipėdos m. sav., Palangos m. sav. ir Utenos r. sav.) ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų dalis 2014 m. sudarė daugiau kaip 80 proc. ir nuo 2007 m. padidėjo (išskyrus Klaipėdos m. sav.).

6.1.2.4 ES investicijų poveikis demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksui

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaką demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksą sudarantiems rodikliams pateikta lentelėje.

62 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksmų įtaka demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso rodikliams

GKI rodiklis	Poveikio mastas (silpnas, vidutinis, stiprus)	Poveikio pobūdis (tiesioginis, netiesioginis)	Pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (taip, ne)	Kitų veiksmų įtaka
Savivaldybių tarybų 2007 m. ir 2011 m. rinkimuose, dalyvavusių rinkėjų skaičius, palyginti su visu rinkėjų skaičiumi / proc.	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas metų pradžioje / gyventojų skaičius 100 gyventojų	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Bendras natūralios gyventojų kaitos rodiklis / 1000 gyventojų	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas (neto migracija) / asmenys	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Kultūros centrų dalyvių skaičius / asmenys	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vertinamų VP ir KPP priemonių poveikis demografijos, visuomeninio ir pilietinio aktyvumo indeksą sudarantiems rodikliams yra **silpnas ir netiesioginis**, tačiau dalis šių rodiklių, o ypač neto migracija atspindi bendrą situaciją (gyvenimo kokybę) konkrečioje teritorijoje (savivaldybėje).

Migracijos saldo rodiklis 2007–2013 m. laikotarpiu buvo taikomas regioninių ekonomikos augimo centrų kompleksinės plėtros investicinių programų įgyvendinimo stebėsenai – buvo siekiama, kad skirtumas tarp atvykusių ir išvykusių gyventojų RC savivaldybėse būtų lygus 0. **Nors RC savivaldybėse šis tikslas nebuvo pasiektas (išvykstančių gyventojų skaičius išliko didesnis), tačiau neigiamas migracijos saldo sumažėjo.** Kitose savivaldybėse migracijos saldo rodiklio dinamika buvo labai skirtinga. Išsiskiria tokios savivaldybių grupės:

- Savivaldybės, kuriose migracijos saldo buvo ir išliko teigiamas – 6 savivaldybės;
- Savivaldybės, kuriose migracijos saldo 2007 m. buvo neigiamas, tačiau 2014 m. pasidarė teigiamas – 3 savivaldybės;
- Savivaldybės, kuriose neigiamas migracijos saldo sumažėjo (t. y. išvykstančių gyventojų skaičius vis dar yra didesnis nei atvykstančių, tačiau 2014 m. išvyko mažiau nei 2007 m.) – 38 savivaldybės;
- Savivaldybės, kuriose sustiprėjo neigiamas migracijos saldo (t. y. 2014 m. išvykusių gyventojų buvo netgi daugiau nei 2007 m.) – 13 savivaldybių.

2014 m. neto migracija šalyje ir 51 savivaldybėje buvo neigiama. Teigiamą migracijos saldo rodiklį turėjo 9 savivaldybės: Vilniaus miesto ir rajono, Trakų rajono, Elektrėnų savivaldybėse, taip pat Kauno ir Klaipėdos rajonų savivaldybėse ir kurortinėse savivaldybėse (Birštono, Neringos ir Palangos miesto), iš jų 6 savivaldybėse migracijos saldo rodiklis buvo teigiamas ir 2007 m. (visose, išskyrus Palangos miesto, Elektrėnų ir Trakų rajono savivaldybes). Neringos ir Palangos miesto savivaldybių atveju teigiamas migracijos saldo ne visada reiškia didėjantį faktinį nuolatinių gyventojų skaičių. Daugelyje Lietuvos savivaldybių, kuriose 2007 m. migracijos saldo buvo neigiamas, išvykstančių gyventojų skaičius sumažėjo. Į šią savivaldybių grupę patenka 16 iš 20 nacionalinės regioninės politikos 2007–2013 m. tikslinių teritorijų (visos regioninių centrų savivaldybės ir 10 probleminių teritorijų) ir 22 kitos Lietuvos savivaldybės. Iš 13 savivaldybių,

kuriuose neigiamas migracijos saldo didėjo, 4 savivaldybės 2007–2013 m. turėjo probleminės teritorijos statusą (Švenčionių, Šalčininkų, Joniškio ir Jonavos rajonų savivaldybėse).

Oficialiosios statistikos duomenys rodo, kad nuo 2007 m. iki 2015 m. gyventojų skaičius sumažėjo visuose miestuose, išskyrus Vilnių, Šalčininkus ir Neringos miestą. Vertinimo metu nebuvo nustatyta, kaip būtų keitęsis gyventojų skaičius miestuose⁸⁵, jei investicijos pagal vertinamas VP priemones nebūtų vykdytos. Tokiam vertinimui atlikti reikalinga reprezentatyvi miestų gyventojų apklausa ir kiti laikui bei ištekliams imlūs vertinimo metodai, kurių šiame vertinime nebuvo galimybės pritaikyti. **Gyventojų skaičius miestuose sumažėjo vidutiniškai 14 proc., santykinai mažiau – didžiuosiuose miestuose ir probleminių teritorijų miestuose** (atitinkamai -12 proc. ir -13 proc.), tačiau daugiau – kitose nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose: miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose gyventojų skaičius sumažėjo vidutiniškai 15 proc. (Alytuje 17 proc., Visagine 21 proc.), o probleminių teritorijų mažuose miestuose, kaip ir kituose mažuose miestuose – net 16 proc. Nors nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose buvo daugiau ir įvairesnių gyvenimo kokybės gerinimui aktualių intervencijų (pavyzdžiui, subsidijos daugiabučiams namams modernizuoti, socialinio būsto plėtrai, investicijos į miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą), gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos čia esančiuose miestuose buvo panašios kaip kituose šalies miestuose arba netgi blogesnės. Tai patvirtina, kad demografinius rodiklius labiau veikia kiti, su finansuotomis intervencijomis nesusiję, veiksniai (visų pirma ekonominiai).

6.1.2.5 ES investicijų poveikis viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksui

Apibendrinta informacija apie vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaką viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indeksą sudarantiems rodikliams pateikta lentelėje.

63 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių ir kitų veiksnių įtaka viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso rodikliams

GKI rodiklis	Poveikio mastas (silpnas, vidutinis, stiprus)	Poveikio pobūdis (tiesioginis, netiesioginis)	Pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (taip, ne)	Kitų veiksnių įtaka
Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute / proc.	Vidutinis	Tiesioginis	ne	Vidutinė
Iš stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmestų teršalų kiekis / tonos	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų / skaičius	Silpnas (šalies mastu), vidutinis (miestų ir miestelių lygiu)	Netiesioginis	ne	Didelė
Kelių eismo įvykių skaičius / skaičius	Vidutinis	Tiesioginis ir netiesioginis	ne	Vidutinė
Automobilių kelių ilgio su patobulinta danga dalis nuo viso kelių ilgio / proc.	Stiprus	Tiesioginis	taip	Silpna
Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą / proc.	Silpnas (miestų ir miestelių lygiu), vidutinis (šalies lygiu)	Tiesioginis	ne	Didelė
Stadionų, baseinų, sportui skirtų aikštelių ir kitų sporto bazių skaičius / skaičius	Vidutinis	Tiesioginis	ne	Didelė
Visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius / skaičius	Vidutinis	Tiesioginis	ne	Didelė
Muziejų skaičius / vnt.	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Bibliotekų ir jų filialų skaičius / vnt.	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė
Kultūros centrų skaičius / vnt.	Silpnas	Netiesioginis	ne	Didelė

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vertinamų VP ir KPP priemonių poveikis 6 iš 11 VIGAI rodiklių yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **vidutinis arba stiprus**. Vertinamos VP ir KPP priemonės nedarė reikšmingo tiesioginio poveikio kultūros ir sporto įstaigų (muziejų, bibliotekų, kultūros centrų, stadionų, baseinų ir kitų sporto bazių) skaičiaus rodikliams, tačiau prisidėjo prie šių įstaigų atnaujinimo ir modernizavimo. Duomenys apie vertinamų VP ir KPP priemonių projektus pagal įstaigų grupes pateikti lentelėje.

⁸⁵ Oficialiosios statistikos duomenys apie gyventojų skaičiaus pokyčius miesteliuose nuo 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo nėra atnaujinami, todėl sudėtinga kiekybiškai įvertinti gyventojų skaičiaus pokyčius šiose gyvenamosiose vietovėse.

64 lentelė. Vertinamų VP ir KPP priemonių projektų skaičius pagal įstaigų grupes

Įstaigų grupė	Vertinamų VP priemonių projektų skaičius šalyje	Vertinamų VP priemonių projektų skaičius miestuose ir miesteliuose	Vertinamų KPP priemonių projektų skaičius miestuose ir miesteliuose
Kultūros centrai	96	29	11
Muziejai	65	42	7
Bibliotekos	36	13	3
Sporto infrastruktūra	140	61	24
Apgyvandinimo įstaigos	27	21	-

Šaltinis: sudaryta autorių.

Vertinamų ES investicijų poveikis kultūros centrų ir jų dalyvių skaičiui. Vertinamų VP priemonių lėšomis Lietuvoje finansuoti 96 projektai, skirti kultūros centrams (namams) plėtoti. Trečdalis projektų (29 projektai) buvo įgyvendinti miestuose ir dideliuose miesteliuose. Dauguma projektų buvo skirti veikiančių kultūros centrų (namų) pastatų (patalpų) renovavimui ir modernizavimui arba kultūros centrų (namų) perkėlimui į naujus, jų veiklai pritaikytus pastatus (patalpas). Nors VP investicijos neturėjo poveikio kiekybiniam kultūros namų skaičiaus pokyčiui, tačiau prisidėjo prie kokybinio pokyčio, nes modernizavus kultūros centrų infrastruktūrą buvo sudarytos geresnės sąlygos teikti kultūros paslaugas. Vertinamų KPP priemonių lėšomis miestuose ir miesteliuose buvo atnaujinta 11 kultūros centrų (namų) infrastruktūra. Tikėtina, kad šios investicijos ilgalaikėje perspektyvoje prisidės prie kultūros centrų dalyvių skaičiaus didėjimo (šis rodiklis įtrauktas į demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksą).

Vertinamų ES investicijų poveikis muziejams. Vertinamų VP priemonių lėšos buvo skirtos 65 projektams, susijusiems su muziejinkystės plėtra Lietuvoje. Iš 65 projektų 42 projektai buvo įgyvendinti miestuose ir dideliuose miesteliuose. Projektų lėšomis buvo modernizuoti muziejų pastatai, naujoms ekspozicinėms erdvėms (muziejų filialams) plėsti pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai ir arpleisti pastatai. ES struktūrinės paramos lėšomis įsteigtas Vytauto Kasiulio dailės muziejus (Lietuvos dailės muziejaus padalinys), restauruoti Palangos gintaro muziejaus reprezentaciniai rūmai, modernizuotas Vytauto Didžiojo karo muziejus, išplėstos Kauno IX-ojo forto muziejaus ekspozicinės erdvės. Lietuvos dailės muziejuje įgyvendinti 4 projektai, Lietuvos jūrų muziejuje – 3 projektai. Muziejuose įgyvendinti projektai buvo skirti muziejų infrastruktūros modernizavimui, o ES struktūrinės paramos poveikis muziejų skaičiaus pokyčiui nefiksuoja. Statistikos departamento skelbiamuose duomenyse muziejai, kurie turi struktūrinių padalinių (filialų), yra apskaityti kaip vienas vienetas, neatsižvelgiant į struktūrinių padalinių skaičių. Vertinamų VP priemonių lėšomis finansuoti projektai buvo įgyvendinami daugiausia muziejų struktūriniuose padaliniuose, todėl išmatuoti kiekybinį pokytį nėra įmanoma. ES struktūrinė parama pasinaudojo 7 pareiškėjai, kurie įsteigė muziejines ekspozicijas (dažniausiai tai buvo daroma sutvarkytuose nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose). Dar 7 muziejams (muziejų filialams), veikiantiems miestuose ir dideliuose miesteliuose, buvo skirta KPP parama pagal vertinamas KPP priemones muziejų infrastruktūrai atnaujinti ir modernizuoti.

Vertinamų ES investicijų poveikis bibliotekoms. Bibliotekoms buvo skirti 36 projektai, finansuoti pagal vertinamas VP priemones, iš jų 13 projektų įgyvendinti miestuose ir dideliuose miesteliuose. Visi miestuose ir miesteliuose įgyvendinti projektai buvo skirti bibliotekų infrastruktūros (pastatų) rekonstravimui ir modernizavimui. Pažymėtina, kad panaudojant ES struktūrinę paramą naujos bibliotekos nebuvo steigiamos. Panaudojant ES struktūrinės paramos lėšas buvo rekonstruojamas Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pagrindinis pastatas, taip pat modernizuoti du Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos filialai, atnaujinta Mažeikių rajono savivaldybės biblioteka. Pažymėtina, kad dalis investicijų, skirtų bibliotekų infrastruktūrai modernizuoti, buvo skirta įgyvendinant kompleksinius projektus, kurių metu modernizuota visa gyvenamosios vietovės kultūros infrastruktūra (kultūros centras, biblioteka ir pan.). ES struktūrinė parama turėjo kokybinį poveikį bibliotekose teikiamoms paslaugoms, nes buvo modernizuota joms teikti reikalinga infrastruktūra. KPP lėšomis miestuose ir miesteliuose modernizuoti 3 bibliotekų pastatai (vieno projekto metu pritaikytas pastatas bibliotekos veiklai).

Vertinamų ES investicijų poveikis sporto infrastruktūrai ir sporto renginių dalyvių skaičiui. Vertintų VP ir KPP priemonių lėšomis buvo modernizuojama viešoji sporto infrastruktūra. VP priemonių lėšomis finansuota 140 projektų, iš kurių 61 projektas įgyvendintas miestuose ir dideliuose miesteliuose. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo statomi arba modernizuojami daugiaviečiai centrai Lietuvos didžiuosiuose miestuose (Kaune, Klaipėdoje, Alytuje). Daugiausia viešosios sporto infrastruktūros sutvarkyta įgyvendinant miestų ir miestelių kompleksinio sutvarkymo projektus. Šių projektų metu buvo tvarkomos krepšinio, futbolo, tinklinio aikštės, įkuriamos naujos daugiaviečios sporto aikštės, modernizuojama kita sporto infrastruktūra. Dar 24 projektai, skirti sporto infrastruktūrai atnaujinti, miestuose ir dideliuose miesteliuose buvo finansuoti pagal vertinamas KPP priemones. Įgyvendinant šiuos projektus buvo modernizuojamos krepšinio aikštelės, modernizuotas baseinas Kelmėje, tvarkomi mokyklų stadionai, įrengiamos naujos daugiaviečios sporto aikštelės.

Vertinamų VP priemonių poveikis apgyvendinimo įstaigų ir jose suteiktų nakvynių skaičiui. Vertintų VP priemonių lėšomis buvo įgyvendinti 27 projektai, kurių metu buvo steigiamos naujos apgyvendinimo įstaigos (arba greta kitų paslaugų numatyta įsteigti apgyvendinimui skirtas vietas). Iš 27 projektų 21 projektas buvo įgyvendintas miestuose ir dideliuose miesteliuose. Buvo įsteigti arba modernizuoti 9 kempingai, 3 nauji SPA centrai ir 9 viešbučiai. Didelė dalis visų vertinamų VP investicijų buvo skirta turizmo infrastruktūros plėtrai ir rinkodarai. Šiais projektais buvo siekiama didinti turistų skaičių, todėl ES investicijos galėjo turėti tiesioginį poveikį apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičiui, tačiau kiekybinis poveikio įvertinimas nėra įmanomas.

Vertinamų VP priemonių poveikis valstybinės ir vietinės reikšmės automobilių keliams. Pagal vertintas VP priemones, skirtas susisiekimo infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai, buvo tiesiami nauji ir rekonstruojami esami valstybinės ir vietinės reikšmės keliai ir gatvės. Priemonių įgyvendinimas tiesiogiai veikė valstybinės ir vietinės reikšmės automobilių kelių su patobulinta danga rodiklius. Intervencijų poveikis valstybinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgiui vertinamas šalies lygiu, kadangi duomenys apie atskiroms savivaldybėms tenkantį valstybinės reikšmės kelių ilgį nėra prieinami. Intervencijų poveikis vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgiui vertinamas šalies ir savivaldybių lygiu. Investicijos ne tik padidino kelių su patobulinta danga ilgį, bet ir pagerino susisiekimo sąlygas miestuose ir tarp miestų. Priemonių įgyvendinimo stebėsenai taikomas sutrumpėjusio kelionės laiko rodiklis, tačiau trūksta duomenų apie faktinę rodiklio reikšmę.

Pagal priemonę Nr. VP2-4.4-SM-01-V "Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametru gerinimas" buvo finansuojami projektai, skirti žvyrkelių asfaltavimo programos įgyvendinimui. Valstybinės reikšmės automobilių kelių su patobulinta danga ilgis 2007–2014 m. padidėjo 824 km, iš jų 737 km (89 proc.) sudarė žvyrkeliai, išasfaltuoti įgyvendinant pagal minėtą priemonę finansuotus projektus. *Valstybinės reikšmės žvyrkeliai* buvo asfaltuojami 59 savivaldybėse (visose, išskyrus Marijampolės sav.). Daugiausia žvyrkelių išasfaltuota Utenos raj., Panevėžio raj. ir Kauno raj. savivaldybėse (plačiau žr. 4.7 dalį).

Vietinės reikšmės kelių ir miestų gatvių danga buvo tobulinama pagal priemonę Nr. VP2-4.4-SM-02-R "Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra". Projektai vykdyti visose savivaldybėse. Įgyvendinant priemonę visoje Lietuvoje buvo nutiesta arba rekonstruota 332 km savivaldybių kelių ir gatvių, tai sudaro 3 proc. nuo bendro vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio (11 466 km, vertinant pagal 2014 m. duomenis). Atskirose savivaldybėse sutvarkyta nuo 0,5 km iki 15,6 km kelių ir gatvių (vidurkis – 5,5 km); tai sudarė nuo mažiau nei 1 proc. iki beveik 25 proc. bendro vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio savivaldybėse.

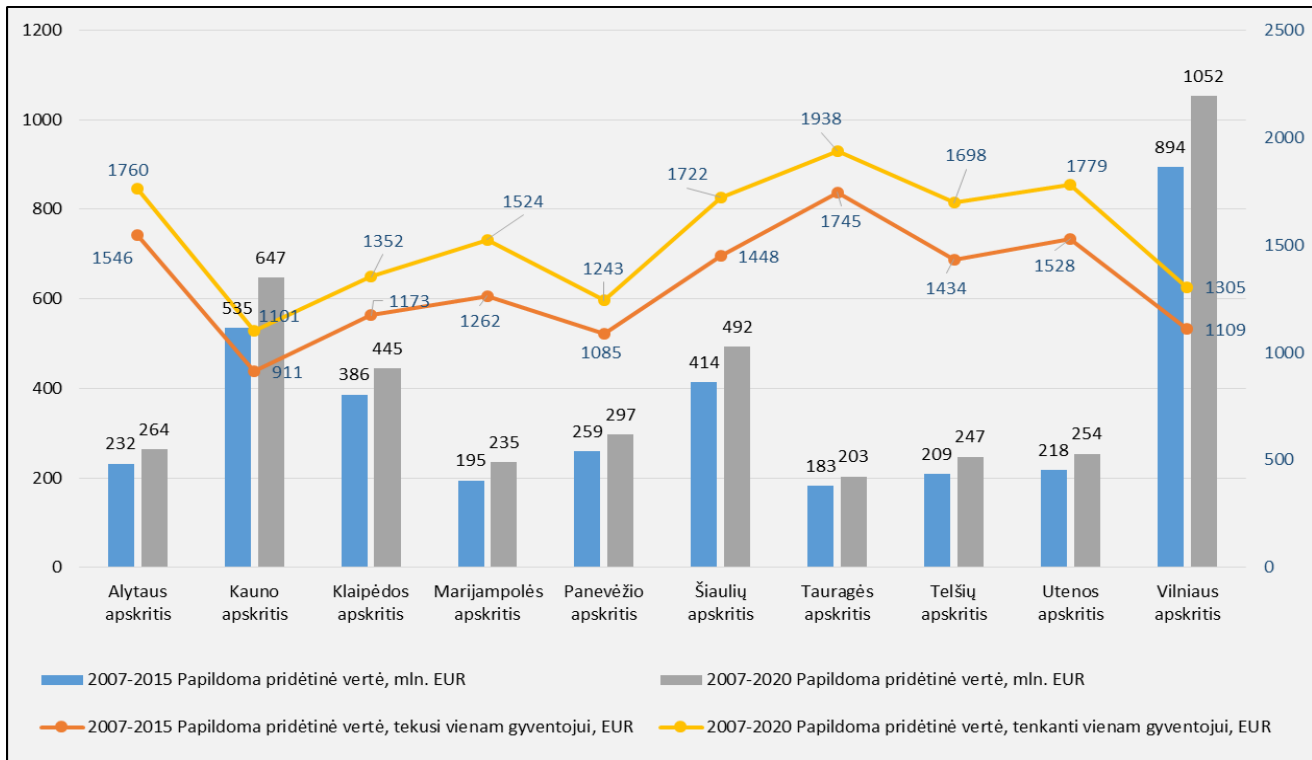
Vertinamų VP investicijų poveikis nuotekų tvarkymui. Finansine apimtimi didžiausia priemonė visų vertinamų VPP ir KPP priemonių pakete buvo priemonė Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ (ES investicijos pagal šią priemonę sudaro ketvirtadalį visų vertinamų investicijų). Priemonei buvo keliamas tikslas modernizuoti ir išplėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą aglomeracijose. Prioritetas buvo teikiamas nuotekų valymo įrenginių rekonstravimui ir statybai, taip pat nuotekų tinklų plėtrai. Nors priemonių įgyvendinimo stebėsenai netaikomi rodikliai, susiję su nuotekų tvarkymu, vienas iš galutinių priemonės tikslų yra geresnis nuotekų tvarkymas. Gyvenimo kokybės matavimui aktualūs rodikliai apie būstų prisijungimą prie vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų, tačiau reguliariai atnaujinamų palyginamų duomenų apie šio rodiklio pokyčius šalyje nėra (tik visuotinių gyventojų ir būstų surašymų duomenys), todėl į GKI šis rodiklis nebuvo įtrauktas. APVA duomenimis, įgyvendinus pagal priemonę finansuotus projektus buvo nutiesta 2480 km NT tinklų ir 1696 km VT tinklų. Prie nuotekų tvarkymo tinklų prisijungė 105,1 tūkst. gyventojų, prie vandens tiekimo tinklų – 65 tūkst. gyventojų, tai sudaro atitinkamai 3,5 proc. ir 2,1 proc. visų šalies gyventojų⁸⁶. Dideliuose miesteliuose (17 miestelių) prie NT tinklų prisijungė nuo 6 proc. iki 76 proc. gyventojų, miestuose (iš viso 85 miestuose) – nuo 0,2 proc. iki 62 proc. gyventojų.

⁸⁶ Vertinant pagal 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenis.

6.2 VP INVESTICIJŲ Į MIESTUS IR MIESTELIUS MAKROEKONOMINIS POVEIKIS

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad pagal 42 vertinamas VP priemones, skirtas gyvenimo kokybei gerinti, išmokėta 2007–2013 m. ES struktūrinė parama veikė visos šalies ir atskirų apskričių makroekonominis rodiklius. 2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos apskričių sukuriama vidutinė metinė pridėtinė vertė⁸⁷ buvo 0,4–0,83 procentinio punkto didesnė nei būtų buvusi be šios ES struktūrinių fondų paramos, o bendras paramos efektyvumo koeficientas, matuojamas kaip investuotos paramos santykis su papildomai dėl šios paramos sukurta pridėtine verte, 2007–2015 m. laikotarpiu skirtingose apskrityse varijuoja nuo 1,23 iki 1,33 (žr. 65 lentelė). Investicijos į ekonominės (susisiekimo, pramoninių parkų, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo) ir socialinės (švietimo, sveikatos, socialinių paslaugų, gyvenamojo būsto ir aplinkos) infrastruktūros gerinimą ir (ar) prieinamumo didinimą tiesiogiai ir netiesiogiai didino apskrityse sukuriama pridėtinė vertė. Tiesioginis ES struktūrinės paramos poveikis pasireiškė per išlaidų bendrosios investicijoms augimą, t. y. apskričių BVP struktūroje didino bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo komponentę. Netiesioginis ES struktūrinės paramos poveikis stebimas per pajamų paskirstymo pusę ir antrinius efektus vidaus (namų ūkių ir valdžios institucijų) vartojimui. Kaip matyti iš paveikslėlio, 2007–2015 m. laikotarpiu ES struktūrinė parama, skirta gyvenimo kokybei gerinti, didžiausią poveikį pridėtinės vertės augimui turėjo Vilniaus, Kauno ir Šiaulių apskrityse, o perskaičius pagal pridėtinės vertės augimą, tenkantį vienam gyventojui, matyti, kad labiausiai paramos naudą pajuto Tauragės, Utenos, Alytaus ir Šiaulių apskričių gyventojai.

19 pav. VP investicijų poveikis apskričių bendrosios pridėtinės vertės augimui, EUR

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Tikėtina, kad ilgalaikėje perspektyvoje dėl investuotos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos ir toliau didės apskričių konkurencingumas dėl pagerėjusios infrastruktūros (ypač, jei iki 2007–2013 m. intervencijų nepakankama tam tikros srities infrastruktūra buvo ribojantis veiksnys apskrities ekonominiam augimui⁸⁸). Ekonometrinio modeliavimo metu 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos, skirtos gyvenimo kokybei gerinti, poveikis buvo įvertintas iki 2020 m. Analizės rezultatai (žr. 65 lentelė) rodo, kad suminis paramos poveikis Tauragės apskričiai per 2007–2020 m. laikotarpį sudarys beveik 203 mln. EUR (mažiausias rodiklis), o Vilniaus apskričiai – daugiau kaip 1 mlrd. EUR (didžiausias rodiklis). Bendras paramos efektyvumo koeficientas 2007–2020 m. apskrityse varijuos nuo 1,46 iki 1,54.

⁸⁷ Pridėtinė vertė yra pagrindinė bendrojo vidaus produkto, apskaičiuojamo gamybos metodu, komponentė. Gamybos metodas apibrėžia šalies / regiono BVP kaip galutinio vartojimo prekių ir paslaugų naujai pagamintų šalyje / regione per tam tikrą laikotarpį rinkos vertę.

⁸⁸ Pavyzdžiui, 2008 m. ESTEP atliktoje „Savivaldos transporto infrastruktūrai skirtos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos paskirstymo galimybių analizėje“, naudojant duomenų apgaubimo analizę buvo nustatyta, kad nepakankamas vietinių kelių ilgis yra Marijampolės, Šiaulių bei Vilniaus apskričių ekonominį augimą ribojantis veiksnys, priešingai nei Klaipėdos ir Utenos apskrityse, kur tokios investicijos turėtų ribotą poveikį apskričių kuriamai pridėtinei vertei.

65 lentelė. 2007–2013 m. VP investicijų efektyvumo ir poveikio rodikliai

Rodiklis	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
<i>Dėl ES paramos sukurta papildoma pridėtinė vertė 2007–2015 m., mln. EUR</i>	231,69	535,28	386,01	194,52	259,1	413,89	182,63	208,7	217,94	894,21
<i>Vidutinis metinis ES paramos poveikis 2007–2015 m. nominalios regioninės pridėtinės vertės augimui, p.p.</i>	0,69	0,65	0,52	0,83	0,40	0,69	0,82	0,60	0,78	0,68
<i>Paramos efektyvumo koeficientas* 2007–2015 m.</i>	1,28	1,23	1,28	1,23	1,33	1,29	1,31	1,27	1,30	1,24
<i>Dėl ES paramos sukurta papildoma pridėtinė vertė 2007–2020 m., mln. EUR</i>	263,86	647,02	445,0	234,88	296,88	492,29	202,88	247,16	253,75	1052,2
<i>Paramos efektyvumo koeficientas 2007–2020 m.</i>	1,46	1,49	1,48	1,48	1,52	1,54	1,46	1,51	1,52	1,46
<i>Naujos darbo vietos iki 2015 m., tūkst.</i>	0,54	2,11	1,24	0,77	0,66	1,13	0,50	0,64	0,67	3,12

* **Paramos efektyvumo koeficientas** parodo papildomai dėl ES struktūrinės paramos sukurtos pridėtinės vertės santykį su skirta parama.

Šaltinis: sudaryta autorių.

ES struktūrinė parama veikė ir užimtumo rodiklius. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai šalies mastu rodo, kad 2007–2013 m. intervencijos lėmė 1,2 proc. didesnę užimtumo lygį tarp 15-64 metų gyventojų ir 2 proc. mažesnę bendrą nedarbo lygį, palyginti su scenarijumi „be paramos“. Daugiausia naujų darbo vietų buvo sukurta Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse. Tačiau dėl intervencijų pobūdžio (daugiau nei pusė paramos lėšų teko statybos ir susijusiems darbams finansuoti) didžioji dalis sukurtų darbo vietų buvo laikinos.

7 VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

7.1 VERTINIMO IŠVADOS PAGAL VERTINIMO KLAUSIMUS

Vertinimui buvo keliamas tikslas nustatyti, kaip 2007–2013 metų ES investicijos Lietuvos miestuose ir miesteliuose veikė gyvenimo kokybę, socialinę ir ekonominę plėtrą. Atsižvelgiant į vertinimo techninės specifikacijos reikalavimus šis vertinimas apėmė ne tik 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą, bet ir gyvenimo kokybei miestuose ir miesteliuose gerinti skirtas Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos intervencijas.

7.1.1 Gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP ir KPP priemonių investicijų į miestus ir miestelius logika, mastas, struktūra, suderinamumas ir pakankamumas

1.1 (TS 9.1.1 punktas) Nustatyti ES struktūrinės paramos intervencijų logiką 2007–2013 metų Lietuvos ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių (vietos potencialo panaudojimas, kokybiškos ir prieinamos viešosios paslaugos, geresnė aplinkos kokybė) miestuose ir miesteliuose įgyvendinimui.

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 3.1 ir 3.2 dalyse.

Strategijos trečiosios prioritetinės krypties uždavinių įgyvendinimui buvo skirta 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. Įgyvendinant šią veiksmų programą buvo siekiama sudaryti prielaidas vietos plėtros potencialui stiprėti ir atsiskleisti (1 tikslas), užtikrinti prieinamas ir aukštos kokybės esmines viešąsias sveikatos priežiūros, švietimo, socialines ir valstybės užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų (Lietuvos darbo biržos) teikiamas paslaugas (2 tikslas), siekti geresnės aplinkos kokybės, ypatingą dėmesį skiriant energijos naudojimo efektyvumui didinti (3 tikslas). SSVP įgyvendinti buvo suplanuotos 65 priemonės (be techninės paramos priemonių), iš jų 24 priemonės pateko į šio vertinimo objektą. Tačiau, atsižvelgiant į vertinimo metu taikytą gyvenimo kokybės modelį, į vertinimo objektą buvo įtrauktos dar 18 priemonių (6 ŽIPVP ir 12 EAVP), kurios prisidėjo prie gyvenimo kokybės pokyčių. Be to, atsižvelgiant į techninės specifikacijos reikalavimus, šis vertinimas apėmė ir gyvenimo kokybės gerinimui aktualias KPP priemones.

Atsižvelgiant į vertinime taikytą gyvenimo kokybės modelį visos vertintos VP ir KPP priemonės buvo suskirstytos į intervencijų sritis. Didžioji dalis vertintų VP priemonių yra susijusios su GKI šeštąja dimensija (D6) „Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas“ (19 priemonių), 7 priemonės yra susijusios su GKI pirmąja dimensija (D1) „Materialinės gyvenimo sąlygos“, 10 priemonių – su GKI antrąja dimensija (D2) „Gyventojų verslumo ir verslo konkurencingumas“, 4 priemonės – su GKI trečiąja dimensija (D3) „Sveikatos paslaugos“, 2 priemonės – su GKI ketvirtąja dimensija (D4) „Švietimo paslaugos“. Su GKI penktąja dimensija (D5) „Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas“ vertinamos VP ir KPP priemonės siejasi netiesiogiai – geresnė gyvenimo kokybė prisideda prie geresnių demografinių rodiklių (mažesnės migracijos, didesnio gimstamumo, subalansuotų gyventojų sudėties rodiklių ir pan.), tačiau tokiems pokyčiams pasireikšti reikia laiko. Vertintos KPP priemonės pagal intervencijų pobūdį siejasi su GKI D6 (kaimo atnaujinimas ir plėtra), GKI D1 (asbestinių stogų dangos keitimas, perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos) ir GKI D2 (parama verslo kūrimui ir plėtrai), tačiau KPP intervencijų mastas miestuose ir miesteliuose yra labai mažas, todėl vertinant ES investicijų poveikį gyvenimo kokybei pagrindinis dėmesys skiriamas VP investicijoms.

Vertinimo metu analizuotos Strategijos trečiosios prioritetinės krypties uždavinių įgyvendinimui skirtos SSVP intervencijos buvo orientuotos į įvairios infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą visoje šalies teritorijoje, tačiau praktikoje dauguma projektų buvo vykdomi miestuose ir miesteliuose, kadangi būtent čia buvo sukonzentruoti objektai, kuriems buvo skirta ES struktūrinė parama. Dauguma vertintų SSVP priemonių buvo skirtos visai šalies teritorijai, priemonių planavimas ir įgyvendinimas vyko sektoriiniu principu. Specifinėms tam tikrų miestų ar miestelių problemoms spręsti buvo skirtos 4 SSVP priemonės⁸⁹, pagal kurias buvo finansuoti daugiausia miestų infrastruktūros (viešosios, rekreacinės, bendruomeninės) atnaujinimo ir plėtros projektai, taip pat viešojo transporto plėtra didžiuosiuose miestuose. Dar dvi SSVP priemonės, skirtos daugiabučių namų atnaujinimui ir socialinio būsto plėtrai,⁹⁰ buvo skirtos probleminėms savivaldybėms. Projektai pagal šias priemones vykdyti tiek miesto, tiek kaimo gyvenamosiose vietovėse, nors didžioji finansavimo dalis teko miestuose įgyvendintiems projektams.

⁸⁹ Priemonės Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“, Nr. VP3-1.1-VRM-02-R „Probleminių teritorijų plėtra“, Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ ir Nr. VP3-3.3-SM-01-V „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“.

⁹⁰ Priemonės Nr. VP3-1.1-VRM-03-R „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ ir Nr. VP3-1.1-VRM-04-R „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“.

Nacionalinės regioninės politikos tikslinių teritorijų išskyrimas, šių teritorijų plėtros planų parengimas ir dalies veiksmų programų priemonių įgyvendinimas regionų projektų planavimo būdu sudarė prielaidas teritorinio (integruoto) požiūrio taikymui sprendžiant konkrečių regionų, savivaldybių ar miestų problemas ir tokiu būdu geresniam vietos potencialo išnaudojimui. Pagrindą integruotam požiūriui į teritorinę plėtrą sudarė nacionalinės regioninės politikos planavimo dokumentai. Nors nacionalinės regioninės politikos planavimo dokumentuose buvo keliami kompleksiniai tikslinių teritorijų plėtros tikslai, susiję su šių teritorijų plėtros potencialo stiprinimu, gyvenamosios aplinkos gerinimu, prielaidų verslui plėtoti, investicijoms pritraukti ir emigracijai mažinti sudarymu, praktiškai finansuotos intervencijos savo turiniu buvo gana ribotos ir fragmentiškos, kad būtų pasiekti kompleksiniai šių teritorijų plėtros tikslai.

Siekiant tiksliau įvertinti gyvenimo kokybei gerinti skirtų intervencijų logiką ir nustatyti intervencijų pobūdį skirtingo tipo ir dydžio miestuose ir miesteliuose, vertinimo metu visos VP investicijos buvo suskirstytos į intervencijų sritis: užimtumo skatinimas (D1); verslo produktyvumo didinimas (D2); būsto sąlygų gerinimas probleminėse teritorijose (D1); sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūros atnaujinimas (D3); švietimo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (D4); viešosios paskirties pastatų renovavimas (D3, D4); aplinkos kokybės gerinimas (D6); susisiekimo infrastruktūra (D6); turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra (D6); viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas (D6). Analizė intervencijų sričių lygiu patvirtino, kad didžioji dalis investicijų buvo skirta įvairios infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai, t. y. sritims, susijusioms su gyvenimo kokybės indekso trečiaja (sveikatos paslaugos), ketvirtąją (švietimo paslaugos) ir šeštąją (viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas) dimensijomis. Nors visuose miestuose ir miesteliuose dominavo investicijos į infrastruktūrą, o skirtinga teritorine intervencijų logika pasižymėjo tik SSVP intervencijos nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose, vertinimo metu atlikta analizė atskleidė, kad intervencijų mastas ir struktūra skirtingo tipo ir dydžio miestuose ir miesteliuose nebuvo vienoda, pavyzdžiui, miestuose, regioniniuose ekonomikos augimo centruose 50 proc. visų VP investicijų sudarė investicijos į viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą, didžiuosiuose miestuose 32 proc. investicijų sudarė verslo produktyvumo didinimo investicijos (*plačiau žr. ataskaitos 3.2 dalį*).

1.2 (TS 9.1.2 punktas) Nustatyti intervencijų (atskirai pagal urbanistinės plėtros vertinime nustatytus priemonių paketus su KPP lėšomis ir be jų) į miestus mastą ir struktūrą – projektų skaičių ir sumą iš viso, pasiskirstymą įvairiais pjūviais: pagal investicijų pobūdį (žmogiškieji ištekliai, verslas, viešoji infrastruktūra) ir proporcijas, pareiškėjo tipą, projekto dydį, vietovę, kurioje įgyvendinami projektai.

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 3.2 dalyje.

Atliekant urbanistinės plėtros vertinimą buvo analizuotos 35 VP priemonės (4 ŽIPVP priemonės, 4 EAVP priemonės ir 27 SSVP priemonės). Atsižvelgiant į šiame vertinime taikytą gyvenimo kokybės modelį ir VP priemonių intervencijos logiką, intervencijų geografinę aprėptį ir mastą, buvo išplėsta ir pakoreguota urbanistinės plėtros vertinime analizuotų priemonių imtis. Šiame vertinime analizuojamos 42 VP priemonės (6 ŽIPVP, 12 EAVP ir 24 SSVP) ir 5 KPP priemonės, pagal kurias finansuoti projektai, susiję su KPP 3 kryptimi „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“. Dėl administracinių duomenų trūkumo, 7 vertinamų VP priemonių *investicijų* nebuvo galima „lokalizuoti“ (priskirti konkrečiai gyvenamajai vietovei), tačiau visų vertinamų priemonių įgyvendinimo *rezultatai* buvo „lokalizuoti“.

➤ Vertintų VP ir KPP priemonių investicijų į miestus ir didelius miestelius mastas

Bendros 2007–2013 m. laikotarpio ES investicijos miestuose ir miesteliuose sudarė 1 518 mln. EUR. Pagal 35 „lokalizuotas“ VP priemones miestuose ir miesteliuose buvo įgyvendinti 3674 projektai, kuriems išmokėta 1 485 mln. EUR finansavimo. Pagal vertinamas KPP priemones miestuose ir dideliuose miesteliuose įgyvendinti 1682 projektai, kuriems teko 33 mln. EUR finansavimo. Dar 1 040,0 mln. EUR buvo išmokėta pagal 7 „nelokalizuotas“ VP priemones, tačiau nėra duomenų apie tai, kokia dalis investicijų teko miestams ir miesteliams.

Daugiausia gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP investicijų teko 5 didiesiems miestams (39 proc. arba 711 mln. EUR). Nacionalinės regioninės politikos tikslinių teritorijų statusą turėjusiems miestams (miestams – regioniniams ekonomikos augimo centrams ir probleminių teritorijų miestams) teko apie 24 proc. arba 428 mln. EUR visų VP investicijų. Kitiems miestams teko apie 16 proc. arba 290 mln. EUR, dideliems miesteliams – 3 proc. arba 56 mln. EUR, o kaimo gyvenamosioms vietovėms – apie 18 proc. visų gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP investicijų pagal 35 „lokalizuotas“ priemones.

Miestams ir miesteliams teko 82 proc. visų VP investicijų (išmokėto finansavimo). Atskirose intervencijų srityse (vertintų VP priemonių investicijos buvo suskirstytos į 11 intervencijų sričių, *plačiau žr. ataskaitos 3.2 dalį*) miestams ir miesteliams tekusi ES investicijų dalis svyravo nuo 38 proc. (užimtumo skatinimo intervencijos) iki beveik 100 proc. (būsto sąlygų gerinimo intervencijos probleminėse teritorijose). **Miestams ir dideliems miesteliams teko didesnė ES investicijų dalis nei jiems tenkanti šalies gyventojų dalis** (atitinkamai 82 proc. ir 68 proc.).

➤ Vertintų VP ir KPP priemonių investicijų į miestus ir didelius miestelius struktūra

Investicijų struktūra analizuota dviem pjūviais, t. y. vertinta 1) kurioms gyvenamosioms vietovėms teko daugiausia ES investicijų pagal konkrečias investicijų kryptis (sektorinių investicijų teritorinis pasiskirstymas) ir 2) kokios investicijos sudarė didžiausią dalį visų investicijų konkrečioje teritorijoje (investicijų turinys konkrečioje gyvenamojoje vietovėje).

Investicijų turinys konkrečiuose miestuose ir miesteliuose. Nustatyta, kad didžiąją dalį visų VP investicijų miestuose ir dideliuose miesteliuose sudarė investicijos į sveikatos, švietimo, turizmo, susisiekimo ir kitą viešąją infrastruktūrą, t. y. į sritis, susijusias su gyvenimo kokybės indekso 3-ąja (D3), 4-ąja (D4) ir 6-ąja (D6) dimensijomis, tačiau investicijų mastas ir struktūra skirtingo tipo ir dydžio gyvenamosiose vietovėse skyrėsi. Investicijos į infrastruktūrą didino materialines investicijas konkrečiuose teritorijose ir tiesiogiai prisidėjo prie gyvenimo kokybės indekso (konkrečiai – verslo konkurencingumo dimensijos indekso) pokyčių.

Didžiuosiuose miestuose didžiausią dalį investicijų sudarė investicijos į susisiekimo infrastruktūrą (30 proc.; daugiausia dėl didelių investicijų Vilniaus mieste) ir verslo produktyvumo didinimą (22 proc.); šiuose miestuose verslo produktyvumui didinti skirtų investicijų dalis buvo didžiausia. *Miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose* 48 proc. visų investicijų sudarė viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas, kita didesnė investicijų sritis – verslo produktyvumo didinimas (12,5 proc.). Ši rodiklį daugiausia lėmė “brangūs” pramonės parkų ir LEZ infrastruktūros plėtros projektai Alytuje ir Marijampolėje. *Probleminių teritorijų dideliuose miestuose* dominavo būsto sąlygų gerinimo ir viešųjų erdvių atnaujinimo investicijos (atitinkamai 24 proc. ir 18 proc. visų investicijų). *Probleminių teritorijų mažuose miestuose* dominavo viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas (35 proc. investicijų) ir turizmo infrastruktūros plėtra (21 proc. visų investicijų). *Kitų savivaldybių dideliuose miestuose* vienodas svoris (po 19–20 proc.) teko investicijoms į vietinės reikšmės kelių ir gatvių infrastruktūrą, turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrą bei viešųjų pastatų atnaujinimą, siekiant didinti jų energetinį efektyvumą. *Kitų savivaldybių mažuose miestuose* dominavo investicijos į viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą (26 proc.), vietinės reikšmės kelių ir gatvių tvarkymą (19 proc.). *Dideliuose miesteliuose* pagrindinės investicijų kryptys taip pat buvo gatvių, viešųjų erdvių tvarkymui ir viešosios paskirties pastatų renovacijai.

Sektorinių investicijų teritorinis pasiskirstymas. Didžiuosiuose miestuose buvo sukonzentruotos investicijos pagal daugelį intervencijų sričių, išskyrus nacionalinės regioninės politikos tikslinėms teritorijoms skirtas intervencijas (būsto sąlygų gerinimas, viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimas) ir intervencijas aplinkos kokybės gerinimo srityje (vandens telkinių būklės gerinimas, praeityje užterštų teritorijų tvarkymas, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra). Kita didesnės dalies sektoriinių investicijų sulaukusi miestų grupė yra kitų savivaldybių (ne nacionalinės regioninės politikos tikslinių teritorijų) miestai, tačiau ši koncentracija yra sąlyginė, nes šioje grupėje yra daug miestų, išsidėsčiusių visoje šalies teritorijoje, vidutinė investicijų suma viename mieste buvo nedidelė (6,4 mln. EUR⁹¹).

Šalies gyventojų, ekonominės veiklos ir viešųjų paslaugų teikėjų koncentracija didžiuosiuose miestuose nulėmė tai, kad šiems miestams teko didžioji dalis gyvenimo kokybei gerinti skirtų investicijų. Dėl masto ekonomijos (didelis potencialių viešosios infrastruktūros vartotojų skaičius) šiuose miestuose investicijos yra ekonomiškai efektyviausios. Kituose miestuose ir ypač mažuose miestuose ir miesteliuose ekonomiškai pagrįsti didelės infrastruktūrinės investicijos yra sudėtinga. Nors investicijų efektyvumas šiame vertinime nebuvo detalai analizuotas, nustatyta pavyzdžių, kurie rodo, kad buvo kuriama infrastruktūra, neadekvati potencialių jos naudotojų skaičiui.

➤ Miestuose ir dideliuose miesteliuose vykdyti projektai pagal pareiškėjo tipą

Daugiausia projektų miestuose ir dideliuose miesteliuose vykdė biudžetinės įstaigos ar jų filialai (1458 projektai) ir uždarnosios akcinės bendrovės (1596 projektai), tačiau biudžetinių įstaigų vykdytų projektų investicijos sudarė net 61 proc. visų investicijų miestuose ir dideliuose miesteliuose. Įmonių vykdytų projektų investicijos sudarė 20 proc. visų investicijų, o viešųjų įstaigų ir jų filialų (universitetai, kolegijos, profesinio mokymo įstaigos, ligoninės ir kitos sveikatos priežiūros įstaigos, socialines paslaugas teikiančios įstaigos) vykdytų projektų investicijos – 14 proc. visų investicijų.

Didžiąją dalį ES investicijų į miestus ir didelius miestelius „pritraukė“ viešieji juridiniai asmenys arba viešųjų juridinių asmenų valdomos viešosios įstaigos. Šių projektų vykdytojų įgyvendinti projektai jau trumpuoju laikotarpiu veikia tikslinių grupių gyvenimo kokybę: dėl įgyvendintų projektų gerėja susisiekimo infrastruktūra, keičiasi miestų ir miestelių gyvenamoji aplinka, gerėja sveikatos, švietimo, socialines paslaugas teikiančių įstaigų infrastruktūra ir teikiamų paslaugų kokybė, tačiau tokių investicijų poveikis ekonominiams gyvenimo kokybės rodikliams tiek trumpuoju, tiek vidutiniu laikotarpiu yra ribotas.

⁹¹ Palyginimui, probleminių teritorijų miestuose 11 mln. EUR, miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose – 32,5 mln. EUR, mažuose miestuose ir dideliuose miesteliuose – nuo 1,6 mln. EUR iki 2,3 mln. EUR.

➤ Miestuose ir dideliuose miesteliuose vykdytų projektų dydis

Miestuose ir miesteliuose įgyvendintų projektų vertė buvo nuo 3000 EUR iki daugiau kaip 60 mln. EUR. *Didiesiems projektams* (projektai, kurių vertė didesnė kaip 5 mln. EUR; iš viso 41 projektas) išmokėtas finansavimas sudarė beveik ¼ (22,7 proc.) viso „lokalizuotiems“ projektams išmokėto finansavimo. *Mažiesiems projektams*, t. y. projektams, kurių vertė mažesnė kaip 100 tūkst. EUR (46,3 proc. arba 1682 projektai) teko 3,2 proc. arba 47 mln. EUR viso išmokėto finansavimo. Dauguma didžiųjų projektų vykdyti didžiuosiuose miestuose: Vilniuje – 13 projektų, Kaune – 8 projektai, Klaipėdoje – 4 projektai. Dar 13-oje miestų ir didelių miestelių vykdyta po 1-2 didžiuosius projektus. 18 didžiųjų projektų įgyvendino įvairūs verslo subjektai (šie projektai buvo skirti verslo produktyvumui didinti investuojant į gamybinių pajėgumų modernizavimą ir plėtrą, taip pat naujų darbo vietų kūrimui). 11 projektų buvo skirti savivaldybių kelių ir miestų gatvių infrastruktūrai tobulinti (Vilniaus aplinkkelio tiesimas, Vilniaus Geležinio Vilko gatvės rekonstrukcija, Kauno A. Juozapavičiaus prospekto rekonstrukcija, ekologiškų viešojo transporto autobusų įsigijimas ir kt.), 5 projektai – turizmo infrastruktūros plėtrai (Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje, Druskininkų uždaro kalnų slidinėjimo trasos, Klaipėdos daugiaviečių sporto ir pramogų kompleksas, UAB Sveikatos centras „Energetikas“, Alytaus daugiaviečių pramogų ir sporto kompleksas). Tarp didžiųjų projektų pateko trys regioninių ekonomikos augimo centrų kompleksinės plėtros programose numatyti projektai, finansuoti pagal SSVP priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ (projektai „Pėsčiųjų ir dviračių takų infrastruktūros, jungiančios Alytaus piliakalnį bei jo prieigas su Kurorto ir Miško parkais, įrengimas ir šių teritorijų sutvarkymas bei pritaikymas poilsui ir rekreacijai“, „Kompleksinis Marijampolės miesto centrinės dalies viešųjų erdvių sutvarkymas“, „Utenio stadiono rekonstrukcija (I etapas)“).

1.3 (T.S 9.1.3 punktas) Ar ir kodėl veiksmų programose nustatytos priemonės ir joms įgyvendinti skirtos lėšos yra tinkamos, pakankamos ir suderintos Strategijoje nustatytų trečiosios prioritutinės krypties uždavinių miestuose įgyvendinimui? Papildomas klausimas: Kaip ES paramos investicijų rezultatus veikia vietos sąlygos, o ES parama – vietos sąlygas (teritorinį kapitalą)?

Detali klausimo analizė patekta ataskaitos 3.4 dalyje.

Investicijų (intervencijų) pakankamumas vertintas finansiniu (intervencijų mastas) ir turinio aspektais. Intervencijų tinkamumas ir suderinamumas vertintas atsižvelgiant į tai, kiek intervencijos atitiko konkrečių teritorijų poreikius ir kiek jos buvo tarpusavyje suderintos bei pakankamos turinio prasme, siekiant visapusiškai pagerinti gyvenimo kokybę ir paskatinti tolygią socialinę ir ekonominę plėtrą. Šie vertinimo aspektai (suderinamumas, pakankamumas ir tinkamumas) yra tarpusavyje susiję.

➤ Investicijų mastas ir pakankamumas

Investicijų poreikis miestuose ir miesteliuose iš anksto nebuvo vertinamas, todėl nėra galimybės nustatyti, ar investicijos buvo pakankamos, tačiau didelis intervencijų mastas kai kuriose intervencijų srityse ir (arba) teritorijose (savivaldybėse, miestuose ir miesteliuose), leidžia teigti, kad investicijos buvo pakankamos. Pavyzdžiui, kai kuriose teritorijose buvo renovuota daugiau kaip 20 proc. visų daugiabučių gyvenamųjų namų (*plačiau žr. ataskaitos 4.5 dalį*), atnaujintos visos arba beveik visos sveikatos ir švietimo įstaigos, didelė dalis kitų viešosios paskirties pastatų (*plačiau žr. ataskaitos 4.6 dalį*), kompleksiskai sutvarkytos miestų viešosios erdvės (*plačiau žr. ataskaitos 4.3 dalį*), prie nuotekų tvarkymo ir vandens tiekimo tinklų prijungta daugiau kaip 50 proc. gyventojų (*plačiau žr. ataskaitos 4.8 dalį*), ženkliai sumažėjo socialinio būsto laukiančių asmenų skaičius (*plačiau žr. ataskaitos 4.5 dalį*) ir pan.

Daugelyje šalies miestų vykdyti pavieniai sektoriniai projektai, o ne iš anksto suplanuotos kompleksinės teritorinės intervencijos. Sektorinių projektų ir investicijų geografinis pasiskirstymas ir intervencijų mastas konkrečioje teritorijoje (savivaldybėje ar gyvenamojoje vietovėje) daugeliu atvejų atitiko objektų, į kuriuos investuojama, geografinį pasiskirstymą: didesnių sektorinių investicijų sulaukė tie miestai, kuriuose buvo daugiau atitinkamų objektų (viešosios paskirties pastatų, sveikatos, švietimo, socialines paslaugas teikiančių įstaigų ir pan.) ir, atitinkamai, didesnis investicijų poreikis, kadangi viešosios infrastruktūros būklė prieš investuojant visoje šalies teritorijoje buvo panaši. Vertinant pavienių priemonių lygiu, ***tolygų investicijų paskirstymą visoje šalies teritorijoje užtikrino ir priemonių įgyvendinimas regionų projektų planavimo būdu.***

Vertinant investicijų pasiskirstymą tarp miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių atskirose intervencijų srityse nustatyta, kad gyvenimo kokybei gerinti skirtos vertintų VP priemonių investicijos buvo sukoncentruotos miestuose ir dideliuose miesteliuose (miestams ir dideliems miesteliams teko 82 proc. viso išmokėto finansavimo), o vertintų KPP priemonių investicijos – kaimo gyvenamosiose vietovėse (miestams ir dideliems miesteliams teko 9 proc. finansavimo). ***Daugelyje intervencijų sričių VP investicijų dalis miestuose ir miesteliuose buvo didesnė už miestų ir didelių miestelių gyventojų dalį*** (68 proc. – *plačiau žr. ataskaitos 3.2 dalį*).

➤ **Vietos sąlygų poveikis konkrečių teritorijų socialinei ir ekonominei plėtrai**

Vertinant ne pavienių priemonių, o viso gyvenimo kokybei gerinti skirtą VP priemonių paketo lygiu, nustatyta, kad daugeliu atvejų didžiausių investicijų sulaukė ne tos savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybė 2007 m. (prieš intervencijas) buvo žemiausia (*plačiau žr. ataskaitos 3.4 dalį, 15 lentelė*), tačiau vertinimo metu nustatyta, kad buvo savivaldybių, kuriose VP investicijos gyvenimo kokybei gerinti buvo nedidelės, o gyvenimo kokybė, vertinant pagal gyvenimo kokybės indekso pokytį 2007–2014 m., ženkliai pagerėjo⁹² ir atvirkščiai – buvo savivaldybių, kuriose, nepaisant didelių investicijų, gyvenimo kokybė ženkliai pablogėjo.⁹³ Tai patvirtina, kad *gyvenimo kokybė priklauso ne tik nuo ES investicijų, bet ir nuo kitų veiksnių, visų pirma, nuo konkrečios teritorijos savybių* (vietos sąlygų arba teritorinio kapitalo).

Vertinimo metu atlikta regresinė analizė patvirtino, kad ES investicijos yra svarbus, bet ne svarbiausias veiksnys, gerinant gyvenimo kokybę ir skatinant atskirų teritorijų socialinę ir ekonominę plėtrą. Savivaldybėse, kuriose gyvenimo kokybė buvo žemesnė, o ES investicijos didesnės, matyti didesnis teigiamas GKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. (pavyzdžiui, Druskininkų, Birštono, Šiaulių rajono, Ignalinos rajono, Palangos miesto savivaldybėse), tačiau gerus šių savivaldybių rezultatus analizuojamu laikotarpiu lėmė ne tik ES investicijos, bet ir kiti investicijų sėkmei svarbūs veiksniai (vietos sąlygos): aiški plėtros vizija, strategija, lyderystė planuojant ir įgyvendinant projektus, privačių investicijų pritraukimas ir kt.

➤ **Intervencijų tinkamumas ir suderinamumas (turinio pakankamumas):**

Miestuose ir miesteliuose įgyvendintų intervencijų logika buvo sektorinė, todėl intervencijų tinkamumas konkrečių teritorijų plėtrai ir joms aktualių problemų sprendimui buvo ribotas. Savivaldybės, kurių teritorijoje yra konkretūs miestai ir miesteliai, konkuravo dėl sektorinėse plėtros programose numatytų investicijų ir sektorialių VP priemonių finansavimo, todėl daugelyje miestų ir miestelių buvo vykdomos ne iš anksto suplanuotos ir suderintos intervencijos, o pavieniai sektorialiniai projektai. Projektų ir investicijų suderinamumas priklausė nuo konkrečios savivaldybės (vietos valdžios) gebėjimo suformuoti aiškią miesto plėtros viziją ir konkuruoti dėl sektorialių priemonių finansavimo miesto plėtros vizijai įgyvendinti. Nepaisant iš esmės sektorialių intervencijų pobūdžio, *kai kurios savivaldybės sėkmingai derino skirtingų priemonių intervencijas ir (arba) kompleksškai tvarkė miestų viešąją infrastruktūrą: Jonavos rajono savivaldybė* derino dviejų VRM administruojamų priemonių intervencijas Jonavos mieste: priemonės „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“ lėšomis buvo renovuojami daugiabučiai gyvenamieji namai, o priemonės „Probleminių teritorijų plėtra“ lėšomis buvo tvarkomos viešosios erdvės aplink renovuojamus daugiabučius namus; *Telšių rajono savivaldybė* etapais įgyvendino kelis projektus, kurių metu buvo sutvarkytos ir miesto bendruomenės poreikiams pritaikytos miesto centre esančio Masčio ežero pakrantės (įrengtos krantinės, pėsčiųjų, dviračių takai); *Utenos rajono savivaldybė* ypač daug dėmesio skyrė Utenos miesto parkų ir šalia esančių gatvių sutvarkymui (už miesto parkų ir kraštovaizdžio tvarkymą Utenos rajono savivaldybė gavo ne vieną Lietuvos ir tarptautinį apdovanojimą).

Nors dalis miestuose ir miesteliuose įgyvendintų priemonių buvo planuojamos nacionalinės regioninės politikos tikslinių teritorijų plėtrai skirtose programose, o daliai priemonių buvo taikoma regioninė projektų atranka, visų priemonių intervencijų logika buvo „nuleista“ iš viršaus, neatsižvelgiant į vietos sąlygas arba teritorinį kapitalą. Tai reiškia, kad savivaldybės ir regionų plėtros tarybos galėjo rinktis tik konkrečius objektus (vietinės reikšmės kelius, turizmo objektus, viešosios paskirties pastatus, švietimo ar socialinių paslaugų įstaigas ir pan.), į kuriuos investuoti, tačiau ne investicijų kryptis. Sektorinė intervencijų į miestus ir miestelius logika nesudarė sąlygų tolygiai teritorijų plėtrai, kadangi nacionaliniu lygiu *trūko kompleksinio požiūrio į regionų plėtrai aktualių problemų sprendimą*, o vietos lygiu – gebėjimų inicijuoti ir įgyvendinti konkrečios teritorijos plėtros viziją atitinkančius projektus.

Nors nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose (visų pirma miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose) vykdytos intervencijos skyrėsi nuo kitose savivaldybėse vykdytų intervencijų, tačiau *teritorinės intervencijos šiuose miestuose pakeitė sektorines intervencijas.* Miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose įgyvendintų *intervencijų ryšys su jų teritoriniu kapitalu (vietos sąlygomis) buvo silpnas.* Šiuose miestuose buvo vykdomos labai panašios intervencijos. Viena vertus, tai galima pateisinti, kadangi šie miestai yra panašūs pagal daugelį socialinių ir ekonominių rodiklių. Kita vertus, tarp jų yra skirtumų, kurie turi būti įvertinti ir išnaudoti, norint išnaudoti jų potencialą ir paskatinti socialinę ir ekonominę plėtrą. Miestų – regioninių ekonomikos augimo centrų atveju studija atskleidė, kad šių savivaldybių konkurencingumas, vertinant pagal joms tenkančią tiesioginių užsienio investicijų ir įmonių sukuriamos pridėtinės vertės dalį, 2006–2014 m. sumažėjo, o pagal daugelį nagrinėtų teritorinio kapitalo parametrų – demografinius rodiklius, darbo jėgos aktyvumą, išsilavinimą, verslo produktyvumą, turistinį patrauklumą, skaitmeninę atskirtį – regioniniai ekonomikos augimo centrai atsiliko ir vis dar atsilieka nuo šalies vidurkio.

⁹² Pavyzdžiui, Panevėžio m., Panevėžio r., Klaipėdos m., Šilalės r., Kauno r., Kėdainių r.

⁹³ Pavyzdžiui, Visagino, Mažeikių r., Alytaus m.

Nors dauguma projektų regioniniuose ekonomikos augimo centruose buvo užbaigti tik 2014–2015 m. ir vykdytų intervencijų poveikis dar negalėjo pasireikšti, vertinimo metu atlikta analizė leidžia teigti, kad vien ES investicijų nepakanka – **būtina tinkamai panaudoti (įveikinti) sukurtą infrastruktūrą**, kad ji generuotų ekonominę naudą.

Nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose **trūko intervencijų, susijusių su verslo aplinkos gerinimu, investicijų ir darbo vietų kūrimo skatinimu**. Verslo produktyvumui ir verslumui skatinti skirtos veiksmų programų intervencijos miestuose ir miesteliuose nebuvo derinamos su intervencijomis į kompleksinį viešosios infrastruktūros atnaujinimą (pavyzdžiui, taikant prioritetinius projektų atrankos kriterijus atitinkamose savivaldybėse, gyvenamosiose vietovėse ar jų dalyse vykdomiems įmonių projektams).

7.1.2 Gyvenimo kokybei gerinti skirtų VP ir KPP priemonių investicijų į miestus ir miestelius poveikis gyvenimo kokybei, socialinei ir ekonominei plėtrai

Vertintų VP ir KPP priemonių investicijų į miestus ir miestelius poveikio vertinimo prieiga ir logika detaliam paaiškinti vertinimo ataskaitos 6 dalyje. Mažesniuose teritoriniuose vienetuose (savivaldybėse ir gyvenamosiose vietovėse, t. y. konkrečiuose miestuose ir dideliuose miesteliuose) vertinti gyvenimo kokybės pokyčiai, intervencijų mastas ir indėlis į gyvenimo kokybės pokyčius, o didesniuose teritoriniuose vienetuose (apskirtyse ir visoje šalies teritorijoje), taikant ekonometrinio modeliavimo metodą, analizuotas ES investicijų poveikis socialiniams ir ekonominiams rodikliams.

2.1 (TS 9.2.1 punktas) Ar, kaip ir kodėl 2007–2013 m. veiksmų programų investicijos (atskirai pagal urbanistinės plėtros vertinime nustatytus priemonių paketus su KPP lėšomis ir be jų) turėjo poveikį miestų socialinę ir ekonominę plėtrą matuojančių rodiklių pokyčiams? 2.5. (TS 9.2.5 punktas) Koks 2007–2013 m. veiksmų programų poveikis gyvenimo aplinkai ir kokybei?

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 6 dalyje.

Siekiant nustatyti ar, kaip ir kodėl keitėsi gyvenimo kokybė, socialinė ir ekonominė situacija Lietuvoje ir mažesniuose šalies teritoriniuose vienetuose, vertinimo metu buvo sudarytas mažų teritorijų (savivaldybių) gyvenimo kokybės indeksas, įvertinta jo dinamika 2007–2014 m. laikotarpiu. Siekiant nustatyti, kokią poveikį gyvenimo kokybei turėjo vertinimo metu analizuotos ES investicijos, buvo 1) nagrinėjamas ryšys tarp ES investicijų ir GKI pokyčių (kiekybinis vertinimas, *plačiau žr. ataskaitos 6.1.1 dalį*) ir 2) vertinama, kaip vertintų VP ir KPP priemonių įgyvendinimas prisidėjo prie GKI sudarančių rodiklių pokyčių (kiekybinis ir kokybinis vertinimas, *plačiau žr. ataskaitos 6.1.2 dalį*).

Sudarant gyvenimo kokybės indeksą vadovautasi tarptautine gyvenimo kokybės urbanizuotose vietovėse matavimo praktika, o labiausiai J. E. Stiglitzo pasiūlytu gyvenimo kokybės loginiu modeliu ir Eurostato atliekamu Miestų auditu. Šiame vertinime taikytas gyvenimo kokybės indeksas buvo sudarytas iš 38 rodiklių, suskirstytų į 6 dimensijas (*plačiau apie vertinimo teorinį modelį ir gyvenimo kokybės indekso struktūrą žr. ataskaitos 3 dalį*).

Įvertinus suminio gyvenimo kokybės indekso ir atskirų jo dimensijų indeksų dinamiką Lietuvos savivaldybėse 2007–2014 m., nustatyta, kad 2014 m. gyvenimo kokybė (išskyrus materialines gyvenimo sąlygas) daugelyje Lietuvos savivaldybių buvo geresnė nei 2007 m. (gyvenimo kokybės indeksas pagerėjo 42 savivaldybėse). Ypač pagerėjo sveikatos ir švietimo paslaugų, viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indeksai, t. y. tie gyvenimo kokybės aspektai, kuriems buvo skirta daugiausia 2007–2013 m. ES investicijų.

Suminis gyvenimo kokybės indeksas nuo 2007 m. iki 2014 m. pagerėjo 42 savivaldybėse, o kitose savivaldybėse gyvenimo kokybė 2014 m. buvo santykinai blogesnė nei 2007 m. Tai labiausiai lėmė materialinių gyvenimo sąlygų blogėjimas (išaugęs nedarbo lygis, sumažėjusi gyventojų perkamoji galia – realusis darbo užmokestis), taip pat mažėjantis verslo konkurencingumas (investicijos ir darbo našumas). Savivaldybėse, kuriose materialinės gyvenimo sąlygos pablogėjo, tačiau suminis GKI pagerėjo, teigiamus gyvenimo kokybės pokyčius labiausiai lėmė sveikatos ir švietimo paslaugų bei viešosios infrastruktūros indeksų pagerėjimas.

ES investicijų poveikis gyvenimo kokybės indeksui. Tarp ES investicijų, tenkančių vienam gyventojui, ir gyvenimo kokybės indekso pokyčio nuo 2007 m. iki 2014 m. nustatytas silpnas, bet statistiškai reikšmingas priežastinis ryšys. Tai reiškia, kad ES investicijos lėmė gyvenimo kokybės pokyčius Lietuvos savivaldybėse, tačiau buvo kitų (svarbesnių) veiksnių, pavyzdžiui, neigiamą įtaką gyvenimo kokybei darė pasaulio finansų krizės sukeltas ekonominis nuosmukis. Remiantis daugialypės tiesinės regresijos modelio rezultatais galima teigti, kad ES investicijų poveikis MTGKI pokyčiui siekia 0,002. Tai reiškia, kad ES investicijų sumai padidėjus 100 EUR, MTGKI reikšmės pokytis nuo 2007 m. iki 2014 m. padidėdavo 0,2.

Materialinių gyvenimo sąlygų indeksas 2014 m. daugelyje savivaldybių buvo blogesnis nei 2007 m. Indekso pokytis buvo neigiamas 5 iš 6 savivaldybių (materialinės gyvenimo sąlygos pablogėjo 50-yje savivaldybių). Tai reiškia, kad šiose savivaldybėse materialinės gyvenimo sąlygos 2014 m. po pasaulio finansų krizės sąlygoto ekonominio nuosmukio dar nepasiekė 2007 m. lygio. Faktinės materialinių gyvenimo sąlygų indekso reikšmės 2014 m. išsidėstė intervale nuo 69,1 punkto (Vilniaus miesto savivaldybėje) iki 27,5 punkto (Kalvarijos savivaldybėje).

ES investicijų poveikis materialinių gyvenimo sąlygų indeksui. Vertintų VP ir KPP priemonių poveikis daugeliui materialinių gyvenimo sąlygų indekso rodiklių yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **stiprus arba vidutinis**, 5 iš 6 šios dimensijos indekso rodiklių pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (plačiau žr. *ataskaitos 6.1.2.1 dalį*).

Verslo konkurencingumo indeksas pagerėjo 48 savivaldybėse (labiausiai – Elektrėnų savivaldybėje), o labiausiai pablogėjo Mažeikių rajono ir Neringos miesto savivaldybėse. Mažeikių rajono savivaldybė 2007 m. buvo pirmoje savivaldybių reitingo pozicijoje, o 2014 m. trečioje pozicijoje. Faktinės verslo konkurencingumo indekso reikšmės 2014 m. buvo išsidėčiusios intervale nuo 42,3 punkto (Akmenės rajono savivaldybėje) iki 2,7 punkto (Šalčininkų rajono savivaldybėje). Vilniaus miesto savivaldybė pagal šį indeksą tiek 2007 m., tiek 2014 m. buvo antroje savivaldybių reitingo pozicijoje.

ES investicijų poveikis verslo konkurencingumo indeksui. Vertintų VP ir KPP priemonių poveikis daugeliui verslo konkurencingumo indekso rodiklių yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **stiprus arba vidutinis**, 2 iš 5 šios dimensijos indekso rodiklių pateiktas kiekybinis poveikio įvertinimas (plačiau žr. *ataskaitos 6.1.2.2 dalį*).

Sveikatos paslaugų indeksas daugelyje savivaldybių pagerėjo, o blogėjo tik 8 savivaldybėse (labiausiai – Širvintų rajono ir Neringos savivaldybėje). Didžiausias teigiamas indekso pokytis nustatytas Birštono ir Prienų rajono savivaldybėse. Faktinės sveikatos paslaugų indekso reikšmės 2014 m. buvo išsidėčiusios intervale nuo 79,2 punkto (Kauno miesto savivaldybėje) iki 11,4 punkto (Alytaus rajono savivaldybėje).

Švietimo paslaugų indeksas pagerėjo net 55 savivaldybėse, o 5 savivaldybėse, kuriose švietimo paslaugų indeksas pablogėjo, neigiamas pokytis nebuvo didelis. Švietimo paslaugų indeksas pablogėjo 3 didžiųjų miestų (Vilniaus, Šiaulių, Panevėžio), Neringos ir Visagino savivaldybėse. Didžiausias teigiamas šio indekso pokytis nustatytas Birštono, Alytaus rajono ir Ignalinos rajono savivaldybėse. Ignalinos rajono savivaldybė iš 32 pozicijos 2007 m. savivaldybių reitinge pakilo į 3 poziciją 2014 m. Faktinės švietimo paslaugų indekso reikšmės 2014 m. buvo išsidėčiusios intervale nuo 65,0 punkto (Kauno miesto savivaldybėje) iki 6,6 punkto (Kalvarijos savivaldybėje).

ES investicijų poveikis sveikatos ir švietimo paslaugų indeksams. Vertintų VP ir KPP priemonių poveikis daugeliui sveikatos ir švietimo paslaugų indeksų rodiklių yra **netiesioginis** ir vertinamas kaip **silpnas**. Sveikatos ir švietimo paslaugų indeksų rodiklius labiau veikia kiti veiksniai, tokie kaip valstybės politika, nuo kurios priklauso sveikatos ir švietimo įstaigų skaičius, bendra šalies demografinė situacija, gyventojų migracija. Vertintos VP priemonės tiesiogiai veikė vieną sveikatos paslaugų indekso ir du švietimo paslaugų indekso rodiklius (plačiau žr. *ataskaitos 6.1.2.3 dalį*).

Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksas pablogėjo 14 savivaldybių, tačiau daugelyje jų neigiamas pokytis buvo nedidelis. Tik Kretingos rajono savivaldybėje šis indeksas sumažėjo gana daug – 22,3 punkto (arba 38 proc.); dėl šio kritimo Kretingos rajono savivaldybė bendrame savivaldybių reitinge iš 2 pozicijos 2007 m. nusileido į 11 poziciją 2014 m. Faktinės demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso reikšmės 2014 m. buvo išsidėčiusios intervale nuo 65,6 punkto (Neringos savivaldybėje) iki 13,6 punkto (Ignalinos rajono savivaldybėje).

ES investicijų poveikis demografijos pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indeksui. Vertintų VP ir KPP priemonių poveikis demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso rodikliams yra **netiesioginis** ir vertinamas kaip silpnas. Galima teigti, kad dalis šio indekso rodiklių atspindi ir gyventojų nuomonę apie gyvenimo kokybę konkrečioje teritorijoje, pavyzdžiui, gimstamumas, migracija, aktyvumas rinkimuose (plačiau žr. *ataskaitos 6.1.2.4 dalį*).

Viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indeksas pagerėjo visose savivaldybėse, išskyrus Šalčininkų rajono savivaldybę. Ši savivaldybė bendrame savivaldybių reitinge pagal šį indeksą nukrito iš 8 pozicijos 2007 m. į 51 poziciją 2014 m. Didžiausias teigiamas šio indekso pokytis nustatytas Plungės rajono ir Panevėžio rajono savivaldybėse. Pirmosiose savivaldybių reitingo pozicijose tiek 2007 m., tiek 2014 m. buvo kurortinės Neringos, Birštono ir Druskininkų savivaldybės. Faktinės viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indekso reikšmės 2014 m. buvo išsidėčiusios intervale nuo 91,6 punkto (Neringos savivaldybėje) iki 44,9 punkto (Pagėgių savivaldybėje).

ES investicijų poveikis viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indeksui. Vertintų VP ir KPP priemonių poveikis 6 iš 11 viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo indekso rodiklių yra **tiesioginis** ir vertinamas kaip **vidutinis arba stiprus**, kitus šio indekso rodiklius VP ir KPP intervencijos veikė netiesiogiai. Kiekybinis poveikio įvertinimas pateiktas 1 rodikliui (plačiau žr. *ataskaitos 6.1.2.5 dalį*).

Papildomas klausimas: Koks teritorinei plėtrai skirtų ES struktūrinės paramos intervencijų rezultatyvumas ir poveikis kitose Vidurio ir Rytų Europos šalyse? Kokios kitų VRE šalių pamokos aktualios Lietuvai?

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 6 dalyje.

Remiantis gausia ekonominės geografijos literatūra ir empirinių tyrimų rezultatais galima teigti, kad **ES investicijų į miestus ir miestelius socialinis bei ekonominis poveikis pasireiškia ir gali būti matuojamas tik didesniuose teritoriniuose vienetuose** (šalyje ir, su tam tikrais apribojimais, apskrityse ar susijusiuose ekonominiuose regionuose, kuriuos jungia bendra transporto ir kita ekonominė infrastruktūra). Investicijų socialinio ir ekonominio poveikio vertinimus mažesniuose teritoriniuose vienetuose riboja du pagrindiniai veiksniai: 1) esminis turinio veiksnys – mažesni teritoriniai vienetai nefunkcionuoja kaip savarankiškos ekonominės sistemos, juos per daug veikia įvairūs išoriniai, o ne vidiniai (pavyzdžiui, ES investicijos), impulsai, kad būtų galima juos analizuoti kaip atskirus ekonominius vienetus; 2) formalus duomenų prieinamumo veiksnys – trūksta vertinimams reikalingų statistinių duomenų: pagrindiniai socialinės ir ekonominės plėtros vertinimuose naudojami rodikliai (BVP, disponuojamosios pajamos, nedarbo lygis) Lietuvoje skelbiami tik apskričių lygiu, statistinių duomenų prieinamumas savivaldybių lygiu yra daug mažesnis, o gyvenamųjų vietovių lygiu prieinami tik visuotinių gyventojų ir būstų surašymų duomenys, kurie atnaujinami kartą per 10 metų.

Įvairiose VRE šalyse atlikti tyrimai ir šio vertinimo metu parengta Lenkijos atvejo studija (žr. ataskaitos 17 priedą) pateikia panašias išvadas dėl teritorinių intervencijų poveikio mažesniems teritoriniams vienetams: investicijos į miestus ir miestelius gerina gyvenamąją aplinką ir gyvenimo sąlygas, tačiau turi ribotą poveikį ekonominiam aktyvumui, o socialinė ir ekonominė plėtra (ir investicijų poveikis teritorinei sanglaudai) paprastai vertinama NUTS III dydžio regionų lygiu (Lietuvoje atitinka apskritis).

Paminėtina, kad tiek VRE šalyse, tiek Lietuvoje⁹⁴ atlikti tyrimai rodo, jog vien ES investicijos nepadedą sumažinti socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų, kadangi regionų plėtra priklauso nuo įvairių kitų vidinių ir išorinių veiksnių. ES investicijos dažnai nėra pagrindinis regionų socialinę ir ekonominę plėtrą lemiantis veiksnys. Lietuvoje svarbiausias veiksnys nagrinėjamu 2007–2014 m. laikotarpiu, labiausiai paveikęs teritorinę plėtrą, buvo ekonominė krizė. ES parama tik sušvelnino neigiamą ekonominės krizės poveikį. Tačiau net ir Lenkijoje, kurioje ekonominės krizės poveikis buvo daug mažesnis nei Lietuvoje ar kitose ES šalyse (Lenkijoje nebuvo ekonomikos nuosmukio, o tik ekonominio augimo sulėtėjimas), vien ES investicijomis paaiškinti ekonominės regionų plėtros neįmanoma.

2.2 (TS 9.2.2 punktas) Koks veiksnių programų investicijų poveikis išlaikant esamus žmogiškuosius išteklius, pritraukiant aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, vykdant emigracijos prevenciją miestuose?

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 4.1, 6.1.2.1 ir 6.1.2.5 dalyse.

Vertinimo metu analizuotos VP priemonės, skirtos žmogiškųjų išteklių plėtrai ir gyvenimo kokybės gerinimui, neturėjo esminio poveikio išlaikant esamus žmogiškuosius išteklius, pritraukiant aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, vykdant emigracijos prevenciją miestuose, kadangi a) tokie tikslai šioms priemonėms tiesiogiai nebuvo keliami; b) intervencijų mastas buvo nedidelis; c) gyventojų migracijos procesus labiau veikia kiti, su finansuotomis intervencijomis nesusiję, veiksniai. Netiesiogiai prie žmogiškųjų išteklių išlaikymo prisidėjo dauguma vertintų priemonių, kadangi įgyvendinant projektus buvo gerinama gyvenamoji aplinka, plėtojama viešoji infrastruktūra, nuo kurios priklauso gyvenimo sąlygos ir gyvenimo kokybė miestuose.

Gyventojų skaičius miestuose per 10 metų (nuo 2007 m. iki 2016 m.) sumažėjo vidutiniškai 14 proc., santykinai mažiau – didžiuosiuose miestuose ir probleminių teritorijų vidutiniuose miestuose (atitinkamai -12 proc. ir -13 proc.), tačiau daugiau – kitose nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose: vidutiniuose miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose gyventojų skaičius sumažėjo vidutiniškai 15 proc. (Alytuje 17 proc., Visagine 21 proc.), o probleminių teritorijų mažuose miestuose, kaip ir kituose mažuose miestuose – net 16 proc.

Regioninių centrų kompleksinės plėtros investicinėse programose numatytų uždavinių įgyvendinimo stebėsenai buvo taikomas migracijos saldo rodiklis – buvo siekiama, kad skirtumas tarp atvykusių ir išvykusių gyventojų būtų lygus 0. **Neigiamas migracijos saldo regioninių centrų savivaldybėse ženkliai sumažėjo, tačiau išliko neigiamas.** Daugelyje Lietuvos savivaldybių, kuriose 2007 m. migracijos saldo buvo neigiamas, išvykstančių gyventojų skaičius 2014 m. buvo mažesnis. Į šią savivaldybių grupę pateko 16 iš 20 nacionalinės regioninės politikos 2007–2013 m. tikslinių teritorijų (visos regioninių centrų savivaldybės ir 10 probleminių teritorijų) ir 22 kitos Lietuvos savivaldybės (iš viso 38 savivaldybės). Iš 13 savivaldybių, kuriose neigiamas migracijos saldo didėjo, 4 savivaldybės 2007–2013 m. turėjo probleminės teritorijos statusą (Švenčionių, Šalčininkų, Joniškio ir Jonavos rajonų savivaldybėse).

⁹⁴ Žr. ESTEP atliktą Regioninės politikos tikslų įgyvendinimo (teritorinės socialinės sanglaudos skatinimo) vertinimą.

Gyvenamosios aplinkos kokybė ir patrauklumas yra tik vienas iš daugelio veiksnių, veikiančių migracijos rodiklius. Nors nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose buvo daugiau ir įvairesnių gyvenimo kokybės gerinimui aktualių intervencijų (pavyzdžiui, subsidijos daugiabučiams namams modernizuoti, socialinio būsto plėtrai, investicijos į miestų viešųjų erdvių bei bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą), gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos čia esančiuose miestuose buvo panašios kaip kituose šalies miestuose arba blogesnės. Tai patvirtina, kad demografinius rodiklius labiau veikia kiti, su finansuotomis intervencijomis nesusiję, veiksniai (visų pirma ekonominiai). Individų sprendimą gyventi arba negyventi konkrečioje vietovėje, visų pirma lemia jų galimybės užsitikrinti tinkamas materialines gyvenimo sąlygas, t. y. rasti darbą ir apsirūpinti būstu. Daugelyje mažesnių, periferinių Lietuvos savivaldybių aktualiausia problema yra jaunesnių darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas. Norint išlaikyti šiuos žmones, ypač jaunas šeimas, būtina skirti dėmesį jų aprūpinimui būstu ir kokybiškomis darbo vietomis, tačiau 2007–2013 m. veiksmų programose tokių intervencijų nebuvo numatyta.

Migracijos saldo ir gyventojų skaičiaus pokyčių analizė leidžia teigti, kad ne visose savivaldybėse gyventojų skaičius mažėja dėl gyventojų migracijos (yra savivaldybių, kuriose gyventojų skaičius mažėja, nors migracijos saldo yra teigiamas). Taigi gyventojų skaičiaus mažėjimą šiose savivaldybėse labiau veikia demografiniai veiksniai (mažėjantis gimstamumas, didelis mirtingumas, mažėjanti jaunų ir darbingo amžiaus gyventojų dalis).

Netiesiogiai prie žmogiškųjų išteklių ir ypač darbo jėgos išlaikymo prisidėjo priemonės, pagal kurias buvo skatinamos tiesioginės vidaus ir užsienio investicijos ir kuriamos naujos darbo vietos (priemonės „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“), nors šių priemonių intervencijų mastas ir geografinė skaida buvo ribota. Projektus įgyvendino 65 įmonės, kurios sukūrė 3,7 tūkst. ilgalaikių darbo vietų. Vienos įmonės sukurtų darbo vietų skaičius svyruoja nuo 3-4 iki kelių šimtų darbo vietų. Daugiau kaip po 100 darbo vietų sukūrė 9 įmonės, iš jų 8 vykdė projektus pagal priemonę „Invest LT+“ (tiesioginių užsienio investicijų skatinimas). Ilgalaikių darbo vietų sukurta 19-oje miestų ir miestelių; daugiausia Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, Alytuje ir Ukmergėje. Vilniuje sukurta 32 proc. visų ilgalaikių darbo vietų, Kaune – 24 proc., kituose 17 miestų – 30 proc., o kaimo gyvenamosiose vietovėse – 14 proc. visų įmonių sukurtų ilgalaikių darbo vietų.

Verslumo skatinimo fondo paskolos ir subsidijos paskatino mažesnių savivaldybių gyventojus plėtoti verslą didžiųjų miestų savivaldybėse, taigi pritraukė verslesnius, ekonomiškai aktyvesnius žmones į miestus. VSF paskolos ir subsidijos buvo suteiktos 1265 asmenims ir įmonėms. Dauguma paskolų ir subsidijų gavėjų veiklą vykdė toje pačioje savivaldybėje (68 proc. arba 861 gavėjas), tačiau 1 iš 7 asmenų ar įmonių, pasinaudojusių VSF paskola, veiklą vykdė ne savo savivaldybėje. Didžioji dalis VSF paskolų gavėjų buvo iš didžiųjų miestų arba savivaldybių centrų, iš jų 12 proc. (104 paskolų gavėjai) veiklą vykdė ne savo savivaldybėje. Mažesniuose miestuose net 37 proc. (36 paskolų gavėjai) veiklą vykdė ne savo savivaldybėje, pavyzdžiui, Kauno rajono gyventojai ir įmonės gavę paskolas veiklą vykdė Kauno mieste.

Kokybinius žmogiškųjų išteklių (darbo jėgos) rodiklius padėjo gerinti intervencijos, skirtos žmogiškiems ištekliams įmonėse tobulinti ir aktyviai darbo rinkos politikai įgyvendinti (priemonės „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ ir „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“). Tačiau šios intervencijos teritoriniu požiūriu nebuvo diferencijuotos. Didesnį intervencijų mastą miestuose ir miesteliuose lėmė potencialių projektų vykdytojų (įmonių bei verslo asociacijų) ir tikslinės grupės atstovų (registruotų bedarbių) koncentracija miestuose.

Didžioji dalis įmonių darbuotojų mokymo projektų buvo įgyvendinti miestuose (222 projektai iš 239). Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo 42,9 tūkst. asmenų, iš jų miestuose ir dideliuose miesteliuose veikiančių projektų vykdytojų organizuotuose mokymuose – 41,4 tūkst. asmenų. Įmonių organizuotame mokyme dalyvavo apie 4,6 proc. visų Lietuvoje dirbančiųjų asmenų. Daugiausia Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Mažeikiuose.

Lietuvos darbo biržos duomenimis, ADRP projektuose dalyvavo visų Lietuvos miestų ir didelių miestelių gyventojai; jie sudarė 70 proc. visų šių projektų dalyvių (iš viso 88,9 tūkst.). ADRP projektuose dalyvavo nuo 1,1 proc. iki 8,8 proc. atskirų miestų ir miestelių gyventojų, o vertinant šalies mastu, ADRP projektuose dalyvavo 4,3 proc. visų Lietuvos miestų ir didelių miestelių gyventojų. Dauguma jų įgijo profesinę kvalifikaciją ir (arba) įsidarbino per 6 mėn. po projekto įgyvendinimo, tačiau šio vertinimo metu nebuvo analizuojama, ar ADRP projektų dalyvių gyvenamoji vietovė sutapo su vietove, kurioje jie įsidarbino.

2.3 (TS 9.2.3 punktą) Koks veiksmų programų investicijų poveikis miestų ekonomikos augimui ir verslo konkurencingumui juose? 2.4 (TS 9.2.4 punktą) Nustatyti investicijų į miestus makroekonominį poveikį ir paaiškinti rezultatus.

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 4.2 ir 6.2 dalyse.

Verslo produktyvumui didinti skirtos vertintų VP priemonių investicijos buvo sukonzentruotos Vilniuje ir Kaune, kadangi čia koncentruojasi didžiausią apyvartą ir pridėtinę vertę generuojančios įmonės. Lietuvoje yra 103 miestai, tačiau jų ekonominis potencialas yra labai skirtingas. 2013 m. 46 proc. visos įmonių apyvartos ir 52 proc. pridėtinės vertės gamybos kainomis buvo generuojama Vilniaus miesto ir Kauno miesto savivaldybėse. Dar 29 proc. įmonių

apyvartos ir 22 proc.⁹⁵ pridėtinės vertės teko 6 kitoms savivaldybėms (Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų, Kauno, Vilniaus ir Mažeikių rajonų).

Vertinimo metu, taikant daugiakriterinės analizės principus, nustatyta, kad **daug ir įvairių verslo produktyvumui didinti skirtų VP investicijų teko Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio miestų bei Vilniaus ir Kauno rajonų savivaldybėms, t. y. savivaldybėms, kuriose koncentruojasi ekonominė veikla**. Klaipėdos mieste ir 8 kitose savivaldybėse verslo produktyvumui didinti skirtos VP investicijos buvo mažesnės, bet taip pat pakankamai įvairios (visose šiose savivaldybėse miesto gyventojų dalis yra didesnė nei 50 proc.). Tai rodo, kad a) verslas koncentruojasi miestuose ir b) verslo produktyvumui skirtos investicijos koncentruojasi ten, kur koncentruojasi verslas. Nepaisant siekio skatinti didelę pridėtinę vertę kuriančių gamybos ir paslaugų verslų pradžią ir plėtrą regionuose (visų pirma įgyvendinant priemones „Invest LT-2“ ir „Invest LT+“), faktiškai projektai buvo įgyvendinami ir daugiausia naujų darbo vietų sukurta Vilniuje (1187 ilgalaikės darbo vietos arba 32 proc.) ir Kaune (882 ilgalaikės darbo vietos arba 24 proc.; *plačiau žr. ataskaitos 4.2.3 dalį*).

Verslo produktyvumui didinti skitus projektus dažniausiai įgyvendino miestuose veikiančios įmonės, tačiau dalyje savivaldybių verslo produktyvumui didinti skirti projektai vykdyti tik kaimo gyvenamosiose vietovėse. Analizuojant VP priemonių įgyvendinimo administracinius duomenis nustatyta, kad verslo produktyvumui didinti skirtų VP priemonių parama pasinaudojo 1088 įmonės arba 8,2 proc. visų Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių (vertinant be labai mažų įmonių); iš jų 88 proc. arba 961 įmonė projektus vykdė miestuose arba dideliuose miesteliuose. Verslo produktyvumui didinti skirtus **projektus įmonės įgyvendino 56 savivaldybėse**, tačiau iš jų net 8 savivaldybėse projektai buvo vykdomi tik kaimo gyvenamosiose vietovėse. Šios savivaldybės priklauso kaimiškųjų savivaldybių kategorijai (daugiau kaip pusė gyventojų sudaro kaimo gyventojai), tačiau tai, kad projektai vykdyti kaime nereiškia, jog iš jų naudos neturėjo miestai ar miestų gyventojai (pavyzdžiui, per įmonių sumokėtus mokesčius į savivaldybės biudžetą, miestų gyventojų įdarbinimą). Šalyje įgyvendinti 1803 verslo produktyvumui didinti skirti projektai. Nepaisant didelės projektų geografinės sklaidos, 2/3 visų verslo produktyvumui didinti skirtų projektų investicijų teko Vilniaus ir Kauno miestuose vykdytiems projektams. Likusioje šalies teritorijoje buvo didelių pavienių projektų, kurie buvo svarbūs pavienėms įmonėms, tačiau **neturėjo esminės įtakos miestų / savivaldybių ekonomikos augimui**.

Vertintų VP priemonių poveikis daugeliui verslo konkurencingumo indekso rodiklių yra stiprus arba vidutinis. Verslo konkurencingumo indeksas apima ne tik įmonių veiklos rodiklius, bet ir rodiklius, nuo kurių priklauso konkrečių teritorijų ekonominė plėtra ilgalaikėje perspektyvoje (pavyzdžiui, sukauptas tiesiogines užsienio ir materialines investicijas). Verslo konkurencingumo indekso ir jo pokyčių analizė (*žr. ataskaitos 5.2 dalį*) atskleidė, kad verslo konkurencingumas pagerėjo 48 savivaldybėse (labiausiai – Elektrėnų savivaldybėje⁹⁶). Vilniaus miesto savivaldybė pagal šį indeksą tiek 2007 m., tiek 2014 m. buvo antroje savivaldybių reitingo pozicijoje, Kauno miesto savivaldybė iš 8 pozicijos nukrito į 11 poziciją. Tiek Vilniaus, tiek Kauno miestų savivaldybėse verslo konkurencingumo indekso reikšmė 2014 m. buvo šiek tiek žemesnė nei 2007 m. Verslo konkurencingumo indeksas labiausiai nukrito Mažeikių rajono ir Neringos miesto savivaldybėse. Mažeikių rajono savivaldybė 2007 m. buvo pirmoje savivaldybių reitingo pozicijoje, o 2014 m. – trečioje pozicijoje.

ES investicijų poveikis bendrajai pridėtinei vertei. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad 2007–2013 m. ES struktūrinė parama, teikta pagal vertintas VP priemones, turėjo nemažą poveikį visos šalies ir atskirų apskričių makroekonominiams rodikliams. 2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos apskričių sukuriama vidutinė metinė pridėtinė vertė buvo 0,4–0,83 procentinio punkto didesnė nei būtų buvusi be ES investicijų, o bendras ES investicijų efektyvumo koeficientas, matuojamas kaip ES investicijų santykis su papildomai dėl šių investicijų sukurta pridėtine verte, 2007–2015 m. laikotarpiu skirtingose apskrityse varijuoja nuo 1,23 iki 1,33. Analizuotų VP priemonių investicijos 2007–2015 m. laikotarpiu didžiausią poveikį turėjo Vilniaus, Kauno ir Šiaulių apskričių pridėtinės vertės augimui, o pagal poveikį, tenkantį vienam gyventojui, didžiausią paramos naudą pajuto Tauragės, Utenos, Alytaus ir Šiaulių apskričių gyventojai. Suminis paramos poveikis Tauragės apskrčiai per 2007–2020 m. laikotarpį sudarys beveik 203 mln. EUR (mažiausias rodiklis), o Vilniaus apskrčiai – daugiau kaip 1 mlrd. EUR (didžiausias rodiklis). Bendras paramos efektyvumo koeficientas 2007–2020 m. apskrityse varijuos nuo 1,46 iki 1,54.

ES investicijų poveikis užimtumui. Vertinamų VP priemonių investicijos turėjo poveikį ir užimtumo rodikliams. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai šalies mastu rodo, kad 2007–2013 m. VP priemonių investicijos, skirtos gyvenimo kokybei gerinti, lėmė 1,2 proc. didesnę užimtumo lygį tarp 15–64 metų gyventojų ir 2 proc. mažesnę bendrą nedarbo lygį, palyginti su scenarijumi „be paramos“. Daugiausia naujų darbo vietų buvo sukurta Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse. Tačiau dėl intervencijų tipo (daugiau nei pusė paramos lėšų teko statybos ir susijusiems darbams finansuoti) didžioji dalis sukurtų darbo vietų buvo laikinos.

⁹⁵ Skirtumas tarp šių rodiklių susidaro daugiausia dėl Mažeikių rajono savivaldybės, kurioje įmonių apyvartos dalis yra 7,5 procentinio punkto didesnė nei šiai savivaldybei tenkanti pridėtinės vertės dalis.

⁹⁶ Dėl išaugusių TUI, ženkliai išaugusios įmonių apyvartos ir sukuriamos pridėtinės vertės, tenkančios vienam dirbančiajam.

2.5.1. (TS 9.2.5.1 punktas) Koks 2007–2013 m. veiksmų programų poveikis miesto bendruomenės poreikius tenkinančios infrastruktūros (kultūros, rekreacinės ar sporto) plėtrai? 2.5.3. (TS 9.2.5.3 punktas) Koks 2007–2013 m. veiksmų programų poveikis nuskurdusių ar nenaudojamų urbanizuotų zonų gaivinimui? 2.6. (TS 9.2.6 punktas) Koks veiksmų programų poveikis miestų tipinių problemų (jeigu kai kurios jų dalys/rajonai tampa didėjančio nusikalstamumo, socialinės izoliacijos, užterštumo šaltiniais) sprendimui?

Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 4.3 ir 4.7 dalyse.

Prie įvairios miestų bendruomenės poreikius tenkinančios infrastruktūros plėtros prisidėjo VRM administruotos SSVP priemonės, skirtos miestų (visų pirma regioninių ekonomikos augimo centrų ir probleminių teritorijų miestų) viešajai infrastruktūrai atnaujinti, ir ŪM administruotos SSVP priemonės, skirtos turizmo infrastruktūrai atnaujinti ir plėtoti. Įgyvendinus projektus, įvairiuose šalies miestuose ir miesteliuose buvo **pagerintos estetiškos ir funkcinės gyvenamosios aplinkos ir bendruomeninės infrastruktūros savybės, atnaujinti arba sukurti nauji kultūros, laisvalaikio ir sporto objektai**: atnaujintos centrinės miestų aikštės, gatvės, pastatų fasadai, sutvarkyti parkai, skverai, įrengtos poilsio ir aktyvaus laisvalaikio zonos, pėsčiųjų ir dviračių takai, atnaujinti baseinai, stadionai, kultūros ir sporto centrai, muziejai, bibliotekos ir kiti bendruomeninės infrastruktūros objektai, kuriais gali naudotis ne tik miestų gyventojai, bet ir jų svečiai. Sukurta ir atnaujinta bendruomeninė infrastruktūra didina šių gyvenamųjų vietovių patrauklumą, padeda išlaikyti vietos gyventojus ir pritraukia lankytojų ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio šalių.

➤ **Miestų bendruomeninės ir kitos viešosios infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra: intervencijų mastas ir pobūdis**

Miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektai finansuoti tiek pagal vertintas VP priemones, tiek pagal KPP priemones. Pagal šias priemones Lietuvoje įgyvendinta daugiau kaip 2500 projektų, kuriems išmokėtas finansavimas sudaro apie 385,8 mln. EUR. Palyginimui – 2015 m. bendros visų Lietuvos savivaldybių pajamos ir mokesčiai iš turto buvo 119,8 mln. EUR, taigi į viešosios infrastruktūros atnaujinimą 2007–2013 m. investuota suma atitiktų 3 metų Lietuvos savivaldybių biudžetų gaunamas pajamas ir mokesčius iš turto arba maždaug trečdali visų metinių savivaldybių biudžetų pajamų⁹⁷. Atsižvelgiant į viešųjų finansų apribojimus šalies ir savivaldybių lygiu, ypač ekonominės krizės metu, galima teigti, kad **be 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos ir EŽŪFKP paramos tokio masto ir apimties investicijos į miestų viešosios infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą nebūtų vykdytos dėl alternatyvių finansavimo šaltinių nebuvimo.**

Kaimo gyvenamosioms vietovėms teko 49 proc. (189,8 mln. EUR) viešosios infrastruktūros atnaujinimui skirto finansavimo (didesnė dalis šios sumos buvo skirta pagal KPP priemones, tačiau ir VP investicijos į kaimo gyvenamųjų vietovių viešąją infrastruktūrą buvo reikšmingos – 71,5 mln. EUR arba 68 proc. viso SSVP priemonės „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ finansavimo). **Miestams ir dideliems miesteliams teko 195,9 mln. EUR (51 proc. visų VP ir KPP investicijų į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą).**

Visus Lietuvos miestus ir didelius miestelius pagal ES investicijų į viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą mastą buvo suskirstyti į tris grupes:

- 22 miestai, kuriuose buvo **kompleksiškai atnaujinta viešoji ir bendruomeninė infrastruktūra**: visi 7 miestai – regioniniai ekonomikos augimo centrai ir 15 iš 16⁹⁸ probleminių teritorijų miestų (šiems miestams teko 37 proc. viso VP ir KPP finansavimo, skirto viešajai ir bendruomeninei infrastruktūrai atnaujinti);
- 53 miestai ir 33 dideli miesteliai, kuriuose **buvo (nedidelių) investicijų** į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą: maži miestai, esantys probleminėse ir kitose savivaldybėse, taip pat dideli miesteliai ir kai kurie didesni miestai, esantys savivaldybėse, neturėjusiose 2007–2013 m. nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso (iš viso 86 gyvenamosios vietovės, kurioms teko 14 proc. viso VP ir KPP finansavimo, skirto viešajai ir bendruomeninei infrastruktūrai atnaujinti);
- 28 miestai ir 1 miestelis – gyvenamosios vietovės, kuriose **nebuvo investicijų** į viešosios ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą: 5 didieji miestai, 21 iš 36 vidutinių miestų, esančių savivaldybėse, neturėjusiose 2007–2013 m. nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso, taip pat 2 maži miestai (Birštonas, Neringa) ir 1 miestelis (Lapės Kauno rajono savivaldybėje; iš viso 29 gyvenamosios vietovės).

Miestuose – regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir probleminių teritorijų miestuose vykdyti kompleksiniai miestų viešųjų erdvių ir įvairios bendruomenei skirtos infrastruktūros (kultūros, laisvalaikio, sporto ir pan.) atnaujinimo ir plėtros projektai, buvo ne tik sutvarkyta esama infrastruktūra, bet ir sukurti nauji bendruomeninės infrastruktūros objektai. Alytaus mieste VP investicijos miesto viešosios infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai 2007–2013 m. buvo didžiausios. Kituose miestuose, dideliuose miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse vykdyti mažesni projektai,

⁹⁷ Finansų ministerijos duomenimis 2015 m. savivaldybių biudžetų pajamos sudarė 1 232,6 mln. EUR.

⁹⁸ Visi, išskyrus Pabradės miestą Šalčininkų rajono savivaldybėje.

tačiau jie taip pat prisidėjo prie gyvenamosios aplinkos estetinių ir funkcinių savybių gerėjimo, kadangi buvo tvarkomos įvairios viešosios erdvės, siekiant pritaikyti jas vietos bendruomenių poilsio, laisvalaikio reikmėms, renginių organizavimui.

ES investicijų į viešąją infrastruktūrą naudą patvirtina teigiama Lietuvos regionų, ypač mažesnių miestų ir rajonų centrų gyventojų nuomonė apie gyvenimo kokybės pokyčius Lietuvos regionuose ir jų patrauklumą gyventi. 2015 m. lapkričio mėn. Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo⁹⁹ duomenimis, 75 proc. regionų gyventojų pritaria nuomonei, kad gyvenimo kokybė Lietuvos regionuose nuolat auga, o 69 proc. regionų gyventojų nuomone, Lietuvos regionai yra patraukli vieta gyventi, dirbti bei auginti vaikus.

➤ **Turizmo infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra: intervencijų mastas ir pobūdis**

Turizmo infrastruktūros ir paslaugų atnaujinimo ir plėtros projektai įgyvendinti 60-yje (iš 137) miestų ir miestelių. Didžioji dalis projektų įgyvendinti penkiuose daugiausia turistų pritraukiančiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ir Druskininkuose. Vertinant skirtingų miestų grupių lygiu nustatyta, kad didžiausių investicijų į turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrą sulaukė didieji miestai (39 proc.) ir vidutiniai miestai, neturėję nacionalinės regioninės politikos tikslinės teritorijos statuso (21 proc.), taigi **investicijos į turizmo infrastruktūrą šiuose miestuose iš dalies kompensavo investicijų į miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą, nebuvimą.**

Turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtrai pritraukta šalyje pritraukta 118,73 mln. eurų privačių (projektų vykdytojų) investicijų, iš kurių 99,29 mln. eurų arba 84 proc. teko miestams ir dideliems miesteliams. Daugiausia privačių investicijų turizmo infrastruktūros plėtrai pritraukta Druskininkuose (39 mln.), Palangoje (19 mln.) ir Vilniuje (15 mln.). Savivaldybėse, kuriose buvo sutvarkyta daugiausia turistų traukos objektų ir turizmo infrastruktūros plėtrai pritraukta daugiausia privačių investicijų, stebimas **išaugęs visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius** lyginant 2007 m. ir 2014 m. duomenis. Tačiau turistų ir lankytojų srautus lemia ne tik infrastruktūros būklė, bet ir įvairūs kiti veiksniai, pavyzdžiui, vietovės ar objekto geografinė padėtis (toliau nuo sostinės ir pagrindinių turistų traukos zonų esantys objektai sulaukia mažiau lankytojų, o, pavyzdžiui, Trakuose lankytojų srautai nuolat auga), politiniai veiksniai (Palangoje esančiose apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius 2014 m. buvo mažesnis nei 2007 m. dėl mažesnio turistų iš Rusijos skaičiaus).

Vertintų VP priemonių lėšomis buvo **išsaugotas ir turizmo reikmėms pritaikytas reikšmingas nekilnojamas kultūros paveldas** – turizmo infrastruktūrai ir paslaugoms plėtoti skirtų VP priemonių lėšomis Lietuvoje sutvarkyti 75 nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, iš kurių 49 objektai buvo miestuose ir dideliuose miesteliuose. 2007–2013 m. laikotarpiu daugiausia investuota į dvarų kultūros paveldo išsaugojimą ir pritaikymą turizmo reikmėms, tačiau investicijų sulaukė ir kiti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai (pilys, bažnyčios, vienuolynai, piliakalniai ir kt.).

➤ **Investicijų į miestų bendruomeninę ir turizmo infrastruktūrą poveikis**

Įgyvendinus miestų bendruomeninės ir turizmo infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektus buvo ne tik pagerinta gyvenamosios aplinkos kokybė, saugumas ir patrauklumas, bet ir sukurtas ilgalaikis turtas, kuris bus naudojamas ne vieną dešimtmetį. Viena vertus, savivaldybių biudžetams teks padengti šio turto eksploatavimo išlaidas, kita vertus, šis turtas ilguoju laikotarpiu generuos ekonominę ir socialinę naudą miestų ir miestelių gyventojams ir, tikėtina, paskatins investicijas bei ekonominės veiklos plėtrą šiose gyvenamosiose vietovėse. Tačiau, kad sukurta infrastruktūra teiktų socialinę ir ekonominę naudą, reikia skatinti jos įveiklinimą. Dėl to jį reikia stebėti ir atitinkamai skatinti savivaldybes, sugebančias geriau panaudoti sukurtą infrastruktūrą.

Viešosios infrastruktūros ir urbanizuotų zonų gaivinimo projektai sudarė geresnes sąlygas gyvenamųjų vietovių ekonominei ir socialinei plėtrai ilgalaikėje perspektyvoje ir per tai netiesiogiai prisidėjo prie nusikalstamumo, socialinės izoliacijos ir kitų problemų sprendimo šiose gyvenamosiose vietovėse.

Investicijos į miestų viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą, taip pat turizmo infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą tiesiogiai prisidėjo prie gyvenimo kokybės indekso (visų pirma viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo dimensijos indekso) pokyčių. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos kokybės ir saugumo dimensijos indeksas nuo 2007 m. iki 2014 m. pagerėjo 59 iš 60 savivaldybių (visose, išskyrus Šalčininkų rajono savivaldybę). Investicijos į turizmo ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimą tiesiogiai arba netiesiogiai prisidėjo prie gyvenimo kokybės indekso rodiklių, susijusių su materialinėmis investicijomis, visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičiumi, kultūros ir sporto infrastruktūros objektų ir jų dalyvių skaičiumi ir kt. – *plačiau žr. ataskaitos 6.1.2 dalį ir atsakymus į 2.1 ir 2.5 klausimus*).

⁹⁹ Lietuvos gyventojų tyrimas dėl ES investicijų, socialinės šalies situacijos vertinimo, gyvenimo kokybės bei profesinio mokymo perspektyvų vertinimo. Vykdytojas: Spinter tyrimai, 2015 m. lapkritis. Prieiga per internetą:

http://esinvesticijos.lt/docview/?url=/uploads/documents/docs/1871_4314c529e0fd6bfd679f49859aedafe7.doc

2.5.2. (TS 9.2.5.2 punktas) Koks 2007–2013 m. veiksmų programų poveikis šiuolaikiškų susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros plėtrai?**Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 4.4 dalyje.**

Pagal vertintas VP priemonės buvo finansuojamas valstybinės reikšmės žvyrkelių asfaltavimas, vietinės reikšmės kelių ir savivaldybių gatvių tiesimas ir (arba) dangos atnaujinimas, eismo saugumą didinančios inžinerinės infrastruktūros įrengimas, aplinkkelių tiesimas ir ekologiško viešojo transporto plėtra. Pagal priemones „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ ir „Probleminių teritorijų plėtra“ buvo tiesiami dviračių ir pėsčiųjų takai, atnaujinamos pagrindinės miestų gatvės, įrengiant apšvietimo sistemas, lietaus kanalizaciją, šaligatvius, diegiant eismo saugumą gerinančias priemones.

Dėl žvyrkelių asfaltavimo programos įgyvendinimo priemonės „Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametrų gerinimas“ lėšomis **padidėjo automobilių kelių su patobulinta danga ilgis ir dalis bendrame kelių tinkle**. Buvo išasfaltuota 737 km žvyrkelių. Valstybinės reikšmės kelių su asfalto danga nuo 2007 m. iki 2014 m. padidėjo 824 km; **90 proc. valstybinės reikšmės kelių su asfalto dangos padidėjimo lėmė VP investicijos**. Valstybinės reikšmės žvyrkeliai buvo asfaltuojami 47 savivaldybėse, vienoje savivaldybėje išasfaltuota nuo 1,7 km (Šalčininkų raj. sav.) iki 35 km (Šakių raj. sav.) valstybinės reikšmės žvyrkelių (vidutiniškai 15,7 km).

Pagal priemonę „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“ finansuoti **miestų gatvių ir vietinės reikšmės kelių rekonstrukcijos projektai buvo įgyvendinami visose Lietuvos savivaldybėse**. Lietuvoje buvo nutiesta arba rekonstruota 332 km vietinės reikšmės kelių ir gatvių. VP lėšomis nutiesti arba rekonstruoti vietinės reikšmės keliai **sudarė apie 20 proc. vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgio padidėjimo** nuo 2007 m. iki 2014 m.¹⁰⁰ Vienoje savivaldybėje nutiesta arba rekonstruota nuo 0,4 km (Neringos sav.) iki 15,6 km (Alytaus raj. sav.) vietinės reikšmės kelių (vidutiniškai 5,5 km). Žvyrkelių asfaltavimas didina eismo saugumą, patogumą, mažina kelionių laiko ir transporto priemonių eksploataavimo sąnaudas, o geresnis susisiekimas prisideda prie gyvenimo kokybės gerėjimo atokesnėse vietovėse.

Pagal priemonę „Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkkelių tiesimas“ projektai buvo vykdyti Vilniaus miesto, Klaipėdos rajono (Priekulės miesto aplinkkelis) ir Šiaulių rajono (Kairių miestelio aplinkkelis) savivaldybėse. Buvo pastatyti Vilniaus miesto pietinis ir vakarinis aplinkkeliai, taip pat Priekulės miesto ir Kairių miestelio aplinkkeliai, Vilniaus mieste įrengta IXB transporto koridorius (Žirnių g.) ir Vilniaus tarptautinio oro uosto jungtis, rekonstruota Gariūnų gatvė. Iš viso buvo nutiesta ir rekonstruota 34 km kelių. **Aplinkkelių tiesimas prisidėjo prie transporto srautų, jų keliamos taršos ir triukšmo lygio miestuose sumažinimo, pagerino susisiekimo automobilių keliais sąlygas ir eismo saugumą, sumažino kelių transporto daromą neigiamą poveikį visuomenės sveikatai**.

Pagal priemonę „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“ buvo atnaujintos viešojo transporto priemonės didžiuosiuose miestuose, nutiestas naujas troleibusų kontaktinis tinklas Kauno mieste, tiesiami ir rekonstruojami dviračių takai didžiuosiuose miestuose (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestuose; iš viso 23 km dviračių takų). Šiais projektais buvo kuriamos geresnės sąlygos darniam judumui didžiuosiuose miestuose.

Daugiausia naudos iš investicijų į kelių infrastruktūros plėtrą gavo didieji miestai ir nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose esantys miestai (regioniniai ekonomikos augimo centrai ir probleminių teritorijų miestai, kadangi šiuose miestuose projektai finansuoti ne tik pagal priemonę „Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra“). Buvo investuojama ne tik į automobilių kelių transporto infrastruktūros modernizavimą, bet ir į dviračių, pėsčiųjų takų tiesimą, viešojo transporto plėtrą. Šie projektai prisidėjo prie tvaraus transporto vystymo (eismo sąlygų ir saugumo gerinimas, ekologiško viešojo transporto plėtra, dviračių takų plėtra), aplinkos kokybės gerinimo ir neigiamo poveikio visuomenės sveikatai mažinimo (dėl mažesnio avaringumo, taršos ir triukšmo lygio).

Investicijos į susisiekimo infrastruktūrą tiesiogiai prisidėjo prie gyvenimo kokybės gerėjimo miestuose ir miesteliuose ir gyvenimo kokybės indekso rodiklių, susijusių su materialinėmis investicijomis, automobilių kelių su patobulinta danga dalimi ir kelių eismo įvykių skaičiumi, pokyčių (plačiau žr. ataskaitos 6.1.2 dalį).

¹⁰⁰ 2014 m. pabaigoje bendras vietinės reikšmės kelių su patobulinta danga ilgis siekė 11466 km. Nuo 2007 m. iki 2014 m. jis padidėjo 1606 km.

2.7. (TS 9.2.7 punktas) Koks veiksmų programų poveikis būsto sąlygų pagerinimui miestuose?**Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 4.5 dalyje.**

Vertintų VP priemonių investicijos prisidėjo prie būsto sąlygų gerinimo visoje šalies teritorijoje, tačiau poveikis būsto sąlygų gerinimui miestuose buvo didžiausias, kadangi būtent miestams teko didžiausia investicijų ir sukurtų rezultatų dalis. Pagal vertintas VP priemones finansuota daugiabučių namų atnaujinimas ir socialinio būsto plėtra (kiekybinė ir kokybinė). Pagal vertintas KPP priemones finansuotas asbestinių stogų dangos keitimas.

Socialinio būsto plėtra:

- Įgyvendinant priemonę „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“ probleminėse teritorijose buvo įrengtas 271 naujas socialinis būstas, iš kurių 265 (98 proc.) – miestuose ir miesteliuose. Duomenys apie naujai įrengtų socialinių būstų plotą VP įgyvendinimo stebėsenos sistemoje nėra renkami, tačiau pagal vidutinį buto dydį probleminėse savivaldybėse nustatyta, kad VP lėšomis įrengtas socialinis būstas gyvenamąjį fondą Lietuvoje padidino apie 0,03 proc.
- VP lėšomis įrengtas socialinis būstas sudaro 5,3 proc. visų 2010–2014 m. Lietuvoje išnuomotų socialinių būstų. Be šių socialinių būstų sąrašuose socialiniam būstui nuomoti esančių asmenų (šeimų) skaičius būtų 0,8 proc. arba 271 asmeniu (šeima) didesnis.
- Nauji socialiniai būstai buvo įrengti 13 iš 14 probleminių teritorijų (visose, išskyrus Šalčininkų r. sav.). Daugiausia naujų socialinių būstų įrengta Jonavos r. sav. (60). Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičius dėl ES investicijų labiausiai sumažėjo Jurbarko r., Kelmės r. ir Joniškio r. savivaldybėse – nesant VP lėšomis įrengto socialinio būsto jo laukiančių asmenų skaičius šiose savivaldybėse būtų daugiau nei 10 proc. didesnis (*plačiau žr. 59 lentelė ataskaitos 6.1.2.1 dalyje*).
- Probleminių savivaldybių turimų socialinių būstų kokybę padėjo pagerinti VP investicijos, skirtos renovuojamuose daugiabučiuose esančių socialinių būstų modernizavimo išlaidoms padengti (probleminėse savivaldybėse modernizuoti 205 socialiniai būstai).

Daugiabučių gyvenamųjų namų renovacija:

- ✓ VP lėšomis iki 2015 m. pabaigos Lietuvoje buvo renovuoti 1523 daugiabučiai namai (iš jų 1155 – pagal JESSICA programą, o 368 – pagal priemonę „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“). **VP lėšomis renovuoti daugiabučiai namai sudaro 4,4 proc. visų iki 1993 m. pastatytų daugiabučių namų Lietuvoje.**
- ✓ ES investicijos buvo pagrindinis daugiabučių renovacijos finansavimo šaltinis, suteikęs esminį postūmį renovacijos procesams Lietuvoje.
- ✓ Daugiabučiai namai buvo renovuojami 56 savivaldybėse. Iki 2015 m. pabaigos atskirose savivaldybėse renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 1 iki 133 namų; tai sudaro nuo 0,2 proc. iki 40,4 proc. visų daugiabučių savivaldybėje.
- ✓ Probleminėse savivaldybėse, kuriose daugiabučiai namai buvo renovuojami tiek pagal JESSICA programą, tiek pagal priemonę „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“, renovuotų daugiabučių skaičius svyruoja nuo 6 iki 84, o dalis – nuo 1,6 proc. iki 40,4 proc.
- ✓ Daugiabučiai namai buvo renovuojami 69 miestuose ir 11 didelių miestelių. Daugiau kaip 25 proc. daugiabučių namų atnaujinti 6 miestuose, 17 miestų atnaujinta nuo 10 iki 25 proc. daugiabučių, 46 miestuose – mažiau kaip 10 proc. daugiabučių. Nesant duomenų apie bendrą daugiabučių skaičių dideliuose miesteliuose, renovuotų daugiabučių dalis juose nebuvo nustatyta (*plačiau žr. ataskaitos 4.5 dalį*).

Asbestinių stogų dangos keitimas:

- ✓ Prie individualiuose namuose gyvenančių asmenų būsto sąlygų gerinimo prisidėjo KPP investicijos, kadangi pagal KPP 322 priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ buvo teikiama parama asbestinių stogų dangos keitimui.
- ✓ Lietuvoje finansuota 11,9 tūkst. asbestinių stogų dangos keitimo projektų, iš jų 9,5 proc. arba 1,3 tūkst. – miestuose ir dideliuose miesteliuose.

3.1 (TS 9.3.1 punktas) Kaip naudojami 2012–2013 m. atlikto urbanistinės plėtros vertinimo rezultatai 2014–2020 m.? 3.2 (TS 9.3.1 punktas) Kokios siūlomos rekomendacijos 2014–2020 m. ES investicijų tobulinimui?**Detali klausimo analizė pateikta ataskaitos 3.3 dalyje ir 16 priede.**

Viena pagrindinių 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimo išvadų yra ta, kad 2007–2013 m. laikotarpio intervencijos miestuose ir miesteliuose buvo daugiausia sektorinės, o ne teritorinės, todėl trūko integruoto, kompleksinio požiūrio į konkrečius miestams aktualių problemų sprendimą ir sąlygų vietos potencialo išnaudojimui sudarymą. Panašios išvados ir atitinkamos rekomendacijos buvo pateiktos urbanistinės plėtros vertinimo ataskaitoje.

Urbanistinės plėtros vertinimo ataskaitoje buvo pateiktos rekomendacijos dėl kompleksinio investicijų planavimo, integruotos tvarios miestų plėtros instrumentų naudojimo, aktyvesnio bendruomenės įtraukimo, taip pat rekomendacijos dėl vietos projektų planavimo ir įgyvendinimo institucinės sąrangos bei techninio pobūdžio rekomendacijos dėl stebėsenos ir vertinimo. Finansų ministerijos duomenimis, visos rekomendacijos yra įgyvendinamos, tačiau šio vertinimo metu nustatyta, kad pažanga įgyvendinant rekomendacijas yra skirtinga, pagrindinės rekomendacijos išlieka aktualios ir realią jų įgyvendinimo situaciją bei naudą bus galima vertinti tik prasidėjus ITV programose ir miestų VPS numatytų projektų įgyvendinimui.

Lyginant su 2007–2013 m. laikotarpiu, 2014–2020 m. laikotarpiu sudarytos geresnės sąlygos integruoto, kompleksinio požiūrio į konkrečių teritorijų plėtrą įgyvendinimui (didžiųjų miestų integruotose teritorijose vystymo programose apibrėžtos konkrečios tikslinės teritorijos, kuriose bus įgyvendinami projektai, šiose teritorijose privaloma įgyvendinti BIVP projektus, kurie turėtų papildyti investicijas į infrastruktūrą „minkštuoju“ ir infrastruktūros įveiklinimo komponentais). Tačiau šių naujų instrumentų įgyvendinimo praktinę naudą būtina analizuoti prasidėjus projektų įgyvendinimui 2017–2018 m.

2014–2020 m. laikotarpiu penkiuose *didžiuosiuose miestuose* bus įgyvendinami tvarios miestų plėtros veiksmai, kurie suplanuoti parengtose integruotose teritorijose vystymo programose. Integruotos teritorinės investicijos *mažuose ir vidutiniuose miestuose* (2014–2020 m. tikslinėse teritorijose ir 2007–2013 m. tikslinėse teritorijose, kurios 2014–2020 m. tampa pereinamojo laikotarpio teritorijomis) suplanuotos 10-ties regionų integruotose teritorijose vystymo programose. BIVP yra esminė 2014–2020 m. ES investicijų miestuose naujovė, kuri yra privaloma 5 didžiųjų miestų ITI dalis, o kitoms teritorijoms, kuriose bus įgyvendinamos ITI (2014–2020 m. tikslinėms teritorijoms ir su jomis susietoms teritorijoms, taip pat pereinamojo laikotarpio tikslinėms teritorijoms), bus teikiamas prioritetas įgyvendinant BIVP. Pagrindinis BIVP tikslas – socialiniu komponentu papildyti investicijas konkrečiose miestų teritorijose, prisidėti prie gyventojų verslumo ir užimtumo didinimo, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo.

ITI ir BIVP yra geras pagrindas integruotam požiūriui į konkrečių teritorijų vystymą įgyvendinti, tačiau šių instrumentų taikymo rezultatai labiausiai priklausys nuo jų įgyvendinimo, visų pirma centrinės ir vietos valdžios veiksmų koordinavimo planuojant projektus, savivaldybių ir regionų plėtros tarybų gebėjimo inicijuoti ir atrinkti konkrečių teritorijų socialinei ir ekonominei plėtrai skatinti aktualiausius projektus, atspindinčius regiono specifiką, poreikius ir potencialą. ***Siekiant nustatyti, kaip sekasi įgyvendinti integruotas teritorijų vystymo programas ir BIVP, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla projektų planavimo ir rengimo metu ir kokie yra tarpiniai ir galutiniai ITV programų ir BIVP įgyvendinimo rezultatai, tikslinga reguliariai atlikti šių iniciatyvų įgyvendinimo pažangos ir poveikio vertinimus (ne tik tarpinius, bet ir baigiamuosius).***

Didesnis sektorių ir teritorinių intervencijų, taip pat centrinės ir vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas bei veiksmų koordinavimas planuojant projektus konkrečioje teritorijoje yra pagrindinis ES fondų investicijas administruojančių ir vietos valdžios institucijų uždavinys bei iššūkis. Planuojant ir įgyvendinant sektoriškas intervencijas, ***vykdant sektorių projektų atranką tikslinga teikti prioritetą tiems projektams, kurie papildomai prisideda prie tikslinėms teritorijoms aktualių problemų sprendimo***, pavyzdžiui, įgyvendinant konkursines priemones, pagal kurias parama teikiama SVV įmonėms, NVO įgyvendinamiems projektams, skirti papildomus balus, jei projektai prisideda prie efektyvesnio sukurtos infrastruktūros naudojimo, ITV programų ir miestų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo.

7.2 STRATEGINĖS IŠVADOS

Vertinimo metu nustatytas silpnas, bet statistiškai reikšmingas ryšys tarp gyvenimo kokybei gerinti skirtų ES investicijų ir gyvenimo kokybės indekso pokyčių. Skatinant atskirų regionų ar mažesnių tikslinių teritorijų socialinę ir ekonominę plėtrą, gerinant gyvenimo kokybę, ES investicijos yra svarbus, tačiau ne vienintelis veiksnys. Atskirų teritorijų socialinė ir ekonominė plėtra priklauso ir nuo kitų veiksnių, kurie nėra susiję su ES investicijomis. Pavyzdžiui, 2015 m. atlikus regioninės politikos tikslų įgyvendinimo vertinimą¹⁰¹ buvo nustatyta, kad teritorinė sanglauda labiausiai priklausė nuo materialinių investicijų konkrečioje savivaldybėje ir savivaldybių biudžetų (finansinių galimybių bendrai finansuoti projektus). Vienas svarbiausių išorinių veiksnių, nulėmusių socialinius ir ekonominius 2007–2013 m. laikotarpio rodiklius, buvo 2008 m. pasaulio finansų krizės sąlygotas ekonominis nuosmukis. ES struktūrinė parama tik sušvelnino neigiamas ekonominės krizės pasekmes.

Šio vertinimo metu atlikta regioninių ekonomikos augimo centrų ir Lenkijos atvejų analizė taip pat patvirtino, kad vien ES investicijomis paaiškinti regionų plėtros neįmanoma. Lenkijoje didesnių ES struktūrinių fondų investicijų sulaukę regionai nepasižymėjo spartesniu ekonominiu augimu, o ES struktūrinių fondų investicijos labiau veikė gyvenimo sąlygas konkrečiuose regionuose, o ne regionų socialinę ir ekonominę plėtrą. Be to, Lenkijoje kai kurios skurdesnės teritorijos, sulaukusios mažesnių ES investicijų, augo greičiau nei tos, kurios buvo turtingesnės ir sulaukė didesnių investicijų. Lietuvoje regioninių ekonomikos augimo centrų savivaldybėse gyvenimo kokybės pokyčiai pagal suminį gyvenimo kokybės indeksą buvo skirtingi, nors visose šiose savivaldybėse 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis buvo finansuojamos panašios intervencijos.¹⁰² Kai kuriose kitose savivaldybėse gyvenimo kokybės ir materialinių gyvenimo sąlygų indeksai augo, nepaisant santykinai mažesnių ES struktūrinių fondų investicijų¹⁰³.

Šis vertinimas atskleidė, kad konkrečių teritorijų (regionų, savivaldybių) socialinei ir ekonominei plėtrai ypač svarbi aiški teritorijos plėtros vizija, strategija ir lyderystė planuojant ir įgyvendinant projektus. Tokiu atveju ES investicijos gali tapti socialinės ir ekonominės plėtros katalizatoriumi. Lietuvos savivaldybių gyvenimo kokybės indekso dinamika 2007–2014 m. rodo, kad savivaldybėse, kuriose buvo užtikrintos aukščiau paminėtos investicijų sėkmės prielaidos (pavyzdžiui, Druskininkų, Birštono, Ignalinos rajono) gyvenimo kokybė ir materialinės gyvenimo sąlygos (gyventojų užimtumas, realusis darbo užmokestis) gerėjo nepaisant ekonominio nuosmukio.

Nors 2007–2013 metų nacionalinės regioninės politikos tikslinėms teritorijoms (visų pirma regioniniams ekonomikos augimo centrams) buvo parengtos investicijų strategijos (regioninių centrų kompleksinės plėtros investicinės programos), faktiškai šios strategijos buvo formalios. Jose buvo suplanuoti visose teritorijose panašūs, tarpusavyje mažai susiję ir konkrečių teritorijų specifika menkai atliepiantys projektai. Investicinių programų turinį labiau lėmė ne konkrečių teritorijų poreikiai ir prioritetai, o nacionaliniu lygiu nustatyti, sektoriaus požiūriu į ES struktūrinės paramos intervencijas nulemti reikalavimai projektų turiniui. Taigi 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos intervencijos konkrečiose teritorijose buvo sektoriaus, o jų rinkinys – atsitiktinis. Net ir nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose vykdytos intervencijos savo turiniu buvo sektoriaus, fragmentiškos ir nepakankamai diferencijuotos, atsižvelgiant į šių teritorijų specifika.

2014–2020 m. laikotarpiu būtina pereiti prie subalansuoto sektoriaus ir teritorinių intervencijų planavimo ir įgyvendinimo tikslinėse teritorijose, užtikrinti integruotą požiūrį į šių teritorijų plėtrą jau programavimo (strategijų rengimo ir projektų atrankos) etape, taip pat projektų įgyvendinimo ir sukurtos infrastruktūros eksploatavimo etapuose. Vertinimo ataskaitoje pateikti strateginiai siūlymai, kaip sustiprinti intervencijų teritorinį pobūdį ir sudaryti prielaidas kompleksiskai spręsti konkrečioms teritorijoms aktualias problemas (žr. atitinkamą vertinimo ataskaitos dalį).

¹⁰¹ Regioninės politikos tikslų įgyvendinimo (teritorinės socialinės sanglaudos skatinimo) vertinimas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atliko ESTEP, 2015 m.

¹⁰² Visagino, Alytaus miesto, Mažeikių ir Utenos rajono savivaldybių GKI sumažėjo, Tauragės ir Telšių rajonų savivaldybių GKI išaugo, o Marijampolės – beveik nepakito.

¹⁰³ Birštono, Druskininkų, Klaipėdos miesto, Panevėžio miesto ir rajono, Trakų rajono.

7.3 STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR VERTINIMO REKOMENDACIJOS

Eil. Nr.	Problema/ rizika	Rekomendacija	Atsakinga institucija	Terminas įgyvendinti
STRATEGINIAI SIŪLYMAI				
1.	2007–2013 m. miestuose, miesteliuose ir nacionalinės regioninės politikos tikslinėse teritorijose vyravo sektorinės intervencijos, trūko integruoto, kompleksinio požiūrio į specifines konkrečių teritorijų ar gyvenamųjų vietovių problemas ir jų sprendimą.	<ul style="list-style-type: none"> a) Siekti glaudesnio centrinės ir vietos valdžios institucijų bendradarbiavimo planuojant projektus konkrečioje teritorijoje.¹⁰⁴ b) Stiprinti savivaldybių administracijų, vietos politikų ir regionų plėtros tarybų narių (lyderių) gebėjimus inicijuoti, rengti ir įgyvendinti konkrečių teritorijų plėtrai aktualius projektus. c) Planuojant ir įgyvendinant sektorines intervencijas konkrečiose teritorijose, vykdant sektoriinių projektų atranką teikti prioritetą tiems projektams, kurie papildomai prisideda prie tikslinėms teritorijoms aktualių problemų sprendimo, pavyzdžiui, įgyvendinant konkursines priemones, pagal kurias parama teikiama SVV įmonėms, NVO įgyvendinamiems projektams, skirti papildomus balus, jei projektai prisideda prie efektyvesnio sukurtos infrastruktūros naudojimo, integruotų teritorijų vystymo programų ir miestų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo. d) Įvertinti galimybes 2021–2027 m. ES struktūrinių fondų investicijas programuoti teritoriniu principu, t. y. rengti regionines veiksmų programas tikslinėse teritorijose. 		
2.	Nepakankamas dėmesys efektyviam infrastruktūros eksploatavimui; panašios infrastruktūros (pavyzdžiui, pramoninių parkų, menų inkubatorių) replikavimas skirtingose teritorijose, neatsižvelgiant į jos efektyvaus panaudojimo galimybes; nepakankamas dėmesys infrastruktūros eksploatavimo sąnaudoms ir jų finansavimo šaltiniams; naujos infrastruktūros plėtra neatsižvelgiant į esamą infrastruktūrą, naujų objektų santykį su esamais objektais, efektyviai objektų eksploatacijai būtinas išankstinės sąlygas; lankstumo trūkumas, nepakankamas konkrečių teritorijų specifikos įvertinimas, nustatant ir taikant reikalavimus konkretiems projektams, pavyzdžiui, aukšti energinio efektyvumo reikalavimai socialiniams būstams kai kuriose savivaldybėse buvo sunkiai įgyvendinami dėl	<ul style="list-style-type: none"> a) Planuojant naujus infrastruktūros plėtros projektus konkrečiose teritorijose, atsižvelgti į jau sukurtą infrastruktūrą, planuojamos infrastruktūros santykį su konkrečioje teritorijoje ir aplinkinėse teritorijose esančia infrastruktūra (pavyzdžiui, investicijas į pramonės parkų plėtrą derinti su esama pramoninių parkų ir LEZ infrastruktūra, realiau įvertinti potencialių investuotojų poreikius). b) Įtraukti nacionalines agentūras (pavyzdžiui, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ VšĮ „Versli Lietuva“) į projektų planavimą, rengimą, atranką ir įgyvendinimą regionuose ir savivaldybėse (pavyzdžiui, pramoninių parkų projektai, iniciatyvos, susijusios su verslumo skatinimu), kurti regioninius kompetencijų centrus ar nacionalinių kompetencijų centrų regioninius padalinius, kurie rūpintųsi konkrečių regionų ir (arba) savivaldybių plėtros klausimais (infrastruktūros plėtra ir efektyviu eksploatavimu, investicijų pritraukimu, verslumo skatinimu ir pan.). 		

¹⁰⁴ Panaši rekomendacija buvo pateikta 2013 m. VPVI atlikto ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimo ataskaitoje.

Eil. Nr.	Problema/ rizika	Rekomendacija	Atsakinga institucija	Terminas įgyvendinti
	reikalavimus atitinkančių pastatų trūkumo, reikalavimai menų inkubatorių plotui ir jų patalpų funkciniam padalinimui tapo efektyvią jų veiklą ribojančiu veiksmu ir kt.	c) Stebėti ir analizuoti 2007–2013 m. tikslinėse teritorijose sukurtos infrastruktūros įveiklinimą ir skatinti tas savivaldybes, kurios sugeba sukurtą infrastruktūrą panaudoti efektyviau, pavyzdžiui, gerosios praktikos viešinimas, finansinis skatinimas, prioriteto teikimas finansuojant projektus ir kt.		
3.	Nepalankios demografinės tendencijos daugelyje savivaldybių, ypač mažesnėse, toliau nuo didžiųjų miestų esančiose savivaldybėse, mažėjantis bendras gyventojų skaičius, mažėjantis gyventojų iki 15 m. skaičius ir tokių gyventojų dalis, didėjanti vyresnių nei 65 m. amžiaus gyventojų dalis. ES fondų lėšomis finansuojamų intervencijų ir kitų iniciatyvų ir paskatų, skirtų jauniems, darbingo amžiaus gyventojams pritraukti ir išlaikyti trūkumas regionuose.	a) ES fondų lėšas investuoti ne tik (ir ne tiek) į viešąją infrastruktūrą, kiek į materialinių sąlygų, kurios padėtų išsivirti jaunoms šeimoms, sudarymą (darbo vietų kūrimas, aprūpinimas būstu, aktualiausių viešųjų paslaugų prieinamumo užtikrinimas ir kt.). Reguliariai atlikti tyrimus, kurie padėtų įvertinti demografinės tendencijas, jaunimo ir vyresnių darbingo amžiaus gyventojų migracijos priežastis ir nustatyti jų išlaikymui efektyviausias priemones, viešinti gerosios praktikos pavyzdžius.		
4.	Neužtikrinamas vertinimų metu sukurtų ir išbandytų metodikų tęstinis naudojimas, kumuliatyvių ir palyginamų įrodymų apie intervencijų poveikį kaupimas. Tai didina įrodymų kiekį, bet ne kokybę, neužtikrina atliktų vertinimų tęstinumo, lemia neefektyvų resursų ir sukauptų žinių naudojimą.	a) Stebėti šio vertinimo metu sudaryto gyvenimo kokybės indekso dinamiką 2015–2020 m. laikotarpiu: reguliariai atnaujinti indekso skaičiavimus ir jo dinamikos analizę, kad būtų galima sistemingai ir nuosekliai vertinti savivaldybių raidą ir šios raidos priklausomybę nuo ES investicijų. b) Taikyti šio vertinimo metu sudarytą gyvenimo kokybės indeksą (arba atskirų dimensijų indeksus, pavyzdžiui, viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos dimensijos indeksą) 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos tikslų ir uždavinių, susijusių su regionine plėtra ir teritorinės sanglaudos skatinimu, įgyvendinimo vertinimui.		
5.	Ribotas reguliariai atnaujinamų statistinių duomenų prieinamumas mažesnių teritorinių vienetų lygiu, longitudinalinių subjektyvią gyventojų nuomonę apie gyvenimo kokybę ir jos pokyčius konkrečiose teritorijose atspindinčių duomenų trūkumas riboja galimybes visapusiškai įvertinti gyvenimo kokybės pokyčius konkrečiose teritorijose ir ES investicijų poveikį šiems pokyčiams. Siekiant tiksliau įvertinti, kokį poveikį ES fondų investicijos į miestų viešosios infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą turi gyventojų migracijos procesams ir jų norui gyventi vienoje ar kitoje vietoje, būtina vykdyti reprezentatyvias gyventojų apklausas, analizuoti ir interpretuoti jų rezultatus,	a) Sukurti vieningą tikslinių teritorijų gyventojų nuomonės pokyčių vertinimo metodiką (klausymą ir jo pagrindu nustatomą stebėsenos rodiklį arba rodiklius), nustatyti pradinę situaciją (2017 m.) ir reguliariai, kas 2-3 metus (pavyzdžiui, 2019 m., 2021 m.) vykdyti reprezentatyvias tikslinių teritorijų gyventojų apklausas. Tokių apklausų vykdymas, jų duomenų kaupimas ir analizė leistų papildyti gyvenimo kokybės indeksą subjektyviais, gyventojų nuomonę atspindinčiais rodikliais, sistemingai stebėti, kaip keičiasi gyventojų nuomonė, kiek šiuos pokyčius lemia ES fondų investicijos ir, tokiu būdu, tiksliau įvertinti investicijų į viešąją infrastruktūrą poveikį. Tikslinių teritorijų gyventojų nuomonės pokyčių vertinimo metodikos sukūrimui, išbandymui ir reprezentatyvių apklausų vykdymui tikslinga panaudoti techninės paramos lėšas, numatytas 2014–2020		

Eil. Nr.	Problema/ rizika	Rekomendacija	Atsakinga institucija	Terminas įgyvendinti
	atsižvelgiant į ES fondų lėšomis finansuotų projektų įgyvendinimo etapus ir rezultatus.	metų ES fondų investicijų veiksmų programos priemonės „ES investicijų vertinimas“ įgyvendinimui.		
	REKOMENDACIJOS			
1.	Tikslių, standartizuotai kaupiamų ir automatiškai apibendrinamų duomenų (generuojant atitinkamas ataskaitas) apie VP ir KPP lėšomis įgyvendinamų projektų įgyvendinimo vietą (konkrečią gyvenamąją vietovę) trūkumas (<i>plačiau žr. ataskaitos 3 priedą</i>). Susistemintų duomenų apie projektus, finansuotus pagal vietos plėtros strategijas (KPP 413 priemonė), trūkumas: duomenys nėra kaupiami stebėsenos sistemoje (KPPAIS), NMA suvestinėje dažniausiai nepateikiamas projekto aprašymas, nenurodomos visos projekto įgyvendinimo išlaidos (nurodomas tik projektui skirtas finansavimas), nefiksuoja projekto įgyvendinimo gyvenamoji vietovė. Norint ateityje analizuoti ES investicijas ir jų poveikį konkrečioms gyvenamosioms vietovėms, taip pat valdyti dvigubo tų pačių veiklų ar objektų finansavimo riziką, būtina tobulinti VP ir KPP įgyvendinimo stebėsenos sistemas.	<p>a) Tobulinti VP ir KPP įgyvendinimo stebėsenos sistemas: standartizuotai (iš pasirenkamo gyvenamųjų vietovių sąrašo) fiksuoti ne tik projekto įgyvendinimo savivaldybę, bet ir gyvenamąją vietovę (jos pavadinimą ir tipą¹⁰⁵), kurioje vykdomos investicijos (statomas konkretus objektas, veikia paramą gavusi įmonė, gyvena paramą gavęs asmuo ar pan.).</p> <p>b) Sudaryti galimybę SFMIS ir KPPAIS ieškoti ir automatiškai generuoti ataskaitas apie konkrečiose gyvenamosiose vietovėse vykdytas investicijas (projektus).</p> <p>c) Nustatyti vieningą formą duomenims apie vietos plėtros strategijas įgyvendinančius projektus (VP ir KPP) kaupti, sukurti centralizuotai ir viešai prieinamą šių projektų duomenų bazę.</p>	Finansų ministerija, Žemės ūkio ministerija ir Vidaus reikalų ministerija (pagal miestų VPS įgyvendinamų projektų duomenų kaupimas ir viešinimas)	2016 m.
2.	Atliekant teminius (atskirų priemonių ar prioritetų) ES fondų investicijų poveikio vertinimus retai analizuojamas šių investicijų teritorinis poveikis, todėl nėra duomenų apie tai, kaip skirtingos intervencijos veikia konkrečias šalies teritorijas (regionus, savivaldybes, atskiras gyvenamąsias vietas ar jų grupes). Atliekant horizontalius ES investicijų teritorinio poveikio vertinimus dėl ribotos vertinimų apimties ir trukmės nėra galimybės visapusiškai ir giliai išanalizuoti skirtingų intervencijų teritorinį poveikį, šią įrodymų spragą turi užpildyti teminiai vertinimai.	a) Atliekant 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio vertinimus konkrečiose srityse, integruoti intervencijų teritorinio poveikio vertinimo klausimus, kad būtų nuosekliai ir sistemingai kaupiamos žinios ir įrodymai apie tai, kokį poveikį konkrečios 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos intervencijos (projektai, priemonės, prioritetai) daro konkrečioms teritorijoms (regionams, savivaldybėms, gyvenamosioms vietovėms ar jų grupėms, pavyzdžiui, didiesiems miestams, savivaldybių centrams ar pan.). Šis reikalavimas vertinimams turi būti taikomas lanksčiai, atsižvelgiant į vertinamų intervencijų pobūdį.	Finansų ministerija	Nuo 2016 m. nuolat
3.	Tiek ankstesniuose, tiek šiame vertinime buvo pateikta rekomendacijų, kaip tobulinti nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimą, kad būtų efektyviai panaudotos šios politikos įgyvendinimui skiriamos ES fondų lėšos ir	a) Siekiant nustatyti, kaip sekasi įgyvendinti integruotas teritorijų vystymo programas ir miestų vietos plėtros strategijas, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla projektų planavimo ir rengimo metu ir kokie yra tarpiniai ir galutiniai ITVP ir BIVP įgyvendinimo rezultatai,	Vidaus reikalų ministerija, Finansų ministerija	2017 m.

¹⁰⁵ Lietuvoje yra daug gyvenamųjų vietovių su pasikartojančiais pavadinimais, pavyzdžiui, Subačiaus miestas, miestelis ir kaimas, Joniškių miestas (Joniškio rajono savivaldybėje) ir miestelis (Molėtų rajono savivaldybėje), Vilniaus miestas ir kaimas (Kupiškio rajono savivaldybėje), todėl svarbu, kad gyvenamoji vietovė būtų fiksuojama pagal aiškų algoritmą (savivaldybė, vietovės tipas, vietovės pavadinimas).

Eil. Nr.	Problema/ rizika	Rekomendacija	Atsakinga institucija	Terminas įgyvendinti
	<p>pasiekti regioninės politikos tikslai. Šio vertinimo metu Vidaus reikalų ministerija tęsė iniciatyvų, kurios turi užtikrinti integruotą požiūrį į teritorinių problemų sprendimą, įgyvendinimą (tvirtino integruotas teritorijų vystymo programas, vertino parengtas miestų vietos plėtros strategijas). Siekiant nustatyti, ar šių iniciatyvų įgyvendinimas įnešė kokybinių pokyčių į teritorinių intervencijų turinį ir įgyvendinimą, ar vertinimų rekomendacijos buvo praktiškai įgyvendintos, šiuos klausimus būtina kelti atliekant būsimums vertinimus.</p>	<p>reguliariai atlikti šių iniciatyvų įgyvendinimo pažangos ir poveikio vertinimus (ne tik tarpinius, bet ir baigiamuosius).</p> <p>b) Atliekant 2016 metų ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo plane numatytus 2014–2020 m. ES fondų lėšų, skirtų integruotai teritorinei plėtrai ir bendruomenių iniciatyvoms, vertinimus, analizuoti, ar ir kaip įgyvendintos 2013 m. atlikto urbanistinės plėtros vertinimo ir šio vertinimo rekomendacijos, nustatyti gerosios praktikos pavyzdžius įgyvendinant šias rekomendacijas ir integruotą požiūrį į konkrečių teritorijų plėtrą.</p> <p>c) Teritorinei plėtrai skirtų vertinimų metu integruotai vertinti ne tik 2014–2020 m., bet ir 2007–2013 m. intervencijas konkrečiose teritorijose, analizuoti projektų sąsajas, sinergiją, tęstinumą.</p>		

PRIEDAI

1 PRIEDAS. VERTINIMO UŽDAVINIAI, KLAUSIMAI, METODAI IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai	Detalus vertinimo klausimai	Vertinimo veiklos	Vertinimo metodai ir informacijos šaltiniai
1. Įvertinti veiksmų programų investicijų į Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių (vietos potencialo panaudojimas, kokybiškos ir prieinamos viešosios paslaugos, geresnė aplinkos kokybė) įgyvendinimą miestuose tinkamumą, pakankamumą ir suderinamumą (atskirai įvertinant pagal investicijų paketus su KPP lėšomis ir be jų).	1.1 Nustatyti ES struktūrinės paramos intervencijų logiką Strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių (vietos potencialo panaudojimas, kokybiškos ir prieinamos viešosios paslaugos, geresnė aplinkos kokybė) miestuose ir miesteliuose įgyvendinimui.	1.1.1. Pagal kokias SSVP priemonės buvo finansuojami projektai Lietuvos miestuose ir miesteliuose? 1.1.2. Kokių tikslų ir rodiklių buvo siekiama SSVP priemonėmis, pagal kurias buvo finansuojami projektai Lietuvos miestuose ir miesteliuose?	(1) ES struktūrinės paramos intervencijų logikos, investicijų tinkamumo, pakankamumo, vidinio ir išorinio suderinamumo analizė	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas (intervencijų loginio modelio parengimas susiejant SSVP priemones su intervencijų tikslais, Strategijoje nustatytais trečiosios prioritetinės krypties ir papildomais gyvenimo kokybės rodikliais, intervencijų sėkmės prielaidų apibrėžimas). Teorija grįstas poveikio vertinimas (gyvenimo kokybės indekso aktualizavimas ir teritorinio kapitalo operacionalizavimas¹⁰⁶). Interviu/ apskritojo stalo diskusija su VRM atstovais ir kitais suinteresuotais asmenimis SSVP intervencijų loginio modelio ir vertinimo teorinio pagrindo (gyvenimo kokybės indekso ir teritorinio kapitalo koncepcijos) aptarimui.
	1.2 Nustatyti intervencijų (atskirai pagal urbanistinės plėtros vertinime nustatytus priemonių paketus su KPP lėšomis ir be jų) į miestus mastą ir struktūrą – projektų skaičių ir sumą iš viso, pasiskirstymą įvairiais pjūviais: pagal investicijų pobūdį (žmogiškieji ištekliai, verslas, viešoji infrastruktūra) ir proporcijas, pareiškėjo tipą, projekto dydį, vietovę, kurioje įgyvendinami projektai (pagal techninės specifikacijos 7 punkte įvardintas miestų grupes – šio grupės apibrėžtos ataskaitos 2.2 dalyje)	1.2.1. Pagal kokias VP ir KPP priemonės Lietuvos miestuose ir miesteliuose buvo finansuojami projektai, skirti žmogiškiesiems ištekliams, verslui ir viešajai infrastruktūrai? Kokios KPP priemonės ir projektai prisidėjo prie Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių įgyvendinimo miestuose ir miesteliuose? 1.2.2. Kokia šių VP ir KPP projektų investicijų suma Lietuvos miestuose ir miesteliuose pagal investicijų pobūdį? 1.2.3. Kokiu būdu galima lokalizuoti (priskirti konkreitiems miestams ir miesteliams) VP ir KPP projektus (investicijas) ir jų rezultatus? 1.2.4. Kokie pareiškėjai vykdė VP ir KPP projektus Lietuvos miestuose ir miesteliuose?	(2) ES investicijų į miestus ir miestelius masto ir struktūros analizė	<ul style="list-style-type: none"> Antrinių šaltinių analizė – KPP priemonių ir projektų, susijusių su SSVP tikslų įgyvendinimu, nustatymas. Teorija grįstas poveikio vertinimas – VP ir KPP priemonių klasifikavimas pagal jų pobūdį ir tikėtiną poveikį miestų ir miestelių gyvenimo kokybei, socialinei ir ekonominei plėtrai. VP ir KPP stebėsenos informacijos analizė ir apibendrinimas, siekiant nustatyti investicijų į miestus ir miestelius mastą ir struktūrą.

¹⁰⁶ Teritorijoms, kuriose rengiamos poveikio vertinimo atvejo studijos (ne žemesniu nei savivaldybių lygiu).

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai	Detalūs vertinimo klausimai	Vertinimo veiklos	Vertinimo metodai ir informacijos šaltiniai
	<p>1.3 Ar ir kodėl veiksmų programose nustatytos priemonės ir joms įgyvendinti skirtos lėšos yra tinkamos, pakankamos ir suderintos Strategijoje nustatytų trečiosios prioritetinės krypties uždavinių miestuose įgyvendinimui? Papildomas klausimas: Kaip ES paramos investicijų rezultatus veikia vietos sąlygos, o ES parama – vietos sąlygas (teritorinį kapitalą)?</p>	<p>1.3.1. Ar ir kodėl veiksmų programų investicijos Lietuvos miestuose ir miesteliuose atitiko poreikius ir problemas?</p>	<p>(1) ES struktūrinės paramos intervencijų logikos, investicijų tinkamumo, pakankamumo, vidinio ir išorinio suderinamumo analizė</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas. Antrinių šaltinių analizė. Interviu/ apskritojo stalo diskusija. Lyginamoji analizė. Ekspertinis vertinimas.
<p>2. Įvertinti 2007–2013 m. veiksmų programų investicijų poveikį socialinei ir ekonominei miestų plėtrai bei gyvenimo kokybei miestuose (atskirai įvertinant pagal investicijų paketus su KPP lėšomis ir be jų).</p>	<p>2.1 Ar, kaip ir kodėl 2007–2013 m. veiksmų programų investicijos (atskirai pagal urbanistinės plėtros paketus su KPP lėšomis ir be jų) turėjo poveikį miestų socialinę ir ekonominę plėtrą matuojančių rodiklių pokyčiams? Papildomas klausimas: Koks teritorinei plėtrai skirtų ES struktūrinės paramos intervencijų rezultatyvumas ir poveikis kitose Vidurio ir Rytų Europos (toliau – VRE) šalyse? Kokios kitų VRE šalių pamokos aktualios Lietuvai?</p>	<p>2.1.1. Kokie rezultatai pasiekti pagal priemones, skirtas Lietuvos miestams ir miesteliams? 2.1.2. Kokia pasiektų rezultatų geografinė sklaida ir įtaka gyvenimo kokybei Lietuvos miestuose ir miesteliuose? 2.1.3. Kokie vidaus ir išorės veiksniai veikė priemonių įgyvendinimo rezultatus? 2.1.4. Kokie vidaus ir išorės veiksniai veikė Lietuvos miestų ir miestelių socialinę ir ekonominę plėtrą?</p>	<p>(3) ES investicijų poveikio socialinę ir ekonominę plėtrą matuojančių rodiklių pokyčiams vertinimas (mikro ir makro lygiu)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas. Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Stebėsenos informacijos analizė. Statistinės informacijos analizė. Penkių regioninių augimo centrų poveikio vertinimo atvejo studijos, probleminių teritorijų (toliau – PT) savivaldybių dosjė. Interviu/ fokusuota grupinė diskusija/ ekspertinis vertinimas.
	<p>2.2 Koks veiksmų programų investicijų poveikis išlaikant esamus žmogiškuosius išteklius, pritraukiant aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, vykdant emigracijos prevenciją miestuose?</p>	<p>2.2.1. Kokios veiksmų programų priemonės prisidėjo prie žmogiškųjų išteklių plėtros Lietuvos miestuose ir miesteliuose? 2.2.2. Kokie šių priemonių rezultatai? 2.2.3. Kaip keitėsi Lietuvos miestų ir miestelių rodikliai, susiję su žmogiškaisiais ištekliais? 2.2.4. Kiek rodiklių pokyčius veikė ES investicijos?</p>	<p>(4) ES investicijų poveikio žmogiškiems ištekliams miestuose ir miesteliuose vertinimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas. Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Stebėsenos informacijos analizė. Statistinės informacijos analizė. Penkių Regioninių augimo centrų poveikio vertinimo atvejo studijos, PT savivaldybių dosjė. Interviu/ fokusuota grupinė diskusija/ ekspertinis vertinimas.
	<p>2.3 Koks veiksmų programų investicijų poveikis miestų ekonomikos augimui ir verslo konkurencingumui juose?</p>	<p>2.2.1. Kokios veiksmų programų ir KPP priemonės prisidėjo prie verslo plėtros Lietuvos miestuose ir miesteliuose? 2.2.2. Kokie šių priemonių rezultatai? 2.2.3. Kaip keitėsi Lietuvos miestų ir miestelių rodikliai, susiję su verslo plėtra?</p>	<p>(5) ES investicijų poveikio verslo plėtrai miestuose ir miesteliuose vertinimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas. Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Stebėsenos informacijos analizė. Statistinės informacijos analizė.

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai	Detalūs vertinimo klausimai	Vertinimo veiklos	Vertinimo metodai ir informacijos šaltiniai
		2.2.4. Kiek rodiklių pokyčius veikė ES investicijos?		<ul style="list-style-type: none"> Penkių Regioninių augimo centrų poveikio vertinimo atvejo studijos, PT savivaldybių dosjė. Interviu/ fokusuota grupinė diskusija/ ekspertinis vertinimas.
	2.4 Nustatyti investicijų į miestus makroekonominį poveikį ir paaiškinti rezultatus.	2.4.1. Kaip ir kodėl veikslių programų investicijos į Lietuvos miestus ir miestelius veikė makroekonominius šalies rodiklius?	(4) ES investicijų poveikio socialinę ir ekonominę plėtrą matuojančių rodiklių pokyčiams vertinimas (mikro ir makro lygiu)	<ul style="list-style-type: none"> Statistinės informacijos ir ekonometrinio modeliavimo duomenų analizė. Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Ekspertinis vertinimas.
	2.5 Koks 2007–2013 m. veikslių programų poveikis gyvenimo aplinkai ir kokybei: 2.5.1. miesto bendruomenės poreikius tenkinančios infrastruktūros (kultūros, rekreacinės ar sporto) plėtrai; 2.5.2. šiuolaikiškų susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros plėtrai; 2.5.3. nuskurdusių ar nenaudojamų urbanizuotų zonų gaivinimui?	2.5.1. Kaip keitėsi pagrindiniai gyvenimo kokybės rodikliai Lietuvos miestuose ir miesteliuose? 2.5.2. Kokios SSVP ir KPP priemonės prisidėjo prie viešosios infrastruktūros plėtros Lietuvos miestuose ir miesteliuose? Kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai ir poveikis gyvenimo kokybės rodikliams? 2.5.2. Kokios veikslių programų priemonės prisidėjo prie susisiekimo sistemų ir gatvių infrastruktūros plėtros Lietuvos miestuose ir miesteliuose? Kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai ir poveikis gyvenimo kokybės rodikliams? 2.5.2. Kokios veikslių programų priemonės prisidėjo prie nuskurdusių ar nenaudojamų urbanizuotų zonų gaivinimo Lietuvos miestuose ir miesteliuose? Kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai ir poveikis gyvenimo kokybės rodikliams?	(6) ES investicijų poveikio miestų ir miestelių infrastruktūrai, gyvenamosios aplinkos kokybei ir būsto sąlygoms vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> Teorija grįstas poveikio vertinimas (gyvenimo kokybės indekso pokyčių analizė). Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Stebėsenos informacijos analizė. Penkių Regioninių augimo centrų poveikio vertinimo atvejo studijos, PT savivaldybių dosjė.
	2.6. Koks veikslių programų poveikis miestų tipinių problemų (jeigu kai kurios jų dalys/rajonai tampa didėjančio nusikalstamumo, socialinės izoliacijos, užterštumo šaltiniais) sprendimui?	2.6.1. Kokios veikslių programų ir KPP priemonės prisidėjo tipinių problemų sprendimo Lietuvos miestuose ir miesteliuose? Kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai ir poveikis gyvenimo kokybės rodikliams?	(7) ES investicijų poveikio miestų tipinių problemų sprendimui vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> Statistinės informacijos analizė. Interviu/ ekspertinis vertinimas. Penkių Regioninių augimo centrų poveikio vertinimo atvejo studijos, PT savivaldybių dosjė.
	2.7. Koks veikslių programų poveikis būsto sąlygų pagerinimui miestuose?	2.7.1. Kokios veikslių programų priemonės prisidėjo būsto sąlygų gerinimo Lietuvos miestuose ir miesteliuose? Kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai ir poveikis gyvenimo kokybės rodikliams?	(6) ES investicijų poveikio miestų ir miestelių infrastruktūrai, gyvenamosios	<ul style="list-style-type: none"> Stebėsenos informacijos analizė. Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas. Ekspertinis vertinimas.

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai	Detalus vertinimo klausimai	Vertinimo veiklos	Vertinimo metodai ir informacijos šaltiniai
			aplinkos kokybei ir būsto sąlygoms vertinimas	
	2.8 Išnagrinėti ne mažiau kaip 3 geros praktikos pavyzdžius – projektus, kurie turėjo didžiausią teigiamą poveikį miesto socialinei ir ekonominei plėtrai; taip pat pakartotinai išanalizuoti bent 2 gerosios praktikos pavyzdžius, nagrinėtus urbanistinės plėtros vertinime.	2.8.1. Kaip keitėsi Lietuvos regionų ir savivaldybių socialiniai ir ekonominiai rodikliai? 2.8.2. Kiek socialinę ir ekonominę plėtrą lėmė ES investicijos? Kokie kiti veiksniai prisidėjo prie socialinės ir ekonominės plėtros? 2.8.3. Kuriose savivaldybėse/ miestuose ir miesteliuose ES investicijų rezultatai ir nauda buvo didžiausi?	(8) Gerosios praktikos pavyzdžių analizė	<ul style="list-style-type: none"> Gerosios praktikos projektų išskyrimas poveikio vertinimo atvejo studijose. Stebėsenos informacijos analizė. Ekspertinis vertinimas.
3. Įvertinti 2012–2013 m. atlikto urbanistinės plėtros vertinimo rezultatų panaudojimą gerinant 2014–2020 m. veiksmų programos kokybę bei ITI instrumento ir Leader principo įgyvendinimą 2014–2020 m.	3.1 Kaip naudojami 2012–2013 m. atlikto urbanistinės plėtros vertinimo rezultatai 2014–2020 m.?	3.1.1. Ar ir kaip planuojant 2014–2020 m. ES investicijas atsižvelgta į urbanistinio vertinimo rekomendacijas? 3.1.2. Ar ir kodėl urbanistinio vertinimo rekomendacijos išlieka aktualios?	(9) Urbanistinės plėtros vertinimo rezultatų panaudojimo analizė ir vertinimo rekomendacijų parengimas	<ul style="list-style-type: none"> Administracinių duomenų (informacijos apie vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą) analizė. Dokumentų analizė. Interviu/ ekspertinis vertinimas.
	3.2 Kokios siūlomos rekomendacijos 2014–2020 m. ES investicijų tobulinimui?	3.2.1. Kokios papildomos rekomendacijos aktualios 2014–2020 m. ES investicijų į miestus ir miestelius bei jų vertinimo tobulinimui? 3.2.2. Kaip teritorinė plėtra buvo skatinama kitose VRE šalyse? Kokie šių intervencijų rezultatai ir pamokos Lietuvai?		<ul style="list-style-type: none"> Lyginamoji analizė (VRE šalių atvejo studija). Analitinis aprašomasis metodas. Fokusuota grupinė diskusija/ ekspertinis vertinimas.

Šaltinis: parengta ESTEP, atsižvelgiant į techninės specifikacijos reikalavimus.

2 PRIEDAS. VERTINIMO OBJEKTAS: VERTINAMOS VP IR KPP PRIEMONĖS IR JŲ SAŠAJA SU GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSU

Ar pateko į urbanistinės plėtros vertinimą?	Priemonės pavadinimas	Priemonės sąšajos su GKI dimensijomis					
		I. Materialinės gyvenimo sąlygos: užimtumas, pajamos ir būstas	II. Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas	III. Sveikatos paslaugos	IV. Švietimo paslaugos	V. Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas	VI. VI. Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas
ne	VP1-1.1-SADM-01-K Žmoniškųjų išteklių tobulinimas įmonėse	taip	dalinai				
taip	VP1-1.1-SADM-04-K Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	taip					
ne	VP1-1.1-SADM-08-K Verslumo skatinimas	dalinai	taip				
ne	VP1-1.1-SADM-12-V Subsidijos verslumui skatinti	dalinai	taip				
ne	VP1-1.2-SADM-01-V Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	taip					
taip	VP1-1.3-SADM-02-K Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	taip					
ne	VP2-2.1-ŪM-01-K Lyderis LT		taip				
ne	VP2-2.1-ŪM-02-K E-verslas LT		taip				
ne	VP2-2.1-ŪM-03-K Procesas LT		taip				
ne	VP2-2.1-ŪM-04-K Naujos galimybės		taip				
ne	VP2-2.1-ŪM-05-V INVEST LT+	dalinai	taip				
ne	VP2-2.1-ŪM-06-K Invest LT-2	dalinai	taip				
taip	VP2-2.2-ŪM-02-V ASISTENTAS-2		taip				
taip	VP2-2.4-ŪM-01-V INVEST LT		taip				
ne	VP2-3.2-IVPK-01-V Plačiau sušios elektroninių ryšių tinklai					taip	
ne	VP2-4.4-SM-01-V Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametrų gerinimas					taip	
taip	VP2-4.4-SM-02-R Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra					taip	
taip	VP2-5.4-SM-01-V Saugų eismą gerinančios inžinerinės infrastruktūros diegimas, miestų aplinkelių tiesimas					taip	
taip	VP3-1.1-AM-01-V JESSICA kontroliuojantysis fondas	taip					
taip	VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra					taip	
taip	VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra					taip	
taip	VP3-1.1-VRM-03-R Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą	taip					
taip	VP3-1.1-VRM-04-R Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas	taip					
taip	VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas					taip	
taip	VP3-1.3-ŪM-01-V Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra					taip	
taip	VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms					taip	
taip	VP3-1.3-ŪM-03-V Nacionalinės svarbos turizmo projektai					taip	
taip	VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose					taip	

Ar pateko į urbanistinės plėtros vertinimą?	Priemonės pavadinimas	Priemonės sąsajos su GKI dimensijomis					
		I. Materialinės gyvenimo sąlygos: užimtumas, pajamos ir būstas	II. Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas	III. Sveikatos paslaugos	IV. Švietimo paslaugos	V. Viešojo infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas	VI. VI. Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas
ne	VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas					taip	
taip	VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas					taip	
taip	VP3-1.4-AM-06-R Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas					taip	
taip	VP3-2.1-SAM-10-V Ambulatorinių, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų plėtra bei stacionariųjų paslaugų optimizavimas			taip			
taip	VP3-2.1-SAM-12-K Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą			taip			
taip	VP3-2.2-ŠMM-06-R Investicijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas				taip		
taip	VP3-2.2-ŠMM-13-V Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra				taip		
taip	VP3-2.4-SADM-01-R Nestacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra			taip			
ne	VP3-2.4-SADM-03-V Stacionariųjų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra			taip			
taip	VP3-3.1-AM-01-V Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra					taip	
taip	VP3-3.3-SM-01-V Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra					taip	
taip	VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu			dalinai	dalinai	taip	
taip	VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu			dalinai	dalinai	taip	
taip	VP3-3.4-ŪM-05-V Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1.2 priemonės „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus			dalinai	dalinai	taip	
Ne	KPP 311 "Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos"	dalinai	taip				
Ne	KPP 312 "Parama verslo kūrimui ir plėtrai"	dalinai	taip				
Ne	KPP 313 "Kaimo turizmo veiklos skatinimas"					taip	
Ne	KPP 322 "Kaimo atnaujinimas ir plėtra"	dalinai				taip	
Ne	KPP 413 priemonė (KPP 322 priemonės įgyvendinimas LEADER metodu)	dalinai	taip			taip	dalinai

3 PRIEDAS. VP IR KPP DUOMENŲ APIE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO VIETĄ PRIEINAMUMAS IR PARUOŠIMAS VERTINIMUI

VP ir KPP intervencijų ir rezultatų lokalizavimas (priskyrimas konkrečioms gyvenamosioms vietovėms) buvo rimtas šio vertinimo iššūkis ir atskira užduotis. Šioje dalyje pateikiama detalesnė informacija apie administracinių duomenų paruošimą vertinimui ir pagrindinius administracinių ir statistinių duomenų apribojimus.

ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (toliau – SFMIS) **kaupiami duomenys apie projekto įgyvendinimo savivaldybę, tačiau konkreti gyvenamoji vietovė, kurioje vykdomas projektas, nėra nurodoma** (tik gyvenamosios vietovės tipas – miesto ar kaimo). ES struktūrinės paramos projektų investicijų ir rezultatų lokalizavimas miestų ir miestelių lygiu kiekvienam projektui atliktas rankiniu būdu (atsižvelgiant į fizinę objekto, į kurią investuojama, adresą ar buvimo vietą). Projektai, apimantys keletą gyvenamųjų vietovių buvo priskirti vienai (pagrindinei arba didžiausiai pagal gyventojų skaičių) gyvenamajai vietai (miestui, miesteliui ar kaimui). Dalies priemonių investicijos lokalizuotos taikant statistinius įverčius, o kai kurių priemonių investicijos nebuvo susietos su konkrečia savivaldybe ar gyvenamąja vieta (toliau – GV), kadangi administraciniai duomenys tokiu pjūviu nėra renkami ir kaupiami. Ir tiesioginis metodas, ir netiesioginis (naudojant statistinius įverčius) metodas turi trūkumų, kurių pagrindiniai – imlumas laikui ir ribotas duomenų tikslumas.

Naudojant vien SFMIS duomenis kai kurių priemonių ir projektų investicijų ir rezultatų neįmanoma lokalizuoti net savivaldybių lygiu. SFMIS duomenimis, net 78 priemonės buvo įgyvendinamos tik vienoje savivaldybėje (dažniausiai, Vilniaus miesto). Tai, visų pirma finansų inžinerijos priemonės, taip pat priemonės, pagal kurias finansuota po vieną ar keletą „skėtinių“ projektų. Daugeliu atvejų šie projektai priskiriami Vilniaus m. savivaldybei, nors jų galutiniai naudos gavėjai (dažniausiai fiziniai ar juridiniai asmenys) yra pasklidę po daugelį kitų Lietuvos savivaldybių (pavyzdžiui, Lietuvos darbo biržos projektai). Norint analizuoti tokių priemonių poveikį miestams ir miesteliams, būtina tobulinti administracinių duomenų rinkimo ir kaupimo tvarką ir informacines sistemas. Iš 42 vertinamų VP priemonių, 35 priemonių investicijos ir rezultatai buvo lokalizuoti naudojantis SFMIS duomenimis, apie 5 priemonės surinkti papildomi administraciniai duomenys iš priemonės administruojančių institucijų ar projektų vykdytojų (duomenis pateikė Lietuvos darbo birža (toliau –LDB), INVEGA, Aplinkos projektų valdymo agentūra (toliau – APVA), Būsto energijos taupymo agentūra (toliau – BETA), Transporto investicijų direkcija (toliau – TID)), tačiau renkamų ir vertintojams pateiktų duomenų nepakako 6 priemonių investicijų investicijoms lokalizuoti (žr. 66 lentelė).

66 lentelė. VP priemonės, kurių investicijoms ir (arba) rezultatams lokalizuoti nepakako duomenų

Priemonė	Duomenų šaltinis, apribojimai
<i>VP1-1.1-SADM-08-K Verslumo skatinimas</i>	INVEGA, duomenys apie paskolų gavėjus – GV lygiu, kiti duomenys – savivaldybių arba šalies lygiu
<i>VP1-1.1-SADM-12-V Subsidijos verslumui skatinti</i>	INVEGA, duomenys tik šalies lygiu
<i>VP1-1.2-SADM-01-V Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką</i>	LDB, duomenys apie investicijas tik teritorinių darbo biržų lygiu
<i>VP2-3.2-IVPK-01-V Plačiajuosčiai elektroninių ryšių tinklai</i>	IVPK, duomenys apie investicijas – tik šalies lygiu
<i>VP2-4.4-SM-01-V Valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių infrastruktūros techninių parametrų gerinimas</i>	LAKD, duomenys apie investicijas – savivaldybių lygiu; duomenys apie rezultatus – apskričių lygiu.
<i>VP3-1.1-AM-01-V JESSICA kontroliuojantysis fondas</i>	BETA, duomenys apie investicijas – tik šalies lygiu
<i>VP3-3.1-AM-01-V Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra</i>	APVA, duomenys apie investicijas GV lygiu nepakankamai tikslūs (miestams ir miesteliams priskirtos ir kaimo GV tekusios investicijos)

KPP projektai, kitaip nei ES struktūrinės paramos projektai turi ne tik apskrities ir savivaldybės, bet ir gyvenamosios vietovės atributą, tačiau konkretus miestas ar miestelis projektų duomenų bazėje gali būti įrašytas keletu skirtingų pavadinimų (pavyzdžiui, Alsėdžių miestelis įvestas 4 skirtingais pavadinimais: Alsėdžiai, Alsėdžių miestelis, Alsėdžių mst., Alsėdžių mstl.). Norint tokius duomenis apibendrinti, būtina juos peržiūrėti, tinkamai sukoduoti ir susisteminti. Vertinamų KPP III krypties priemonių projektų (daugiau kaip 13400 įrašų) duomenis reikėjo peržiūrėti, suvienodinti ir tinkamai sukoduoti, kad būtų galima apibendrinti gyvenamųjų vietovių ir savivaldybių lygiu.

KPP 413 priemonės projektų, skirtų vietos plėtros strategijoms įgyvendinti, lokalizavimas buvo dar sudėtingesnis uždavinys, kadangi Nacionalinė mokėjimo agentūra (toliau – NMA) nekaupia duomenų apie projektų įgyvendinimo vietą. Vertintojams pateiktoje projektų suvestinėje buvo nurodyta projektą finansavusi Vietos veiklos grupė (toliau – VVG, VVG ribos nesutampa su savivaldybių ribomis), projekto vykdytojas (juridinio asmens pavadinimas ir tipas arba fizinio asmens vardas ir pavardė) ir projekto pavadinimas. Peržiūrėjus beveik 3500 projektų duomenis, pagal projekto vykdytojo registracijos adresą arba projekto pavadinimą buvo nustatyta gyvenamoji vietovė, kurioje vykdytas konkretus projektas. Nustačius GV pavadinimą buvo tikrinama, kokiose savivaldybėse yra gyvenamųjų vietovių su tokiu pavadinimu, ar savivaldybių sąrašė yra konkrečios VVG savivaldybė ir, jei duomenys sutapo, projektas buvo priskirtas konkrečiai GV ir savivaldybei. Dalies KPP 413 priemonės projektų nepavyko lokalizuoti (apie 10 proc.), kadangi NMA

pateiktuose administraciniuose duomenyse nebuvo nuorodų į projekto įgyvendinimo vietą (šiuos projektus paprastai vykdė fiziniai asmenys, o projektų pavadinimai buvo suformuluoti kaip šūkiei, kuriuose nebuvo jokių nuorodų į projekto įgyvendinimo vietą, pavyzdžiui, „Gyvenkime į sveikatą“, „Piliakalnių legendos atgyja“, „Medinių gaminių gamyba“ ar pan.).

NMA nekaupia informacijos, kuri leistų automatiškai lokalizuoti (priskirti konkrečioms gyvenamosioms vietovėms) KPP IV krypties projektus, skirtus vietos plėtros strategijoms įgyvendinti. Todėl KPP IV krypties projektai lokalizuoti rankiniu būdu, atsižvelgiant į gyvenamosios vietovės nuorodas projekto vykdytojo ar projekto pavadinime. Ši užduotis taip pat buvo imli laikui, kadangi NMA pateiktame KPP IV krypties projektų sąrašė buvo 3463 projektai. Be to, Lietuvoje yra daug gyvenamųjų vietovių su pasikartojančiais pavadinimais (yra miestų ir kaimų, turinčių tuos pačius pavadinimus, taip pat miestelių, turinčių vienodus pavadinimus, tačiau esančių skirtingose savivaldybėse). Toks rankinis-ekspertinis projektų lokalizavimas nėra ir negali būti 100 proc. tikslus. Tikėtina, kad miestams ir miesteliams buvo priskirta daugiau projektų (t. y. ir kaimų, turinčių analogiškus pavadinimus projektai). Dalies KPP IV krypties projektų įgyvendinimo gyvenamosios vietovės nebuvo įmanoma lokalizuoti, kadangi šių projektų ir projektų vykdytojų pavadinimuose nebuvo nuorodų į gyvenamąją vietovę. Šie projektai į vertinimo imtį neįtraukti.

Norint ateityje vertinti projektų investicijas ir poveikį mažesnėse už savivaldybes geografinėse vietovėse, būtina tobulinti ES investicijų stebėsenos informacijas sistemas (SFMIS ir KPPAIS2 – KPP priemonių administravimo informacinę sistemą), kad duomenys apie projekto įgyvendinimo gyvenamąją vietovę būtų renkami ir kaupiami centralizuotai ir be klaidų.

4 PRIEDAS. APŽVALGA

GYVENIMO KOKYBĖS SAMPRATA IR GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSŲ

Vertinant gyvenimo kokybės pokyčius makro, t. y. šalies arba apibrėžtos gyvenamosios vietovės (miesto), lygiu yra skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas (angl. *Quality of Life Index*). Šis indeksas apjungia individų grupės socialinės, fizinės ir dvasinės (emocinės) gerovės parametrus.¹⁰⁷ Gyvenimo kokybės indeksas, remiantis klasikiniu K. F. Schuessler ir G. A. Fisher požiūriu, išreiškia tam tikrą agreguotų pasiekimų laipsnį, kuris kinta pasirinktoje matavimo skalėje, taigi šiuo požiūriu gyvenimo kokybę galima apibrėžti kaip galimybę visapusiškai įgyvendinti asmens prigimtines teises ir laisves bei tenkintis tuo, kas kiekvienam yra ar turėtų būti prieinama skirtingose gyvenimo srityse.¹⁰⁸

Siekiant išmatuoti ir įvertinti gyvenimo kokybę indekso kaip metodinio įrankio pasirinkimas grindžiamas visuotinai priimtinomis jo rezultatų pritaikymo galimybėmis, nes paskaičiuotas gyvenimo kokybės indeksas leidžia: a) pagrįstai (objektyviai) palyginti skirtingas teritorijas (miestus); b) ilguoju laikotarpiu stebėti ir vertinti teritorijos pažangą; c) klasifikuoti skirtingas teritorijas, sudaryti jų sąrašus ir išskirti pirmaujančias bei atsiliekančias teritorijas; d) sukaupti politikos formavimui ir įgyvendinimui reikalingas žinias. Išskirti gyvenimo kokybės indekso privalumai yra aktualūs atliekant šį vertinimą.

Gyvenimo kokybės indekso skaičiavimas yra labai graudžiai susijęs su gyvenimo kokybės samprata – kintant gyvenimo kokybės apibrėžimui buvo tobulinami matavimo instrumentai įtraukiant daugiau įvairių sričių rodiklių ir judant nuo 2–4 rodiklių sąrašo iki daugiadimensinio tarpdisciplininio indekso. Šiuo metu yra visuotinai priimta, kad siekiant tiksliau išmatuoti gyvenimo kokybę, turi būti naudojamas integruotas sudėtinis indeksas, o ne daugybė atskirų rodiklių.¹⁰⁹

Pirmieji bandymai skirtingose urbanizuotose teritorijose išmatuoti gyvenimo kokybę rėmėsi samprata, kurioje akcentuojama ekonominė dimensija, o gyvenimo kokybę suvokiama kaip materialinių gėrybių ar išteklių prieinamumas bei jų paskirstymas. Empiriniuose tyrimuose operacionalizuojant šią gyvenimo kokybės sampratą dažniausiai buvo naudojamas rodiklis – bendrojo vidaus produkto dalis tenkanti vienam teritorijoje gyvenančiam individui. Vis dėlto, toks matavimo būdas yra būtinas, bet nepakankamas. Bendrasis vidaus produktas kaip gyvenimo kokybės matas nėra pakankamas, nes nematuoja gyvenamosios aplinkos ir bendrųjų sąlygų, o taip pat neapskaito dalies produktų ir paslaugų, kurie nepatenka į rinką.¹¹⁰

Toliau tobulinant gyvenimo kokybės matavimo instrumentus buvo įtraukti kiti objektyvūs makroekonominiai rodikliai, tokie kaip: užimtumo ir nedarbo lygis, disponuojamos pajamos, tenkančios namų ūkiui, infliacijos lygis, namų ūkio išlaidos. Tačiau toks ekonominės dimensijos akcentavimas ir gyvenimo kokybės matavimas makro rodikliais, neatsižvelgiant į individo lygmenį, sulaukė kritikos. Dominavusi gyvenimo kokybės samprata ir jos matavimo būdai buvo kritikuojami dėl pernelyg riboto požiūrio, kuris rėmėsi daugiausia tik pajamomis, neatsižvelgiant į gyvenamosios aplinkos kontekstą mieste. Kritikai pastebėjo, kad gerėjant ekonomikos sąlygoms socialinės ir gyvenamosios aplinkos sąlygos nebūtinai gerėja. Kitaip tariant ekonominė padėtis yra svarbi, bet ji negali reprezentuoti visų gyvenimo sąlygų mieste ir gyvenimo kokybę matuojant tik ekonominiais rodikliais gauti matavimo rezultatai nėra pakankamai tikslūs.¹¹¹

Po šios kritikos gyvenimo kokybę pradėta apibrėžti kaip tinkamos bei pakankamos gyvenimo sąlygos ir aplinkybės.¹¹² Atsižvelgiant į tai, matuojant gyvenimo kokybę buvo įtrauktos naujos dimensijos ir joms skirti rodikliai, kurie matuoti gyvenamąją aplinką mieste. Gyvenimo kokybės matavimuose pradėti naudoti rodikliai skirti išmatuoti viešąją infrastruktūrą mieste, pavyzdžiui: viešąjį transportą, mieste esančias viešąsias erdves, sveikatos įstaigas ir pan.¹¹³

Po sociologų ir psichologų kritikos matuojant gyvenimo kokybę plačiai pradėti naudoti subjektyvūs individo lygmens duomenys apie patitenkinimą gyvenimo sąlygomis.¹¹⁴ Gyvenimo kokybės matavime buvo įtraukti anketų ir apklausų

¹⁰⁷ Mindaugas Samoška, „Visuomenės gerovės ir verslo sąlygų palankumo vertinimo tyrimų analizė“. Verslas XXI amžiuje, 5(1), 2013, 1 – 6.

¹⁰⁸ Gintarė Janušauskaitė, „Gyvenimo kokybės tyrimai: problemos ir galimybės.“ Filosofija. Sociologija. 19(4), 2008, 34 – 44.

¹⁰⁹ Viktorija Milaševičiūtė, Violeta Pukelienė, Eduardas Vilkas, „Indeksas gyvenimo kokybei matuoti: analizė, vertinimas ir tyrimas Lietuvos atveju“. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 39, 2012, 161–178.

¹¹⁰ John Buck, Limitations of Using GDP as a Measure of Quality of Life, 2008
<<http://econperspectives.blogspot.lt/2008/08/limitations-of-using-gdp-as-measure-of.html>>

¹¹¹ Janušauskaitė, Gyvenimo kokybės tyrimai, 35 – 37.

¹¹² Kahn, Matthew E. "A revealed preference approach to ranking city quality of life." *Journal of Urban Economics* 38.2 (1995): 221–235.

¹¹³ Patrik Vesan, Giulia Bizzotto, Quality of Life in Europe: Conceptual Approaches and Empirical Definitions. Working Paper, 1 January 2011.

¹¹⁴ Cummins, Robert A. "Assessing quality of life." *Knygoje Quality of life for people with disabilities: Models, research and practice* 2 (1997): 116–150 (117–118).

metu surenkami duomenys apie asmens pasitenkinimą gyvenimo sąlygomis, apie individo pasitenkinimą santykiais su šeimos nariais, draugais, apie praleidžiamą laisvalaikį, savirealizacijos galimybes, karjeros galimybes ir pan.¹¹⁵

Didelę įtaką kintančiai gyvenimo kokybės sampratai turėjo Pasaulio sveikatos organizacijos pateiktas sveikatos apibrėžimas, kuriame sveikata suvokiama kaip visapusiškas fizinis, dvasinis ir socialinis gerovė, o ne tik ligų ar negalavimų nebuvimas.¹¹⁶ Remiantis A. Maslow Poreikių piramidės teorija, į gyvenimo kokybės skaičiavimą buvo įtraukti ne vien pirmieji du poreikių lygiai (fiziologiniai poreikiai ir saugumo poreikiai), bet ir likusieji trys poreikių hierarchijoje aukščiau esantys lygiai, t. y. tarpusavio ryšio ir meilės poreikiai, pagarbos ir pripažinimo poreikiai, savirealizacijos poreikiai.¹¹⁷

Urbanizuotose vietovėse gyvenimo kokybę praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje buvo siejama su įsidarbinimo galimybėmis, t. y. stabilių pajamų užsitikrinimu. Užimtumas ir pajamos buvo vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybę apibūdinančių veiksnių miestuose. Išvestinis šios gyvenimo kokybės sampratos matavimo būdas buvo migracijos rodikliai, kurie buvo naudojami remiantis prielaida, kad individai migruoja į miestus, kuriuose lengviau galima susirasti darbą.¹¹⁸

Tolimesni empiriniai tyrimai gyvenimo kokybę miestuose susiejo ne vien su užimtumu ir darbo užmokesčiu, bet ir su nekilnojamojo turto nuomos kaina. Šie darbai rėmėsi logine prielaida, jog didelę nuomos kainą mokėti individai ryžtasi tik tuose miestuose, kuriuose gyvenimo sąlygos yra geros (geresnės).¹¹⁹ Pastebėtina kad panašiais argumentais buvo remiamasi gyvenimo kokybę susiejant su pragyvenimo lygiu. Toks gyvenimo kokybės sampratos apibrėžimas ir matavimas iš esmės rėmėsi pirminiu gyvenimo kokybės apibrėžimu ir matavimo būdu, kuriam buvo naudojamas BVP vienam gyventojui rodiklis. Vis dėlto pragyvenimo lygio rodiklis matuoja ne vien ekonominę situaciją, bet apjungia ir gyvenimo sąlygas.¹²⁰

Vieni naujausių gyvenimo kokybės miestuose tyrimų buvo skirti patvirtinti teoretikų įžvalgas, jog vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių gyvenimo kokybę miestuose yra jų ekonominis konkurencingumas. Nustatyta, kad miestuose, kuriuose aukštesnis ekonominis konkurencingumas yra geresnės gyvenimo sąlygos, nes juose galima surasti geriau apmokamą darbą, lengviau užsitikrinti stabilias pajamas, naudotis labiau išplėsta infrastruktūra, lengviau pradėti savo verslą.¹²¹

Po kritikos dėl pernelyg didelio ekonominės dimensijos akcentavimo matuojant gyvenimo kokybę miestuose, teorinėje literatūroje ir empiriniuose tyrimuose buvo diskutuojama dėl skirtingų gyvenimo kokybę mieste matuojančių dimensijų derinių. Vykusią teorinę ir empirinę diskusiją dėl gyvenimo kokybės dimensijų mieste 1998 m. apibendrino Robert J. Rogerson, kuris savo darbe išnagrinėjo aktyviausių mokslininkų, kurie tyrinėjo gyvenimo kokybę miestuose, darbus.

67 lentelė. Gyvenimo kokybės dimensijų deriniai skirtingų mokslininkų darbuose

Mokslininkai / Dimensijos	Smith	Liu	Boyer ir Savageau	Rogeron	Burnley	Hart	PCC
	1973 m.	1976 m.	1981 m.	1988 m.	1988 m.	1989 m.	1990 m.
Aplinka/ užterštumas		X	X	X	X		X
Atmosfera/ ramybė ir tylą					X	X	X
Klimatas			X	X	X		
Gyvenimo būdo galimybės					X		
Užimtumas				X	X		
Išėjimas į pensiją					X		
Apgyvendinimo kaina ir apsirūpinimas būstu	X	X	X	X		X	X
Sveikatos apsauga	X	X	X	X		X	X
Viešasis saugumas	X		X	X			X
Transportas/ transporto spūstys				X		X	X
Išsilavinimo galimybės/ lygis	X		X	X		X	X
Poilsis			X	X			
Ekonomika/ verslo aplinka	X	X				X	
Menai / kultūros įvairovė	X		X	X		X	
Mokesčiai / valstybės pagalba						X	

¹¹⁵ Zenonas Norkus, „Ar galime gyventi geriau? Velfarizmas ir jo alternatyvos“. *Politologija*, 2004, 36(4), 3–39.

¹¹⁶ Janušauskaitė, Gyvenimo kokybės tyrimai, 37–38.

¹¹⁷ Bob Poston, *Maslow's Hierarchy of Needs*. Association Of Surgical Technologists, 2009, 347–353.

¹¹⁸ Ronald J. Krumm, "Neighborhood Amenities: An Economic Analysis," *Journal of Urban Economics*, March 1980, 7, 208-24.

¹¹⁹ Jennifer Roback, Wages, Rents and Amenities: Differences Among Workers and Regions, *Economic Inquiry*, January 1988, 26, forthcoming.

¹²⁰ Robert J. Rogerson, „Quality of life and city competitiveness, *Urban Studies*, Vol. 36, Nos 5-6, 969-985, 1999.

¹²¹ Betsy Donald, Economic competitiveness and quality of life in city regions: compatible concepts?. *Canadian Journal of Urban Research*, 2001, 10(2), 259-274.

Mokslininkai Dimensijos	Smith	Liu	Boyer ir Savageau	Rogeron	Burnley	Hart	PCC
	1973 m.	1976 m.	1981 m.	1988 m.	1988 m.	1989 m.	1990 m.
Komercinė erdvė						X	
Tiekimo galimybės / rinka						X	
Maisto kainos / pragyvenimo kaina			X	X			
Įsitraukimas į politiką	X	X					
Darbo užmokestis							

Šaltinis: parengta ESTEP, pagal Robert J. Rogerson, „Quality of life and city competitiveness, Urban Studies, Vol. 36, Nos 5-6, 969-985, 1999.

Kaip matyti pateiktos lentelėje didžioji dalis mokslininkų gyvenimo kokybę miestuose siejo su apgyvendinimo kaina (ir apsirūpinimu gyvenamuoju plotu) bei sveikatos apsauga. Šios dvi dimensijas kaip atliepiančias gyvenimo kokybę urbanizuotose teritorijose buvo įtrauktos į šešių mokslininkų darbus. Skirtingu laikotarpiu savo darbus publikavę mokslininkai vieningai svarbia gyvenimo kokybės miestuose dimensija išskyrė aplinką (užterštumą). Moksliniuose darbuose aplinka siejama su švairiu oru, kokybišku vandeniu, tinkamai prižiūrėta gyvenamąją aplinką (miestų žaliųjų plotu kiekiu ir pan.). Ketvirtoji dimensija, kurią didžioji dalis mokslininkų išskyrė kaip svarbią, yra išsilavinimo galimybės (ugdyimo įstaigų skaičius).

Keturi mokslininkai, matuodami gyvenimo kokybę miestuose, naudojo viešojo saugumo dimensiją ir menų (kultūros įvairovės) dimensiją. Saugumo dimensija siejama su saugia aplinka, mažu nusikalstamumu (gera kriminologine situacija). Menų (kultūros įvairovės) dimensijai matuoti įvairiuose darbuose naudojamas skirtingų kultūros ir meno įstaigų skaičiaus rodiklis, kultūros ir meno renginių, organizacijų ir kolektyvų skaičiaus rodikliai. Žvelgiant į lentelėje pateikiamą apibendrinimą galima klaidingai susidaryti įspūdį, kad ekonominė dimensija atliktuose tyrimuose nebuvo svarbi. Ekonominė dimensija, skirtingai nei kitos dimensijos, buvo labiausiai diferencijuota, akcentuojant skirtingus šios dimensijos aspektus, pavyzdžiui: komercinę erdvę, rinkos galimybes, verslo aplinką. Tačiau visi mokslininkai savo darbuose plačiai naudojo vieną ar daugiau ekonominės dimensijos variacijų. Didžioji dalis savo darbuose įtraukė daugiau kaip vieną su ekonomika siejamą dimensiją.

2009 m. rugpjūčio mėn. Europos Komisija paskelbė Stiglitz vadovautos komisijos parengtą komunikatą dėl geresnio gyvenimo kokybės matavimo.¹²² Šiame komunikate pažymima, kad 2008 m. surengta Eurobarometro apklausa parodė, kad, dviejų trečdalių ES piliečių nuomone, siekiant įvertinti gyvenimo kokybę yra svarbu atsižvelgti į socialinius, aplinkos apsaugos ir ekonominius rodiklius. Kitaip tariant, gyvenimo kokybė yra multidimensinė.

Apibendrinamas Stiglitz teigia, kad piliečiams rūpi jų gyvenimo kokybė ir gerovė. Priemonės gyvenimo kokybei ir gerovei užtikrinti yra pajamos, viešosios paslaugos, sveikata, laisvalaikis, turtas, mobilumas ir švari aplinka. Vadovaudamasi šiomis išvadomis, Stiglitz vadovauta komisija išskyrė dimensijas, kurios turėtų būti naudojamos matuojant gyvenimo kokybę:

1. Materialios gyvenimo sąlygos (pajamos, vartojimas ir turtas).
2. Sveikata.
3. Išsilavinimas.
4. Asmeninė veikla, įskaitant ir darbą.
5. Dalyvavimas rinkimuose ir valdyme.
6. Socialiniai ryšiai.
7. Aplinka (dabartinės sąlygos ir ateities sąlygos).
8. Nesaugumas (ekonominis ir fizinis).¹²³

Pasak komunikato autorių gyvenimo kokybei išmatuoti turėtų būti naudojami įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs rodikliai. Gyvenimo kokybė priklauso nuo objektyvių sąlygų ir galimybių tomis sąlygomis pasinaudoti. Pirmuoju atveju (sąlygas) turėtų matuoti objektyvūs rodikliai, o galimybes pasinaudoti – subjektyvūs rodikliai. Pastarieji išreiškiami kaip individų pasitenkinimas gyvenimo sąlygomis. Pastebtina, kad objektyvūs gyvenimo kokybės rodikliai turėtų aiškiai išmatuoti gyvenimo kokybės netolygumus tarp skirtingų teritorijų. Šiame gyvenimo kokybės modelyje buvo pasiūlyta įtraukti rodiklius, kurie matuotų ne vien pajamas, bet ir išlaidas bei skirti daugiau dėmesio skirtingų rodiklių derinimui.

Remiantis Stiglitz vadovautos komisijos pasiūlytu gyvenimo kokybės modeliu buvo papildyta Eurostat renkamų duomenų bazė, kurios pagrindu organizuojamas vienas žinomiausių gyvenimo kokybės miestuose tyrimų – miestų auditas (angl. *Urban Audit*). Tyrimui kaupiami ir naudojami objektyvūs ir subjektyvūs (individų apklausų metu surinkti) duomenys apie miestų populiaciją, gimstamumą ir mirtingumą, gyvenimo sąlygas, išsilavinimą, kultūrą, turizmą, aplinką,

¹²² Europos Komisijos Komunikatas Tarybai Ir Europos Parlamentui KOM(2009) 433 galutinis „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“.

¹²³ Report by the Stiglitz Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009.

transportą ir ekonominę situaciją.¹²⁴ Į 2012 m. atliktą miestų auditą buvo įtraukti 79 ES šalių narių bei Islandijos, Šveicarijos, Norvegijos ir Turkijos miestai (iš Lietuvos – Vilnius). Šiame tyrime gyvenimo kokybė mieste suvokiama kaip gyventojų galimybės patenkinti savo poreikius, t. y. užsitikrinti pakankamas gyvenimo sąlygas. Vertinat gyvenimo kokybę buvo matuojamas gyventojų pasitenkinimas viešuoju transportu, viešosiomis erdvėmis, sveikatos apsauga, sportavimo, dalyvavimo kultūroje ir išsilavinimo galimybėmis. Atliekant apklausą respondentai buvo klausiami kaip jie vertina įsidarbinimo galimybes, apsirūpinimo būstu ir saugumo situacija bei miesto valdymo (administravimo) sistemą.¹²⁵

Šiuo metu skaičiuojami penki tarptautiniai GKI bei ES mastu atliekami gyvenimo kokybės tyrimai.

Jungtinių Tautų Organizacijos (toliau – JTO) **Žmogaus socialinės raidos indeksas** naudojamas JTO vystymo programoje ir yra vienas pirmųjų kompleksinių indeksų, skirtų matuoti gyvenimo kokybę makro lygiu. Indeksą sudaro trys dimensijos: a) sveikata (matuojama vidutine tikėtina gyvenimo trukme); b) išsilavinimas (matuojama vidutine gyventojų mokymosi trukme ir laukiama vidutine gyventojų mokymosi trukme); c) gyvenimo standartai (matuojama nacionalinėmis pajamomis, tenkančiomis vienam gyventojui).¹²⁶

JTO skaičiuojamas **Daugiamatis skurdo indeksas** naudojamas Žmogaus socialinės raidos ataskaitoje. Indeksą sudaro trys dimensijos: sveikata, išsilavinimas ir gyvenimo standartai. Dimensijoms išmatuoti yra naudojama dešimt rodiklių. *Sveikatos dimensija* matuojama pakankamos mitybos užtikrinimu ir kūdikių mirtingumu. *Išsilavinimo dimensija* matuojama galimybėmis įgyti bazinį, pradinį išsilavinimą, o *gyvenimo standartų dimensija* matuojama pagrindinių buitinių sąlygų užtikrinimu. Indeksas skaičiuojamas namų ūkių lygiu, naudojant standartizuotus duomenis iš tarptautinių duomenų bazių. Skaičiuojant indeksą kiekvienos dimensijos svoris yra 1/3, o dimensijas sudarančių rodiklių svoriai yra lygūs, t. y. dimensijos viduje padalijami po lygiai.¹²⁷

Economist Intelligence Unit skaičiuojamas GKI yra pagrįstas metodu, kuris susieja subjektyvių pasitenkinimo gyvenimu tyrimų rezultatus su objektyviais rodikliais. Skaičiuojant indeksą laikomasi prielaidos, jog išsamiau išmatuoti padeda gyventojų apklausos, kuriose siekiama sužinoti subjektyvų gyventojų gyvenimo kokybės vertinimą. Ši GKI sudaro devynios dimensijos, kurioms išmatuoti yra skirti vienuolika rodiklių. Remiantis statistinių skaičiavimų rezultatais dimensijoms priskirti skirtingi svoriai – kaip svarbiausios dimensijos išskirtos sveikata, materialinės sąlygos, politinis stabilumas ir saugumas, šeimyninis gyvenimas, bendruomeninis gyvenimas, o kaip mažiau svarbios įvertintos: klimatas, užtikrintumas dėl darbo vietos, politinė laisvė ir lyčių lygybė.¹²⁸

International Living žurnalo skelbiamame indekse gyvenimo kokybė suvokiama kaip galimybė gyventi gerai, išleidžiant mažiau pinigų, mokant mažesnius mokesčius, mėgaujantis švariu oru ir aplinka, naudojantis kokybiškomis sveikata, kuri užsitikrina kokybišką ir ilgą gyvenimą.¹²⁹ Indekse išskiriamos devynios dimensijos: pragyvenimo išlaidos, kultūra ir laisvalaikis, ekonomika, aplinka, laisvė, sveikata, infrastruktūra, saugumas ir pavojus bei klimatas. Sudarant indeksą išskirtosios dimensijos nėra tolygaus svorio. Atsižvelgiant į tyrimus didžiausią indekso dalį sudaro pragyvenimo dimensija (20 proc.) ir ekonomikos dimensija (15 proc.) Šios dimensijos matuojamos makroekonominiais rodikliais, tokiais kaip: palūkanų norma, BVP vienam gyventojui ir pan. Likusioms septynioms dimensijoms, išskyrus aplinkos dimensiją, galutiniame indekse skiriama po 10 proc.¹³⁰

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija skaičiuoja **Geresnio gyvenimo indeksą**, kuriame, gyvenimo kokybė suprantama kaip galimybė patenkinti ir įgyvendinti svarbiausius žmogaus poreikius vienuolikoje dimensijų, tokių kaip: apgyvendinimas, gaunamos pajamos, bendruomenė, įgyjamas išsilavinimas, aplinka, pilietinis dalyvavimas, sveikata, pasitenkinimas gyvenimu, saugumas, darbo ir laisvalaikio suderinimas. Dimensijoms matuoti naudojami 24 objektyvūs ir subjektyvūs rodikliai, iš jų paminėtini: užimtumo lygis, ilgalaikių bedarbių dalis, namų ūkių su patogumais dalis, mokymosi visą gyvenimą lygis, mokinių matematikos, skaitymo pasiekimai, tikėtina gyvenimo trukmė, vandens kokybė, oro kokybė ir pan.¹³¹

Nuo 2003 m. kas ketverius metus **gyvenimo kokybės tyrimus ES mastu** atlieka Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas. Šiuose tyrimuose Gyvenimo kokybės samprata apima užimtumą, pajamas, švietimą, būsto, šeimos,

¹²⁴ Eurostat, Urban Audit date base <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database>>

¹²⁵ European Commission, Quality of life in cities: Perception survey in 79 European cities, Flash Eurobarometer 366, 2013 m.

¹²⁶ United Nations Development Programme, Human Development Report 2013 Technical Notes, 2013, 1–5.

¹²⁷ United Nations Development Programme, HDR Guideline Modules. The Multidimensional Poverty Index, 2012, 3–11.

¹²⁸ The Economist Intelligence Unit's quality-of-life inde. 2005, 1–2.

¹²⁹ Eoin Bassett, Where to Find the World's Best Quality of Life in 2011. International Living, 2010. <<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-2011/>>

¹³⁰ International Living's Quality of Life Index 2011: Where the Numbers Come From. 2010. mber 30, 2010. <<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-index-2011-where-the-numbers-come-from/>>.

¹³¹ OECD, Better Life Index 2013: Definitions and metadata. Detalesnė informacija adresu: <<http://www.oecd.org/statistics/OECD-Better-Life-Index-2013-definitions.pdf>>.

sveikatos ir darbo bei laisvalaikio pusiausvyrą, taip pat subjektyvius vertinimus (asmens laimės supratimas, pasitenkinimas savo gyvenimu, nuomonė apie visuomenę).¹³² GKI sudaro septynios dimensijos, kurioms matuoti naudojami apklausų metu surinkti duomenys ir oficialioji statistika, pavyzdžiui: skurdo rizikos įvertinimu, *Gini* koeficientu¹³³, Artūro Okuno sudarytu Skurdo indeksu, apibūdinančiu šalies ekonomines sąlygas. Į indeksą taip pat įtraukiami bendrieji šalies populiacijos rodikliai, tokie kaip: populiacijos dydis, populiacijos procentinė sudėtis pagal amžių, moterų skaičius tenkantis 100 vyrų, tikėtina gyvenimo trukmė¹³⁴.

2012 m. Regioninės politikos generalinio direktorato užsakymu atliktame tyrime gyvenimo kokybė suvokiama kaip pagrindinių sąlygų oriam gyvenimui užtikrinimas.¹³⁵ Gyvenimo kokybės koncepcija apima dvi dimensijas – gyvenimo standartų ir sveikatos, kurias sudaro komponentai ir jiems matuoti naudojami rodikliai. Gyvenimo standartų dimensija sudaryta iš trijų komponentų: santykinis skurdas, absoliutus skurdas, uždarbis ir pajamos. Antroji dimensija suskaidyta į du komponentus (objektyvus sveikatos vertinimas ir subjektyvus sveikatos vertinimas), kuriems matuoti naudojami tokie rodikliai kaip: tikėtina gyvenimo trukmė, tikimybė nesukauti 65 m. amžiaus, asmeninis sveikatos vertinimas ir kiti.¹³⁶

Lietuvoje gyvenimo kokybės indeksai buvo skaičiuojami atliekant ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimą (2013 m. Finansų ministerijos užsakymu atliko UAB „BGI Consulting“) ir ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą (2014 m., Finansų ministerijos užsakymu atliko ESTEP).

Atliekant *ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimą* GKI skaičiuotas 51 miestui/ miesteliui. Šį indeksą sudarė 38 rodikliai, suskirstyti į 9 temines grupes, kurios apibūdina fizinę, ekonominę ir socialinę aplinką konkrečioje gyvenamojoje vietovėje. Indeksą sudarė dvi kriterijų grupės: objektyvūs kriterijai, kuriais matuojamas būtinųjų gyvenimo sąlygų patenkinimas, ir subjektyvūs kriterijai, kuriais siekiama išmatuoti gyventojų pasitenkinimą gyvenimo sąlygomis. Gyvenimo kokybės rodiklių pagrindu buvo apskaičiuoti atskirų miestų ir miestelių gyvenimo kokybės indeksai (GKI), kurie ataskaitos rengėjų teigimu „informuoja suinteresuotas puses apie santykinį gyvenimo kokybės lygį 51 analizuojamoje teritorijoje“. Ataskaitos autoriai nurodo, kad vertinimo tikslais sudarytas gyvenimo kokybės modelis buvo naudojamas gyvenamųjų vietovių situacijos ir joms tekusių investicijų suderinamumo ir pakankamumo, taip pat gyvenamųjų vietovių tarpusavio palyginimui.¹³⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad pirminiai indekso rodikliai buvo normalizuoti atskirose subkategorijose, todėl atskirų miestų ir miestelių GKI yra nepalyginami. Skaičiuojant indeksą, buvo laikomasi prielaidos, jog nekilnojamo turto kaina faktiškai atspindi gyvenimo kokybę konkrečioje urbanistinėje vietovėje. Atsižvelgiant į tai ir taikant statistinius metodus buvo nustatyti visų gyvenimo kokybės indekso rodiklių svoriai.

Atliekant *ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą* gyvenimo kokybės indeksas buvo taikytas siekiant įvertinti 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikį gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui nacionaliniu (makro) lygiu. Šis indeksas svarbus tuo, kad jis buvo sudarytas iš rodiklių, kurie yra tiesiogiai susiję su ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotų projektų ir priemonių veiklomis. Taigi **šis indeksas leido išmatuoti ne tik gyvenimo kokybę ir jos pokyčius, bet ir ES struktūrinės paramos poveikį gyvenimo kokybei**. GKI buvo sudarytas iš **33 rodiklių**, kurie buvo suskirstyti į **7 sritis** ir **3 gyvenimo kokybės dimensijas** (ekonominę, socialinę ir aplinkos). Siekiant nustatyti gyvenimo kokybės indekso kaitos tendencijas, GKI apskaičiuotas pamečiui nuo 2007 m. iki 2012 m. imtinai. GKI sudarančių sričių svoriai skaičiuojant galutinį GKI nebuvo vienodi. Remiantis mokslinės ir empirinės literatūros apžvalga ir tarptautine GKI skaičiavimo praktika, didžiausias dėmesys skirtas materialinei gerovei – ši sritis sudaro 30 proc. viso galutinio GKI. Socialinėje dimensijoje esančioms sritims skirta 50 proc. svoris galutiniame GKI: sveikatos sričiai – 20 proc. galutinio indekso, švietimo paslaugoms – 15 proc., socialinėms paslaugoms – 10 proc., kultūros ir socialinio aktyvumo – 5 proc. Aplinkos dimensiją sudarančioms infrastruktūros, aplinkos ir viešojo saugumo sritims skirta po 10 proc. svorio galutiniame indekse.

¹³² Eurofound, European Quality of Life Surveys, 2013. Detalesnė informacija adresu: <<http://www.eurofound.europa.eu/surveys/eqls/index.htm>>.

¹³³ Gini koeficientas - išvestinis ekonominis rodiklis, skirtas pajamų tarp namų ūkių pasiskirstymo (ne)tolygumui šalyje atspindėti.

¹³⁴ Quality of Life in Enlargement Countries. Third European Quality of Life Survey. 2012. Detalesnė informacija adresu: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/508/en/1/EF13508EN.pdf>>.

¹³⁵ Directorate General for Regional Policies, Quality of Life at the Sub National Level: an Operational Example for the EU. 2012.

¹³⁶ Directorate General for Regional Policies, Quality of Life at the Sub National Level: an Operational Example for the EU. 2012, 5-11.

¹³⁷ BGI Consulting, ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas. Galutinė ataskaita. 2013, 24–29.

5 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO STRUKTŪRA IR MATAVIMO RODIKLIAI
68 lentelė. Gyvenimo kokybės indekso struktūra ir matavimo rodikliai

Dimensija, pirminis rodiklis, matavimo vnt.	Standartizuotas rodiklis, matavimo vnt.	Svoris	Duomenų šaltinis
Materialinės gyvenimo sąlygos (užimtumas, pajamos ir būstas)		30 proc. MTGKI	
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis / EUR	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, EUR	50 proc.	SD
Užimtų gyventojų dalis tarp darbingo amžiaus gyventojų / proc.	Užimtų gyventojų dalis tarp darbingo amžiaus gyventojų, proc.	15 proc.	SD
Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis / proc.	Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis proc.	15 proc.	SD
Gyvenamasis fondas: naudingas plotas, tenkantis vienam gyventojui / m ²	Naudingas plotas, tenkantis vienam gyventojui, m ²	10 proc.	SD
Asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius metų pabaigoje / asmenys	Asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius metų pabaigoje, tenkantis 1000 gyventojų, asmenys	5 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Renovuotų daugiabučių dalis / proc.	Renovuotų daugiabučių dalis, proc.	5 proc.	BETA, ESTEP skaičiavimai
Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas		20 proc. MTGKI	
Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje / vnt.	Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	10 proc.	SD
Per 4 metus sukauptos materialinės investicijos to meto kainomis / tūkst. EUR	Per 4 metus sukauptos materialinės investicijos, tekančios vienam gyventojui, EUR	25 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Tiesioginės užsienio investicijos, tekančios vienam gyventojui, metų pabaigoje / EUR	Tiesioginės užsienio investicijos, tekančios vienam gyventojui, metų pabaigoje, EUR	25 proc.	SD
Įmonių apyvarta pagal veiklos vykdymo vietą / tūkst. EUR	Įmonių apyvarta, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR	10 proc.	SD
Pridėtinė vertė gamybos kainomis pagal veiklos vykdymo vietą / tūkst. EUR	Pridėtinė vertė gamybos kainomis, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR	30 proc.	SD
Sveikatos paslaugos		10 proc. MTGKI	
Praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų / skaičius/10 tūkst. gyventojų	Praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, vnt.	25 proc.	SD
Paliatyvios pagalbos, globos, slaugos ir palaikomojo gydymo lovų skaičius / vnt.	Paliatyvios pagalbos, globos, slaugos ir palaikomojo gydymo lovų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	25 proc.	Higienos institutas
Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius / skaičius	Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, asmenys	25 proc.	SD
Ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius SAM sistemoje ir privačių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius / skaičius	Ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius SAM sistemoje ir privačių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	25 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Švietimo paslaugos		10 proc. MTGKI	
Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, proc.	Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis tarp 1–6 m. amžiaus gyventojų, proc.	20 proc.	SD
Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai / skaičius	Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantis 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų, asmenys	10 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius / vnt.	Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, tenkantis 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus (7-17 m.) gyventojų, vnt.	10 proc.	SD
Profesinių mokyklų mokinių skaičius / vnt.	Profesinių mokyklų mokinių skaičius tenkantis 1000 nuolatinių 16-18 m. gyventojų, vnt.	10 proc.	SD
Mokyklų autobusų ir geltonųjų autobusų skaičius / vnt.	Mokyklų ir geltonųjų autobusų skaičius, tenkantis bendrojo lavinimo mokyklai, vnt.	10 proc.	Švietimo informacinių

Dimensija, pirminis rodiklis, matavimo vnt.	Standartizuotas rodiklis, matavimo vnt.	Svoris	Duomenų šaltinis
			technologijų centras
Lietuvių kalbos brandos egzaminą laikusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalis / proc.	Lietuvių kalbos brandos egzaminą laikusių absolventų, kurių egzamino rezultatai įvertinti 75-100 taškų, dalis, proc.	15 proc.	Nacionalinis egzaminų centras
Universitetų ir kolegijų studentų skaičius / skaičius	Universitetų ir kolegijų studentų skaičius, tenkantis 1000 nuolatinių 19-25 m. amžiaus gyventojų, vnt.	25 proc.	SD
Demografija, pilietinis ir visuomeninis aktyvumas		15 proc. MTGKI	
Savivaldybių tarybų 2007 m. ir 2011 m. rinkimuose, dalyvavusių rinkėjų skaičius, palyginti su visu rinkėjų skaičiumi / proc.	Savivaldybių tarybų 2007 m., 2011 m., 2015 m. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų skaičius, palyginti su visu rinkėjų skaičiumi, proc.	25 proc.	SD
Išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas metų pradžioje / gyventojų skaičius 100 gyventojų	Išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas metų pradžioje, gyventojų skaičius 100 gyventojų	10 proc.	SD
Bendrasis natūralios gyventojų kaitos rodiklis / 1000 gyventojų	Bendrasis natūralios gyventojų kaitos rodiklis, 1000 gyventojų	25 proc.	SD
Atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas (neto migracija) / asmenys	Atvykusių ir išvykusių asmenų skirtumas (neto migracija), tenkantis 1000 gyventojų	25 proc.	SD
Kultūros centrų dalyvių skaičius / asmenys	Kultūros centrų dalyvių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, asmenys	15 proc.	SD
Viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas		15 proc. MTGKI	
Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute / proc.	Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, proc.	5 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Iš stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmestų teršalų kiekis / tonos	Iš stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 km ² savivaldybės ploto, tonos	10 proc.	SD
Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų / skaičius	Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, vnt.	15 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Kelių eismo įvykių skaičius / skaičius	Kelių eismo įvykių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	10 proc.	SD
Automobilių kelių ilgio su patobulinta danga dalis nuo viso kelių ilgio / proc.	Automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame kelių tinkle, proc.	10 proc.	SD, ESTEP skaičiavimai
Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą / proc.	Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir plačiajuosčio interneto prieigą, proc.	10 proc.	SD
Stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius / skaičius	Stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	5 proc.	Kūno kultūros ir sporto departamentas prie LR Vyriausybės
Visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius / skaičius	Visų tipų apgyvendinimo įstaigose suteiktų nakvynių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	15 proc.	SD
Muziejų skaičius / vnt.	Muziejų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	5 proc.	SD
Bibliotekų ir jų filialų skaičius / vnt.	Kultūros ministerijai pavaldžių bibliotekų ir jų filialų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	10 proc.	SD
Kultūros centrų skaičius / vnt.	Kultūros centrų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	5 proc.	SD

Šaltinis: sudaryta autorių.

6 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO SKAIČIAVIMO METODOLOGIJA

Gyvenimo kokybei ir jos pokyčiams Lietuvoje įvertinti buvo sudarytas gyvenimo kokybės indeksas (plačiau žr. 2 dalį). Toliau pateikiamas GKI skaičiavimo algoritmo, kurį sudaro 8 žingsniai, aprašymas.

1. Praleistų pirminių rodiklių reikšmių užpildymas

Mažų teritorijų gyvenimo kokybės indeksas (toliau – MTGKI) sudaromas iš keliasdešimt pirminių rodiklių reikšmių. Pirminiai rodikliai yra parinkti taip, kad kiekvienam pirminiam rodikliui ir kiekvienai geografiniai teritorijai yra žinomos mažiausiai dvi rodiklio reikšmės dviem skirtingais metais. Visgi net 33 rodiklių iš 38 atrinktų rodiklių į MTGKI neturi duomenų spragų – žinomos visos rodiklių reikšmės 2007–2014 metais. Kiti 5 į MTGKI įtraukti rodikliai turi įvairių duomenų spragų (žr. lentelę).

69 lentelė. MTGKI rodikliai, kuriems buvo užpildytos trūkstamos reikšmės

Eil. Nr.	Rodiklis, matavimo vienetai	Trūkstamos reikšmės	Duomenys trūkstamų reikšmių užpildymui
1.	Pridėtinė vertė gamybos kainomis, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR	2014	2013
2.	Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantys 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų, asmenys	2007–2009	2010
3.	Savivaldybių tarybų 2007 m. ir 2011 m. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų skaičius, palyginti su visu rinkėjų skaičiumi, proc.	2008–2010; 2012–2014	2007; 2011
4.	Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, proc.	2014	2013
5.	Stadionų, baseinų, sportui skirtų aikščių ir kitų sporto bazių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.	2007; 2009	2006; 2008

Kadangi 5 rodiklių egzistuoja ne visos pirminių rodiklių reikšmės, todėl kiekvienam tokiam pirminiam rodikliui pirmiausiai buvo įrašomos trūkstamos reikšmės. Trūkstamų rodiklių reikšmių užpildymui buvo panaudoti naujausi prieinami duomenys. Toks trūkstamų rodiklių reikšmių užpildymo būdas pasirinktas laikantis prielaidos, kad trumpuoju laikotarpiu (o spragos būtent apima trumpąjį laikotarpį nuo 1 iki 3 metų) nebuvo reikšmingų pokyčių. Šią prielaidą patvirtinta rodiklių reikšmių dinamikos analizė, kurios metu buvo nustatyta, jog minėti rodikliai kinta nedaug, t. y. nėra ekscesų šių rodiklių duomenų kreivėse.

Pažymėtina, kad rodiklių „Pridėtinė vertė gamybos kainomis, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR“ ir „Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, proc.“ 2014 m. duomenys dar nėra pabaigti rinkti ir apdoroti, todėl viešai prieinamuose informacijos šaltiniuose jie neskelbiami. Trūkstamos rodiklių reikšmės prilygintos 2013 m. duomenims. Lietuvos kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės 2007 m. ir 2009 m. MTGKI aktualių duomenų reikalingu geografiniu lygiu nerinko. Šios duomenų spragos prilygintos naujausiems prieinamiems duomenims. Taip pat duomenys 2007–2009 m. nebuvo renkami apie nesimokančius mokyklinio amžiaus vaikus. Rodiklio „Savivaldybių tarybų 2007 m. ir 2011 m. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų skaičius, palyginti su visu rinkėjų skaičiumi, proc.“ duomenų spragos yra susijusios su savivaldos rinkimų periodišku. Trūkstamos reikšmės šio rodiklio atveju buvo prilygintos naujausių rinkimų rezultatams.

2. Nominalių rodiklių reikšmių perskaičiavimas 2007 m. kainomis

Siekiant eliminuoti infliacijos įtaką rodiklių reikšmių pokyčiams, nominalios finansinių rodiklių reikšmės buvo perskaičiuotos į realias reikšmes. Į MTGKI įtraukti 4 rodikliai, kurių nominalios reikšmės buvo perskaičiuotos 2007 m. bazinėmis kainomis. Perskaičiavimui naudoti du rodikliai (žr. 3 lentelę).

70 lentelė. Į MTGKI įtraukti finansiniai rodikliai, kurie buvo perskaičiuoti 2007 m. kainomis

Eil. Nr.	Į MTGKI įtraukto rodiklio pavadinimas	Perskaičiavimui naudotas rodiklis
1.	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, EUR	Vidutinis metinis vartojimo kainų indeksas
2.	Tiesioginės užsienio investicijos, tekančios vienam gyventojui, metų pabaigoje, EUR	BVP defliatorius
3.	Įmonių apyvarta, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR	BVP defliatorius
4.	Pridėtinė vertė gamybos kainomis, tenkanti vienam dirbančiajam (pagal veiklos vykdymo vietą), EUR	BVP defliatorius

Realios, t. y. 2007 metų kainomis rodiklio reikšmės $R_r(i, g, t)$, yra perskaičiuojamos pagal formulę:

$R_r(i, g, t) = R(i, g, t) * \prod_{j=2006}^t (1 / (1 + (\frac{I_j}{100})))$, kur rodiklio R reikšmę geografinėje vietovėje g metais t žymime $R(i, g, t)$, o I_j yra vidutinio metinio vartojimo kainų indekso (toliau – VKI) arba BVP defliatoriaus procentinė išraiška. Pažymėtina, kad 2007 metų reikšmės neperskaičiuojamos.

3. Rodiklių reikšmių standartizavimas

Antrasis MTGKI sudarymo etapas yra pirminių į indeksą įtrauktų rodiklių standartizavimas. Rodikliai, kurių dydžiai yra priklausomi nuo geografinės teritorijos dydžio (pavyzdžiui: veikiančių ūkio subjektų skaičius; profesinio mokymo įstaigų mokinių skaičius), nėra palyginami tarp skirtingo dydžio teritorinių darinių, todėl juos būtina standartizuoti, užtikrinant palyginamumą. Standartizavimas yra absoliučiais dydžiais išreikštų rodiklių perskaičiavimas į santykinius rodiklius (palyginamąją rodiklio formą) taip, kad rodiklio reikšmės būtų nepriklausomos nuo vertinamo objekto dydžio. Daliai į MTGKI įtrauktų rodiklių (iš viso 17 rodiklių) standartizavimas netaikytinas, nes šie rodikliai jau yra skelbiami santykiniais dydžiais arba duomenų rinkimo metu dėl duomenų specifiškumo buvo perskaičiuoti į santykinius. Šiems rodikliams standartizavimo procedūra nereikalinga ir tolimesniuose skaičiavimuose jie laikomi standartizuotais.

Daugiau kaip pusė (21 rodiklis) į MTGKI įtrauktų rodiklių būtina standartizuoti. Šie rodikliai yra skelbiami absoliučiais dydžiais. Atsižvelgiant į rodiklio prasmę būtina standartizuoti naudojant skirtingus standartizavimo rodiklius (vardiklius). Kadangi pirminiai MTGKI rodikliai atspindi metinius rezultatus, todėl standartizavimui buvo siekiama naudoti vidutinius metinius statistinius rodiklius. MTGKI rodiklių standartizavimui naudoti rodikliai nurodyti lentelėje.

71 lentelė. MTGKI rodiklių standartizavimui naudoti rodikliai

Eil. Nr.	Standartizavimo rodikliai	MTGKI rodiklių, kuriems taikytas standartizavimo rodiklis, skaičius
1.	Vidutinis metinis gyventojų skaičius, asmenys	13
2.	Nuolatinių mokyklinio amžiaus (7-17 m.) gyventojų skaičius metų pradžioje, asmenys	2
3.	Nuolatinių 16-18 m. amžiaus gyventojų skaičius metų pradžioje, asmenys	1
4.	Nuolatinių 19-25 m. amžiaus gyventojų skaičius metų pradžioje, asmenys	1
5.	Dirbančiųjų skaičius pagal veiklos vykdymo vietą, vnt.	2
6.	Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius, vnt.	1
7.	Savivaldybės plotas, km ²	1

Kiekvienam pirminiam MTGKI rodikliui standartizuoti parenkamas labiausiai tinkantis standartizavimo rodiklis, atspindintis geografinę teritoriją ir kuo artimiau sietinas su nagrinėjamu pirminiu rodikliu. Dažniausiai naudojamas standartizavimo rodiklis yra vidutinis metinis gyventojų skaičius (13 rodiklių iš 21). Naudojant 1–4 standartizavimo rodiklį taikoma formulė: $R_s = \frac{R_f}{S_v} * 1000$, kurioje R_s – standartizuota rodiklio reikšmė t metais, R_f – faktinė absoliučiais skaičiais išreikšta rodiklio reikšmė t metais, S_v – standartizavimo rodiklis t metais. Koeficientas taikomas siekiant perskaičiuoti rodiklio reikšmę tūkstančiui gyventojų.

Naudojant 5-7 standartizavimo rodiklį taikoma formulė: $R_s = \frac{R_f}{S_v}$, kurioje R_s – standartizuota rodiklio reikšmė t metais, R_f – faktinė absoliučiais skaičiais išreikšta rodiklio reikšmė t metais, S_v – standartizavimo rodiklis t metais. Šiuo atveju koeficientas nėra taikomas nes perskaičiuojama rodiklio reikšmė tenkanti vienam gyventojui.

4. Rodiklių, kurių reikšmių mažėjimas rodo gyvenimo kokybės gerėjimą „apvertinimas“

Standartizavus į MTGKI įtrauktus rodiklius, buvo nustatyta, kokia rodiklio reikšmių pokyčio kryptis (didėjimas ar mažėjimas) rodo gyvenimo kokybės gerėjimą. Nustatyti rodikliai, kurių reikšmės padidėjimas indikuoja prastėjančią gyvenimo kokybę, pavyzdžiui, rodiklio „Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų“ padidėjimas rodo blogėjančią kriminogeninę padėtį ir mažesnę saugumą, o tai lemia prastėjančią gyvenimo kokybę. Tokių rodiklių (sąrašas pateiktas lentelėje) reikšmės buvo „apverstos“.

72 lentelė. Pirminiai MTGKI rodikliai, kurių didėjimas rodo gyvenimo kokybės blogėjimą

Eil. Nr.	Rodiklis
1.	Darbo biržoje registruotų bedarbių dalis tarp darbingo amžiaus gyventojų, proc.
2.	Asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius metų pabaigoje, tenkantis 1000 gyventojų, asmenys
3.	Dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių nesimokantys mokyklinio amžiaus vaikai, tenkantys 1000 nuolatinių mokyklinio amžiaus gyventojų, asmenys
4.	Išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas metų pradžioje, gyventojų skaičius 100 gyventojų
5.	Į paviršinius vandenis išleistų užterštų (nevalytų) ir nepakankamai išvalytų ūkio, buities ir gamybos nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, proc.
6.	Iš stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 km ² savivaldybės ploto, tonos
7.	Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, vnt.
8.	Kelių eismo įvykių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, vnt.

Rodikliai, turintys atvirkštinį ryšį su gyvenimo kokybe, buvo perskaičiuoti pagal formulę: $R_a = -(R_e) + 1$, kurioje, R_a – perskaičiuotas neigiamą poveikį gyvenimo kokybei darantis rodiklis t metais, R_e – normalizuota rodiklio reikšmė t metais.

5. Rodiklių reikšmių normalizavimas, pagal kiekvieno rodiklio 2007 metų maksimalią ir minimalią reikšmes

Skirtingus gyvenimo kokybės aspektus matuojantiems rodikliams išreikšti naudojamos skirtingos matavimo skalės ir matavimo vienetai. Norint šiuos rodiklius agreguoti į bendrą MTGKI, rodiklių reikšmes būtina normalizuoti. Šio proceso metu visi rodikliai perskaičiuoti į vieningą skalę, priskiriant reikšmes tame pačiame intervale. Pasirenkant normalizavimo parametrus yra pakankamai daug alternatyvų, tačiau kadangi yra siekiama įvertinti pažangą nuo 2007 metų, todėl normalizavimo procedūrai buvo pasirinkti būtent 2007 metų rodikliai.

$R_n(i, g, t) = \frac{R_r(i, g, t) - \min_{t=2007 \& g \in G} R_r(i, g, t)}{\max_{t=2007 \& g \in G} R_r(i, g, t) - \min_{t=2007 \& g \in G} R_r(i, g, t)}$, kurioje $R_n(i, g, t)$ – normalizuota rodiklio reikšmė, $R_r(i, g, t)$ – standartizuota rodiklio reikšmė, $\min_{t=2007 \& g \in G} R_r(i, g, t)$ – pirminio rodiklio mažiausia reikšmė 2007 m. visose geografinėse teritorijose, $\max_{t=2007 \& g \in G} R_r(i, g, t)$ – pirminio rodiklio maksimali reikšmė 2007 m. visose geografinėse teritorijose.

Pasirinktas į MTGKI įtrauktų rodiklių normalizavimo metodas leidžia gyvenimo kokybę palyginti, o taip pat ir sekti jos dinamiką nemažiau kaip dviem vertinimui aktualiais pjuviais. Normalizuojant rodiklius taikant bazinių metų normalizavimo metodą galima gyvenimo kokybę palyginti: a) tarp skirtingų geografinių teritorijų konkrečiais metais; b) tarp skirtingų geografinių teritorijų skirtingais metais (pavyzdžiui: visoje longitudinio tyrimo apimtyje nuo 2007 m. iki 2014 m. imtinai). Taip pat šis normalizavimo metodas leidžia įvertinti gyvenimo kokybės pokytį tarp bazinių metų ir pasirinktųjų vėlesniųjų metų. Paskutinioji normalizavimo metodo savybė įgalina kiekybiškai nustatyti gyvenimo kokybės pokytį tarp ES daugiamečių finansinės perspektyvos pradžios ir pabaigos (tarp 2007 m. ir 2014 m.). Kitaip tariant šis metodas suteikia galimybę patikimai įvertinti gyvenimo kokybės pokytį ilguoju laikotarpiu tarp skirtingų geografinių teritorijų vienetų.

Atlikus aprašytus veiksmus buvo parengta baigtinė pirmojo lygio gyvenimo kokybės rodiklių duomenų bazė, kurią sudaro 18 544 reikšmės (=38 rodikliai x 61 teritorinio vieneto (60 savivaldybių + Lietuva) x 8 metų laikotarpio (2007–2014 m.)). Parengtos pirmojo lygio gyvenimo kokybės rodiklių reikšmės naudojamos tolimesniuose MTGKI skaičiavimuose.

6. Atskirų MTGKI dimensijų (iš viso 6 dimensijos) reikšmių apskaičiavimas

Parengus pirminio lygio duomenų bazę MTGKI buvo skaičiuojamas dviem lygiais: atskiros dimensijos MTGKI ir suminis (apibendrintas) MTGKI. MTGKI buvo apskaičiuotas kiekvieniems metams nuo 2007 m. iki 2014 m. imtinai.

Visų pirmą buvo apskaičiuotas kiekvienos dimensijos indeksas agreguojant (sudedant) visas konkrečiai dimensijai priskirtų normalizuotų rodiklių reikšmes ir dėl duomenų interpretavimo ir pateikimo gautą reikšmę padauginant iš 100 proc. Skaičiavimai atliekami pagal formulę:

$$MTGKI(i, g, t) = ((R_1(g, t) * S_{r1}) + (R_2(g, t) * S_{r2}) + (R_n(g, t) * S_{rn})) * 100$$

kurioje, $MTGKI(i, g, t)$ – i dimensijos MTGKI reikšmė t metais, g teritorijai, $R_1(g, t)$ – pirmojo dimensijai priskirto normalizuota rodiklio reikšmė t metais, g teritorijai, $R_n(g, t)$ – n -ojo dimensijai priskirto normalizuota rodiklio reikšmė t metais, g teritorijai, S_{r1} – pirmojo rodiklio svoris dimensijoje, S_{rn} – n -ojo rodiklio svoris dimensijoje. Pagal šią formulę buvo apskaičiuota kiekvienos MTGKI dimensijos reikšmė kiekvienai teritorijai nuo 2007 m. iki 2014 m. imtinai.

7. Suminio MTGKI apskaičiavimas

Galiausiai naudojant atskirų MTGKI dimensijų reikšmes buvo apskaičiuotas suminis MTGKI. Suminis GKI apskaičiuotas pagal formulę:

$$MTGKI(g, t) = \frac{(MTGKI_{D1}(g,t)*S_{D1})+(MTGKI_{D2}(g,t)*S_{D2})+(MTGKI_{Dn}(g,t)*S_{Dn})}{100}$$
, kurioje $MTGKI(g, t)$ – suminio MTGKI reikšmė t metais, g teritorijai, $MTGKI_{D1}(g, t)$ – pirmosios dimensijos reikšmė t metais, g teritorijai, $MTGKI_{Dn}(g, t)$ – n -sios dimensijos reikšmė t metais, teritorijai, S_{D1} – pirmosios dimensijos svoris, S_{Dn} – n -sios dimensijos svoris.

8. Modelio validavimas ir kalibravimas

Atlikus visus skaičiavimus ir gavus MTGKI rezultatus, parengtas ir naudotas MTGKI modelis buvo validuojamas ir kalibruojamas naudojant kontribucijos metodą. Panaudojant kontribucijos metodą buvo apskaičiuota veiksmų įtaka bendram MTGKI rezultatui. Pažymėtina, kad kontribucijos metodas leidžia įvertinti ir nuspręsti ar teisingai buvo pasirinkta rodiklių normalizavimo procedūra.

MTGKI modelio validavimas ir kalibravimas buvo atliekamas dviem lygiais: a) Lietuvos ir b) atskirų geografinių teritorijų. Visų pirma kontribucijos buvo paskaičiuotos Lietuvai gyvenimo kokybės indekso reikšmėms. Skaičiuojant MTGKI teritorijai g , laikotarpiu t , jį gauname kaip 38 skaičių arba 38 ilgio vektorių sumą. Pirmuoju žingsniu apskaičiuojama MTGKI pokytis pagal formulę: $MTGKI_{\Delta}(g) = V_{2014} - V_{2007}$, kurioje $MTGKI_{\Delta}(g)$ yra gyvenimo kokybės indekso pokytis g teritorijai, V_{2014} – rodiklio vektoriaus reikšmė 2014 m., V_{2007} – rodiklio vektoriaus reikšmė 2007 m. Šis apskaičiuotas skirtumas yra laikomas 100 proc. pokyčiu per nagrinėjamą laikotarpį.

Paskaičiavus MTGKI pokytį buvo apskaičiuota kiekvienos dimensijos kontribucija MTGKI pokyčiui pagal formulę:

$$K_{(i,g,t)} = \frac{MTGKI_{\Delta} * S_i}{100}$$
, kurioje, $K_{(i,g,t)}$ – kontribucijos koeficientas i dimensijai, g geografinė teritorijai, t metais, $MTGKI_{\Delta}(g)$ yra gyvenimo kokybės indekso pokytis g teritorijai, S_i – dimensijos svoris suminiame MTGKI.

Validavimo ir kalibravimo metu buvo siekiama patikrinti ar nėra duomenų suvedinimo ir skaičiavimo klaidų, tikrinamos gautų skaičiavimo reikšmės ir jų atitikimas ankstesniems vertinimams ir tyrimams. Remiantis ekspertiniu vertinimu ir papildoma kokybine medžiaga buvo patikrintas dimensijų kontribucijų eiliškumas (sudaryta variacinė eilutė) suminiam gyvenimo kokybės indeksui. Kontribucijos metodas taip pat leido ne vien kokybiškai patikrinti vertinime naudojamą MTGKI modelį, bet ir nustatyti dimensijas bei rodiklius, kurie labiausiai teigiamai arba neigiamai prisidėjo prie gyvenimo kokybės pokyčių. Modelio kalibravimo metu buvo patikslinti rodiklių svoriai atsižvelgiant į galimus normalizavimo metodo apribojimus ir normalizuotų rodiklių evoliuciją.

7 PRIEDAS. GYVENIMO KOKYBĖS INDEKSO IR JŲ SUDARANČIŲ SUBINDEKSŲ DINAMIKA 2007–2014 M.
73 lentelė. Materialinių gyvenimo sąlygų indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	53,3	60,1	34,5	16,7	23,8	29,1	35,8	45,1	8,2	-15,4
Akmenės r. sav.	33,4	44,9	13,0	-4,1	7,2	14,2	31,5	40,0	6,6	19,8
Alytaus m. sav.	44,3	52,8	14,1	4,2	9,8	13,2	18,8	27,2	-7,1	-38,6
Alytaus r. sav.	32,9	37,0	17,9	-6,1	3,6	5,9	7,3	9,8	-23,2	-70,3
Anykščių r. sav.	32,6	41,4	18,8	-6,4	-10,5	-7,8	2,9	20,7	1,9	-36,5
Birštono sav.	36,6	40,0	24,0	15,2	19,0	17,8	28,7	35,3	-1,4	-3,7
Biržų r. sav.	32,7	35,7	17,1	0,5	9,0	12,3	12,7	22,2	-0,5	-32,1
Druskininkų sav.	30,7	30,7	4,4	-8,8	1,8	8,8	28,3	41,3	10,6	34,5
Elektrėnų sav.	56,0	62,2	42,4	26,1	34,1	33,9	40,3	50,1	-5,9	-10,5
Ignalinos r. sav.	23,7	37,4	10,8	-17,2	-14,3	-5,3	4,4	29,3	5,5	23,4
Jonavos r. sav.	49,2	65,0	29,7	4,0	23,2	26,6	32,4	48,3	0,9	-1,9
Joniškio r. sav.	18,5	28,0	12,4	-9,4	0,5	10,0	12,5	26,7	8,3	44,8
Jurbarko r. sav.	18,3	26,5	14,5	-6,9	-1,2	0,9	2,7	5,8	-2,5	-68,2
Kaišiadorių r. sav.	41,6	41,0	21,8	-0,1	2,5	10,4	17,3	29,6	2,0	-28,9
Kalvarijos sav.	27,5	37,9	14,4	-12,5	-13,7	-16,4	-9,9	0,4	-27,1	-98,5
Kauno m. sav.	55,5	62,3	38,7	22,5	28,9	33,5	41,8	50,7	4,8	-8,6
Kauno r. sav.	34,2	43,1	23,7	7,5	10,2	19,9	27,9	35,2	1,0	2,9
Kazlų Rūdos sav.	42,0	49,1	32,4	21,7	19,1	18,1	25,4	33,8	-8,3	-19,6
Kėdainių r. sav.	44,9	52,1	32,1	16,8	26,1	32,8	38,9	45,9	1,0	2,2
Kelmės r. sav.	18,3	25,1	8,7	-12,2	-4,9	-2,2	1,2	13,4	-5,0	-27,2
Klaipėdos m. sav.	58,3	66,9	44,2	28,1	36,7	44,3	50,6	60,5	2,1	3,6
Klaipėdos r. sav.	49,4	56,2	27,5	11,9	20,0	25,5	30,0	33,2	-6,1	-32,7
Kretingos r. sav.	33,8	35,3	17,0	-6,0	3,3	10,1	19,2	32,1	-1,8	-5,3
Kupiškio r. sav.	36,6	40,4	16,0	-4,2	4,1	5,7	9,0	12,4	-24,1	-66,0
Lazdijų r. sav.	22,3	34,1	20,5	-0,2	0,6	-0,2	0,2	2,4	-9,9	-89,3
Marijampolės sav.	39,7	45,5	18,5	4,3	11,1	13,1	19,3	29,9	9,8	-24,7
Mažeikių r. sav.	58,1	54,8	25,7	1,3	6,4	15,6	23,2	33,0	-25,0	-43,1
Molėtų r. sav.	32,8	50,0	24,0	-4,5	2,6	2,8	12,1	20,8	-2,0	-36,7
Neringos sav.	40,5	52,1	32,5	31,9	23,7	18,6	31,9	45,6	5,1	12,6
Pagėgių sav.	32,7	44,0	27,1	5,5	12,6	16,8	18,7	24,7	-8,0	-24,4
Pakruojo r. sav.	31,6	48,5	17,7	2,3	7,2	8,7	15,0	20,3	-1,3	-35,7
Palangos m. sav.	41,3	47,5	17,4	0,5	11,1	17,2	24,7	34,9	-6,5	-15,6
Panevėžio m. sav.	47,3	60,8	29,8	14,8	28,0	35,3	43,2	52,7	5,3	11,3
Panevėžio r. sav.	22,7	32,9	5,3	-17,6	-9,0	-0,5	7,9	19,4	-3,3	-14,5
Pasvalio r. sav.	23,5	32,0	11,0	-7,6	-4,2	-0,2	5,4	10,4	-3,1	-55,6
Plungės r. sav.	38,9	41,8	7,8	-10,0	5,8	9,4	14,9	30,0	-8,9	-22,9
Prienujų r. sav.	29,9	35,6	18,0	-4,5	0,6	3,9	11,3	15,0	-4,9	-49,7
Radvilišio r. sav.	26,1	32,1	11,9	-5,6	-2,3	-3,3	0,6	8,7	-7,4	-66,6
Raseinių r. sav.	29,0	29,9	12,7	-2,3	3,1	4,8	12,0	23,4	-5,6	-19,2
Rietavo sav.	40,9	38,5	15,6	-8,2	6,8	15,5	16,2	29,5	-1,4	-27,9
Rokiškio r. sav.	30,0	39,4	15,4	-2,4	7,2	8,5	13,5	19,2	0,9	-36,2
Skuodo r. sav.	26,2	35,8	16,6	-4,5	-0,8	5,2	3,6	21,8	-4,4	-16,9
Šakių r. sav.	30,0	37,7	12,3	-3,9	-1,1	0,9	5,9	12,5	-7,4	-58,2
Šalčininkų r. sav.	20,4	27,3	0,4	-24,8	-20,0	-11,7	-3,9	3,5	-6,9	-82,9
Šiaulių m. sav.	46,0	55,2	27,6	13,8	21,6	25,3	34,0	41,5	-4,5	-9,8
Šiaulių r. sav.	24,2	36,4	11,3	-8,4	-3,5	2,4	8,6	19,1	-5,1	-21,2
Šilalės r. sav.	22,5	20,6	9,5	-8,3	6,5	8,2	10,8	19,5	-3,0	-13,5
Šilutės r. sav.	28,2	33,5	15,7	0,1	2,3	6,1	9,5	12,0	-6,2	-57,6
Širvintų r. sav.	32,7	36,4	17,5	-8,3	7,6	9,1	11,4	23,5	-9,2	-28,1
Švenčionių r. sav.	27,1	37,2	14,5	-2,3	5,7	11,5	18,0	24,1	-3,0	-11,1
Tauragės r. sav.	26,7	31,2	6,8	-7,4	-0,9	0,0	5,9	13,3	-3,3	-49,9
Telšių r. sav.	43,0	44,4	11,4	-6,6	0,8	2,7	17,4	27,5	-5,5	-36,1
Trakų r. sav.	36,7	52,1	31,8	16,2	21,5	21,4	29,1	41,1	4,5	12,2
Ukmergės r. sav.	33,9	46,2	16,3	-5,5	1,8	6,9	14,5	21,6	-2,3	-36,3
Utenos r. sav.	50,5	58,3	33,9	10,7	15,3	18,5	24,3	32,8	-7,8	-35,1
Varėnos r. sav.	29,1	41,8	16,9	-6,0	-1,7	7,4	13,9	18,7	-0,4	-35,7
Vilkaviškio r. sav.	24,8	28,5	11,4	-7,6	-5,4	-3,3	-0,4	7,7	-7,2	-69,1
Vilniaus m. sav.	77,0	82,9	56,1	41,5	49,6	55,5	60,8	69,1	-7,9	-10,3
Vilniaus r. sav.	33,7	43,9	13,4	-8,6	0,8	8,8	19,5	28,9	-4,8	-14,2
Visagino sav.	73,0	65,8	44,6	21,1	25,0	29,8	34,9	38,7	-4,4	-47,1
Zarasų r. sav.	27,2	26,3	12,3	-17,5	-19,0	-10,9	-1,3	8,1	-9,1	-70,2

Šaltinis: ESTEP.

74 lentelė. Verslo konkurencingumo indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	23,8	24,2	23,6	24,0	23,6	23,0	24,2	25,2	1,4	5,8
Akmenės r. sav.	34,9	38,6	35,0	35,0	38,7	41,0	40,7	42,3	7,5	21,4
Alytaus m. sav.	10,7	11,4	11,3	11,3	11,3	10,6	10,1	10,7	0,0	-0,3
Alytaus r. sav.	4,6	4,9	5,0	5,6	6,4	5,5	6,5	7,7	3,1	67,6
Anykščių r. sav.	3,7	4,2	3,9	3,8	4,0	3,9	5,3	6,6	2,9	79,8
Birštono sav.	6,5	8,3	8,7	8,8	6,9	8,3	9,3	10,1	3,6	56,1
Biržų r. sav.	3,8	4,2	4,5	3,9	4,5	4,1	4,8	5,7	2,0	52,7
Druskininkų sav.	10,7	13,0	13,7	13,2	15,1	13,3	12,5	11,8	1,1	10,3
Elektrėnų sav.	15,5	18,2	25,4	34,1	35,8	36,2	33,7	26,3	10,7	69,0
Ignalinos r. sav.	3,3	3,8	2,8	3,0	3,5	3,7	4,3	4,5	1,2	36,9
Jonavos r. sav.	12,4	15,0	11,6	11,2	13,3	12,6	9,9	11,4	-1,0	-8,1
Joniškio r. sav.	5,3	6,6	7,0	7,5	8,0	7,9	7,1	7,2	2,0	37,3
Jurbarko r. sav.	3,3	4,3	3,8	3,8	4,2	3,5	4,2	4,7	1,4	41,3
Kaišiadorių r. sav.	5,5	7,0	7,2	6,8	7,5	6,9	6,7	7,2	1,7	31,5
Kalvarijos sav.	2,6	5,7	3,3	4,3	4,8	3,5	4,5	5,0	2,4	90,9
Kauno m. sav.	18,3	19,8	19,0	18,2	17,5	16,0	16,4	17,9	-0,4	-2,4
Kauno r. sav.	9,1	10,7	10,0	10,9	11,8	11,5	12,6	13,7	4,6	50,5
Kazlų Rūdos sav.	12,3	12,9	17,9	14,6	15,4	15,7	16,9	17,5	5,2	42,2
Kėdainių r. sav.	17,6	16,3	14,2	17,9	18,7	18,4	19,8	19,0	1,4	8,1
Kelmės r. sav.	2,5	3,0	2,9	3,0	3,9	3,9	4,4	5,2	2,7	104,9
Klaipėdos m. sav.	24,6	27,1	25,6	24,8	24,6	22,8	24,3	26,7	2,0	8,3
Klaipėdos r. sav.	24,2	22,7	19,2	19,3	20,4	19,9	22,7	24,7	0,5	1,9
Kretingos r. sav.	7,3	8,3	7,7	8,7	8,5	7,7	8,0	6,4	-0,9	-11,7
Kupiškio r. sav.	5,4	5,7	5,1	6,0	5,9	5,6	5,2	4,8	-0,6	-10,6
Lazdijų r. sav.	2,2	2,9	2,6	2,8	3,0	2,2	3,2	4,2	2,0	91,4
Marijampolės sav.	11,6	12,5	11,6	11,2	10,0	9,7	11,0	9,9	-1,7	-14,6
Mažeikių r. sav.	51,5	42,3	44,0	53,1	51,3	48,2	46,3	33,5	-18,1	-35,0
Molėtų r. sav.	4,2	5,9	5,5	5,3	4,4	3,4	3,6	3,9	-0,3	-6,0
Neringos sav.	39,0	40,2	36,6	31,9	25,8	19,2	22,8	25,2	-13,8	-35,3
Pagėgių sav.	5,8	6,6	8,0	8,5	8,6	9,2	11,6	11,2	5,4	93,5
Pakruojo r. sav.	6,2	7,9	7,1	7,8	8,9	9,0	10,3	8,4	2,2	35,7
Palangos m. sav.	19,4	26,8	23,2	21,4	19,3	15,4	17,1	20,3	0,9	4,5
Panevėžio m. sav.	14,7	16,7	16,2	15,1	14,2	12,7	14,6	16,0	1,3	9,0
Panevėžio r. sav.	6,8	7,5	7,1	6,9	7,5	7,1	8,0	8,9	2,1	31,1
Pasvalio r. sav.	5,0	6,4	6,9	7,1	7,4	6,6	6,2	6,8	1,8	34,8
Plungės r. sav.	5,6	6,7	6,4	7,1	7,5	7,1	8,3	8,4	2,8	49,7
Prienujų r. sav.	3,5	3,6	3,8	4,1	5,1	4,3	4,9	4,7	1,2	34,0
Radvilišio r. sav.	3,9	5,3	4,7	4,9	5,3	5,7	6,9	8,1	4,2	109,4
Raseinių r. sav.	5,1	6,3	6,5	6,8	6,6	6,2	7,3	8,3	3,2	63,7
Rietavo sav.	7,5	7,6	7,5	7,7	7,6	6,1	7,0	8,1	0,6	8,4
Rokiškio r. sav.	6,2	7,3	7,3	7,4	8,0	6,3	7,7	7,8	1,6	26,3
Skuodo r. sav.	1,4	1,5	1,8	2,3	2,8	2,9	3,9	4,3	3,0	220,4
Šakių r. sav.	4,1	4,9	4,9	5,0	5,8	5,3	5,9	7,2	3,2	78,0
Šalčininkų r. sav.	2,0	2,1	1,9	2,3	1,9	2,0	2,3	2,7	0,7	35,7
Šiaulių m. sav.	14,1	16,1	16,0	15,7	14,9	13,1	13,2	14,2	0,0	0,2
Šiaulių r. sav.	6,4	6,8	6,9	6,8	7,7	7,0	8,9	10,2	3,8	59,9
Šilalės r. sav.	2,4	3,1	3,1	3,6	4,5	4,4	5,1	5,4	2,9	122,5
Šilutės r. sav.	5,0	6,5	6,6	6,9	7,1	6,3	6,8	7,6	2,6	51,5
Širvintų r. sav.	2,2	3,0	2,7	3,2	3,6	3,6	5,7	6,5	4,3	194,1
Švenčionių r. sav.	4,3	4,5	5,1	4,7	5,0	5,4	7,2	8,0	3,6	84,2
Tauragės r. sav.	6,5	7,2	6,6	6,7	7,0	6,5	7,5	8,1	1,7	25,8
Telšių r. sav.	5,7	6,3	6,1	6,1	6,5	5,3	5,4	5,5	-0,3	-4,7
Trakų r. sav.	8,4	12,3	11,4	11,5	10,6	9,4	9,8	11,4	3,0	35,3
Ukmergės r. sav.	5,2	6,8	6,4	7,1	7,1	6,0	7,0	7,0	1,8	35,5
Utenos r. sav.	12,4	13,3	13,0	12,5	10,3	9,7	10,2	11,0	-1,4	-11,4
Varėnos r. sav.	4,6	5,4	4,9	4,9	5,0	4,7	6,1	7,1	2,5	55,0
Vilkaviškio r. sav.	2,4	2,7	2,3	2,4	2,9	3,1	3,7	4,1	1,7	68,9
Vilniaus m. sav.	40,0	43,7	41,1	39,4	36,0	33,8	36,6	39,9	-0,1	-0,4
Vilniaus r. sav.	10,0	11,8	12,7	13,3	13,8	13,6	14,1	13,5	3,5	35,3
Visagino sav.	17,2	15,8	19,0	17,7	20,3	19,3	16,7	20,4	3,1	18,1
Zarasų r. sav.	2,1	2,2	3,6	4,2	4,7	4,2	4,5	4,1	2,0	92,1

Šaltinis: ESTEP.

75 lentelė. Sveikatos paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	37,9	37,2	38,5	40,5	41,6	46,1	45,7	47,5	9,6	25,3
Akmenės r. sav.	23,1	20,0	24,7	25,1	26,4	26,0	26,9	27,8	4,8	20,6
Alytaus m. sav.	45,7	47,4	62,5	64,5	68,2	72,3	60,9	53,3	7,6	16,7
Alytaus r. sav.	13,2	14,5	7,6	8,0	8,4	9,7	10,3	11,4	-1,8	-13,7
Anykščių r. sav.	28,0	30,9	29,5	33,9	36,3	36,6	42,2	38,1	10,1	36,1
Birštono sav.	21,8	72,9	31,1	41,1	31,5	31,9	41,5	46,7	25,0	114,9
Biržų r. sav.	27,5	32,7	30,8	33,1	34,8	34,3	33,8	34,8	7,2	26,3
Druskininkų sav.	49,5	47,4	46,2	49,8	48,3	53,6	63,6	57,0	7,5	15,1
Elektrėnų sav.	29,4	31,7	30,0	28,7	25,1	32,0	33,6	31,3	1,9	6,3
Ignalinos r. sav.	29,2	29,7	33,1	34,9	39,1	40,2	38,9	40,4	11,2	38,4
Jonavos r. sav.	29,5	27,9	29,2	27,2	29,9	33,3	32,5	34,1	4,6	15,7
Joniškio r. sav.	26,9	27,7	30,1	29,1	30,2	30,2	30,8	27,4	0,5	1,8
Jurbarko r. sav.	31,2	30,2	30,0	35,7	35,4	37,0	37,7	42,0	10,8	34,8
Kaišiadorių r. sav.	21,1	21,9	19,4	21,9	21,0	21,8	21,0	21,9	0,7	3,4
Kalvarijos sav.	23,3	16,8	17,6	18,5	19,3	20,1	20,4	19,9	-3,5	-14,9
Kauno m. sav.	54,5	53,1	58,6	62,9	61,0	68,8	71,1	72,9	18,4	33,8
Kauno r. sav.	28,0	27,3	26,1	24,7	25,0	27,2	19,0	18,9	-9,1	-32,5
Kazlų Rūdos sav.	29,5	29,2	29,7	31,2	30,1	30,3	33,3	34,1	4,6	15,7
Kėdainių r. sav.	27,5	29,8	31,7	32,3	32,8	38,1	39,4	37,0	9,5	34,7
Kelmės r. sav.	27,3	27,5	31,1	30,5	32,8	31,2	34,2	33,5	6,2	22,7
Klaipėdos m. sav.	43,7	44,9	48,9	52,4	51,4	62,6	59,4	63,2	19,5	44,7
Klaipėdos r. sav.	23,1	23,2	23,7	24,9	25,4	24,8	27,1	24,9	1,8	7,8
Kretingos r. sav.	30,2	29,6	33,5	34,6	34,1	35,3	34,1	34,6	4,4	14,7
Kupiškio r. sav.	20,7	20,4	25,5	24,7	28,4	33,3	33,5	38,4	17,6	85,0
Lazdijų r. sav.	34,6	35,8	35,7	39,4	34,9	38,0	36,6	38,9	4,4	12,6
Marijampolės sav.	34,1	35,7	36,4	35,9	42,7	42,8	46,3	44,3	10,2	29,8
Mažeikių r. sav.	23,8	26,3	29,9	27,8	28,5	30,3	28,2	32,9	9,0	37,8
Molėtų r. sav.	31,5	32,8	34,5	37,8	35,8	40,8	38,2	39,9	8,4	26,8
Neringos sav.	45,6	42,9	41,9	39,9	37,9	36,6	46,5	27,2	-18,4	-40,4
Pagėgių sav.	20,6	22,3	24,1	21,4	28,2	27,1	28,5	24,5	3,9	18,7
Pakruojo r. sav.	26,7	23,1	23,8	20,9	24,6	24,7	26,2	29,5	2,9	10,7
Palangos m. sav.	44,3	50,8	50,0	49,7	57,7	57,6	61,0	61,1	16,8	38,0
Panevėžio m. sav.	49,3	50,8	51,1	47,6	50,3	58,6	59,4	62,2	12,9	26,1
Panevėžio r. sav.	19,1	19,4	19,5	18,3	18,2	17,0	17,3	16,1	-3,0	-15,8
Pasvalio r. sav.	27,4	28,7	34,7	34,4	38,7	37,9	38,9	37,3	10,0	36,4
Plungės r. sav.	33,8	34,9	33,1	33,5	36,5	34,2	38,8	40,4	6,6	19,7
Prienų r. sav.	28,8	28,5	29,4	31,9	35,3	37,9	42,3	50,3	21,5	74,5
Radviškio r. sav.	24,7	25,8	25,8	27,4	30,0	31,7	31,6	30,0	5,3	21,4
Raseinių r. sav.	30,3	32,7	33,5	37,7	38,2	36,0	36,9	38,5	8,2	27,2
Rietavo sav.	45,9	45,2	38,9	36,1	36,1	35,4	39,6	38,4	-7,5	-16,3
Rokiškio r. sav.	40,6	37,7	42,4	41,7	43,0	46,1	48,6	51,2	10,7	26,3
Skuodo r. sav.	16,2	17,6	19,3	16,3	17,2	15,9	16,5	18,8	2,6	16,0
Šakių r. sav.	35,4	34,6	38,4	40,6	42,7	43,7	44,5	46,9	11,5	32,6
Šalčininkų r. sav.	18,7	18,9	20,3	20,8	22,4	23,9	22,3	23,3	4,5	24,3
Šiaulių m. sav.	59,5	55,3	52,8	61,5	61,3	67,1	65,8	65,5	6,0	10,0
Šiaulių r. sav.	14,2	16,1	17,2	20,0	22,3	23,5	23,0	23,8	9,6	68,1
Šilalės r. sav.	29,5	30,8	25,7	31,6	31,6	37,0	39,0	41,6	12,1	41,2
Šilutės r. sav.	30,1	26,8	29,0	29,5	30,6	34,2	32,9	34,2	4,1	13,7
Širvintų r. sav.	44,1	26,7	23,6	29,3	24,6	25,1	24,1	26,2	-17,9	-40,5
Švenčionių r. sav.	19,2	15,5	21,1	21,6	22,3	25,3	26,9	27,0	7,8	40,7
Tauragės r. sav.	40,9	42,1	39,5	38,5	37,3	43,3	40,7	45,8	5,0	12,1
Telšių r. sav.	31,8	32,4	32,9	37,7	36,5	42,9	44,8	46,1	14,2	44,7
Trakų r. sav.	18,1	19,1	18,4	17,8	19,4	21,0	22,3	23,1	5,1	28,2
Ukmergės r. sav.	38,3	32,4	35,4	36,1	40,0	40,7	40,3	42,3	3,9	10,3
Utenos r. sav.	33,2	33,4	35,4	39,3	42,9	44,5	44,0	48,1	14,9	44,7
Varėnos r. sav.	37,5	38,2	37,4	34,4	40,4	40,7	41,3	43,3	5,9	15,6
Vilkaviškio r. sav.	35,2	34,4	33,9	56,4	29,6	36,3	31,1	27,9	-7,3	-20,7
Vilniaus m. sav.	45,9	44,9	44,4	47,3	47,3	55,9	54,1	59,1	13,2	28,7
Vilniaus r. sav.	10,4	10,7	9,8	10,0	11,6	12,4	11,2	15,5	5,1	48,6
Visagino sav.	26,2	30,1	30,6	27,3	28,5	31,6	33,8	31,9	5,7	21,6
Zarasų r. sav.	25,0	27,0	27,2	31,2	33,9	29,9	27,1	28,3	3,3	13,0

Šaltinis: ESTEP.

76 lentelė. Švietimo paslaugų indekso dinamika 2007–2014 m.
Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	44,5	44,8	45,7	49,1	52,3	54,1	53,9	54,7	10,2	22,9
Akmenės r. sav.	21,5	25,4	26,5	31,1	40,9	46,5	47,9	47,4	25,8	119,8
Alytaus m. sav.	44,0	43,8	46,1	48,1	52,7	52,5	51,7	51,5	7,5	17,0
Alytaus r. sav.	28,2	28,3	31,0	40,7	43,8	47,0	51,6	56,3	28,1	99,6
Anykščių r. sav.	37,2	33,0	35,4	44,8	48,0	50,1	52,1	57,6	20,4	55,0
Birštono sav.	25,3	32,8	35,9	56,4	53,1	48,3	43,7	53,6	28,3	111,8
Biržų r. sav.	45,1	41,2	45,6	51,3	55,9	58,3	58,0	61,1	16,1	35,7
Druskininkų sav.	32,3	37,1	36,2	43,8	47,7	51,1	50,5	50,9	18,6	57,5
Elektrėnų sav.	38,6	39,5	36,9	45,2	45,9	46,8	49,5	46,1	7,5	19,4
Ignalinos r. sav.	35,6	38,4	46,5	61,3	61,3	63,8	64,2	63,9	28,3	79,5
Jonavos r. sav.	26,8	32,6	36,4	34,8	43,2	42,3	44,3	42,2	15,4	57,7
Joniškio r. sav.	34,4	35,3	38,6	43,8	51,7	52,3	54,5	55,3	20,8	60,5
Jurbarko r. sav.	32,3	33,9	37,4	42,4	45,1	44,0	47,5	43,5	11,1	34,4
Kaišiadorių r. sav.	31,4	36,3	38,2	41,4	50,0	52,0	54,3	56,0	24,6	78,5
Kalvarijos sav.	25,9	24,9	26,1	30,5	36,6	32,2	35,0	32,4	6,6	25,3
Kauno m. sav.	56,0	57,0	58,6	59,6	61,2	61,3	62,2	65,0	8,9	15,9
Kauno r. sav.	38,3	40,2	44,0	42,5	45,9	47,4	44,6	45,9	7,7	20,1
Kazlų Rūdos sav.	26,5	22,1	24,6	31,2	32,3	35,4	39,8	45,9	19,4	73,0
Kėdainių r. sav.	41,0	42,1	41,0	48,0	52,8	55,4	50,9	57,4	16,5	40,2
Kelmės r. sav.	27,2	34,2	33,4	38,4	42,0	46,3	48,7	50,9	23,7	86,9
Klaipėdos m. sav.	52,4	54,0	53,6	52,1	52,0	59,1	57,7	58,7	6,2	11,9
Klaipėdos r. sav.	31,4	30,1	28,5	34,8	37,1	33,4	35,2	34,6	3,2	10,3
Kretingos r. sav.	42,2	38,8	36,8	45,8	48,3	48,0	48,2	49,7	7,5	17,7
Kupiškio r. sav.	36,1	40,8	42,1	49,1	53,3	56,8	55,9	58,0	21,9	60,6
Lazdijų r. sav.	41,1	39,3	35,9	49,8	52,5	57,6	57,9	61,7	20,6	50,3
Marijampolės sav.	44,8	45,3	45,1	48,2	48,4	54,1	53,2	54,3	9,5	21,2
Mažeikių r. sav.	33,3	36,1	33,6	34,6	43,0	43,2	43,0	43,7	10,4	31,1
Molėtų r. sav.	37,5	42,4	43,5	53,4	55,7	59,6	58,7	63,8	26,2	69,9
Neringos sav.	45,3	37,4	35,0	36,1	36,4	40,4	40,5	41,3	-3,9	-8,7
Pagėgių sav.	29,8	27,0	27,7	33,2	36,1	45,4	43,2	47,4	17,6	59,0
Pakruojo r. sav.	37,7	41,9	40,9	42,1	49,1	49,0	53,7	57,5	19,8	52,5
Palangos m. sav.	38,7	37,8	39,8	39,7	46,0	48,0	48,0	48,3	9,6	24,8
Panevėžio m. sav.	48,7	49,0	50,4	49,2	51,9	52,6	48,5	48,1	-0,6	-1,2
Panevėžio r. sav.	27,3	30,4	29,2	33,7	36,0	37,3	40,5	41,4	14,1	51,9
Pasvalio r. sav.	36,7	34,7	35,2	42,6	49,3	49,4	53,2	56,2	19,5	53,2
Plungės r. sav.	30,1	32,1	34,6	38,6	40,4	46,5	45,5	46,6	16,5	54,9
Prienų r. sav.	31,3	35,1	33,7	38,5	39,6	41,7	47,4	46,7	15,5	49,5
Radvilišio r. sav.	29,3	32,1	33,6	40,0	43,4	41,9	44,0	48,3	19,0	64,7
Raseinių r. sav.	34,6	32,9	32,6	44,1	48,0	50,7	47,6	51,5	16,9	48,8
Rietavo sav.	46,0	48,3	48,4	57,3	56,2	56,8	59,5	50,9	4,9	10,7
Rokiškio r. sav.	40,0	40,4	41,4	45,4	48,3	52,2	56,4	60,7	20,8	51,9
Skuodo r. sav.	40,9	37,7	40,4	48,0	53,7	52,5	51,0	52,7	11,8	28,8
Šakių r. sav.	31,4	30,7	33,6	41,5	44,1	47,5	49,2	48,9	17,5	55,7
Šalčininkų r. sav.	35,3	31,4	28,2	34,3	36,7	42,6	40,7	43,8	8,5	24,0
Šiaulių m. sav.	57,9	59,0	57,6	55,8	59,0	56,9	55,3	52,8	-5,1	-8,7
Šiaulių r. sav.	24,8	28,8	29,4	38,2	39,0	35,4	42,7	43,5	18,7	75,5
Šilalės r. sav.	20,9	27,0	31,6	35,1	37,9	43,8	42,4	40,5	19,7	94,0
Šilutės r. sav.	31,0	37,3	35,4	42,3	46,7	50,1	48,6	47,7	16,7	53,7
Širvintų r. sav.	37,4	34,2	36,1	47,5	49,0	56,9	58,2	57,5	20,2	54,0
Švenčionių r. sav.	44,8	30,9	32,0	37,2	39,9	43,6	44,9	48,5	3,7	8,3
Tauragės r. sav.	26,5	30,2	30,5	38,6	44,0	51,1	50,5	51,5	25,0	94,3
Telšių r. sav.	27,7	33,9	33,9	37,8	42,0	48,0	45,8	47,9	20,2	72,7
Trakų r. sav.	39,1	34,9	37,7	35,8	39,9	42,4	44,9	48,7	9,7	24,7
Ukmergės r. sav.	41,7	39,3	41,4	47,7	56,0	61,0	61,1	61,3	19,7	47,1
Utenos r. sav.	57,1	53,8	57,3	60,7	64,7	66,4	65,8	64,3	7,2	12,6
Varėnos r. sav.	36,8	34,1	35,5	41,5	48,2	49,6	51,6	53,3	16,6	45,0
Vilkaviškio r. sav.	29,8	31,1	30,3	34,5	35,7	39,6	41,9	43,1	13,3	44,6
Vilniaus m. sav.	59,1	60,0	62,1	61,7	54,2	58,0	57,6	56,9	-2,2	-3,7
Vilniaus r. sav.	27,0	29,5	28,0	31,4	29,9	30,5	31,2	32,6	5,6	20,8
Visagino sav.	40,3	50,2	43,6	43,0	42,8	39,1	34,3	36,4	-3,9	-9,7
Zarasų r. sav.	43,4	45,1	48,4	64,7	68,4	48,9	43,1	46,5	3,1	7,2

Šaltinis: ESTEP.

77 lentelė. Demografijos, pilietinio ir visuomeninio aktyvumo indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	32,5	34,7	34,1	27,2	31,7	34,4	34,4	35,4	2,9	9,0
Akmenės r. sav.	22,1	25,6	23,5	18,3	24,7	22,9	24,7	29,5	7,4	33,5
Alytaus m. sav.	34,1	33,7	34,5	18,5	27,8	30,8	32,7	34,3	0,1	0,4
Alytaus r. sav.	23,4	23,7	26,4	20,0	28,4	26,8	28,2	30,8	7,5	32,0
Anykščių r. sav.	17,7	18,4	17,8	16,2	18,4	18,8	21,5	22,7	5,1	28,6
Birštono sav.	48,9	41,8	41,2	43,6	46,4	44,6	43,7	49,6	0,7	1,5
Biržų r. sav.	19,9	20,8	20,6	14,1	22,9	23,3	23,2	22,8	2,9	14,5
Druskininkų sav.	28,8	31,4	31,8	22,8	29,3	32,3	29,5	30,7	1,9	6,6
Elektrėnų sav.	32,8	30,8	35,8	23,7	34,1	35,5	38,3	38,7	5,8	17,7
Ignalinos r. sav.	13,1	16,4	16,4	15,1	13,7	14,1	14,3	13,6	0,5	3,7
Jonavos r. sav.	33,8	38,7	33,5	28,0	30,9	32,5	32,7	33,3	-0,5	-1,4
Joniškio r. sav.	27,1	29,8	27,3	17,7	23,3	22,2	25,5	28,1	1,0	3,7
Jurbarko r. sav.	25,1	27,3	25,0	16,3	23,6	28,8	25,8	28,2	3,1	12,4
Kaišiadorių r. sav.	29,9	29,8	32,7	26,4	28,1	31,6	29,7	31,4	1,5	5,1
Kalvarijos sav.	26,2	27,9	29,7	29,7	32,0	35,8	32,1	31,6	5,4	20,5
Kauno m. sav.	32,3	33,4	31,6	23,2	29,4	31,9	32,9	33,9	1,6	4,9
Kauno r. sav.	44,4	51,0	50,5	39,9	43,0	44,9	46,1	48,2	3,8	8,5
Kazlų Rūdos sav.	30,4	31,5	26,8	26,1	29,0	27,5	35,2	31,9	1,5	4,9
Kėdainių r. sav.	28,4	30,2	27,0	22,8	26,0	30,1	27,2	27,0	-1,5	-5,1
Kelmės r. sav.	22,3	23,6	23,6	18,9	23,7	25,3	24,3	24,4	2,1	9,3
Klaipėdos m. sav.	32,4	34,7	34,9	27,6	32,1	34,8	34,9	35,8	3,3	10,3
Klaipėdos r. sav.	50,8	51,5	44,3	38,5	41,6	42,6	46,6	47,6	-3,2	-6,4
Kretingos r. sav.	59,5	62,3	55,1	53,9	33,7	39,2	36,1	37,1	22,3	-37,6
Kupiškio r. sav.	25,3	24,0	24,0	17,9	20,4	24,0	27,9	24,6	-0,6	-2,6
Lazdijų r. sav.	19,3	22,0	20,8	18,4	22,1	21,6	25,5	20,5	1,2	6,3
Marijampolės sav.	32,0	35,8	33,7	26,0	31,3	32,4	32,8	33,8	1,8	5,7
Mažeikių r. sav.	35,9	40,1	36,5	29,1	35,9	39,0	37,2	35,5	-0,4	-1,2
Molėtų r. sav.	20,2	18,6	19,4	19,7	24,6	20,8	18,4	21,5	1,3	6,7
Neringos sav.	74,5	83,9	44,6	79,2	61,6	60,9	55,5	65,6	-8,9	-11,9
Pagėgių sav.	20,8	24,3	26,3	19,8	24,5	33,8	30,8	28,5	7,7	36,8
Pakruojo r. sav.	25,1	27,9	24,2	23,4	23,8	24,2	26,1	28,2	3,1	12,5
Palangos m. sav.	35,9	34,4	38,1	28,5	31,9	32,7	36,3	35,1	-0,8	-2,2
Panevėžio m. sav.	30,9	31,6	32,5	25,1	30,8	32,9	32,2	32,8	1,9	6,1
Panevėžio r. sav.	34,6	36,2	33,1	27,5	29,8	35,0	37,1	38,7	4,2	12,1
Pasvalio r. sav.	29,8	26,7	29,9	24,9	23,7	30,0	28,4	30,2	0,4	1,2
Plungės r. sav.	34,4	37,8	36,1	27,5	31,1	37,1	33,8	35,5	1,0	3,0
Prienų r. sav.	19,5	25,0	25,5	15,3	23,6	31,3	24,1	29,2	9,7	49,9
Radvilišio r. sav.	29,9	27,2	25,8	18,3	24,8	22,6	24,4	27,7	-2,2	-7,5
Raseinių r. sav.	26,8	27,0	26,5	19,7	27,5	26,8	29,7	32,8	6,0	22,3
Rietavo sav.	28,8	29,4	27,8	23,1	30,4	32,8	32,0	27,7	-1,1	-3,7
Rokiškio r. sav.	21,5	21,4	22,3	22,6	19,8	18,6	19,8	21,3	-0,3	-1,3
Skuodo r. sav.	23,0	23,4	28,1	18,3	20,9	21,4	18,2	25,4	2,4	10,5
Šakių r. sav.	26,0	25,6	28,2	24,0	29,1	25,9	28,0	26,0	-0,1	-0,2
Šalčininkų r. sav.	29,0	31,5	32,5	27,0	31,7	34,5	30,2	32,4	3,4	11,6
Šiaulių m. sav.	30,6	34,2	34,7	22,7	31,4	34,6	34,7	34,8	4,3	13,9
Šiaulių r. sav.	32,0	35,0	28,4	17,6	26,6	32,0	32,2	33,9	1,9	6,0
Šilalės r. sav.	29,7	30,3	30,8	26,9	31,8	32,0	35,0	35,6	5,9	20,0
Šilutės r. sav.	29,7	33,9	30,8	17,7	24,8	31,9	31,6	34,3	4,6	15,5
Širvintų r. sav.	25,6	25,8	28,3	23,4	22,7	30,2	27,6	27,9	2,4	9,3
Švenčionių r. sav.	22,5	26,2	24,5	19,6	24,6	25,1	21,6	24,8	2,3	10,2
Tauragės r. sav.	30,8	31,7	30,3	20,2	27,3	32,0	30,2	34,2	3,4	10,9
Telšių r. sav.	27,3	31,0	27,4	25,3	28,3	30,8	28,9	31,3	3,9	14,4
Trakų r. sav.	29,6	33,3	33,2	30,6	36,2	35,0	33,9	37,1	7,5	25,5
Ukmergės r. sav.	24,2	25,4	26,6	16,8	19,9	22,7	23,1	27,6	3,4	14,1
Utenos r. sav.	27,5	32,0	27,4	23,9	25,7	26,9	26,6	28,4	0,9	3,2
Varėnos r. sav.	23,9	23,2	25,6	16,5	24,5	25,7	26,9	26,1	2,1	8,9
Vilkaviškio r. sav.	26,8	30,4	29,0	22,3	26,3	28,2	26,9	28,1	1,3	5,0
Vilniaus m. sav.	41,8	44,5	44,5	39,9	41,9	46,4	45,3	46,5	4,8	11,5
Vilniaus r. sav.	43,2	43,6	43,8	39,7	43,4	38,9	41,3	43,2	-0,1	-0,2
Visagino sav.	38,2	37,9	38,3	24,4	31,3	32,5	31,2	37,8	-0,4	-1,1
Zarasų r. sav.	21,3	21,6	24,1	19,8	22,1	27,2	20,5	27,1	5,8	27,2

Šaltinis: ESTEP.

78 lentelė. Viešosios infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	42,1	45,1	48,7	49,4	49,9	49,1	50,5	51,5	9,4	22,4
Akmenės r. sav.	43,8	51,2	54,0	54,7	51,9	53,7	54,5	52,6	8,9	20,3
Alytaus m. sav.	42,4	43,5	46,3	45,7	47,6	49,2	50,3	50,6	8,2	19,4
Alytaus r. sav.	51,2	52,3	58,1	53,4	56,4	54,7	57,2	59,5	8,3	16,2
Anykščių r. sav.	46,8	47,6	60,4	62,6	54,7	56,9	57,2	57,2	10,4	22,3
Birštono sav.	63,4	63,1	62,6	67,1	78,9	75,3	78,7	79,3	15,9	25,0
Biržų r. sav.	43,6	51,3	59,6	59,9	57,1	54,2	54,7	51,8	8,2	18,8
Druskininkų sav.	55,4	54,7	53,2	57,0	63,0	62,7	67,2	67,2	11,9	21,4
Elektrėnų sav.	50,9	54,7	53,3	58,1	56,0	52,7	52,7	57,3	6,4	12,5
Ignalinos r. sav.	53,7	50,6	65,6	69,3	60,8	54,6	53,3	53,8	0,1	0,1
Jonavos r. sav.	38,5	41,2	47,9	49,9	51,3	52,7	55,2	54,7	16,2	42,2
Joniškio r. sav.	48,3	51,8	55,7	57,6	56,8	54,4	51,8	54,0	5,7	11,8
Jurbarko r. sav.	47,2	55,3	52,2	47,6	50,9	55,5	57,0	53,7	6,4	13,6
Kaišiadorių r. sav.	44,8	47,3	51,4	55,0	57,5	57,2	61,0	61,1	16,3	36,4
Kalvarijos sav.	39,5	44,0	52,8	49,0	48,2	59,5	47,5	45,3	5,8	14,7
Kauno m. sav.	32,4	35,9	42,4	46,1	49,7	48,8	53,0	45,6	13,2	40,6
Kauno r. sav.	44,7	46,0	49,9	53,4	52,8	52,8	58,4	55,9	11,3	25,2
Kazlų Rūdos sav.	44,8	47,2	54,6	52,7	53,8	57,7	58,4	55,4	10,6	23,6
Kėdainių r. sav.	46,7	47,2	52,1	56,2	54,5	54,0	56,0	51,1	4,4	9,4
Kelmės r. sav.	47,4	53,2	55,9	54,4	54,4	54,7	58,4	54,2	6,9	14,5
Klaipėdos m. sav.	31,4	31,6	36,2	43,9	43,8	48,1	45,8	46,0	14,6	46,5
Klaipėdos r. sav.	42,9	49,6	48,0	50,1	53,1	51,6	54,4	58,3	15,3	35,7
Kretingos r. sav.	51,7	53,9	54,6	57,9	59,0	60,1	61,5	63,0	11,4	22,0
Kupiškio r. sav.	49,3	52,3	60,3	57,8	58,3	55,2	59,2	56,7	7,4	15,1
Lazdijų r. sav.	54,2	49,8	52,4	51,9	53,4	58,5	55,2	60,0	5,8	10,8
Marijampolės sav.	40,1	40,6	47,9	45,1	44,9	49,3	48,4	48,3	8,2	20,5
Mažeikių r. sav.	37,6	45,2	50,2	44,1	44,8	41,7	46,1	51,7	14,1	37,5
Molėtų r. sav.	50,5	51,3	63,4	65,4	58,0	56,9	57,9	58,8	8,3	16,4
Neringos sav.	78,1	64,7	80,6	87,9	80,5	86,1	86,1	91,6	13,5	17,3
Pagėgių sav.	34,1	40,7	42,8	39,6	41,1	43,2	41,6	44,9	10,7	31,5
Pakruojo r. sav.	48,5	55,7	57,3	55,3	54,4	52,2	51,7	56,7	8,2	16,9
Palangos m. sav.	57,1	57,1	54,9	62,3	63,5	62,4	59,5	58,2	1,1	1,9
Panevėžio m. sav.	39,0	42,3	47,3	50,4	52,0	50,7	49,9	47,8	8,8	22,5
Panevėžio r. sav.	40,5	47,6	57,6	54,5	55,9	55,5	56,0	58,0	17,5	43,3
Pasvalio r. sav.	46,9	50,1	59,5	57,4	62,2	62,3	60,7	58,4	11,5	24,6
Plungės r. sav.	36,7	47,6	54,4	48,4	49,3	48,3	52,7	54,9	18,1	49,3
Prienų r. sav.	48,9	53,8	53,8	55,1	56,5	56,1	57,6	59,6	10,7	21,9
Radvilišio r. sav.	44,7	51,5	54,3	53,2	54,1	45,1	48,3	53,5	8,8	19,8
Raseinių r. sav.	51,5	55,8	59,0	59,0	58,7	55,5	56,3	52,3	0,9	1,7
Rietavo sav.	55,0	60,1	58,3	55,2	58,3	57,7	62,3	66,4	11,4	20,6
Rokiškio r. sav.	46,6	49,2	60,8	59,0	62,1	60,5	60,2	58,2	11,6	24,9
Skuodo r. sav.	58,5	60,0	60,1	62,5	64,6	62,3	66,1	66,6	8,1	13,9
Šakių r. sav.	49,4	50,2	56,7	55,0	54,2	57,4	56,2	57,1	7,7	15,6
Šalčininkų r. sav.	54,6	55,3	56,1	56,7	53,9	51,1	51,9	50,5	-4,1	-7,5
Šiaulių m. sav.	40,7	38,9	41,6	44,8	46,3	49,7	50,9	48,9	8,2	20,2
Šiaulių r. sav.	44,8	50,0	53,4	52,0	51,8	49,6	51,7	55,9	11,1	24,8
Šilalės r. sav.	45,5	52,1	58,5	52,5	52,1	52,1	56,0	57,2	11,7	25,8
Šilutės r. sav.	43,4	47,1	46,2	49,2	49,4	41,0	46,0	53,9	10,5	24,2
Širvintų r. sav.	53,9	59,3	61,7	65,0	63,7	62,9	63,5	63,9	10,0	18,5
Švenčionių r. sav.	55,8	60,5	61,2	62,0	59,9	58,5	59,2	58,0	2,2	3,9
Tauragės r. sav.	40,0	46,9	48,3	44,6	47,0	48,2	50,9	51,0	11,0	27,4
Telšių r. sav.	42,4	48,9	54,1	47,5	50,7	49,4	53,9	55,1	12,7	30,0
Trakų r. sav.	51,5	55,1	54,3	53,2	55,2	49,6	54,9	55,2	3,8	7,3
Ukmergės r. sav.	54,1	57,4	59,5	59,9	62,3	59,2	60,4	62,2	8,0	14,8
Utenos r. sav.	46,9	46,3	55,8	60,5	49,9	49,7	48,8	50,0	3,0	6,5
Varėnos r. sav.	51,5	54,2	54,4	55,9	55,9	56,7	62,6	64,9	13,4	25,9
Vilkaviškio r. sav.	47,4	50,4	59,4	55,0	54,8	56,9	58,2	58,8	11,4	24,1
Vilniaus m. sav.	38,5	37,6	41,8	47,2	48,2	48,5	51,6	48,5	10,1	26,1
Vilniaus r. sav.	47,4	50,8	53,0	52,4	52,7	50,8	49,9	53,8	6,4	13,6
Visagino sav.	50,2	48,5	60,0	61,0	53,6	56,7	55,0	54,9	4,7	9,4
Zarasų r. sav.	53,2	51,0	66,7	63,4	57,0	57,8	59,2	58,7	5,5	10,4

Šaltinis: ESTEP.

79 lentelė. Suminio gyvenimo kokybės indekso dinamika 2007–2014 m.

Žymėjimas: ● 1 kvartilis (15 didžiausių reikšmių) ● 2 kvartilis; ● 3 kvartilis; ● 4 kvartilis (15 blogiausių reikšmių).

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis (2014-2007)	Pokytis, % (2014/2007)
Lietuvos Respublika	40,2	43,0	35,9	30,2	33,5	35,9	38,3	41,8	1,6	4,1
Akmenės r. sav.	31,3	37,3	27,6	22,3	28,1	31,2	37,0	40,3	9,0	28,6
Alytaus m. sav.	35,9	38,8	29,5	24,4	28,6	30,5	31,4	33,5	-2,4	-6,6
Alytaus r. sav.	26,1	27,8	22,9	15,2	20,3	20,8	22,5	24,8	-1,3	-5,1
Anykščių r. sav.	26,7	29,6	24,6	18,5	17,0	18,5	23,2	29,1	2,4	9,0
Birštono sav.	33,8	40,0	31,2	32,7	34,3	33,0	37,3	42,0	8,1	24,0
Biržų r. sav.	27,3	29,7	25,7	20,5	24,7	25,4	25,6	28,6	1,2	4,5
Druskininkų sav.	32,2	33,2	25,0	21,3	27,0	30,0	36,9	40,2	8,1	25,1
Elektrėnų sav.	39,3	42,2	37,9	34,3	38,0	38,5	40,8	42,4	3,1	8,0
Ignalinos r. sav.	24,3	28,9	24,1	17,7	17,6	19,8	22,6	30,2	5,9	24,5
Jonavos r. sav.	33,7	40,5	30,0	21,4	29,3	30,9	32,6	37,6	3,9	11,6
Joniškio r. sav.	24,0	28,3	24,5	17,3	22,0	24,3	25,3	30,0	6,0	25,0
Jurbarko r. sav.	23,3	27,6	23,4	16,1	19,7	21,7	22,6	23,5	0,2	0,7
Kaišiadorių r. sav.	30,0	31,1	26,3	19,9	22,2	25,2	27,7	32,0	1,9	6,5
Kalvarijos sav.	23,5	27,5	21,7	13,8	14,5	15,3	15,4	17,9	-5,7	-24,1
Kauno m. sav.	41,1	44,1	38,2	33,0	36,3	38,4	42,0	44,5	3,4	8,3
Kauno r. sav.	32,1	36,3	31,2	25,1	26,9	30,4	32,9	35,4	3,3	10,4
Kazlų Rūdos sav.	32,0	34,2	30,9	27,5	27,5	27,9	32,3	34,7	2,8	8,7
Kėdainių r. sav.	35,1	37,7	31,6	28,5	32,2	35,5	37,1	38,7	3,6	10,3
Kelmės r. sav.	21,9	25,8	21,5	14,8	18,5	19,9	21,9	25,3	3,4	15,4
Klaipėdos m. sav.	41,6	45,3	39,3	34,5	37,7	42,4	43,9	47,9	6,3	15,2
Klaipėdos r. sav.	39,2	41,9	31,2	26,7	30,5	31,6	34,9	36,7	-2,4	-6,2
Kretingos r. sav.	35,5	36,5	30,1	24,7	24,8	27,8	30,2	34,4	-1,2	-3,3
Kupiškio r. sav.	28,9	30,8	25,2	18,7	22,4	23,7	25,7	26,5	-2,4	-8,2
Lazdijų r. sav.	25,7	29,1	24,8	20,0	20,8	22,0	22,3	23,7	-2,0	-7,9
Marijampolės sav.	32,9	35,7	28,3	22,6	25,9	27,8	30,1	33,1	0,2	0,6
Mažeikių r. sav.	44,5	43,9	35,9	28,2	31,4	33,8	35,8	37,3	-7,1	-16,0
Molėtų r. sav.	28,2	34,2	28,5	21,6	23,2	23,2	25,5	29,4	1,2	4,4
Neringos sav.	51,9	54,0	43,5	48,6	41,0	39,2	44,1	49,2	-2,8	-5,3
Pagėgių sav.	24,3	29,2	25,3	17,7	21,8	25,7	26,0	27,9	3,6	14,8
Pakruojo r. sav.	28,2	35,2	25,4	20,3	23,0	23,2	26,2	29,2	1,0	3,6
Palangos m. sav.	38,5	42,2	32,8	27,0	31,9	33,1	36,1	39,5	0,9	2,4
Panevėžio m. sav.	37,4	42,7	34,3	28,5	33,9	36,8	39,0	42,1	4,7	12,6
Panevėžio r. sav.	24,1	28,9	21,5	13,6	17,1	20,3	23,7	27,9	3,8	15,8
Pasvalio r. sav.	26,0	28,7	25,1	19,2	21,9	23,8	25,4	27,1	1,2	4,5
Plungės r. sav.	29,9	33,4	24,0	17,0	23,0	25,1	27,5	32,9	3,1	10,3
Prienų r. sav.	25,9	29,6	24,4	17,0	20,7	23,1	25,6	28,5	2,5	9,8
Radvilišio r. sav.	25,2	28,3	22,5	16,8	19,5	17,6	20,0	24,2	-1,0	-3,8
Raseinių r. sav.	27,9	29,2	24,5	20,6	23,8	23,7	26,4	30,5	2,5	9,0
Rietavo sav.	35,5	35,8	27,9	20,2	26,1	28,7	30,3	33,5	-2,0	-5,7
Rokiškio r. sav.	28,5	31,7	26,9	21,7	25,2	25,5	28,1	30,4	1,9	6,7
Skuodo r. sav.	26,1	29,1	24,6	17,7	20,2	21,6	21,3	28,4	2,3	8,8
Šakių r. sav.	27,8	30,2	24,6	19,9	22,0	22,9	24,9	27,2	-0,5	-2,0
Šalčininkų r. sav.	24,4	26,7	18,6	11,1	13,1	16,4	17,9	20,7	-3,7	-15,3
Šiaulių m. sav.	39,0	42,2	34,0	29,1	33,1	35,2	37,8	39,7	0,6	1,6
Šiaulių r. sav.	24,0	29,5	21,7	15,1	18,4	20,3	23,5	28,0	4,0	16,7
Šilalės r. sav.	23,5	24,9	22,6	16,8	22,4	24,1	26,0	29,1	5,5	23,4
Šilutės r. sav.	26,5	29,9	24,0	18,6	21,0	22,5	24,0	26,5	0,0	-0,0
Širvintų r. sav.	30,3	30,4	25,3	19,1	23,3	25,6	26,4	30,5	0,2	0,6
Švenčionių r. sav.	27,1	29,7	23,6	18,4	21,6	24,0	26,1	28,8	1,6	6,1
Tauragės r. sav.	26,7	29,8	22,2	16,6	20,4	22,8	24,6	28,1	1,5	5,6
Telšių r. sav.	30,5	33,2	23,6	17,7	21,2	23,0	27,8	31,7	1,2	4,0
Trakų r. sav.	30,6	36,7	30,6	25,1	28,2	27,3	30,7	35,7	5,1	16,7
Ukmergės r. sav.	31,0	34,8	26,8	19,6	23,9	25,7	28,4	31,7	0,8	2,4
Utenos r. sav.	37,9	40,6	34,5	28,4	28,8	30,1	31,6	35,0	-2,8	-7,4
Varėnos r. sav.	28,4	32,4	25,3	17,6	21,4	24,5	28,1	30,3	2,0	6,9
Vilkaviškio r. sav.	25,6	27,8	23,5	18,9	17,7	20,0	20,7	23,3	-2,3	-9,0
Vilniaus m. sav.	53,6	56,4	48,6	44,3	45,7	49,0	51,3	54,6	0,9	1,7
Vilniaus r. sav.	29,4	33,7	24,8	18,0	21,5	23,1	26,6	30,7	1,3	4,4
Visagino sav.	45,3	43,9	39,3	29,7	31,4	33,2	33,6	36,4	-8,9	-19,6
Zarasų r. sav.	26,6	26,4	25,6	17,7	17,3	18,2	19,5	23,6	-3,0	-11,3

Šaltinis: ESTEP.

8 PRIEDAS. PROBLEMINIŲ TERITORIJŲ PLĖTROS UŽDAVINIAI, PRIEMONĖS IR JŲ FINANSAVIMO ŠALTINIAI 2007–2013 M.

80 lentelė. Probleminių teritorijų plėtros uždaviniai, priemonės ir jų finansavimo šaltiniai 2007–2013 m.

Uždavinys	Priemonės uždaviniui įgyvendinti	Finansavimo šaltiniai
1. Kompleksiškai plėtoti probleminių teritorijų urbanistinę infrastruktūrą, didinti šių teritorijų gyvenamosios aplinkos patrauklumą	<ul style="list-style-type: none"> Kompleksinė miestų urbanistinės infrastruktūros plėtra: centrinių miestų aikščių, žaliųjų zonų tvarkymas; aktyvaus poilsio, sporto, laisvalaikio infrastruktūros, vaikų žaidimų aikštelių įrengimas ir atnaujinimas; gatvių rekonstrukcija, atšvietimo sistemų, šaligatvių, pėsčiųjų ir dviračių takų įrengimas; automobilių stovėjimo aikštelių įrengimas; pastatų fasadų atnaujinimas; Naujų pastatų statyba: viešoji biblioteka Skuodo mieste; sveikatingumo, rekreacijos ir sporto kompleksas Rokiškio mieste (daugiafunkcė sporto salė, baseinas); Investicijos į viešąją turizmo infrastruktūrą ir paslaugas: dvarų sodybų pritaikymas turizmo reikmėms, jų parkų tvarkymas; Tytuvėnų Šv. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio pritaikymas turizmo reikmėms (Kelmės r. sav.); daug projektų Lazdijų r. sav.; pavieniai projektai kitose PT; Savivaldybių transporto infrastruktūros modernizavimas; Vandentiekio ir nuotekų tinklų rekonstrukcija ir plėtra; Vandens telkinių būklės gerinimas, paplūdimių tvarkymas; Užterštų teritorijų tvarkymas 	VP ir KPP lėšos, Valstybės ir savivaldybių biudžetų asignavimai ETBT programos (Lazdijų r. sav.)
2. Atnaujinti daugiabučius gyvenamuosius namus ir plėtoti socialinį būstą probleminėse teritorijose	<ul style="list-style-type: none"> Daugiabučių namų atnaujinimas (įskaitant daugiabučių namų atnaujinimą kompleksškai tvarkomose teritorijose); Socialinių būstų atnaujinimo išlaidų kompensavimas atnaujinamuose daugiabučiuose namuose; Negyvenamų patalpų ir pastatų rekonstrukcija ir pritaikymas socialiniam būstui; <i>Nestacionarių socialinių pasaugų infrastruktūros plėtra (Švenčionių r. sav.)</i> 	
3. Kompleksiškai plėtoti kaimo gyvenamųjų vietovių infrastruktūrą probleminėse teritorijose	<ul style="list-style-type: none"> Gatvių atnaujinimas, apšvietimas, šaligatvių, lietaus kanalizacijos įrengimas; Viešoji poilsio infrastruktūra, parkų ir tvenkinių tvarkymas; paplūdimių ir kitų viešųjų erdvių pritaikymas aktyviam poilsiui, kultūros ir sporto renginiams; Kultūros namų rekonstrukcija ir prie jų esančių viešųjų erdvių tvarkymas, bendruomenės centrų įrengimas ir rekonstrukcija; Bažnyčių ir parapijų patalpų remontas (Lazdijų r. sav., Jonavos r. sav.); Vandentiekio ir nuotekų tinklų rekonstrukcija; Melioracijos ir hidrotechninių statinių rekonstrukcija, atstatymas (Rokiškio r. sav., Lazdijų r. sav., Joniškio r. sav.)¹³⁸; Šilumos energijos perdavimo tinklų rekonstrukcija, naujų šilumos energijos paskirstymo punktų įrengimas (Rokiškio r. sav.); Tradicinių amatų centrų steigimas, turizmo infrastruktūra (Kelmės r. sav.) 	VP ir KPP lėšos, valstybės biudžeto asignavimai (Kultūros ministerija), savivaldybių biudžetų asignavimai
4. Skatinti probleminių teritorijų gyventojų bendruomenines iniciatyvas	<ul style="list-style-type: none"> Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (kai kurių PT plėtros programose priemonės detalizuotos, pavyzdžiui, partnerystės skatinimas, bendruomenių narių mokymai, amatų plėtra, ekonominės veiklos įvairinimas kaime) 	KPP 413 priemonė „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“, Europos žuvininkystės fondas
5. Plėtoti socialinę infrastruktūrą probleminėse teritorijose	<ul style="list-style-type: none"> Ikimokyklinio ugdymo įstaigų modernizavimas; Bendrojo lavinimo mokyklų rekonstrukcija, sporto salių ir aikštynų atnaujinimas; Universalių daugiafunkcinių centrų kaimo gyvenamosiose vietovėse steigimas; Jaunimo užimtumo centro įrengimas (Druskininkų sav.); Kultūros centrų rekonstrukcija; Viešųjų bibliotekų modernizavimas; Kelmės krašto muziejaus įrengimas restauruotame Kelmės dvare, Mažeikių rajono savivaldybės muziejaus rekonstrukcija, Pasvalio krašto muziejaus priestato statyba, įrangos įsigijimas; Socialinių pasaugų (stacionarių, nestacionarių) infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (senelių globos namai, socialinių pasaugų centrai); Visuomenės sveikatos biurų infrastruktūros plėtra; 	VP lėšos (SAM, ŠMM, SADM, ŪM priemonės); Valstybės biudžeto asignavimai (asignavimų valdytojai – Kultūros ministerija, Kūno kultūros ir sporto departamentas); Savivaldybių biudžetų asignavimai; valstybės biudžeto specialiosios tikslinės

¹³⁸ Kai kuriose savivaldybėse priskirta prie socialinės infrastruktūros.

Uždavinys	Priemonės uždaviniui įgyvendinti	Finansavimo šaltiniai
	<ul style="list-style-type: none"> • Ambulatorinių, stacionariųjų, palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų infrastruktūros atnaujinimas; • Psichikos dienos centrų steigimas; • Vietinės reikšmės kelių asfaltavimas, miestų gatvių rekonstrukcija (Rokiškio r. sav., Kelmės r. sav.); • Valstybinės reikšmės rajoninių ir krašto kelių ruožų rekonstrukcija, eismo saugumą gerinančių priemonių diegimas (Mažeikių r. sav., Kelmės r. sav., Jurbarko r. sav.); • Įrengti ir renovuoti kaimo gyvenviečių ir bendrojo naudojimo laukų sausinimo sistemas, vandens nuvedamąjį tinklą ir jų hidrotechninius įrenginius (Pasvalio r. sav.); • Gyvenamosios aplinkos pritaikymas neįgaliesiems (Pasvalio r. sav.); • Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra (Lazdijų r. sav.); • Savivaldybės sporto aikštynų atnaujinimas (Joniškio r. sav.); • Pastatyti sporto, sveikatingumo ir pramogų kompleksą, rekonstruoti Jonavos miesto stadioną (Jonavos r. sav.) 	dotacijos savivaldybių biudžetams (hidrotechniniai, melioracijos statiniai)
6. Subsidijuoti darbo vietų steigimą, ypač daug dėmesio skirti ilgalaikio nedarbo problemoms spręsti	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo vietų steigimo subsidijavimas; • Savarankiško užimtumo ir veiklos pagal verslo liudijimus rėmimas; • Viešųjų darbų organizavimas; • Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų, remiančių naujų darbo vietų steigimą, įgyvendinimas; • Verslumo skatinimas Lietuvos ir Lenkijos pasienyje, gyventojų kompiuterinio raštingumo didinimas (Lazdijų r. sav.); • Parama smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai (Kelmės r. sav.); • Kaimo turizmo veiklos skatinimas (Ignalinos r. sav.) 	Užimtumo fondas; ŽIPVP, ETBT programos (Lazdijų r. sav.); KPP (Ignalinos r. sav.)
7. Gerinti probleminėmis teritorijomis pripažintų savivaldybių administracijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, administracinius gebėjimus	<ul style="list-style-type: none"> • Savivaldybių administracijų personalo mokymai; • Teritorijų planavimo dokumentų rengimas ir atnaujinimas; • Strateginio planavimo dokumentų rengimas ir atnaujinimas; • Asmenų aptarnavimo sistemų, veikiančių vieno langelio principu, diegimas savivaldybių administracijose (Širvintų r. sav., Lazdijų r. sav.); • Finansų valdymo ir apskaitos, personalo valdymo sistemų diegimas savivaldybėse (Skuodo r. sav., Lazdijų r. sav., Joniškio r. sav.) 	ŽIPVP (VRM priemonės), savivaldybių biudžetų asignavimai

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2011–2013 metų probleminių teritorijų plėtros programas.

9 PRIEDAS. SU VERTINIMO OBJEKTO SUSIJUSIŲ LIETUVOJE ATLIKTŲ VERTINIMŲ APŽVALGA

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos tarpinis vertinimas (2010 m., užsakovas – Žemės ūkio ministerija, atliko ESTEP)

Tarpinio vertinimo tikslas – įvertinti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. Programos pažangą, tikslų pasiekimą, socialinį ir ekonominį poveikį bei poveikį Bendrijos prioritetų įgyvendinimui. Vertinimo uždaviniai: 1) įvertinti Programos tikslų ir prioritetų įgyvendinimo mastą, socialinį, ekonominį ir aplinkosauginį poveikį; 2) įvertinti Programos lėšų paskirstymo pagal kryptis ir priemones tinkamumą, dinamiką Programos įgyvendinimo metu, finansinį rezultatyvumą; 3) aprašyti Programos pakeitimus ir jų poveikį; 4) remiantis tradiciniais vertinimo kriterijais įvertinti kiekvieną priemonę atskirai; 5) identifikuoti veiksnius, turėjusius įtakos Programos įgyvendinimo sėkmei ar nesėkmei; 6) įvertinti Programos administravimo sistemos kokybę ir efektyvumą; 7) įvertinti Programos sąveiką su Bendrijos prioritetais; 8) pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Vertinime analizuotos keturios prioritetinės investicinės kryptys ir 27 priemonės, skirtos žemės, maisto ir miškų ūkio sektorių konkurencingumui didinti (I kryptis), aplinkai ir kraštovaizdžiui gerinti (II kryptis), gyvenimo kokybei kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikai įvairinti (III kryptis), LEADER metodui įgyvendinti (IV kryptis) bei techninei pagalbai. Vertinant Programos įgyvendinimo poveikį, buvo atlikta 27 priemonių analizė, išnagrinėjant priemonių intervencijos logiką, priežiūros rodiklių pasiekimą ir finansinį įgyvendinimą bei atsakant į priemonių lygio vertinimo klausimus. Priemonių analizės rezultatai agreguoti į Programos lygį, vertinant bendrąjį Programos poveikį. Programos poveikis buvo vertinamas, atsižvelgiant į septynis Europos Komisijos rekomenduojamus poveikio rodiklius: ekonomikos augimą, užimtumo padidėjimą, darbo našumą, biologinės įvairovės nykimo sumažinimą, didelės gamtinės vertės ūkių ir miškų žemės pokytį, maistinių medžiagų balanso pokytį ir atsinaujinančios energijos gamybos padidėjimą.

2007–2013 m. SSVP priemonės "Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra" įgyvendinimo atskiruose regioniniuose ekonomikos augimo centruose ir jos tęstinumo vertinimas (2012 m.)

Vienas iš keturių šio vertinimo uždavinių buvo nustatyti, ar pagal priemonę įgyvendintų/ įgyvendinamų/ planuojamų įgyvendinti projektų pasiekti ir (ar) numatomi pasiekti rezultatai sudaro pakankamas prielaidas pasiekti priemonės „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ tikslą ir Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje nustatytus tikslus. Įgyvendinant šį uždavinį nagrinėtas priemonės įgyvendinimui skirtų lėšų pakankamumas, regioninių centrų kompleksinės plėtros investicinių programų sudarymo ir paramos skyrimo procedūros, investicinių programų turinys, pagal priemonę remiamų veiklų tinkamumas ir priemonės poveikis regioninei plėtrai.

Vertinimo išvadose konstatuota, investicinių programų turinys (orientuotas į miesto viešųjų erdvių tvarkymą, įskaitant miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūros atnaujinimą ir apleistų miesto teritorijų regeneravimą) iš esmės atitinka vertinamos priemonės siekį gerinti gyvenimo kokybę ir aplinką bei teoriškai atitinka vertinamos priemonės siekį didinti patrauklumą investicijoms. Tačiau yra jaučiamas žmoniškųjų išteklių tobulinimo, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, verslo aplinkos gerinimo finansavimo stygius. Be to, nustatyta, kad, vertinimo laikotarpiu keturiuose augimo centruose 1 gyventojui tekusi paramos suma yra mažesnė nei didžiuosiuose miestuose, vadinas, šiems augimo centrams nebuvo sudarytos prielaidos vyti didžiuosius miestus, taip realizuojant strategijos tikslus.

Kita svarbi vertinimo išvada yra ta, kad priemonės rezultato rodiklis dėl metinio materialinių investicijų indekso vienam gyventojui padidėjimo regioniniuose ekonomikos augimo centruose istoriškai yra labai nepastovus, todėl jį taikyti matuojant paramos poveikį netikslinga. Nurodoma, kad šio stebėsenos rodiklio reikšmės pasiekimą labiau gali paveikti ne priemonės parama, o kiti veiksniai. Galiausiai, vertinime daroma išvada, kad priemonės įgyvendinimo sėkmę reikšmingai lemia regioninių ekonomikos augimo centrų savivaldybių turimi žmogiškieji ištekliai, jų pakankamumas (kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu).

2007–2013 m. SSVP priemonės "Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas" poveikio ir jos tęstinumo vertinimas (2013 m.)

Vertinimui buvo keliamas tikslas įvertinti SSVP priemonės "Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas" rezultatyvumą ir poveikį 2007–2013 m. bei nustatyti priemonės tęstinumo ir didesnio poveikio galimybes 2014–2020 m. Pagal šią priemonę buvo finansuojamos tokios veiklos kaip esamų viešųjų pastatų kaimo vietovėse modernizavimas, viešųjų pastatų (taip pat ir nenaudojamų) pritaikymas kuriamam smulkiąjam verslui (amatams) ir (arba) bendruomenės poreikiams, ir (arba) socialinėms paslaugoms, bendruomeninės infrastruktūros gerinimas (viešųjų erdvių plėtra – viešosios poilsio, laisvalaikio, sporto ir kultūros infrastruktūros sukūrimas, atnaujinimas), gyvenamosios aplinkos gerinimas (apšvietimo, šaligatvių, aikščių, stovėjimo aikštelių, pėsčiųjų ir dviračių takų, privažiuojamųjų kelių įrengimas ar atnaujinimas).

Vertinimo metu nustatyta, kad priemonės įgyvendinimas labiau prisideda prie gyvenimo kokybės kaimo vietovėse ir mažuose miesteliuose gerinimo ir žmogiškųjų išteklių sulaikymo, nei prie privačių investicijų pritraukimo ar verslo plėtojimo tokiu mastu, kaip buvo tikėtasi planuojant priemonę. Šio vertinimo ekspertai savo išvadas grindžia daugelyje panašių tyrimų aptinkamu teiginiu, kad gyvenamosios aplinkos kokybė yra svarbus vietovės socialinės ir ekonominės plėtros veiksnys, nes pagerėjusi gyvenamoji aplinka padeda išlaikyti ir pritraukti kvalifikuotus žmogiškuosius išteklius, sudaro prielaidas mažinti emigraciją, išlaikyti jaunimą kaimo vietovėse ir mažesniuose miesteliuose. Vertinimo ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į naują tendenciją – darbingo amžiaus gyventojų sprendimą rinktis kaimo vietoves kaip gyvenamąją vietą dirbant artimiausiame mieste ar rajono centre. Kintantį žmonių požiūrį į mobilumą siūloma išnaudoti formuojant policentrinį regioninės plėtros modelį ir plėtojant ne vien regioninius augimo centrus, bet ir kitas teritorijas. Teigiama, kad toks modelis leistų sumažinti socialinę atskirtį ir skurdą kaimo vietovėse, nes darbo vietos būtų kuriamos ten, kur joms atsirasti yra daugiau galimybių, taip sulėtinant kaimo vietovių depopuliacijos ir senėjimo procesą.

Vertinimo ataskaitoje pateikta pasiūlymų, kaip padidinti kaimo vietovių gyvenamosios aplinkos kokybei gerinti skirtų projektų planavimo, finansavimo, administravimo ir įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą. Tuo pačiu konstatuota, kad tokie projektai labiau veikia kaimo vietovių socialinę aplinką, bendruomeniškumą, o ne ekonominę plėtrą, kuriai būtina pritraukti privačias investicijas, plėtoti smulkų verslą, amatus ir paslaugas, aktualias ne tik vietos gyventojams, bet ir atvykstantiems lankytojams. Priemonės poveikio ekonominei plėtrai vertinimas grindžiamas prielaidomis, o ne faktiniais įrodymais, kadangi faktinius įrodymus apie priemonės poveikį vertinimo metu buvo sudėtinga surinkti (didelė dalis finansuotų projektų vertinimo metu dar nebuvo užbaigti, o ir užbaigtų projektų poveikiui pasireikšti reikia laiko, nes gyvenamosios aplinkos kokybė yra tik vienas iš daugybės veiksnių, nuo kurių priklauso investicijų pritraukimas ir ekonominė plėtra).

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas (2013 m., užsakovas – Finansų ministerija, atliko BGI Consulting)

Vertinimo metu analizuotas investicijų, skirtų pagal 2007–2013 metų ŽIPVP, EAVP ir SSVP priemones, poveikis įvairioms gyvenamosioms vietovėms: didiesiems miestams, regioniniams augimo centrams, probleminių teritorijų miestams, kitiems miestams ir miesteliams. Vertinimas apėmė 35 veiksmų programų priemones (27 SSVP priemones, 4 EAVP ir 4 ŽIPVP priemones) ir 51 gyvenamąją vietovę. Į vertinimo objektą pateko tikslinėms teritorijoms (regioniniams centrams ir probleminėms teritorijoms) skirtos SSVP priemonės, kuriomis buvo siekiama gerinti gyvenimo aplinką ir kokybę, didinti šių vietovių patrauklumą investicijoms, taip pat kitos priemonės, skirtos plėtoti susisiekimo ir inžinerines sistemas, gerinti švietimo, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros, laisvalaikio infrastruktūrą, diegti energetinio efektyvumo priemones.

Vertinimo tikslais buvo parengtas gyvenimo kokybės vertinimo modelis, kuris apėmė rodiklius, apibūdinančius fizinę aplinką (gamtines sąlygas, aplinkos kokybę, kultūros paveldą), ekonominę aplinką (pajamas ir išlaidas, darbo rinką, gyvenamojo būsto rinką) ir socialinę aplinką (kultūrą ir sportą, švietimą ir išsilavinimą, sveikatą ir socialines paslaugas bei pilietinį aktyvumą ir nusikalstamumą). Remiantis šiuo modeliu įvertinta gyvenamosios aplinkos kokybė kiekvienoje analizuotoje gyvenamojoje vietoje ir nustatyta, ar šioms vietovėms skirta ES struktūrinė parama buvo tinkama ir pakankama, atsižvelgiant į esamą situaciją kiekvienoje gyvenamojoje vietovėje. ES struktūrinės paramos poveikis šioms gyvenamosioms vietovėms analizuotas makro (atliktas makroekonometrinis modeliavimas) ir mikro lygiu. Vertinimui mikro lygiu parengtos 4 atvejo studijos: miesto viešųjų erdvių kompleksinė regeneracija (Marijampolės miesto atvejis), gyvenamosios zonos kompleksinė regeneracija (Jonavos miesto atvejis), miesto susisiekimo sistemų plėtra (Vilniaus miesto atvejis) ir didelės traukos kultūros ir bendruomeninio objekto plėtra mažame miestelyje (Lukšių miestelio atvejis). Šie atvejai įvardinti kaip gerosios praktikos pavyzdžiai.

Didžioji dalis vertinimo metu analizuotų priemonių ir investicijų buvo skirta gyvenamųjų vietovių fizinės aplinkos gerinimui (2 694 mln. Lt; 52,5 proc.) ir socialinės aplinkos gerinimui (1 904 mln. Lt; 37,2 proc.), kadangi į vertinimo objektą įtrauktos daugiausia SSVP priemonės. Ekonominės aplinkos gerinimo investicijomis laikyta tik apie 527 mln. Lt (10,3 proc.) visų vertintų investicijų. Didžiąją dalį šių investicijų sudarė daugiabučių renovavimui probleminėse teritorijose skirtos investicijos. Be to, vertintojai nustatė, kad didžioji dalis vertintų investicijų (55,5 proc.) teko didiesiems miestams, nors vertinant pagal lėšų sumą vienam gyventojui daugiausia investicijų teko tikslinėms teritorijoms. Taigi nors vertinimo metu taikytas gyvenimo kokybės modelis apėmė įvairius gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius, į vertinimo objektą realiai nepateko priemonės, kurios tiesiogiai veikia darbo vietų kūrimą, investicijas ir ekonominį augimą regionuose, todėl nebuvo įvertinta visa ES struktūrinės parama, veikianti socialinę ir ekonominę plėtrą ir gyvenimo kokybę miestuose ir miesteliuose.

ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, skurdo ir socialinės atskirties mažinimui vertinimas (2014 m., užsakovas – Finansų ministerija, atliko ESTEP)

Vertinime buvo keliamas tikslas nustatyti ES struktūrinės paramos poveikį socialinės sanglaudos skatinimui, siekiant atsiskaityti už Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje numatytų tikslų įgyvendinimą. Vertinimui buvo išskirti du uždaviniai: 1) Įvertinti veiksmų programų priemonių, prisidedančių prie gyvenimo kokybės

gerinimo, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo, tinkamumą, efektyvumą ir suderinamumą, 2) Įvertinti veiksmų programų priemonių, prisidedančių prie gyvenimo kokybės gerinimo, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo, rezultatyvumą, poveikį ir tvarumą.

Atliekant ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą gyvenimo kokybės indeksas buvo taikytas siekiant įvertinti 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikį gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui nacionaliniu (makro) lygiu. Šis indeksas svarbus tuo, kad jis buvo sudarytas iš rodiklių, kurie yra tiesiogiai susiję su ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotų projektų ir priemonių veiklomis. Taigi indeksas leido išmatuoti ne tik gyvenimo kokybę ir jos pokyčius, bet ir ES struktūrinės paramos poveikį gyvenimo kokybei. Indeksas buvo sudarytas atlikus gyvenimo kokybės matavimui skirtos mokslinės ir empirinės literatūros, taip pat tarptautinių organizacijų skaičiuojamų gyvenimo kokybės indeksų apžvalgą.

Vadovaujantis vertinimo metu taikytu gyvenimo kokybės modeliu, gyvenimo kokybė buvo siejama su galimybėmis užsitikrinti pakankamą materialinės gerovės lygį, kurį apibrėžia su darbu ir užimtumu siejamos pajamos ir apsirūpinimas būstu. Gerėjančią gyvenimo kokybę signalizuoja pasitenkinimas savo sveikatos būkle, išaugęs švietimo ir socialinių paslaugų prieinamumas, intensyvėjantis dalyvavimas kultūriniame gyvenime, o taip pat palanki gyvenamoji aplinka – mažėjantis aplinkos užterštumas ir išaugęs viešasis saugumo lygis. GKI buvo sudarytas iš 33 rodiklių, kurie buvo suskirstyti į 7 sritis ir 3 gyvenimo kokybės dimensijas (ekonominę, socialinę ir aplinkos).

2007–2013 m. laikotarpiu ES struktūrinė parama darė poveikį GKI sudarančių rodiklių kaitai, tačiau intervencijų nulemti pokyčiai šalies mastu buvo maži, lyginant su stipresnių išorinių veiksnių, t. y. ekonomikos ciklo, įtaka. Viena vertus, 2007–2013 m. rezultatai parodė, kad atotrūkis tarp projektų ir priemonių – įgyvendintos priemonės nebuvo tokio masto, kad galėtų pakeisti strateginį kontekstą šalyje (pavyzdžiui, itin prisidėti prie skurdo ar nedarbo lygio sumažėjimo). Kita vertus, ES paramos intervencijomis galima daryti tik labai ribotą poveikį tokių strateginio konteksto rodiklių kaip „Skurdo rizikos lygis“ kaitai. Atlikus vertinimą, surinktais įrodymais buvo patvirtintos išvados, kad 2007–2013 m. laikotarpiu didžiausią poveikį gyvenimo kokybei šalyje darė išoriniai veiksniai (pirmiausiai – ekonomikos ciklas), o ES intervencijų poveikis makro lygiu, t. y. šalies mastu, buvo mažos apimties (išskyrus infrastruktūrinės intervencijas).

Regioninės politikos tikslų įgyvendinimo (teritorinės socialinės sanglaudos skatinimo) vertinimas (2015 m., užsakovas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, atliko ESTEP)

Vertinimo buvo keliamas tikslas įvertinti regionų socialinę ir ekonominę sanglaudą atspindinčių rodiklių dinamiką 2007–2013 m. ir nustatyti, ar ir kaip įvairios 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programų ir Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės prisidėjo prie regioninės politikos tikslų įgyvendinimo (teritorinės socialinės sanglaudos didinimo). Regioninės politikos tikslų įgyvendinimas vertintas pagal regioninės plėtros planavimo dokumentuose nustatytų regioninės politikos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijų pasiekimą ir pagal įvairių kitų ekonominių ir socialinių teritorinės sanglaudos rodiklių pokyčius Lietuvos apskrityse ir savivaldybėse. Vertinimo metu, atlikus teorinės literatūros ir empirinių tyrimų analizę, apibrėžti veiksniai, darantys įtaką regionų ir savivaldybių socialinei ir ekonominei plėtrai ir ES struktūrinių fondų investicijų pritraukimui. Išanalizuota, kokiomis 2007–2013 metų veiksmų programų ir KPP priemonėmis buvo siekiama įgyvendinti regioninės politikos tikslus ir kaip atskiriems regionams ir savivaldybėms skirta ES struktūrinė parama paveikė gyventojų pajamų ir užimtumo rodiklius šiuose regionuose ir savivaldybėse (regionų lygiu – BVP gyventojui, savivaldybių lygiu – vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį ir nedarbo lygį).

Atlikta analizė parodė, kad dauguma regioninės plėtros planavimo dokumentuose numatytų vertinimo kriterijų (rodiklių) reikšmių nebuvo pasiektos. Tai lėmė tiek stiprūs išoriniai veiksniai (ekonominė krizė), tiek ir atotrūkis tarp regioninės plėtros planavimo dokumentuose nustatytų tikslų ir praktiškai finansuotų priemonių. Siekiant tolygios regionų socialinės ir ekonominės plėtros svarbios investicijų apimtys ir kompleksiskumas. Būtinios investicijos į gyvenamąją aplinką, infrastruktūrą ir žmogiškąjį kapitalą konkrečiose tikslinėse teritorijose. Ilguoju laikotarpiu tokios kompleksinės intervencijos padeda išlaikyti darbingo amžiaus gyventojus, didina tikslinių teritorijų investicinį patrauklumą, o (privačios) investicijos užtikrina jų ekonominį augimą ir visos šalies teritorijos tolygią socialinę ir ekonominę raidą. Nors Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija buvo grindžiama tokiu kompleksiniu požiūriu ir investicijos į tikslines teritorijas 2007–2013 m. lyginant su 2004–2006 m. išaugo, tikslinėse teritorijose faktiškai finansuotos intervencijos (projektai) buvo daugiausia orientuotos į gyvenamosios aplinkos, socialinės ir fizinės infrastruktūros plėtrą, o ne tikslinių teritorijų ekonominio ar žmogiškųjų išteklių potencialo didinimą. Šios intervencijos yra svarbios ilgalaikėje perspektyvoje, kadangi prisideda prie tikslinių teritorijų gyvenamosios aplinkos ir investicinio patrauklumo didinimo, tačiau vidutiniu laikotarpiu nesukuria apčiuopiamo ekonominio ir socialinio efekto (BVP, užimtumo lygio ar gyventojų pajamų augimo). Vertinimo ataskaitoje teigiama, kad tik probleminių teritorijų plėtros programose buvo numatytos kompleksiškesnės intervencijos, tačiau ir čia nebuvo priemonių, susijusių su verslo aplinkos gerinimu, investicijų ir darbo vietų kūrimo skatinimu, todėl ES struktūrinių fondų investicijų poveikis ekonominių ir socialinių rodiklių pokyčiams tikslinėse teritorijose analizuojamu laikotarpiu nebuvo pasireiškęs.

10 PRIEDAS. SU VERTINIMO OBJEKTO SUSIJUSIŲ ES ATLIKTŲ VERTINIMŲ APŽVALGA

2010 m. Lenkijoje buvo atliktas *Sanglaudos politikos investicijų į transporto infrastruktūrą poveikio regionų konkurencingumo augimui vertinimas*¹³⁹. Vertinimą Regioninės plėtros ministerijos užsakymu atliko Geografijos ir erdvinio planavimo institutas. Pagrindinis vertinimo, apėmusio visą Lenkijos teritoriją, tikslas buvo įvertinti investicijų į transporto infrastruktūrą poveikį regionų konkurencingumo didėjimui. Vertinimas apėmė 2004–2006 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinimo laikotarpį, pasibaigusį 2009 m. viduryje. Vertinimo objektas buvo ES struktūrinės paramos lėšomis finansuoti transporto infrastruktūros plėtros projektai, kurių įgyvendinimo metu investuota į kelius, geležinkelius, vandens kelius, miestų ir logistikos centrus.

Vertinimo metu nustatyta, kad didžioji transporto infrastruktūrai skirtos ES paramos dalis analizuojamu laikotarpiu teko svarbiausiems transporto koridoriams ir buvo sutelkta didžiųjų miestų aglomeracijose. Parama nebuvo skirstoma atsižvelgiant į regionų demografinį ir ekonominį potencialą, o teritorinis paramos pasiskirstymas buvo labai netolygus. Daugiausia investicijų į transporto infrastruktūrą buvo nukreipta į Lenkijos pietryčius, Žemutinę Sileziją, Aukštutinės Silezijos–Krokuvos sritį, Rytų Pomeraniją. Mažiausiai transporto infrastruktūros plėtros projektų buvo įgyvendinta Vidurio ir Šiaurės Lenkijoje. Atitinkamai, atskirose vaivadijose užfiksuoti nevienodi kelionių laiko pasikeitimai.

Vertintojai pažymi, kad nė viename regione investicijos į transporto infrastruktūrą nebuvo tokios didelės, kad būtų galima nebefinansuoti transporto infrastruktūros plėtros ateityje. Dėl šios priežasties erdvinio ES paramos pasiskirstymo netolygumai neturėtų būti kritikuojami. Pradiniam investicijų į transporto infrastruktūrą etape, kuriame Lenkija buvo vertinimo atlikimo metu, labai svarbu sukcentruoti ES lėšas į pagrindinius transporto koridorius. Vertintojai pateikė rekomendaciją 2007–2013 ir 2014–2020 metų programavimo laikotarpuose prioritetą teikti stambioms (ir todėl efektyvioms) investicijoms, o vietos lygmens investicijas finansuoti tiek, kiek jos padeda spręsti specifines bendruomenės problemas (pvz. saugumo). Taigi vertinimas parodė, kad pagrindinis investicijų į transporto infrastruktūrą tikslas Lenkijoje buvo nacionalinės transporto sistemos plėtra. Tuo tarpu miestų ir miestelių vystymasis geriausiu atveju suvokiamas kaip antrinis tikslas, prie kurio savaime prisidedama vystant nacionalinę transporto infrastruktūrą.

2010 m. buvo atliktas *2001–2006 m. URBAN II iniciatyvos ex-post vertinimas*¹⁴⁰. Vertinimo, kurį Europos Komisijos Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato (toliau – DG REGIO) užsakymu atliko ECOTEC Research, objektas buvo 15-oje ES šalių įgyvendinta URBAN II iniciatyva bei URBACT I programa. Įgyvendinant URBAN II iniciatyvą buvo siekiama vystyti inovatyvius ir kompleksiškus krizę išgyvenančių gyvenamųjų rajonų gaivinimo bei darnios miestų plėtros vystymo būdus. URBAN II iniciatyva apėmė 70 programų, pagal kurias įgyvendintiems regeneracijos projektams skirta 754 milijonų eurų ES lėšų. Pagrindinis URBACT I programos tikslas buvo identifikuoti gerąją praktiką ir skatinti keitimąsi patirtimi, įgyta įgyvendinant miestų lygmens projektus (įskaitant ir tuos projektus, kurie buvo finansuojami pagal URBAN II iniciatyvą). Galima išskirti du pagrindinius šio vertinimo uždavinius: 1) išanalizuoti URBAN II iniciatyvos poveikį socialinei ir ekonominei sanglaudai; 2) įvardinti aktualias pamokas, kurios praverstų planuojant paramą ateityje.

Vertinimo metu nustatyta, kad daugumos URBAN II iniciatyvoje dalyvavusių gyvenamųjų rajonų socialinė ir ekonominė padėtis programos įgyvendinimo metu stabilizavosi, o kai kuriais atvejais ir pagerėjo. Kalbant apie URBAN II iniciatyvos pasiektus rezultatus svarbu pabrėžti įgyvendintų intervencijų įvairovę. Įgyvendinant iniciatyvą buvo rekonstruota arba renovuota 2,314,000 m² pastatų ploto ir sukurta 3,238,000 m² žaliųjų erdvių (investicijos į infrastruktūrą); paremta 6,000 mažų įmonių ir startuolių bei sukurta 2,000 darbo vietų (investicijos į verslo plėtrą); apmokyta 108,000 asmenų, iš kurių didesnė pusė priklausė pažeidžiamoms grupėms (investicijos į žmogiškuosius išteklius); įgyvendinti 247 nusikalstamumo mažinimui skirti projektai. Pristatant kiekybinius URBAN II iniciatyvos rezultatus buvo atskleistas kompleksinis investicijų į miestus pobūdis, kuris atsispindi ir einamojo vertinimo veiklose.

Esminis pagal URBAN II iniciatyvą įgyvendintų projektų sėkmės faktorius buvo vietos veikėjų įsitraukimas. Sėkmingiausi buvo tie projektai, kurie reagavo į vietos gyventojų išreikštus poreikius ir buvo remiami įvairių vietos lygmens partnerių, įskaitant ne tik valdžios institucijas, bet ir privačias, taip pat savanoriškas organizacijas. Užtikrinant pagal URBAN II iniciatyvą įgyvendintų projektų tvarumą svarbus vaidmuo teko stambesniems veikėjams. 60 proc. URBAN II iniciatyvos projektų, kurie buvo tęsiami ir pasibaigus iniciatyvos veikloms, stipriai rėmėsi stambesnių partnerių ekspertinėmis žiniomis ir administraciniais gebėjimais. Šios vertintojų išvados iliustruoja partnerystės svarbą įgyvendinant miestų plėtros projektus. Vertintojai taip pat padarė išvadą, kad URBAN II iniciatyva buvo tik vienas iš daugelio (ir dažnu atveju ne pats svarbiausias) prie pokyčių krizę išgyvenančiuose gyvenamuosiuose rajonuose prisidėjusių veiksnių. Vietinei ekonomikai didelę įtaką daro regioniniai ir nacionaliniai veiksniai, o nacionalinio lygmens viešosios politikos stipriai

¹³⁹ Sanglaudos politikos investicijų į transporto infrastruktūrą poveikio regionų konkurencingumo augimui vertinimas. Lenkijos Regioninės plėtros ministerijos užsakymu parengė Geografijos ir erdvinio planavimo institutas, 2010.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/library/poland/1010_poland_transport_eval_pl.pdf

¹⁴⁰ Ex-Post Evaluation of The URBAN Community Initiative 2001–2006. Final Report prepared for the European Commission (DG REGIO). ECOTEC Research, 2010.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf

atsiliepia gyvenamųjų rajonų gyventojų sveikatai, išsilavinimui, igūdžiams ir nusikalstamumui. Dėl šios priežasties vertinimo autoriai pabrėžia, kad ES lėšomis finansuojamos miestų plėtros programos turi būti tinkamai suderintos su miesto, regiono ir nacionalinio lygmens politikomis. Vienas iš pagrindinių vertintojų identifikuotų URBAN II iniciatyvos trūkumų – menkai išvystyta stebėsenos sistema, pasižyminti žemu rodiklių reikšmių surenkamumu bei rezultato rodiklių stoka. Nors URBACT I programa sudarė geras sąlygas individualiam mokymuisi miestų plėtros projektų įgyvendinimo srityje, vertinimo autoriai pastebi, kad beveik nėra duomenų apie projektų metu parengtos gerosios praktikos medžiagos (publikacijų) panaudojimą praktikoje.

2011 m. pabaigoje buvo baigta rengti studija, kurioje analizuotas teritorinės plėtros vaidmuo įgyvendinant Sanglaudos politiką. *Teritorinės plėtros indelio įgyvendinant 2000–2006 ir 2007–2013 m Europos regioninės plėtros fondo lėšomis kofinansuojamas intervencijas studija*¹⁴¹ DG REGIO užsakymu atliko Istituto per la Ricerca Sociale (toliau – IRS) ir Institut de Govern i Politiques Publiques. Studijoje turėjo būti atsakyta į du pagrindinius klausimus: 1) koks yra teritorinės plėtros intervencijų poveikis socialinei ir ekonominei plėtrai, gyvenimo sąlygoms ir teritorinei pusiausvyrai regionuose; 2) kokių mastu teritorinės plėtros perspektyva (angl. *Local Development Approach*) prisideda prie efektyvaus Sanglaudos politikos įgyvendinimo; kokios yra šios perspektyvos atveriamos galimybės ir apribojimai

Pirmojo studijos etapo metu buvo suformuluotas teritorinės plėtros perspektyvos apibrėžimas. Remdamiesi atlikta literatūros apžvalga studijos autoriai teigia, kad teritorinės plėtros perspektyva turi būti suprantama kaip Europos, nacionaliniu ir regionų lygiu vystomos sąmoningos pastangos paskatinti ekonomikos augimą, socialinį vystymąsi ir gyvenimo kokybės gerėjimą atskirose teritorijose. Antroje studijos dalyje, apėmusioje 38–ių 2007–2013 m. veiksmų programų apžvalgą, nustatyta, kad teritorinės plėtros perspektyvos įgyvendinimas gali įgauti daug skirtingų formų. Siekdami šią įvairovę susisteminti, studijos autoriai išskyrė du teritorinės plėtros perspektyvos modelius. Pagal pirmąjį – grynąjį – modelį aiškiai apibrėžtose nedidelėse teritorijose įgyvendinamos kompleksinės intervencijos, partnerystė suvokiant kaip tikslą. Pagrindinis šio modelio intervencijų tikslas yra mobilizuoti vietos bendruomenę viešosios politikos (miestų plėtros, darbo rinkos, socialinės įtraukties ar kt.) tikslų įgyvendinimui. Šio tipo teritorinės plėtros intervencijoms ypač svarbus tęstinumas, nes rezultatams pasiekti reikalingas gana ilgas laiko tarpas. Antrojo modelio atveju teritorinės plėtros perspektyva pritaikoma regioninei politikai. Šio tipo teritorinės plėtros intervencijoms būdingas platesnio išorinio poveikio pasireiškimas (angl. *externalities*), o partnerystė suvokiama kaip įrankis ekonominio vystymosi tikslams pasiekti. Įgyvendinant antrojo modelio teritorinės plėtros intervencijas pasitelkiami ne tik vietos veikėjai, bet ir didesnės organizacijos.

Teritorinės plėtros perspektyva į Sanglaudos politikos įgyvendinimą įneša politikos integracijos elementą. Studijos autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad remiantis teritorinės plėtros perspektyva tose pačiose teritorijose įgyvendinamos skirtingo pobūdžio intervencijos. Tokiu būdu atsiranda skirtingų veiklų sinergijos galimybė, kuri dažnai slopinama dėl įpročio planuoti Sanglaudos politikos intervencijas sektoriiniu pagrindu. Kitas esminis teritorinės plėtros perspektyvos privalumas yra tai, kad ji suteikia svarbų vaidmenį pagrindiniams administraciniais lygmenimis ir vietos politiniam elitui. Kita vertus, studijos autoriai nustatė bendradarbiavimo tarp Europos, nacionalinių, regioninių ir vietos institucijų trūkumą. Įgyvendinant teritorinės plėtros intervencijas būtina vengti tiek per didelės centralizacijos, tiek per stipriai išreikšto lokalizmo.

Studijos autoriai taip pat pateikė rekomendacijas dėl teritorinės plėtros politikos įgyvendinimo. Autoriai teigia, kad planuojant intervencijas svarbu pasirinkti tinkamą teritorijos dydžio ir vystymosi tikslų derinį. Jei pagrindinis intervencijų tikslas yra socialinė įtrauktis, turėtų būti remiamas nedidelis teritorinis vienetas. Kita vertus, jei tikslai yra susiję su socioekonominio vystymosi skatinimu, remiama teritorija gali būti ir didesnė. Be to, vienas iš pagrindinių teritorinės plėtros politikos tikslų turėtų būti gebėjimų stiprinimas. Tai ypač aktualu įgyvendinant grynojo modelio teritorinės plėtros intervencijas, nes kvalifikuotų profesionalų dalyvavimas yra būtinas siekiant sėkmingai mobilizuoti vietos bendruomenę.

Šiuo metu atliekamas *2007–2013 metų Sanglaudos politikos programų, finansuojamų iš Europos regioninės plėtros ir Sanglaudos fondo, poveikio miestų plėtrai ir socialinei infrastruktūrai vertinimas*¹⁴². Vertinimas, kurį DG REGIO užsakymu atlieka Metis GmbH, apima miestų plėtros ir socialinės infrastruktūros intervencijas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF) 27–iose ES šalyse narėse. Vertinime siekiama apžvelgti ERPF kofinansuojamas miestų plėtros ir socialinės infrastruktūros intervencijas ir jų tikslus, išanalizuoti intervencijų pagrindimą, įgyvendinimo būdus, pasiekimus ir įvertinti realų jų indėlį į ERPF uždavinių įgyvendinimą.

¹⁴¹ Study on the contribution of local development in delivering interventions co-financed by the European Regional Development Fund (ERDF) in the periods 2000-06 and 2007-13. Studiją Europos Komisijos (DG REGIO) užsakymu parengė Istituto per la Ricerca Sociale (IRS) ir Institut de Govern i Politiques Publiques, 2011.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/eval2007/local_dev_interim.pdf

¹⁴² Ex post evaluation of cohesion policy programmes 2007–2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF). Work Package Ten: Ex post evaluation of Urban Development and Social Infrastructures. Įvadinė ataskaita, 2015 m. sausis. DG REGIO užsakymu parengė Metis GmbH.

Šios apžvalgos rengimo metu buvo prieinama tik įvadinė minėto vertinimo ataskaita. Dėl šios priežasties nėra galimybių apžvelgti svarbiausių vertinimo rezultatų. Vertinimas turėtų atsakyti į klausimą, ar parama miestams yra integruotą plėtros strategijų dalis. Vertinime taip pat siekiama nustatyti, ar miestų plėtros intervencijoms keliami ekonominiai, socialiniai, aplinkosauginiai ar kiti uždaviniai (ar išvardintų uždavinių rinkinys). Vertintojai taip pat pažymi, kad labai svarbu įvertinti investicijų į socialinę infrastruktūrą vaidmenį Sanglaudos politikos ir miestų plėtros kontekste.

11 PRIEDAS. VERSLO PRODUKTYVUMUI DIDINTI SKIRTOS INTERVENCIJOS SAVIVALDYBĖSE
81 lentelė. Verslo produktyvumui didinti skirtos intervencijos savivaldybėse

Žymėjimas:				>79%	taip	taip	V ir TUI	>5 projektai	5-6 priemonės	>=3%
				30-79%			V arba TUI	1-4 projektai	3-4 priemonės	>=1%
				<30%	ne	ne	nebuvo	nebuvo	1-2 priemonės	<1%
Grupė	Savivaldybė	Projektų skaičius	Investicijų suma, tūkst. EUR	Investicijų dalis mieste	Ar buvo investicijų į MINK?	Ar buvo investicijų į PP ir LEZ?	Ar buvo tiesioginių investicijų?	Ar buvo projektų pagal priemonę Lyderis LT?	Priemonių, pagal kurias finansuoti projektai, skaičius	Savivaldybei tekusi investicijų dalis, proc.
A	Vilniaus miesto	707	118 888,1	100%					5	26,29%
A	Kauno miesto	334	50 865,9	100%					6	11,25%
A	Šiaulių miesto	109	26 590,8	100%					6	5,88%
A	Kauno raj.	82	23 723,7	28%					6	5,25%
A	Vilniaus raj.	53	17 989,8	0%					5	3,98%
A	Panevėžio miesto	47	16 215,1	100%					6	3,59%
B	Birštono	10	19 527,8	100%					3	4,32%
B	Jonavos raj.	19	19 092,4	47%					5	4,22%
B	Klaipėdos miesto	54	13 164,5	100%					5	2,91%
B	Marijampolės	25	12 397,4	77%					5	2,74%
B	Trakų raj.	14	10 132,0	1%					6	2,24%
B	Ukmergės raj.	18	9 886,5	98%					6	2,19%
B	Alytaus miesto	37	8 045,5	100%					5	1,78%
B	Plungės raj.	19	5 841,3	99%					5	1,29%
B	Utenos raj.	21	5 599,7	100%					5	1,24%
C	Švenčionių raj.	7	13 917,1	89%					4	3,08%
C	Kėdainių raj.	17	13 211,2	97%					3	2,92%
C	Radvilišio raj.	5	8 345,5	99%					2	1,85%
C	Klaipėdos raj.	21	6 713,6	64%					4	1,48%
C	Širvintų raj.	8	5 407,1	3%					3	1,20%
C	Šalčininkų raj.	12	4 406,8	29%					4	0,97%
C	Pakruojo raj.	6	3 851,5	20%					5	0,85%
C	Anykščių raj.	3	3 384,7	100%					3	0,75%
C	Kretingos raj.	14	2 827,0	13%					5	0,63%
C	Elektrėnų	10	2 771,9	99%					4	0,61%
C	Mažeikių raj.	24	2 280,9	51%					5	0,50%
C	Rokiškio raj.	5	2 006,9	53%					3	0,44%
C	Kaišiadorių raj.	16	1 179,0	14%					3	0,26%
C	Telšių raj.	9	275,7	100%					3	0,06%
D	Druskininkų	11	6 222,2	47%					3	1,38%
D	Raseinių raj.	1	4 999,7	0%					1	1,11%
D	Visagino	12	3 542,2	97%					4	0,78%
D	Šilalės raj.	2	3 258,0	1%					2	0,72%
D	Šilutės raj.	3	1 213,2	8%					2	0,27%
D	Panevėžio raj.	6	1 054,1	0%					3	0,23%
D	Šiaulių raj.	9	781,6	0%					4	0,17%
D	Palangos miesto	12	582,0	100%					2	0,13%
D	Pagėgių	6	295,1	0%					1	0,07%
D	Kazlų Rūdos	2	261,9	96%					2	0,06%
D	Joniškio raj.	4	233,6	100%					1	0,05%
D	Prienų raj.	5	217,3	41%					2	0,05%
D	Pasvalio raj.	1	151,6	0%					1	0,03%
D	Biržų raj.	3	148,8	100%					2	0,03%
D	Jurbarko raj.	2	129,9	51%					2	0,03%
D	Zarasų raj.	2	101,9	100%					1	0,02%
D	Vilkaviškio raj.	2	83,4	33%					1	0,02%
D	Tauragės raj.	2	68,9	100%					2	0,02%
D	Skuodo raj.	1	68,1	0%					1	0,02%
D	Kalvarijos	1	49,6	0%					1	0,01%
D	Akmenės raj.	2	47,9	100%					2	0,01%
D	Alytaus raj.	2	41,6	0%					1	0,01%
D	Kupiškio raj.	2	41,0	25%					1	0,01%
D	Varėnos raj.	1	40,7	100%					1	0,01%
D	Kelmės raj.	1	29,7	100%					1	0,01%
D	Neringos	1	27,2	100%					1	0,01%
D	Molėtų raj.	1	24,2	0%					1	0,01%
E	Ignalinos raj.	0	0,0							
E	Lazdijų raj.	0	0,0							
E	Rietavo	0	0,0							
E	Šakių raj.	0	0,0							

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS duomenis

12 PRIEDAS. DUOMENYS APIE VIEŠŲJŲ ERDVIŲ IR BENDRUOMENINĖS INFRASTRUKTŪROS ATNAUJINIMO PROJEKTUS IR INVESTICIJAS
82 lentelė. Viešųjų erdvių ir bendruomeninės infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros priemonių (VP ir KPP) intervencijos miestuose ir miesteliuose 2007–2015 m.

Tipas	Pavadinimas	Projektų skaičius iš viso	ES investicijos iš viso, mln. EUR	VP3-1.1-VRM-01-R	VP3-1.1-VRM-02-R	VP3-1.2-VRM-01-R	KPP 322	KPP 413
DM	Kaunas	-	-	-	-	-	-	-
DM	Klaipėda	-	-	-	-	-	-	-
DM	Panevėžys	-	-	-	-	-	-	-
DM	Šiauliai	-	-	-	-	-	-	-
DM	Vilnius	-	-	-	-	-	-	-
M	Vievis	11	0,77	-	-	-	4	7
M	Kretinga	5	0,38	-	-	-	2	3
M	Ukmergė	4	0,32	-	-	-	1	3
M	Žiežmariai	6	0,28	-	-	-	1	5
M	Ariogala	2	0,24	-	-	-	1	1
M	Šilalė	2	0,21	-	-	-	-	2
M	Kuršėnai	1	0,20	-	-	-	1	-
M	Trakai	1	0,20	-	-	-	1	-
M	Kazlų Rūda	1	0,20	-	-	-	1	-
M	Prienai	1	0,19	-	-	-	1	-
M	Nemenčinė	3	0,15	-	-	-	-	3
M	Kėdainiai	1	0,10	-	-	-	1	-
M	Kupiškis	2	0,08	-	-	-	-	2
M	Elektrėnai	3	0,08	-	-	-	-	3
M	Pakruojis	1	0,07	-	-	-	-	1
M	Ankščiūnai	-	-	-	-	-	-	-
M	Biržai	-	-	-	-	-	-	-
M	Gargždai	-	-	-	-	-	-	-
M	Garliava	-	-	-	-	-	-	-
M	Grigiškės	-	-	-	-	-	-	-
M	Kaišiadorys	-	-	-	-	-	-	-
M	Kalvarija	-	-	-	-	-	-	-
M	Kybartai	-	-	-	-	-	-	-
M	Lentvaris	-	-	-	-	-	-	-
M	Molėtai	-	-	-	-	-	-	-
M	Palanga	-	-	-	-	-	-	-
M	Plungė	-	-	-	-	-	-	-
M	Radviškis	-	-	-	-	-	-	-
M	Raseiniai	-	-	-	-	-	-	-
M	Rietavas	-	-	-	-	-	-	-
M	Šakiai	-	-	-	-	-	-	-
M	Šilutė	-	-	-	-	-	-	-
M	Širvintos	-	-	-	-	-	-	-
M	Varėna	-	-	-	-	-	-	-
M	Vilkaviškis	-	-	-	-	-	-	-
M	Zarasai	-	-	-	-	-	-	-
MM	Simnas	3	2,54	-	-	1	-	2
MM	Daugai	6	2,27	-	-	1	2	3
MM	Skaidvilė	3	2,06	-	-	1	2	-
MM	Pagėgiai	3	1,68	-	-	2	-	1
MM	Virbalis	3	1,23	-	-	1	1	1
MM	Šeduva	4	1,10	-	-	1	1	2
MM	Kudirkos Naumiestis	4	1,04	-	-	1	1	2
MM	Troškūnai	3	1,02	-	-	1	-	2
MM	Varniai	5	0,89	-	-	1	1	3
MM	Subačius	1	0,86	-	-	1	-	-
MM	Dusetos	4	0,80	-	-	2	-	2
MM	Priekulė	4	0,69	-	-	1	1	2
MM	Salantai	6	0,61	-	-	1	-	5
MM	Gelgaudiškis	2	0,60	-	-	1	-	1
MM	Linkuva	3	0,54	-	-	1	-	2
MM	Vabalninkas	2	0,43	-	-	1	-	1
MM	Jieznas	5	0,33	-	-	-	2	3
MM	Vilkija	2	0,31	-	-	-	1	1
MM	Kavarskas	2	0,29	-	-	1	-	1
MM	Rūdiškės	6	0,24	-	-	-	-	6
MM	Ežerėlis	2	0,13	-	-	-	-	2
MM	Ramygala	2	0,03	-	-	1	-	1
MM	Panemunė	1	0,02	-	-	-	1	-
MM	Birštonas	-	-	-	-	-	-	-
MM	Neringa	-	-	-	-	-	-	-
MSTD	Kvėdarna	5	1,49	-	-	1	2	2

Tipas	Pavadinimas	Projektų skaičius iš viso	ES investicijos iš viso, mln. EUR	VP3-1.1-VRM-01-R	VP3-1.1-VRM-02-R	VP3-1.2-VRM-01-R	KPP 322	KPP 413
MSTD	Merkinė	2	1,28	-	-	1	-	1
MSTD	Kužiai	4	1,14	-	-	1	-	3
MSTD	Kulautuva	4	1,14	-	-	1	-	3
MSTD	Krekenava	4	0,90	-	-	1	-	3
MSTD	Tirkšliai	6	0,88	-	-	2	-	4
MSTD	Leipalingis	1	0,86	-	-	1	-	-
MSTD	Vėžaičiai	4	0,79	-	-	1	1	2
MSTD	Darbėnai	6	0,79	-	-	1	1	4
MSTD	Gruzdžiai	3	0,73	-	-	1	1	1
MSTD	Josvainiai	2	0,73	-	-	1	-	1
MSTD	Maišiagala	6	0,71	-	-	-	2	4
MSTD	Mosėdis	4	0,70	-	-	1	1	2
MSTD	Veiveriai	7	0,66	-	-	1	-	6
MSTD	Rusnė	3	0,53	-	-	1	-	2
MSTD	Baisogala	3	0,48	-	-	1	-	2
MSTD	Švėkšna	2	0,40	-	-	-	2	-
MSTD	Juodupė	4	0,40	-	-	1	-	3
MSTD	Viduklė	3	0,37	-	-	-	2	1
MSTD	Papilė	3	0,35	-	-	-	1	2
MSTD	Kairiai	5	0,34	-	-	-	3	2
MSTD	Meškuičiai	2	0,28	-	-	-	1	1
MSTD	Mickūnai	2	0,23	-	-	-	-	2
MSTD	Rukla	1	0,22	-	-	1	-	-
MSTD	Rumšiškės	2	0,20	-	-	-	-	2
MSTD	Dovilai	2	0,19	-	-	-	2	-
MSTD	Žemaičių Naumiestis	2	0,18	-	-	-	1	1
MSTD	Lukšiai	1	0,13	-	-	-	-	1
MSTD	Karmėlava	1	0,11	-	-	-	-	1
MSTD	Akademija	1	0,10	-	-	-	-	1
MSTD	Pilviškiai	3	0,07	-	-	-	-	3
MSTD	Tryškiai	2	0,07	-	-	-	-	2
MSTD	Babtai	1	0,03	-	-	-	-	1
MSTD	Lapės	-	-	-	-	-	-	-
PTM	Jonava	7	4,17	-	6	-	-	1
PTM	Šalčininkai	5	3,90	-	4	-	-	1
PTM	Kelmė	7	3,44	-	3	-	2	2
PTM	Rokiškis	4	3,35	-	2	-	1	1
PTM	Jurbarkas	2	2,86	-	2	-	-	-
PTM	Pasvalys	6	2,77	-	3	-	-	3
PTM	Joniškis	3	2,33	-	3	-	-	-
PTM	Lazdijai	2	2,07	-	2	-	-	-
PTM	Ignalina	5	1,67	-	5	-	-	-
PTM	Švenčionėliai	6	1,61	-	3	-	-	3
PTM	Skuodas	3	1,54	-	2	-	-	1
PTM	Naujoji Akmenė	2	1,18	-	2	-	-	-
PTM	Švenčionys	1	0,88	-	1	-	-	-
PTM	Druskininkai	2	0,84	-	2	-	-	-
PTM	Eišiškės	6	0,63	-	1	-	1	4
PTM	Pabradė	2	0,08	-	-	-	-	2
PTMM	Veisiejai	5	3,17	-	-	1	-	4
PTMM	Žagarė	8	1,96	-	-	2	-	6
PTMM	Akmenė	6	1,82	-	-	2	1	3
PTMM	Viekšniai	6	0,97	-	-	1	-	5
PTMM	Baltoji Vokė	3	0,75	-	-	1	1	1
PTMM	Seda	5	0,65	-	-	1	1	3
PTMM	Dūkštas	2	0,49	-	-	1	1	-
PTMM	Obeliai	4	0,43	-	-	1	-	3
PTMM	Venta	3	0,39	-	-	-	1	2
PTMM	Pandėlys	3	0,36	-	-	1	-	2
PTMM	Smalininkai	2	0,34	-	-	1	-	1
PTMM	Užventis	3	0,26	-	-	-	1	2
PTMM	Joniškėlis	2	0,21	-	-	-	1	1
PTMM	Tytuvėnai	5	0,17	-	-	-	-	5
RC	Alytus	12	26,78	12	-	-	-	-
RC	Marijampolė	7	21,79	7	-	-	-	-
RC	Mazeikiai	17	18,24	16	-	-	-	1
RC	Tauragė	10	12,65	10	-	-	-	-
RC	Telšiai	12	11,28	12	-	-	-	-
RC	Utena	13	9,86	11	-	-	1	1
RC	Visaginas	7	9,36	7	-	-	-	-

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS ir NMA pateiktus duomenis.

13 PRIEDAS. DUOMENYS APIE MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE RENOVUOTUS DAUGIABUČIUS GYVENAMUOSIUS NAMUS
83 lentelė. Daugiabučių namų renovacija miestuose ir miesteliuose, 2007–2015 m.

<i>Miestas / Miestelis</i>	Iš viso daugiabučių** 1	Renovuota daugiabučių iš viso*** 2	iš jų pagal JESSICA priemonę 2.1	iš jų pagal VRM priemonę 2.2	Renovuotų daugiabučių dalis, proc. 3=2/1
Miestai – daugiabučių renovacijos lyderiai*					
Lazdijai	78	62	5	57	79%
Veisiejai	39	22	0	22	56%
Ignalina	123	67	52	15	54%
Naujoji Akmenė	131	50	9	41	38%
Kelmė	89	32	17	15	36%
Joniškis	162	42	13	29	26%
Miestai – daugiabučių renovacijos vidutiniškai					
Molėtai	127	32	32	0	25%
Jonava	294	68	24	44	23%
Akmenė	45	10	10	0	22%
Druskininkai	221	41	41	0	19%
Dūkštai	33	6	6	0	18%
Mažeikiai	332	54	13	41	16%
Panevėžys	867	133	133	0	15%
Švenčionys	111	17	6	11	15%
Birštonas	62	9	9	0	15%
Simnas	37	5	5	0	14%
Anykščiai	178	24	24		13%
Skuodas	89	12	0	12	13%
Varėna	160	21	21	0	13%
Tauragė	280	34	34	0	12%
Pasvalys	134	15	5	10	11%
Viešniai	18	2	2	0	11%
Jurbarkas	252	27	15	12	11%
Kiti miestai, kuriuose vyko renovacija					
Biržai	155	14	14	0	9%
Plungė	230	19	19	0	8%
Šilalė	74	6	6	0	8%
Kuršėnai	123	9	9	0	7%
Rietavas	96	7	7	0	7%
Obeliai	42	3	3	0	7%
Švenčionėliai	128	9	1	8	7%
Alytus	594	41	41	0	7%
Telšiai	314	21	21	0	7%
Prienai	120	8	8	0	7%
Utena	321	19	19	0	6%
Raseiniai	122	7	7	0	6%
Rokiškis	220	12	0	12	5%
Ukmergė	337	18	18	0	5%
Šakiai	113	6	6	0	5%
Marijampolė	409	21	21	0	5%
Kupiškis	140	7	7	0	5%
Elektrėnai	144	7	7	0	5%
Tytuvėnai	62	3	3	0	5%
Joniškėlis	42	2	2	0	5%
Venta	42	2	2	0	5%
Kretinga	210	9	9	0	4%
Ežerėlis	24	1	1	0	4%
Šiauliai	1104	46	46	0	4%
Vilkaviškis	123	5	5	0	4%
Kėdainiai	334	13	13	0	4%
Pabradė	131	5	0	5	4%
Eišiškės	54	2	0	2	4%
Gargždai	110	4	4	0	4%
Šalčininkai	115	4	4	0	3%
Klaipėda	1936	67	67	0	3%
Kybartai	154	5	5	0	3%
Pakruojis	94	3	3	0	3%
Radviliškis	266	8	8	0	3%
Palanga	362	10	10	0	3%
Vievis	111	3	3	0	3%
Ramygala	42	1	1	0	2%
Grigiškės	128	3	3	0	2%
Vilnius	6612	107	107	0	2%

Miestas / Miestelis	Iš viso daugiabučių**	Renovuota daugiabučių iš viso***	iš jų pagal JESSICA priemonę	iš jų pagal VRM priemonę	Renovuotų daugiabučių dalis, proc.
	1	2	2.1	2.2	3=2/1
Kaunas	4550	72	72	0	2%
Kaišiadorys	129	2	2	0	2%
Šilutė	372	5	5	0	1%
Garliava	79	1	1	0	1%
Širvintos	103	1	1	0	1%
Trakai	120	1	1	0	1%
Zarasai	154	1	1	0	1%
Miestai, kuriuose daugiabučių renovacija nevyko					
Ariogala	50	0	0	0	0%
Baltoji Vokė	31	0	0	0	0%
Daugai	35	0	0	0	0%
Dusetos	36	0	0	0	0%
Gelgaudiškis	31	0	0	0	0%
Jieznas	39	0	0	0	0%
Kalvarija	110	0	0	0	0%
Kavarskas	27	0	0	0	0%
Kazlų Rūda	121	0	0	0	0%
Kudirkos Naumiestis	55	0	0	0	0%
Lentvaris	154	0	0	0	0%
Linkuva	49	0	0	0	0%
Nemenčinė	124	0	0	0	0%
Neringa	136	0	0	0	0%
Pagėgiai	123	0	0	0	0%
Pandėlys	33	0	0	0	0%
Panemunė	15	0	0	0	0%
Priekulė	58	0	0	0	0%
Rūdiškės	51	0	0	0	0%
Salantai	46	0	0	0	0%
Seda	35	0	0	0	0%
Skadvilė	48	0	0	0	0%
Smalininkai	47	0	0	0	0%
Subačius	22	0	0	0	0%
Šeduva	61	0	0	0	0%
Troškūnai	16	0	0	0	0%
Užventis	23	0	0	0	0%
Vabalninkas	32	0	0	0	0%
Varniai	38	0	0	0	0%
Vilkija	44	0	0	0	0%
Virbalis	35	0	0	0	0%
Visaginas	251	0	0	0	0%
Žagarė	59	0	0	0	0%
Žiežmariai	55	0	0	0	0%
Miesteliai, kuriuose daugiabučių renovacija vyko					
Leipalingis	ND	14	2	12	-
Akademija	ND	6	6	0	-
Babtai	ND	3	3	0	-
Krekenava	ND	3	3	0	-
Papilė	ND	3	3	0	-
Juodupė	ND	2	2	0	-
Kužiai	ND	2	2	0	-
Baisogala	ND	1	1	0	-
Kulautuva	ND	1	1	0	-
Rukla	ND	1	0	1	-
Viduklė	ND	1	1	0	-
Miesteliai, kuriuose daugiabučių renovacija nevyko					
Darbėnai	ND	0	0	0	-
Dovilai	ND	0	0	0	-
Gruzdžiai	ND	0	0	0	-
Josvainiai	ND	0	0	0	-
Kairiai	ND	0	0	0	-
Karmėlava	ND	0	0	0	-
Kvėdarna	ND	0	0	0	-
Lapės	ND	0	0	0	-
Lukšiai	ND	0	0	0	-
Maišiagala	ND	0	0	0	-
Merkinė	ND	0	0	0	-
Meškuičiai	ND	0	0	0	-
Mickūnai	ND	0	0	0	-
Mosėdis	ND	0	0	0	-
Pilviškiai	ND	0	0	0	-
Rumšiškės	ND	0	0	0	-

<i>Miestas / Miestelis</i>	Iš viso daugiabučių** 1	Renovuota daugiabučių iš viso*** 2	iš jų pagal JESSICA priemonę 2.1	iš jų pagal VRM priemonę 2.2	Renovuotų daugiabučių dalis, proc. 3=2/1
<i>Rusnė</i>	ND	0	0	0	-
<i>Švėkšna</i>	ND	0	0	0	-
<i>Tirkšliai</i>	ND	0	0	0	-
<i>Tryškiai</i>	ND	0	0	0	-
<i>Veiveriai</i>	ND	0	0	0	-
<i>Vėžaičiai</i>	ND	0	0	0	-
<i>Žemaičių Naumiestis</i>	ND	0	0	0	-

*Miestas buvo priskirtas prie daugiabučių renovacijos lyderių kategorijos, jei jame renovuotų daugiabučių dalis sudaro bent 10 proc. visų daugiabučių esančių mieste.

** Daugiabučių namų skaičius 2015 m. sausio 1 d. duomenimis.

*** Renovuotų daugiabučių skaičius 2015 m. gruodžio 31 d. duomenimis.

Šaltinis: parengta autorių pagal nekilnojamojo turto registro, SFMIS, Aplinkos ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos pateiktus duomenis.

14 PRIEDAS. MIESTUOSE IR MIESTELIUOSE VYKDYTI DIDIEJI PROJEKTAI
84 lentelė. Miestuose ir miesteliuose vykdyti didieji projektai pagal vertinamas VP priemones

GV	Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Projekto vykdytojas	Apmokėtos tinkamos išlaidos, EUR	Išmokėtas finansavimas, EUR
<i>Kėdainiai</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-011	AB "Lifosa" gamybos produktyvumo didinimas ir inovatyvių technologijų diegimas modernizuojant pašarinių fosfatų gamybos procesą	AB "LIFOSA"	10 715 099,48	3 774 073,79
<i>Pabradė Vilnius</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-054	Kompleksinis UAB "INTERSURGICAL" gamybinių technologinių procesų modernizavimas ir plėtra	UAB "INTERSURGICAL"	8 608 149,19	4 304 074,58
	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-001	Western Union paslaugų centro steigimas	Western Union Processing Lithuania, UAB	8 558 957,75	1 444 156,76
<i>Vilnius</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-093	Bevielio ryšio produktų lanksčios gamybos proceso automatizavimas	UAB "TELTONIKA"	8 558 569,61	2 563 291,60
<i>Radviliškis</i>	VP2-2.1-ŪM-06-K-01-004	UAB "Juodeliai" Radviliškio medienos apdirbimo cechas	UAB "Juodeliai"	8 108 998,78	1 158 428,39
<i>Vilnius</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-200	UAB „Baltic Solar Solutions“ eksperimentinės (c-Si) fotovoltinių elementų gamybos projektas	UAB "Soli Tek R&D"	7 239 500,12	4 343 699,89
<i>Panevėžys</i>	VP2-2.1-ŪM-05-V-03-004	UAB Devold plėtra	UAB "Devold"	7 102 853,82	916 283,66
<i>Kaunas</i>	VP2-2.4-ŪM-01-V-01-005	Kauno laisvoji ekonominė zona	Kauno raj. sav. administracija	7 013 623,89	6 801 954,49
<i>Vilnius</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-214	Lanksčios gamybinės linijos, skirtos inovatyvių fotoelektrinių modulių gamybai, įdiegimas PVFLEX	UAB "Via Solis"	6 915 817,31	4 149 461,31
<i>Klaipėda</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-074	Inovatyvių medienos drožlių plokščių ir baldų gamybos technologijų diegimas, siekiant padidinti bendrovės eksportą, sukurti naują ekologiškesnį produktą ir tapti saugia, gamtosauginius reikalavimus atitinkančia įmone	AB "KLAIPĖDOS MEDIENA"	6 705 977,27	2 010 716,24
<i>Panevėžys</i>	VP2-2.4-ŪM-01-V-01-002	Panevėžio pramoninis parkas	Panevėžio m. sav. administracija	6 572 391,09	4 843 201,33
<i>Birštonas</i>	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-014	Gydymo paskirties sanatorinio gydyklų komplekso statyba Birštono mieste	UAB "Namita"	6 547 645,94	1 960 365,13
<i>Šiauliai</i>	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-020	Baldų ir prekybos įrangos metalinių dalių gamybos fabriko statyba Šiauliuose industriniame parke	UAB "Statga"	6 467 919,92	1 447 557,02
	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-007	EUROC meistriškumo centro plėtra	Western Union Processing Lithuania, UAB	6 259 678,86	973 706,96
<i>Vilnius</i>	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-010	UAB "Kauno stiklas" stiklo taros gamybinių įrenginių modernizavimas	UAB "Kauno stiklas"	5 968 642,34	2 089 024,93
<i>Kaunas</i>	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-008	"Naujo orlaivių techninio aptarnavimo terminalo įrengimas"	UAB "FL Technics"	5 798 374,62	2 901 479,69
<i>Kaunas</i>	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-024	UAB "Kitron" plėtra	UAB "KITRON"	5 311 984,04	1 102 372,24
<i>Birštonas</i>	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-062	Gydyklos ir reabilitacijos ligoninės rekonstrukcija Birštono kurorte	UAB "Green Vilnius hotel"	5 085 340,95	1 525 319,54
<i>Vilnius</i>	VP3-2.1-SAM-10-V-01-016	VUL Santariškių klinikų Priėmimo skyriaus ir Ambulatorinės reabilitacijos skyriaus patalpų rekonstrukcija ir įrengimas	VŠĮ VUL Santariškių klinikos	13 808 185,92	13 807 396,66
<i>Kaunas</i>	VP3-2.2-ŠMM-13-V-01-003	Medienos technologijų ir baldų gamybos inovacijų praktinio mokymo centro įkūrimas Kauno statybininkų rengimo centre	Kauno statybininkų rengimo centras	6 651 797,88	6 651 796,49
<i>Klaipėda</i>	VP3-2.2-ŠMM-13-V-01-004	Klaipėdos turizmo mokyklos viešbučių ir restoranų bei prekybos sektoriaus praktinio mokymo centras	Klaipėdos turizmo mokykla	5 227 045,10	5 227 045,10
<i>Klaipėda</i>	VP3-2.2-ŠMM-13-V-03-026	Transporto, sandėliavimo ir ryšių sektoriaus praktinio mokymo centro įkūrimas	VŠĮ Klaipėdos profesinio mokymo ir reabilitacijos centras	5 216 835,78	5 215 074,45
<i>Vilnius</i>	VP2-5.4-SM-01-V-01-003	Transeuropinio tinklo kelias E85. Vilniaus miesto pietinio apvažiavimo tiesimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie SM	55 768 762,39	47 112 094,17
<i>Vilnius</i>	VP2-5.4-SM-01-V-01-004	Transeuropinio tinklo jungtis – Vilniaus miesto vakarinio aplinkkelio II etapas	Vilniaus m. sav. administracija	42 210 849,95	42 210 849,95
<i>Kairiai</i>	VP2-5.4-SM-01-V-01-005	Transeuropinio tinklo kelių E85 (Vilnius-Lyda) ir E272 (Vilnius-Panevėžys-Šiauliai-Palanga) plėtra. Kelio Panevėžys-Šiauliai ruožo Šiauliai-Radviliškis rekonstrukcija (II etapas)	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie SM	36 344 746,57	25 390 205,05

Vilnius	VP2-5.4-SM-01-V-01-002	Transeuropinio tinklo jungtis – Vilniaus miesto vakarinio aplinkkelio IA etapas (Lazdynų tilto rekonstrukcija)	Vilniaus m. sav. administracija	24 631 135,52	22 738 278,62
Vilnius	VP2-5.4-SM-01-V-01-001	Transeuropinio tinklo jungtis – Vilniaus vakarinio aplinkkelio I etapas	Vilniaus m. sav. administracija	22 431 521,94	18 555 332,65
Vilnius	VP2-5.4-SM-01-V-01-007	IXB transporto koridorius (Žirnių g.) ir Vilniaus tarptautinio oro uosto jungtis	Vilniaus m. sav. administracija	14 921 450,15	12 245 666,93
Priekulė	VP2-5.4-SM-01-V-01-006	Transeuropinės reikšmės kelio Nr. 141 (Kaunas-Jurbarkas-Šilutė-Klaipėda) plėtra. Priekulės aplinkkelio tiesimo I etapas.	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie SM	11 166 427,91	8 448 164,11
Kaunas	VP2-4.4-SM-02-R-21-018	A. Juozapavičiaus prospekto rekonstrukcija	Kauno m. sav. administracija	9 412 650,59	6 154 935,17
Vilnius	VP2-5.4-SM-01-V-01-008	Gariūnų gatvės rekonstrukcija	Vilniaus m. sav. administracija	9 007 801,18	8 116 338,99
Vilnius	VP2-4.4-SM-02-R-03-032	Geležinio Vilko g. nuo A. Goštauto iki M. K. Čiurlionio g. rekonstrukcija	Vilniaus m. sav. administracija	7 111 771,18	6 524 838,93
Kaunas	VP3-3.3-SM-01-V-01-002	Ekologiškų viešojo transporto autobusų įsigijimas Kauno mieste (I etapas)	Kauno m. sav. administracija	5 731 195,55	4 330 122,51
Kaunas	VP3-1.3-ŪM-03-V-01-001	Kauno pramogų ir sporto rūmai Nemuno saloje, Karaliaus Mindaugo pr. 50	Kauno m. sav. administracija	40 527 620,21	14 192 124,82
Druskininkai	VP3-1.3-ŪM-01-V-01-002	Druskininkų uždarytų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas, santrumpa – (toliau – Druskininkų slidinėjimo trasos)	Druskininkų sav. administracija	19 641 907,54	7 928 316,08
Klaipėda	VP3-1.3-ŪM-03-V-01-004	Daugiafunkcinis sporto ir pramogų kompleksas, Dubysos g. 10, Klaipėda	Klaipėdos m. sav. administracija	12 718 908,19	10 070 912,42
Palanga	VP3-1.3-ŪM-06-K-01-023	UAB Sveikatos centras "Energetikas" turizmo ir reabilitacijos infrastruktūros modernizavimas ir plėtra	UAB Sveikatos centras "Energetikas"	6 502 446,31	2 600 978,19
Alytus	VP3-1.3-ŪM-03-V-01-003	Daugiafunkcinis pramogų ir sporto kompleksas	Alytaus m. sav. administracija	5 710 839,63	2 537 246,84
Alytus	VP3-1.1-VRM-01-R-11-012	Pėsčiųjų ir dviračių takų infrastruktūros, jungiančios Alytaus piliakalnį bei jo prieigas su Kurorto ir Miško parkais, įrengimas ir šių teritorijų sutvarkymas bei pritaikymas poilsiui ir rekreacijai	Alytaus m. administracija	16 363 851,53	8 132 449,60
Marijampolė	VP3-1.1-VRM-01-R-41-002	Kompleksinis miesto centrinės dalies (Bažnyčios g., J. Bendoriaus g., Laisvės g., V. Kudirkos g. ir Gedimino g. atkarpomis apribotos zonos) viešųjų erdvių sutvarkymas	Marijampolės sav. administracija	6 982 619,91	6 453 333,25
Utena	VP3-1.1-VRM-01-R-91-010	Utenio stadiono rekonstrukcija (I etapas)	Utenos raj. sav. administracija	6 604 644,58	2 988 150,04

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS duomenis.

85 lentelė. Miestuose ir miesteliuose vykdyti didieji projektai, skirti įmonių produktyvumui didinti

GV	Savivaldybė	Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Projekto vykdytojas	Apmokėtos tinkamos išlaidos, EUR	Išmokėtas finansavimas, EUR
Kėdainiai	Kėdainių raj.	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-011	AB "Lifosa" gamybos produktyvumo didinimas ir inovatyvių technologijų diegimas modernizuojant pašarinių fosfatų gamybos procesą	AB "LIFOSA"	10 715 099,48	3 774 073,79
Čekoniškės (kaimas)	Vilniaus raj.	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-061	Inovatyvių daugiasluoksnių barjerinių plėvelių ir spaudos technologijų diegimas bei esamų gamybinių pajėgumų modernizavimas	UAB "LIETPAK"	8 846 735,40	4 341 404,08
Pabradė	Švenčionių raj.	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-054	KOMPLEKSINIS UAB "INTERSURGICAL" GAMYBINIŲ TECHNOLOGINIŲ PROCESŲ MODERNIZAVIMAS IR PLĖTRA	UAB "INTERSURGICAL"	8 608 149,19	4 304 074,58
Jonalaukis (kaimas)	Jonavos raj.	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-019	Naujų skystų ir dujinių produktų gamybos technologijos diegimas AB "Achema"	AB "Achema"	8 594 331,66	3 865 047,13
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-001	Western Union paslaugų centro steigimas	Western Union Processing Lithuania, UAB	8 558 957,75	1 444 156,76

GV	Savivaldybė	Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Projekto vykdytojas	Apmokėtos išlaidos, EUR	Išmokėtas finansavimas, EUR
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-093	Bevelio ryšio produktų lanksčios gamybos proceso automatizavimas	UAB "TELTONIKA"	8 558 569,61	2 563 291,60
Radviliškis	Radviliškio raj.	VP2-2.1-ŪM-06-K-01-004	UAB "Juodeliai" Radviliškio medienos apdirbimo cechas	UAB "Juodeliai"	8 108 998,78	1 158 428,39
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-200	UAB „Baltic Solar Solutions“ eksperimentinės (c-Si) fotovoltinių elementų gamybos projektas	UAB "Soli Tek R&D"	7 239 500,12	4 343 699,89
Panevėžys	Panevėžio miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-03-004	UAB Devold plėtra	UAB "Devold"	7 102 853,82	916 283,66
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-214	Lanksčios gamybinės linijos, skirtos inovatyvių fotoelektrinių modulių gamybai, įdiegimas PVFLEX	UAB "Via Solis"	6 915 817,31	4 149 461,31
Klaipėda	Klaipėdos miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-074	Įnovatyvių medienos drožlių plokščių ir baldų gamybos technologijų diegimas, siekiant padidinti bendrovės eksportą, sukurti naują ekologiškesnį produktą ir tapti saugia, gamtosauginius reikalavimus atitinkančia įmone	AB "KLAIPĖDOS MEDIENA"	6 705 977,27	2 010 716,24
Birštonas	Birštono	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-014	Gydymo paskirties sanatorinio gydyklų komplekso statyba Birštono mieste	UAB "Namita"	6 547 645,94	1 960 365,13
Šiauliai	Šiaulių miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-020	Baldų ir prekybos įrangos metalinių dalių gamybos fabriko statyba Šiaulių industriniame parke	UAB "Statga"	6 467 919,92	1 447 557,02
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-007	EUROC meistriškumo centro plėtra	Western Union Processing Lithuania, UAB	6 259 678,86	973 706,96
Kaunas	Kauno miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-010	UAB "Kauno stiklas" stiklo taros gamybinių įrenginių modernizavimas	UAB "Kauno stiklas"	5 968 642,34	2 089 024,93
Kaunas	Kauno miesto	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-008	"Naujo orlaivių techninio aptarnavimo terminalo įrengimas"	UAB "FL Technics"	5 798 374,62	2 901 479,69
Kaunas	Kauno miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-024	UAB "Kitron" plėtra	UAB "KITRON"	5 311 984,04	1 102 372,24
Birštonas	Birštono	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-062	Gydyklos ir reabilitacijos ligoninės rekonstrukcija Birštono kurorte	UAB "Green Vilnius hotel"	5 085 340,95	1 525 319,54
Andrušaičiai (kaimas)	Raseinių raj.	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-009	KILIMŲ VERPALŲ GAMYBA SU MTTP PADALINIU RASEINIULOSE	Uždaroji akcinė bendrovė "Danspin"	4 999 714,41	1 448 017,38
Jonava	Jonavos raj.	VP2-2.1-ŪM-01-K-01-097	"Alyvų atliekų perdirbimo gamybos organizavimas"	UAB "NAPC"	4 676 057,09	1 870 422,87
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-201	UAB „Baltic Solar Energy“ inovacinis saulės elementų gamybos projektas	UAB "Soli Tek cells"	4 625 700,00	2 775 419,94
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-111	UAB „Sicor Biotech“ biofarmacinės gamybinės bazės plėtra	UAB "Sicor Biotech"	4 323 956,16	2 161 977,94
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-05-V-03-009	Paslaugų vystymo centras Vilniuje	UAB "Visma Lietuva"	4 280 769,63	772 578,04
Marijampolė	Marijampolės	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-081	UAB CIE LT Forge gamybos plėtra	UAB "CIE LT FORGE"	4 235 513,01	2 117 756,51
Šiauliai	Šiaulių miesto	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-032	UAB "Salda" veiklos plėtra, pritraukiant tiesiogines vidaus investicijas ir kuriant naujas darbo vietas	UAB "SALDA"	4 217 366,97	2 108 683,36
Vilnius	Vilniaus miesto	VP2-2.1-ŪM-01-K-02-109	Industrinė technologinė linija naujos kartos saulės elementų modulių gamybai (MODLINE)	Mokslinė-gamybinė AB "PRECIZIKA"	4 186 292,86	2 511 775,73
Guopstos (kaimas)	Trakų raj.	VP2-2.1-ŪM-06-K-02-068	UAB „BRD“ optikos lešių gamybos linijos infrastruktūros sukūrimas	UAB "BRD"	4 144 721,08	2 072 360,53
Plungė	Plungės raj.	VP2-2.1-ŪM-05-V-02-008	„Džiūvėsių gamyba Plungėje“	UAB "Plungės duona"	4 040 967,03	922 126,08

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS duomenis.

15 PRIEDAS. VERTINAMŲ VP IR KPP PRIEMONIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ REIKŠMĖS
86 lentelė Vertinamų VP ir KPP priemonių stebėsenos rodiklių reikšmės savivaldybėse ir gyvenamosios vietovėse (miestuose ir miesteliuose)

GKI dimensija	Intervencijų sritis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Suplanuota rodiklio reikšmė (pagal PFAS)	Faktinė rodiklio reikšmė šalyje	Savivaldybių, kuriose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Faktinė rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Rezultatų dalis miestuose ir miesteliuose, proc.
D1	Būsto sąlygos	Asmenys, kurių būsto sąlygos pagerintos renovuojant daugiabučius namus probleminėse teritorijose, skaičius	Skaičius	11 629	11 141	14	11 130	17	100%
D1	Būsto sąlygos	Probleminėse teritorijose atnaujinti daugiabučiai namai	Skaičius	365	359	14	358	17	100%
D1	Būsto sąlygos (socialinis būstas)	Asmenys, gavę probleminėse teritorijose įrengtą socialinį būstą, skaičius	Skaičius	1 022	1 067	13	1 051	16	99%
D1	Būsto sąlygos (socialinis būstas)	Įrengti nauji socialiniai būstai, skaičius	Skaičius	263	271	13	265	14	98%
D1	Būsto sąlygos (socialinis būstas)	Modernizuoti socialiniai būstai, skaičius	Skaičius	275	205	8	205	10	100%
D1	Darbo vietos, užimtumas	Įmonių sukurtos arba išsaugotos darbo vietos (verslo produktyvumo didinimo projektai)	Skaičius	2 696	2 619		2 328		89%
D1	Darbo vietos, užimtumas	Įmonių sukurtos ilgalaikės darbo vietos	Skaičius	4 770	3 691		3 193		87%
D1	Darbo vietos, užimtumas	Sukurtos naujos darbo vietos (nestacionarių socialinių paslaugų srityje)	Skaičius	703	543	47	438	41	81%
D1	Darbo vietos, užimtumas	Turizmo sektoriuje sukurtos naujos darbo vietos	Skaičius	1 272	839		713		85%
D1	Žmogiškieji išteklių	Įmonių organizuotame mokyme dalyvavę asmenys, skaičius	Skaičius	39 047	42 899	29	30 861	25	72%
D2	Investicijų skatinimas	Paremti pramoniniai parkai	Skaičius	10	10	8	9	7	90%
D2	Investicijų skatinimas	Pramonės parkuose ir LEZ pritraukti investuotojai	Skaičius	31	32	5	21	4	66%
D2	Investicijų skatinimas	Pramonės parkuose ir LEZ pritrauktos privačios investicijos	Mln. eurų	101	203	3	203	2	100%
D2	Investicijų skatinimas	Pramoniniuose parkuose investicijoms paruoštų viešųjų teritorijų plotas, ha	Ha	747	795	8	765	7	96%
D2	Verslo konkurencingumas	Įmonių atlikti užsienio rinkų tyrimai (eksporto plėtrai)	Skaičius	660	665	35	612	30	92%
D2	Verslo konkurencingumas	Įmonių įdiegtos ar modernizuotos technologinės linijos, skaičius	Skaičius	164	171	30	119	24	69%
D2	Verslo konkurencingumas	Įmonių įgyvendinti investiciniai projektai	Skaičius	35	34	12	32	11	94%
D2	Verslo konkurencingumas	Įmonių parengtų įvaizdžio gerinimo priemonių skaičius (eksporto plėtrai)	Skaičius	692	680	32	610	28	90%
D2	Verslo konkurencingumas	Įmonių projektai, skirti verslo produktyvumui didinti	Skaičius	1 765	1 728		1 499		87%
D2	Verslo konkurencingumas	Po projekto įgyvendinimo esamas eksporto rinkas išplėtusių įmonių skaičius	Skaičius	408	306	34	254	29	83%
D2	Verslo konkurencingumas	Po projekto įgyvendinimo į naujas rinkas eksportuojančių įmonių skaičius	Skaičius	426	349	39	308	32	88%

GKI dimensija	Intervencijų sritis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Suplanuota rodiklio reikšmė (pagal PFAS)	Faktinė rodiklio reikšmė šalyje	Savivaldybių, kuriose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Faktinė rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Rezultatų dalis miestuose ir miesteliuose, proc.
D2	Verslo konkurencingumas	Pritrauktos privačios investicijos verslo produktyvumui didinti, mln. EUR	Mln. eurų	505	562		452		80%
D3	Infrastruktūra (socialinė)	Asmenys, gavę tiesioginės naudos iš investicijų į nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, skaičius	Skaičius	24 611	26 137	50	22 250	44	85%
D3	Infrastruktūra (socialinė)	Asmenys, gavę tiesioginės naudos iš investicijų į stacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, skaičius	Skaičius	2 953	472	8	319	6	68%
D3	Infrastruktūra (socialinė)	Pastatyti, rekonstruoti, suremontuoti objektai ar objektai, kuriuose atnaujinta įranga (nestacionarios socialinės paslaugos)	Skaičius	120	120	57	92	55	77%
D3	Infrastruktūra (socialinė)	Pastatyti, rekonstruoti, suremontuoti objektai ar objektai, kuriuose atnaujinta įranga (stacionarios socialinės paslaugos), skaičius	Skaičius	69	69	43	39	32	57%
D3	Infrastruktūra (socialinė)	Sukurtos vietos nestacionarių socialinių paslaugų gavėjams	Skaičius	3 881	3 858	57	3 110	55	81%
D3	Infrastruktūra (sveikatos)	Paramą gavusios privačios sveikatos priežiūros įstaigos (ambulatorinės ir stacionarinės paslaugos)	Skaičius	37	34	14	34	14	100%
D3	Infrastruktūra (sveikatos)	Paramą gavusios sveikatos priežiūros įstaigos (ambulatorinės, palaikomojo gydymo ir slaugos, stacionarinės paslaugos)	Skaičius	109	109	57	104	63	95%
D3, D4, D6	Infrastruktūra (viešosios paskirties pastatai)	Energijos taupymo požiūriu atnaujinta viešosios paskirties pastatų skaičius	Skaičius	905	896		709		79%
D4	Infrastruktūra (švietimo)	Modernizuotos mokyklos, vykdančios ikimokyklinio ugdymo programas ir / arba priešmokyklinio ugdymo programas, skaičius	Skaičius	166	166	58	155	69	93%
D4	Infrastruktūra (švietimo)	Profesinio mokymo įstaigos, pagerinusios profesinio arba technologinio mokymo infrastruktūrą, skaičius	Skaičius	21	21	20	14	14	67%
D4	Infrastruktūra (švietimo)	Sukurti sektoriai praktinio mokymo centrai, skaičius	Skaičius	42	38	18	34	14	89%
D4	Infrastruktūra (švietimo)	Tiesioginės naudos gavėjai iš investicijų į švietimo infrastruktūrą (per 6 mėnesius po projekto pabaigos): ikimokyklinis ugdymas	Skaičius	33 291	37 916	53	36 563	61	96%
D4	Infrastruktūra (švietimo)	Tiesioginės naudos gavėjai iš investicijų į švietimo infrastruktūrą (per 6 mėnesius po projekto pabaigos): profesinis mokymas	Skaičius	17 541	8 741	26	7 125	20	82%
D6	Aplinkos kokybė	Praeityje užterštų teritorijų tvarkymo projektų skaičius	Skaičius	59	59	41	21	16	36%
D6	Aplinkos kokybė	Vandens telkiniai, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės, skaičius	Skaičius	107	107	47	79	48	74%
D6	Infrastruktūra (susisiekimo)	Nutiesti nauji ir rekonstruoti esami savivaldybių keliai ir gatvės, km	Km	330	332	60	220	64	66%
D6	Infrastruktūra (susisiekimo)	Nutiesti nauji ir rekonstruoti miestų aplinkkeliai, km	Km	34	34	3	34	3	100%
D6	Infrastruktūra (susisiekimo)	Parengti techniniai projektai savivaldybių kelių ir gatvių modernizavimui	Skaičius	152	152	19	116	14	76%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritraukta turistų per 2 metus po projekto įgyvendinimo (RPP projektai)	Skaičius	1 605 347	1 951 856	46	1 342 822	38	69%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo (konkursiniai projektai)	Skaičius	1 839 228	1 790 975	14	1 568 517	8	88%

GKI dimensija	Intervencijų sritis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Suplanuota rodiklio reikšmė (pagal PFAS)	Faktinė rodiklio reikšmė šalyje	Savivaldybių, kuriose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Faktinė rodiklio reikšmė miestuose ir miesteliuose	Miestų ir miestelių, kuriuose rodiklio reikšmė >0, skaičius	Rezultatų dalis miestuose ir miesteliuose, proc.
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo (VPP projektai)	Skaičius	7 235 213	3 431 897		2 635 141		77%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritrauktos privačios investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų kūrimą ir plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms, mln. EUR	Mln. eurų	8	7		7		100%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritrauktos privačios investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų kūrimą ir plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms, mln. EUR (konkursiniai projektai)	Mln. eurų	80	91	18	71	10	79%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritrauktos privačios investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų kūrimą ir plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms, mln. EUR (RPP projektai)	Mln. eurų	1	1	6	1	5	75%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Pritrauktos privačios investicijos į turizmo infrastruktūros ir paslaugų kūrimą ir plėtrą, kultūros paveldo pritaikymą turizmo reikmėms, mln. EUR (VPP projektai)	Mln. eurų	19	20	5	20	5	100%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai, skaičius	Skaičius	83	81		55		68%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai, skaičius (konkursiniai projektai)	Skaičius	40	38	17	29	10	76%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai, skaičius (RPP projektai)	Skaičius	135	135	56	103	49	76%
D6	Infrastruktūra (turizmo)	Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai, skaičius (VPP projektai)	Skaičius	83	82	23	50	17	61%
D6	Infrastruktūra (viešojo)	Kaimo gyvenamosios vietovės, kuriose sutvarkyta viešojo aplinka	Skaičius	244	244	52	60	45	25%
D6	Infrastruktūra (viešojo)	Kaimo integruotos bendruomeninės ir viešosios infrastruktūros plėtros projektų skaičius	Skaičius	213	212	52	50	45	24%
D6	Infrastruktūra (viešojo)	Probleminių teritorijų kompleksinių plėtros projektų skaičius	Skaičius	41	40	13	40	15	100%
D6	Infrastruktūra (viešojo)	Regioninių ekonomikos augimo centrų integruotų urbanistinės plėtros projektų skaičius	Skaičius	74	67	7	67	7	100%

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS ir NMA pateiktus duomenis.

16 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE URBANISTINĖS PLĖTROS VERTINIMO REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMĄ
87 lentelė. Informacija apie Urbanistinės plėtros vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą

Nr.	Rekomendacija	Rekomendaciją įgyvendinanti institucija	Įgyvendinimo statusas FM duomenimis	Įgyvendinimo statusas ir rekomendacijos aktualumas vertinimo metu
REKOMENDACIJOS DĖL KOMPLEKSINIO INVESTICIJŲ PLANAVIMO				
1.	ES struktūrinės paramos lėšas rekomenduojama patvirtinti tik tų integruotų/ kompleksinių plėtros strategijų įgyvendinimui, kurios nukreiptos į konkrečios teritorijos pagrindines problemas lemiančių faktorių visumą, t.y. orientuotos į prižasčių sprendimą, bet ne pasekmes.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Vertinant formaliai, rekomendacija įgyvendinama, tačiau faktinė situacija paaiškės prasidėjus projektų rengimui ir įgyvendinimui. Vertinimo metu buvo patvirtintos visos 15 integruotų teritorijų vystymo programų. Jų struktūrą nulėmė 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos prioritetai, pagal kuriuos bus finansuojamas ITVP įgyvendinimas. Realus projektų turinys ir sinergija turi būti nagrinėjama atliekant atskirą vertinimą.
2.	Skatinti integruotų/ kompleksinių plėtros strategijų rengėjus planuojamas investicijas iš viešųjų lėšų šaltinių derinti su privačiomis investicijomis: viešosiomis investicijomis skatinant privačių investicijų tiesioginį (į projektą) ar netiesioginį (į regeneruojamą zoną) pritraukimą. Pasirenkant investicijų vietas/ objektus prioritetą teiktinas projektams tiesiogiai sietiniams su esamais/potencialiais investuotojais, aiškiai deklaravusiais poreikius, kurių sprendimui galėtų būti naudojamos viešosios investicijos.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Vertinant formaliai, rekomendacija įgyvendinama, tačiau faktinė situacija paaiškės prasidėjus projektų rengimui ir įgyvendinimui. Vienas iš ITVP finansavimo šaltinių yra privačios lėšos. Rekomendacijos praktinis įgyvendinimas paaiškės prasidėjus projektų atrankai ir įgyvendinimui.
3.	ES struktūrinės paramos lėšas rekomenduojama patvirtinti tik tų integruotų/ kompleksinių plėtros strategijų įgyvendinimui, kuriose urbanizuotų vietovių problemas planuojama spręsti derinant tiesiogiai susijusias infrastruktūrinės ir „minkštąsias“ investicijas.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Įgyvendinama. Nustatytas reikalavimas privalomai įgyvendinti BIVP didžiuosiuose miestuose, tačiau ne visų didžiųjų miestų parengtos VPS buvo patvirtintos. Kitiems miestams, kuriuose įgyvendinamos ITVP, buvo teikiamas prioritetą atrenkant VPS.
4.	Numatyti 2014–2020 m. veiksmų programos (-ų) priemonės, pagal kurias dalis lėšų bus skirta gyvenamųjų vietovių plėtrai pagal integruotųjų teritorinių investicijų (ITI) instrumentą. Kiekvienos integruotos plėtros strategijos įgyvendinimui turėtų būti sudaromas individualus investicijų, finansuojamų iš šių priemonių, paketas. T.y. turėtų būti vengiama atvejų, kai kiekvienai gyvenamajai vietai, dalyvaujantys ITI, standartizuotu būdu paskiriamos visų minėtųjų priemonių lėšos pagal iš anksto nustatytas proporcijas.	Vadovaujančioji institucija, Tarpinės institucijos	Įgyvendinama	Įgyvendinama. Apibrėžti 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos prioritetai, pagal kuriuos bus finansuojami ITVP numatyti projektai.
5.	Gyvenamųjų vietovių, kuriose 2014–2020 m. bus įgyvendinami integruoti tvarios plėtros veiksmai ar kitos panašaus pobūdžio kompleksinės priemonės, susijusiose plėtros strategijose įtraukti esamos gyvenimo kokybės analizė. Šioje analizėje turėtų būti kompleksiskai įvertintos gyvenamosios vietovės problemos, jų tarpusavio ryšiai ir šiuo pagrindu pasirenkamos reikalingos investicinės priemonės.	Vadovaujančioji institucija, VRM, Savivaldybių administracijos	Įgyvendinama	Vertinant formaliai, rekomendacija įgyvendinama – ITVP yra pateikta situacijos analizė, tačiau kiekvienoje ITVP pateiktos situacijos analizės turinys ir kokybė šio vertinimo metu nebuvo nagrinėta.
6.	Organizuoti tikslinius pristatymus, susitikimus su šalies miestų ir miestelių atstovais, pristatant kompleksinio planavimo naudą gyvenamųjų vietovių plėtrai, pateikiant geruosius URBAN ir panašių iniciatyvų pavyzdžius bei skatinant 2014–2020 m. investicijas į vietinės ir urbanistinės plėtros projektus planuoti taikant holistinį požiūrį.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Įgyvendinama. Atliekant 2014–2020 m. ES fondų, skistų integruotai teritorinei plėtrai, įgyvendinimo pažangos vertinimą tikslinga įvertinti šių susitikimų naudą tikslinės grupės atstovams.
REKOMENDACIJOS DĖL INTEGRUOTOS TVARIOS MIESTŲ PLĖTROS INSTRUMENTŲ NAUDOJIMO				

Nr.	Rekomendacija	Rekomendaciją įgyvendinanti institucija	Įgyvendinimo statusas FM duomenimis	Įgyvendinimo statusas ir rekomendacijos aktualumas vertinimo metu
7.	Prioritetą skirti ir integruotuosius tvarios miestų plėtros veiksmus pirmiausiai suplanuoti didiesiems šalies miestams. Didžiųjų miestų integruotųjų strategijų įgyvendinimą finansuoti naudojant ITI instrumentą.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Įgyvendinama, patvirtintos 5 didžiųjų miestų ITVP
8.	Didžiųjų miestų integruotos strateginės plėtros strategijos, finansuojamos pagal ITI instrumentą, turėtų apimti integruotus veiksmus aiškiai teritoriškai apibrėžtose, centruotose miestų zonos. Tokių zonų ir strateginių jų plėtros tikslų pasirinkimas turėtų būti paliktas miestų prerogatyvai.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Įgyvendinta, tikslines teritorijas didžiuosiuose miestuose atrinko savivaldybės.
9.	Dalį 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos lėšų skirti kitų gyvenamųjų vietovių (ne didžiųjų miestų) kompleksinių plėtros programų įgyvendinimui, skatinant turiniu ir įgyvendinimo vieta susijusias vietos investicijas.	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Įgyvendinama, projektai numatyti 10-ties regionų ITVP.
REKOMENDACIJOS DĖL AKTYVESNIO BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMO				
10.	Į 2014–2020 m. veiksmų programą (-as) įtraukti priemonę, pagal kurią būtų remiami gyventojų bendruomenei skirtų paslaugų plėtros projektai. Tokie bendruomenės inicijuoti projektai galėtų būti įgyvendinami kultūros, sporto, neformalaus švietimo, nestacionarių socialinių paslaugų srityje. Priemonę (-es) šalies gyvenamosiose vietovėse (išskyrus didžiuosius miestus) rekomenduojama įgyvendinti LEADER iniciatyvos pavyzdžiu pasitelkiant vietos partnerystę grįstas organizacijas.	Vadovaujančioji institucija, SADM, ŠMM, KM	Įgyvendinama	Įgyvendinama, numatyta priemonė Nr. Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ ir priemonė Nr. Nr. 07.1.1-CPVA-V-906 „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“.
11.	Skatinti didžiuosius miestus įgyvendinant integruotuosius tvarios miestų plėtros veiksmus ir rengiant integruotas plėtros strategijas, į planavimo ir įgyvendinimo procesus įtraukti tikslinių miesto zonų gyventojų bendruomenę, socialinius ekonominius partnerius.	Vadovaujančioji institucija, VRM	Įgyvendinama	Įgyvendinama, rengiant ITVP buvo konsultuojamasi su bendruomene.
REKOMENDACIJOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2014–2020 M. VALDYMO IR KONTROLĖS SISTEMAI				
12.	Išlaikyti pakankamai centralizuotą ES struktūrinės paramos administravimo sistemą. Didesnę atsakomybę vietos lygmens institucijoms, lyginant su 2007–2013 m. periodu, rekomenduojama suteikti tik investicijų, finansuojamų 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos lėšomis, planavimo etape.	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Įgyvendinama, tačiau rekomendacija išlieka aktuali. ITVP turinį ir konkrečius projektus turi diktuoti ne 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos struktūra centrinės valdžios priimti sprendimai, o konkrečių teritorijų situacija ir poreikiai.
13.	Įgyvendinant priemonę (-es), skirtą tiesiogiai bendruomenės inicijuotų vietos plėtros projektų įgyvendinimui, siekti naudoti ir plėtoti esamų vietos veiklos grupių (VVG) tinklą, o naujus juridinius asmenis kurti tik tose savivaldybėse, kuriose nėra tinkamų veikiančių organizacijų. Atsižvelgiant į tai, kad šios organizacijos turėtų koordinuoti vietos bendruomenei skirtų viešųjų paslaugų plėtros strategijų su paprojekčių sąrašu parengimą, VVG patirtis įgyvendinant LEADER strategijas būtų didelis privalumas.	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Neįgyvendinta ir neaktuali. Miestų vietos plėtros strategijas rengė ir įgyvendins naujai susikūrę dariniai – miestų VVG. Kadangi miestų ir kaimo VVG aptarnaujamos teritorijos skiriasi, VPS įgyvendins atskiri juridiniai asmenys.
14.	Bet kokių naujų juridinių asmenų kūrimą ar ženkliai esamų institucijų funkcijų plėtrą inicijuoti tik kaip ilgalaikį pokytį, neapsiribojantį 2014–2020 m. veiksmų programos (-ų) įgyvendinimu	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Rekomendacijos paskirtis neaiški, nėra galimybės įvertinti jos įgyvendinimą.
TECHNINIO POBŪDŽIO REKOMENDACIJOS				
15.	2014–2020 m. periode paraiškų ir projektų informaciją, suvedamą į SFMIS, papildyti grafa „Seniūnija, kurioje įgyvendinamas projektas“.	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Rekomendaciją siūlome tikslinti. Seniūnijas turi ne visos savivaldybės. Be to, pagal LT teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą seniūnijos teritorija susideda iš gyvenamųjų vietovių ar dalies miesto teritorijos. Seniūnijų ribos gali būti keičiamos

Nr.	Rekomendacija	Rekomendaciją įgyvendinanti institucija	Įgyvendinimo statusas FM duomenimis	Įgyvendinimo statusas ir rekomendacijos aktualumas vertinimo metu
				savivaldybės tarybos sprendimu. SFMIS naudingiau fiksuoti projekto įgyvendinimo gyvenamąją vietovę ir jos tipą (miestas, miestelis, kaimas, viensėdis, kita).
16.	Atlikti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos poveikio gyvenimo kokybės pokyčiams šalies miestuose ir miesteliuose vertinimą praėjus keliems metams po investicijų įsisavinimo.	Vadovaujančioji institucija	Įgyvendinama	Vertinimas atliktas, tačiau ir šiame vertinime konstatuojama, kad investicijų poveikiui pasireikšti reikia laiko, todėl ateityje atliekant ES investicijų teritorinio poveikio vertinimus tikslinga integruotai vertinti tiek 2007–2013 m., tiek 2014–2020 m. laikotarpio investicijas konkrečioje vietovėje.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal FM pateiktus ir kitus vertinimo metu surinktus duomenis.

17 PRIEDAS. LENKIJOS ATVEJO STUDIJA

(pateiktas atskirai)

18 PRIEDAS. REGIONINIŲ EKONOMIKOS AUGIMO CENTRŲ ATVEJO STUDIJA

(pateikta atskirai)

19 PRIEDAS. PROBLEMINIŲ TERITORIJŲ MIESTŲ IR MIESTELIŲ DOSJĖ

(pateikta atskirai)